

ISSN 1810-7079

EDITOR:

AGENTIA DE STAT
PENTRU PROPRIETATEA
INTELECTUALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

COEDITOR:

CONSILIUL NAȚIONAL
PENTRU
ACREDITARE
ȘI ATESTARE

INTELLECTUS 4/2015

REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ / MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

APARE DIN ANUL 1995

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AŞM și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 3 din 30 ianuarie 2014 „Cu privire la aprobarea rezultatelor evaluării și clasificării revistelor științifice de profil”, revista „Intellectus” este acreditată în categoria de clasificare *B*, la profilurile *drept, tehnică, biologie, chimie, economie*.

CUPRINS / CONTENTS

		EVENIMENT EVENT
5	Săptămâna realizărilor inovaționale la Chișinău <i>Week of Innovative Achievements in Chisinau</i>	APĂRAREA DREPTURILOR DE PI PROTECTION OF IP RIGHTS
10	Fenomenul contrafacerii și posibilitățile de combatere a acestuia <i>Counterfeiting Phenomenon and Possibilities for Combating It</i> Viorel IUSTIN	
15	Discreditatea concurențului – formă de exprimare a infracțiunii de concurență neloială (art. 246 ¹ lit. b) Cod penal al Republicii Moldova <i>Discrediting Competitors - A Form of Expression of the Offense of Unfair Competition (Art. 246¹(b) Criminal Code of the Republic of Moldova)</i> Stanislav COPEȚCHI, Daniel MARTIN	
21	Punctele de interferență dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale <i>Points of Interference between Protection of Intellectual Property Right and Protection of Fair Competition</i> Elena SEDLEȚCHI	DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS
29	Analiza juridică a contractului de autor <i>Legal Analysis of Copyright Contract</i> Ion ȚIGANAŞ	
35	Общий обзор договоров ВОИС в области авторского права и смежных прав <i>Overview of the WIPO Treaties on Copyright and Related Rights</i> Дориан КИРОШКА	
44	Mărcile și motivele de refuz la înregistrarea acestora <i>Trademarks and Grounds for Refusal of Their Registration</i> Irina RUSU	PROPRIETATE INDUSTRIALĂ INDUSTRIAL PROPERTY
48	Фирменный слоган и яркий образ торговой марки – как главные составляющие сильного бренда <i>Corporate Slogan and Vivid Image of Trademark – As the Main Components of a Strong Brand</i> Игорь БЕЛОСТЕЧНИК	
54	Considerații privind protejarea la nivel național a denumirilor de produse locale, aplicarea standardelor europene și promovarea turismului rural <i>Considerations on National Protection of Designations of Local Products, Application of European Standards and Promotion of Rural Tourism</i> Oleg BUGA, Natalia MELNIC	

CUPRINS / CONTENTS

57	ECONOMIA PI IP ECONOMY
	Determinarea masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală <i>Determination of Succession Assets of the Available Reserve and Quota in Intellectual Property</i> Vasile PEREDERCO
62	Социально-экономическое содержание инноваций: концептуальные подходы <i>Socio-Economic Content of Innovations: Conceptual Approaches</i> Людмила ТОДОРОВА, Александр ГРИБИНЧА, Татьяна БОДЮЛ
68	INOVARĂ ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC INNOVATION AND TECHNOLOGY TRANSFER
	Acorduri de transfer de tehnologie – aspecte din legislația concurențială a Republicii Moldova și a Uniunii Europene <i>Technology Transfer Agreements - Aspects from the Competition Law of the Republic of Moldova and the European Union</i> Dumitrița BOLOGAN
73	ASPECTE ALE INTEGRĂRII EUROPENE ÎN DOMENIUL PI ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE IP FIELD
	Avantajele sistemului brevetului european și beneficiile Republicii Moldova ca urmare a implementării sistemului de validare <i>Advantages of the European Patent System and Benefits of the Republic of Moldova following the Implementation of the Validation System</i> Liliana VIERU
77	PRACTICA INTERNAȚIONALĂ INTERNATIONAL PRACTICE
	Региональная инфраструктура поддержки реиндустириализации: научно-технологические и промышленные парки, инжиниринговые центры (на примере г. Новосибирска) <i>Regional Reindustrialization Supporting Infrastructure: Scientific, Technological and Industrial Parks, Engineering Centers (after the example of the city of Novosibirsk)</i> Вера МАРКОВА, Галина УНТУРА
85	PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN INTELLECTUAL PROPERTY AND HUMAN FACTOR
	Aportul eticiei în formarea capitalului intelectual și în protejarea proprietății intelectuale <i>The Contribution of Ethics in the Formation of Intellectual Capital and Protection of Intellectual Property</i> Alina SUSLENCO
92	Cum reformăm cercetarea și învățământul superior în Republica Moldova? <i>How to Reform Research and Higher Education in the Republic of Moldova?</i> Gheorghe CUCIUREANU, Vitalie MINCIUNĂ

CUPRINS / CONTENTS

101

LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AT THE NATIONAL COUNCIL FOR ACCREDITATION AND ATTESTATION

Raportul UNESCO: Cercetarea - factor-cheie în lumea modernă

UNESCO Report: Research – Key Factor in the Modern World

Gheorghe CUCIUREANU

104

TEHNOLOGII INOVATIVE INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Instalații de bază și tehnologii de producere a extractelor de malț din culturiile cerealiere și leguminoase

Basic apparatus-technological scheme of producing malt extracts from cereal and legume crops

**V. DEKANSKIY, V. ZAVIALOV, V. BODROV, T. MISYURA,
Y. ZAPOROZHETS, N. POPOVA**

109

Echipamente agricole cu consum redus de energie

Farming equipment with low power consumption.

Andrei NASTAS, Alexei BOTEZ

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

117

Citokinele, mecanisme dependente în dezvoltarea tiroiditei autoimune

Cytokine, dependent mechanisms in development of autoimmune thyroiditis

M.I. SHEREMET, N.P. TKACHUK, Y.V. GIRLA, V.P. DOROSH

SĂPTĂMÂNA REALIZĂRIILOR INOVAȚIONALE LA CHIȘINĂU

NOVAȚIA ESTE CONSIDERATĂ, PE DREPT CUVÂNT, MOTRUL PRINCIPAL AL CREȘTERII ECONOMIEI GLOBALE. ÎN ACEST SENS, PUTEM AFIRMA CĂ CHIȘINĂUL ȘI-A ADUS ÎN MOD CONCRET CONTRIBUȚIA LA DEZVOLTAREA ECONOMICĂ GLOBALĂ, LA STABILIREA UNOR LEGĂTURI ÎNTRE OAMENI ȘI INVENȚII PRODUSE ÎN DIFERITE COLȚURI ALE LUMII, GĂZDUIND ÎN PERIOADA 23-28 NOIEMBRIE 2015 O SERIE DE MANIFESTĂRI DE PROMOVARE A INTELIGENȚEI TEHNICE NAȚIONALE.

Una dintre cele mai ample acțiuni, în cadrul căreia cercetătorii au propus mediului de afaceri soluții pentru a dezvolta o economie durabilă bazată pe inovații, s-a desfășurat la Academia de Științe a Moldovei. Ne referim la Conferința Internațională Inovațională sub genericul „Inovațiile, proprietatea intelectuală și dezvoltarea economică”, organizată de către Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova cu suportul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) în parteneriat cu Ministerul Economiei al Republicii Moldova, Academia de Științe a Moldovei (AȘM), Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic (AITT) și Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM).

La eveniment au participat numeroși reprezentanți ai instituțiilor și organizațiilor ce activează în sfera cercetare&inovare și transfer tehnologic, inclusiv ai instituțiilor academice și universităților, rezidenți ai parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor inovaționale, specialiști în domeniul protecției proprietății intelectuale, precum și din mediul de afaceri, în special din sectorul IMM.

Conferința a constituit un prilej pentru prezentarea, dezbaterea și diseminarea informațiilor referitoare la: politicile și strategiile naționale în domeniul inovațiilor și proprietății intelectuale pentru creșterea economică și sporirea competitivității; rolul proprietății intelectuale în procesul transferului de cunoștințe și tehnologii de la cercetare către business; parteneriatul pu-

blic-privat în procesul de valorificare a inovațiilor și proprietății intelectuale: cele mai bune practici de dezvoltare a afacerilor în domeniu; valorificarea proprietății intelectuale de către IMM; managementul proprietății intelectuale și marketingul produselor și serviciilor inovative.

În deschiderea manifestării a prezentat un cuvânt de salut Directorul general AGEPI, Octavian Apostol, care a subliniat că scopul acestui eveniment este de a susține și promova rolul inovațiilor în societate, a dezvolta cooperarea tehnico-științifică regională și internațională și a încuraja parteneriatele business-știință.

Pe parcursul lucrărilor Conferinței au fost audiate mai multe rapoarte ale experților internaționali din cadrul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI), Organizației Europene de Brevete (OEB), Oficiilor de Proprietate Intelectuală din România, Spania, Georgia, Republica Cehă, Austria, Ungaria și Estonia, oaspeții țării noastre împărtășindu-și experiența acumulată în domeniul protecției și promovării inovațiilor și a noilor tehnologii.

La rândul lor, specialiștii din cadrul mai multor instituții și organizații din sfera cercetare-dezvoltare s-au referit, în luările lor de cuvânt, la experiența Republicii Moldova în domeniul inovării, abordând o gamă largă de probleme ale dezvoltării sistemului inovațional, inclusiv politici actuale în domeniul susținerii activităților de

EVENT / EVENIMENT

inovare și transfer tehnologic pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare a țării. Astfel, din partea țării noastre rapoarte și comunicări au prezentat: Svetlana Munteanu, Director general adjunct, AGEPI („Sistemul național de inovare și încurajare a activității inovative în Republica Moldova”), Roman Chirca, Director General AITT („Mecanismele de stimulare a activității inovaționale și impactul acestora în Republica Moldova”), Vadim Iațchevici, Șef secție Transfer tehnologic, AITT („Transferul tehnologic al rezultatelor cercetărilor științifice prin intermediul proiectelor de inovare și transfer tehnologic”), Tudor Jovmir, Specialist coordonator, Direcția Brevete, AGEPI („Panorama de Brevet AGEPI: un instrument nou pentru valorificarea informației de brevet”), Iurie Badăr, Șef secție economie, contabilitate și audit, AGEPI („Extinderea rolului managementului inovării într-o economie inovațională”) ș.a.

Un eveniment care a reunit cele mai strălucite minți și idei din domeniul inovațional al țării, dar și de peste hotare l-a prilejuit Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT-2015”, ediția XIV-a, organizată în perioada 25-28 noiembrie de către AGEPI, în parteneriat cu AŞM, AITT și CIE „Moldexpo” S.A., la care au participat peste 100 de instituții, întreprinderi, inventatori particulari din Republica Moldova, România, Belarus, Federația Rusă, Estonia, Polonia, Malaysia, Irak, Canada ș.a., fiind expuse peste 400 de noi elaborări tehnico-științifice.

În mod tradițional, și-au prezentat elaborările științifice institutele de cercetări ale AŞM, universitățile, parcurile tehnologice, întreprinderile din sfera științei și inovării. De asemenea, și-au expus standurile informative cu materiale din

domeniul respectiv mai mulți reprezentanți ai Oficiului European de Brevete cu sediul la München, ai Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, Federației Internaționale a Asociației Inventatorilor, Asociației Mondiale a Femeilor Inventatoare și Antreprenoare ș.a.

Personalitățile care au luat cuvântul la ceremonia de deschidere a expoziției au exprimat unanim ideea, reiterată și pe parcursul evenimentului, că Republica Moldova dispune de un potențial de cercetare-inovare important care, fiind implementat și valorificat cu maximă eficiență, va contribui în mod substanțial la dezvoltarea economică a țării.

„Este un eveniment major pentru activitatea științifică și inovațională din Republica Moldova, fiind și o platformă ideală pentru întâlniri de afaceri între inventatori, cercetători și reprezentanți sectorului investițional”, a menționat Octavian Apostol, Director general AGEPI, la inaugurarea Expoziției „INFOINVENT-2015”. La rândul său, Ion Tighineanu, prim-vicepreședinte al Academiei de Științe a Republicii Moldova, a subliniat că acest eveniment „are tradiții frumoase, iar pe parcursul anilor ne-am convins că multe invenții, prezente la expoziție, au fost implementate cu succes”.

În cele patru zile cât a durat expoziția, vizitatorii au avut ocazia să ia cunoștință de noile realizări tehnico-științifice, materializate în invenții și produse inovative ale unor inventatori din 11 state. Au fost prezentate invenții a căror aplicare va permite soluționarea unor probleme legate de poluarea apelor și aerului, metode ecologice de fabricare a materialelor de construcții sau a bunurilor de uz casnic. De asemenea, la standurile expoziției au fost expuse o serie de invenții din domeniul

EVENT / EVENIMENT

medical destinate luptei împotriva cancerului, dispozitive chirurgicale, tratamente pe bază de plante, cosmetice din extracte naturale etc.

Lucrările au fost evaluate de o comisie de experți profesioniști și un Juriu internațional competent (președintele Juriului – acad. Ion Tigheanu, prim-vicepreședinte al AŞM), care au desemnat câștigătorii creațiilor aflate în competiție. Astfel, pentru cele 410 elaborări tehnico-științifice inovative, repartizate în cadrul a 5 compartimente, inclusiv inventii, soiuri de plante și design industrial, proiecte inovaționale și de transfer tehnologic, creații ale tinerilor, produse și servicii noi, lucrări de artizanat și meșteșugărit, s-au acordat 64 de medalii de aur, 57 – de argint și 60 – de bronz. De asemenea, o parte din lucrările prezentate au fost premiate cu diplome și mențiuni speciale ale organizatorilor expoziției și oaspeților de peste hotare.

În cadrul festivității de premiere, Directorul general al AGEPI, Octavian Apostol, a exprimat calde felicitări participanților la expoziție, subliniind faptul că, pe fundalul exploatarii eficiente a resurselor naturale, energetice și de materie primă, factorul uman reprezintă principala și cea mai valoroasă resursă economică a Moldovei în perspectiva unei creșteri economice durabile. Astfel, doar cu ajutorul oamenilor de creație, inovatorilor, deținătorilor unor titluri de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală putem asigura dezvoltarea economică esențială a Republicii Moldova. Directorul general AGEPI le-a urat cercetătorilor, inventatorilor, reprezentanților întreprinderilor inovative din republică să și valorifice lucrările, să obțină

finanțare și să contribuie prin tot ceea ce realizează la progresul țării noastre.

La această remarcabilă manifestare a fost prezent, în calitate de oaspete de onoare, Premierul interimar al Republicii Moldova, Gheorghe Brega. Șeful interimar al Guvernului a apreciat înalt rolul inventatorilor în dezvoltarea țării noastre, exprimându-și convingerea că evenimentele organizate în scopul promovării inovațiilor, inclusiv expoziția de față, reprezintă un mediu ideal pentru întâlniri între inventatori, cercetători și oamenii de afaceri, dar și pentru valorificarea și materializarea celor mai bune idei. „Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT” a adunat cele mai remarcabile personalități inovațioare, care au prezentat invenții de calitate și care pot să ne facă viață mai bună”, a menționat Gheorghe Brega, adresând felicitări tuturor participanților la expoziție și urându-le multă inspirație și perseverență în crearea unor noi invenții care să aducă beneficii oamenilor.

Una din cele mai valoroase distincții ale EIS „INFOINVENT” este Premiul Guvernului Republicii Moldova „Cel mai dotat inventator al anului”, instituit prin HG nr. 291 din 28 martie 2000. La actuala ediție, Juriul internațional I-a desemnat în calitate de laureat al acestui premiu pe dr. hab. Tudor Lupașcu, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, Directorul Institutului de Chimie al AŞM, pentru *Tehnologii de obținere a cărbunelui activ din materie autohtonă*.

Tradicional, în cadrul expoziției sunt înmânate distincțiile Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale pentru cei mai activi inventatori și instituții inovative. Astfel, medalia de aur a OMPI

EVENTIMENT / EVENT

„Inventator Remarcabil” a fost acordată Valenținei Bulimaga, cercetător științific coordonator, Universitatea de Stat din Moldova, pentru ciclul de inventii în domeniul biotehnologiei. Trofeul OMPI „Instituție inovatoare” i-a revenit Institutului de Zoologie al AŞM, pentru ciclul de lucrări în domeniul apiculturii.

Premiul Mare al AGEPI „Invenția Anului” a revenit grupului de autor: Hăbășescu Ion, Ceremepei Valerian, Golomoz Anatolie, Balaban Nicolae, Raicov Victor, Munteanu Ion, Savca Radu din cadrul Institutului de Tehnică Agricolă „MECAGRO”, pentru *Presă pentru brichetarea biomasei*.

Premiul AGEPI „Cea mai bună invenție creată de o femeie inventator” a fost acordat Aculinei Arîcu, Institutul de Chimie al AŞM, pentru *Procedee noi de sinteză a compușilor terpenici*.

Doctoranda Olga Macagonova, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”, a devenit laureată a premiului „Cea mai bună invenție creată de un Tânăr Inventator” – pentru *Dispozitive pentru prepararea ţesuturilor biologice*.

Cupa AGEPI pentru „Cea mai reprezentativă participare la expoziție” a revenit Institutului de Fizică Aplicată al AŞM și Grădinii Botanice (Institut) al AŞM, iar designerii Angela Scripcenco și Nina Utocichina, Universitatea Tehnică a Moldovei, au fost distinse cu premiul „Cel mai reușit design industrial”, pentru designul uniformei școlare pentru adolescente.

Cel mai performant soi de plantă a fost desemnat soiul de porumb „PORUMBENI 461” al grupului de ameliorator: Pritula Grigorii, Frunze Nina, Vanicovici Nicolai, Știrbu Valentin, Rotari Alexandru, Partas Evghenia, Frunze Ion, Guțanu

Constantin, Micu Vasile, Ciobanu Valentin, Bejenari Iacov, Garbur Ivan, Gorceacov Vadim de la Institutul de Fitotehnică „Porumbeni”.

În baza datelor statistice privind activitatea de brevetare/înregistrare a obiectelor de proprietate intelectuală pentru anii 2014-2015, AGEPI a acordat „Trofeul pentru inovare și creativitate” Institutului de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor al AŞM (în domeniul cercetare-dezvoltare) și Întreprinderii „Viorica Cosmetic” S.A. (în domeniul antreprenoriat).

Premii și diplome au acordat participanților, la rândul lor, Academia de Științe a Moldovei, Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic al AŞM, Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, Uniunea Inventatorilor și Raționalizaților „Inovatorul”, Universitatea Tehnică a Moldovei, Forul Inventatorilor Români, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca etc.

De asemenea, în cadrul festivității de premiere, organizatorii au desemnat câștigătorii Concursului jurnalistic „Să dezvoltăm economia țării cu proprietatea intelectuală”.

În zilele cât a durat expoziția, AGEPI a organizat și o serie de manifestări, inclusiv mese rotunde și ateliere de lucru. În premieră, a avut loc Forumul Femeilor Inovatoare și Antreprenoare din Republica Moldova, care a întrunit membrele Asociației Femeilor Inovatoare din RM (AFIRM), Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijloci (ODIMM), Rețelei Globale Antreprenoriale (GEN Moldova), precum și reprezentantele Asociației Femeilor Profesioniste și de Afaceri din Moldova (AFPAM). Scopul pe care și l-a propus Forumul este de a dezvolta spiritul antreprenorial în rândul femeilor și de a promova potențialul

EVENT / EVENIMENT

creativ, inovativ și inventiv. O altă reuniune demnă de apreciere a constituit-o masa rotundă cu genericul „Istoriile de succes ale businessului creativ”, organizată de AGEPI în colaborare cu Ministerul Culturii, „JCI Chișinău” în parteneriat cu companiile „Simpals”, „Fautor” și „Ribca's Artisan Bakery”. În acest context, menționăm că industriile creative sunt acele industrii care își au originea în creativitatea, talentul și măiestria indivizilor și care au potențialul de a crea noi locuri de muncă și de a genera prosperitate prin producerea și exploatarea creativității, muncii intelectuale și a ideilor, adică a proprietății intelectuale. Industriile creative includ unsprezece mari domenii economice: advertising, arhitectură, arte și antichități, meșteșuguri, design, modă, film, video și fotografie, software, jocuri și publishing electronic, muzică și performing arts, publishing, televiziune și radio (conform DCMS – Department for Culture, Media and Sport, UK).

Această manifestare a reunit, aşadar, reprezentanți ai autorităților publice responsabile de elaborarea și promovarea politicilor în domeniul industriilor creative, cu alte cuvinte, antreprenori din domeniul industriilor audiovizuale, fonografice, software, editoriale, artistice și publicitate. Organizatorii Mesei rotunde și-au propus drept scop prezentarea modelelor de succes din fiecare sector, promovarea importanței industriilor creative, evidențierea soluțiilor ce ar impulsiona creșterea economică în acest domeniu și mediatizarea „Studiului privind contribuția economică a industriilor creative în Republica Moldova”.

Astfel, au fost prezentate câteva modele de succes ale companiilor: „Simpals”, „Sens Music”, „Publicis Moldova”, „Spooky House”, „Expert-Group” și Grupul Editorial „Litera”. Din

discuțiile participanților a rezultat faptul că activitățile ce necesită creativitate ar putea genera semnificativ mai multe valori decât până acum, dacă vor coaliza și își vor cere drepturile, ca un sector omogen.

Din seria de manifestări organizate în cadrul EIS „INFOINVENT” menționăm, nu în ultimul rând, un master-class pentru copii în domeniul implementului din fibre vegetale (pănușii), prezentat de meșterul popular Natalia Cangea, cu participarea copiilor din cadrul Centrului de creație și agrement al copiilor din Criuleni; Bursa inventaților și tehnologilor noi în domeniul eficienței energetice și valorificării surselor regenerabile de energie, organizată de Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic; Masa rotundă cu genericul: „Promovarea inovațiilor și produselor creative cu potențial de comercializare”, organizată de AGEPI cu participarea reprezentanților businessului; Concursul interactiv în domeniul proprietății intelectuale pentru elevi „De la idee la produs”, organizat de AGEPI și Asociația „Junior Achievement Moldova”.

Actuala ediție a EIS „INFOINVENT” și-a reconfirmat statutul de manifestare științifico-tehnică de o importanță majoră, organizatorii căreia au dorit atragerea atenției guvernantilor asupra faptului că inventica este un segment al creativității naționale. Reunind inventatorii și cercetătorii și oferindu-le ocazia de a sta față în față cu reprezentanții unor mari firme producătoare și comerciale, „INFOINVENT-2015” constituie un mediu ideal pentru inițierea de contacte și contracte, precum și de promovare a inteligenței tehnice moldovenești pe plan mondial.

*Svetlana TACU,
cor. "Intellectus"*

FENOMENUL CONTRAFACERII ȘI POSIBILITĂȚILE DE COMBATERE A ACESTUIA

DR. ÎN DREPT VIOREL IUSTIN,
ŞEF ADJUNCT DIRECȚIA BREVETE AGEPI

Scurt istoric al fenomenului contrafacerii

NU SE ȘTIE CU EXACTITATE, DAR PROBABIL CĂ PRIMA CONTRAFACERE DATEAZĂ DE LA APARIȚIA MONEDEI ÎN SOCIOSTATEA UMANĂ. ROMANII AU COMIS O SERIE DE CONTRAFACERI, NUMITE ULTERIOR „LEGALE”, BĂTÂND MONEDE DIN CUPRU ARGINȚAT. CU ACESTEA ERAU PLĂȚIȚI SOLDAȚII ROMANI CARE LUPTAU ÎN TERITORIILE DUȘMANILOR. DACĂ EI CĂDEAU PRIZONIERI, ROMANII NU VOIAU SĂ PIARDĂ AUR ȘI ARGINT ÎN ACEST MOD.

Odată cu răspândirea tiparului au apărut și cronicele contrafăcute, bibliile și cărțile de rugăciuni rescrise. De asemenea, perioadele de prohiție au dus la înflorirea economiei subterane și la încurajarea producției contrafăcute.

Reglementarea juridică a venit mai târziu, după semnarea unor convenții internaționale. Pe teritoriul Basarabiei, prima lege a brevetelor de inventie a intrat în vigoare la 17 ianuarie 1906, iar titlul unic de protecție a inventiilor este brevetul de inventie, cu o valabilitate de 20 de ani, începând de la data depozitului național reglementar.

Contrafacerea își are reflectarea în toate domeniile: de la medicamente până la piese de mașini și de avioane, de la haine până la jucării, de la mâncare și băuturi până la electronice și electrocasnice, de la cosmetice și produse de igienă până la materiale de construcții, de la produse de papetarie până la accesorii vestimentare. Totul se contraface pentru că produsul contrafăcut aduce câștiguri însemnante contrafăcătorului.

Este greu de spus dacă medicamentele contrafăcute, care sunt cel mai adesea lipsite de principiile active ori în care principiile active sunt sub limita necesară, sunt mai periculoase, în ceea ce privește consecințele, decât piesele de mașină ori de avion contrafăcute. Este, desigur, la fel de greu de spus, dacă băuturile alcoolice contrafăcute ori alimentele contrafăcute sunt mai periculoase decât produsele cosmetice, obiectele de îmbrăcăminte sau țigările. Consecințele contrafacerilor asupra sănătății și a vieții oamenilor sunt, însă, greu de evaluat și este foarte posibil ca pe unele dintre ele să nu le sesizăm ori să nu fim în stare a le înțelege vreodată. În mod cert, însă, ele aduc câștiguri mari contrafăcătorilor.

Fenomenul contrafacerii se află în expansiune continuă. De exemplu, timp de trei ani (2004-2007), numărul produselor contrafăcute confiscate la granița Uniunii Europene a crescut de trei ori, majoritatea produselor provenind din China, Thailanda, Taiwan, Pakistan sau chiar din Turcia și Rusia. În acest context, pe bună dreptate s-a afirmat, mondializarea economiei este dublată de o mondializare a contrafacerii.

Istoria dezvoltării domeniului de proprietate intelectuală este una care abundă de situații cu falsuri, contrafaceri și furturi de idei. De exemplu, procedeul de fabricare a hârtiei, rămas neschimbat până în zilele noastre, este atribuit chinezului Tsai Lun. Totodată, există greu de combătut conform căror hârtia era fabricată în China cu vreo 170 de

ani mai înainte de invenția lui Tsai Lun, care nu a făcut decât să desăvârșească procedeul deja existent. Un alt exemplu, elocvent în acest sens, ar fi invenția lui Gutenberg – tiparul cu litere mobile (invenție recunoscută în unanimitate de către istorici). Însă, într-un muzeu din Londra se păstrează o tipăritură chineză mult mai veche decât Biblia tipărită de Gutenberg în 1455 (conform altor date, în 1452). Ce nu i se poate contesta, și nici nu i se contestă lui Gutenberg, este faptul că a realizat două invenții care au perfecționat construirea și funcționarea tiparului: 1) aliajul din care se turnau literele mobile, aliaj care trebuia să fie suficient de moale și de rezistent, încât să permită turnarea cu ușurință a caracterelor tipografice și 2) cerneala, care trebuia să fie suficient de aderentă, încât să poată fi întinsă cu ușurință pe plăcile tipografice, să lase urmele literelor pe suport și să reziste în timp.

Fenomenul contrafacerii s-a dezvoltat continuu, până în zilele noastre, demonstrând cât de profitabil poate fi, cât de mare este vanitatea oamenilor, cât de mare poate fi magia produselor contrafăcute și cât de ușor se lasă oamenii pradă produselor contrafăcute.

De exemplu, cu toate că sunt lipsite de logică elementară, bântuie numeroase afirmații cum că în lume și, în special în SUA, ar exista peste 9.000 de picturi semnate de Rembrandt. Compatriotii pictorului, în poftida imenselor câștiguri pe care comerțul cu tablouri l-a adus Olandei, chiar dacă multe dintre acestea erau contrafaceri, au simțit nevoie să clarifice lucrurile și să dezvăluie adevarul. Dacă ar fi adeverată afirmația referitoare la numărul de lucrări semnate de Rembrandt, aceasta ar însemna că marea pictor olandez a realizat câte un tablou la o zi și jumătate din viața sa artistică, ceea ce, evident, este imposibil. Si iată că, recent, cercetătorii olandezi au demonstrat, bulversând galerii, colecționari, capete încoronate și muzeu dintre cele mai vizitate, că olandezului îi pot fi atribuite aproximativ 900 de tablouri. Cazul pare curios și din considerentul că, potrivit unor experți, Rembrandt ar fi contribuit la afirmarea și nașterea drepturilor de proprietate intelectuală, pe care, însă, nu s-a sfidat nici el să le încalce atunci când a avut ocazia (se știe că el achiziționa tablourile altor pictori pe care le modifica și apoi le semna ca fiind proprii, ori semna lucrările ucenicilor săi, deși ele nu îi aparțineau).

Probleme actuale privind contrafaccerea în Republica Moldova

În conformitate cu unele statistici, în anul 2008 aproximativ 7% din bunurile comercializate în întreaga lume erau contrafăcute, iar tranzacțiile cu astfel de mărfuri au fost estimate la aproape 500 de miliarde de dolari. Pentru anul 2013, estimările indică deja 7-10%, iar valoarea tranzacțiilor cu produse contrafăcute crește până la 600 miliarde de dolari.

Republica Moldova s-a confruntat cu problema contrafacerii mărfurilor încă în anii '90, când pe piață a început să apară o gamă largă de produse contrafăcute, purtând denumirea unor mărci notorii. Producerea și comercializarea produselor contrafăcute pe piața de desfacere din Republica Moldova reprezintă o problemă serioasă, care amenință permanent atât securitatea economică a țării, cât și viața și sănătatea consumatorilor. Conform datelor statistice ale Comitetului Executiv al Comunității Statelor Independente (CSI), bugetele țărilor componente înregistrează pierderi colosale din cauza contrafacerii mărfurilor. De exemplu: în Federația Rusă – 3 miliarde de dolari anual, în Ucraina – 1,5 miliarde de dolari, în Belarus, Kazahstan, Republica Moldova – de la 0,5 la 1,4 miliarde de dolari.

Prejudiciile aduse de mărfurile contrafăcute pot fi divizate în următoarele categorii:

- ✓ Prejudicii economice care se manifestă prin diminuarea încasărilor la bugetul de stat și la bugetele titularilor de drepturi;
- ✓ Prejudicii de imagine aduse atât țării pe teritoriu căreia prosperă piața produselor contrafăcute, cât și titularilor de drepturi (OPI);
- ✓ Prejudicii aduse vieții și sănătății cetățenilor în țara unde prosperă și se dezvoltă piața produselor contrafăcute.

Contrafaccerea unui produs prin fabricare, protejat prin brevet de invenție, se poate manifesta în mai multe feluri:

- ✓ Contrafaccerea de assortiment reprezintă substituirea în întregime a produsului prin substituenți de altă categorie, calitate, cu păstrarea a doar unui sau două elemente ale produsului;
- ✓ Contrafaccerea calitativă reprezintă falsificarea produselor originale prin adăugarea în produse a unor aditivi alimentari și nealimentari sau/și modificarea recepturii produsului prin adăugirea de

apă, introducerea componentelor mai ieftine, prin utilizarea unui produs sintetic care imită produsul natural, prin substituirea unui component, prin utilizarea unor componente ce reprezintă deșeuri alimentare, introducerea diferitelor adăosuri alimentare, prin depășirea cantității substanțelor față de normele admise de documentația tehnică sau prin depășirea cantității substanțelor necalitative, prin introducerea conservanților, antioxidantilor și antibioticelor, fără indicarea acestora pe marcajul produsului;

✓ Contrafacerea cantitativă reprezintă inducerea în eroare a consumatorului prin modificarea parametrilor produsului, comparativ cu cei indicați în documentația tehnică a produsului (masă, volum, lungime etc.). Această modalitate este foarte răspândită și este una din cele mai vechi metode de inducere în eroare a consumatorului.

✓ Contrafacerea prin fabricare este o plagă industrială. În ultimii ani aceasta a luat proporții inimaginabile și s-a răspândit atât în economiile în curs de dezvoltare, cât și în cele industrializate. Producătorii străini cu reputație au adesea îndoieți atunci când li se propune fabricarea produselor lor în țări în care fenomenul contrafacerii este foarte mare și, drept consecință, aceste țări nu doar au pierderi directe din lipsa investițiilor străine, dar nu pot beneficia nici de inovațiile din domeniul tehnologiei.

Faptul că fenomenul contrafacerii înflorește în domeniul comercial poate fi explicat, în mare măsură, prin următorii factori:

1. Profitul net adus de practicarea acestuia;

2. Imperfecțiunea legislației în multe țări și lipsa de măsuri în vederea aplicării acestora;

3. Dotarea contrafăcătorilor cu echipamente de înaltă tehnologie relativ ieftine care favorizează copierea;

4. Perceperea contrafacerii OPI ca fiind o infracțiune puțin dăunătoare.

În cazul contrafacerii unei invenții prin fabricare, prejudiciul este de ordin economic și poate aduce atingere vieții și sănătății persoanei. Spre exemplu, pe piață este folosită frecvent pasta de carne ca înlocuitor de carne pentru unele preparate. Acest înlocuitor, cunoscut și sub denumirea de MDM, este un produs obținut din carne dezosată mecanic.

Fabricarea acestui produs este foarte extinsă în UE, 90% din producție fiind destinată exportului în țările din Estul Europei unde, din cauza nivelului scăzut de trai, sunt foarte solicitate preparatele ieftine din carne, dar de o calitate proastă. Folosirea acestui înlocuitor în proporții mari, pe lângă faptul că reprezintă o contrafacere prin fabricarea produselor (de exemplu, unele sortimente de parizer conțin cca 80% MDM), prezintă și pericole pentru sănătatea consumatorilor: crește riscul de contaminare cu Salmonella, ceea ce poate conduce la modificări în dezvoltarea copiilor prin conținutul mare de calciu (când dezosarea mecanică se efectuează la un utilaj neperformant). Menționăm faptul că în UE utilizarea acestei paste de carne este interzisă și poate fi folosită într-o proporție de doar 3-5% în preparatele producătorilor care fabrică acest tip de pastă de carne. Din cauza efectelor nocive ale MDM asupra sănătății consumatorilor, unele firme de preparate din carne evită să indice, în materialele de publicitate, existența MDM-ului în produsele proprii.

Un alt exemplu de contrafacere poate fi și fabricarea ciocolatei. Cele mai multe cazuri sunt cele de inducere în eroare a consumatorilor prin informația de pe ambalaj. Astfel, pe ambalajele diverselor sortimente de ciocolată sunt reprezentate imagini de fructe: mere, banane, vișine etc., foarte atractiv colorate, sugerând prezența acestora în compoziția ciocolatei. În realitate, la capitolul compozitie, se specifică, cu litere foarte mici, „aromă identic naturală”. La fel sunt contrafăcute și unele vinuri la fabricarea cărora sunt folosite arome sintetice, coloranți, îndulcitori artificiali, alcool etilic și apă.

Nu doar produsele alimentare pot periclită viața sau sănătatea consumatorilor, ci și alte produse, cum ar fi piesele de schimb pentru autoturisme sau electrocasnicele. Potrivit estimărilor, pe piață autohtonă, cca 60% din comerțul cu piese auto, accesorii sau uleiuri este ilegal, mărfurile provenind din contrabandă sau fiind contrafăcute.

Republica Moldova este parte la Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț, unde se stipulează, prin art. 61, că statele membre vor prevedea în procedurile lor penale sancțiuni care „...vor include închisoare și/sau amenzi suficiente pentru a fi descurajatoare și vor fi la un nivel comparativ cu cele aplicate unor delictelor gra-

ve similară. În cazurile adecvate, sancțiunile posibile vor include și sechestrarea, confiscarea și distrugerea mărfurilor în cauză, precum și a tuturor materialelor și instrumentelor care au servit direct la comiterea delictului..."

În cazul infracțiunilor de punere în circulație a produselor cu mărci ori denumiri de origine falsificate, obiectul material este format din produsul asupra căruia se acționează.

În acest sens, este elocventă o încheiere a Judecătoriei s. Botanica, mun. Chișinău, din 2013: „Instanța de judecată constată că ceasurile de mână anexate în calitate de corpuri delicte la cauza penală nu intră în nicio categorie a bunurilor care ar permite nimicirea acestora la etapa încetării urmăririi penale în conformitate cu prevederile art. 162 CPP RM, deoarece **deținerea unor bunuri contrafăcute și circulația acestora nu este interzisă, iar conform declarărilor solicitantului, bunurile respective reprezintă o anumită valoare pentru acesta.** Prin urmare, prevederile ordonanței procuraturii Botanica prin care s-a dispus nimicirea ceasurilor de mână anexate în calitate de corpuri delicate la cauza penală, nu au o bază legală și prejudiciază drepturile solicitantului la proprietate – considerent din care ordonanța contestată urmează a fi declarată nulă în partea respectivă.”

Exemplul prezentat ne permite să afirmăm că Republica Moldova are curențe de ordin legislativ, ceea ce încurajează activitatea de punere în circulație a produselor contrafăcute. În conformitate cu art. 3 al Legii nr. 989 din 18.04.2002 cu privire la activitatea de evaluare, obiecte ale evaluării pot fi activele nemateriale – drepturile asupra obiectelor proprietății industriale, drepturile de autor, drepturile asupra resurselor naturale etc. Pornind de la faptul că art. 185² al Codului penal al Republicii Moldova este o normă materială (pentru calificarea cauzei este importantă mărimea prejudiciului cauzat și dacă acest prejudiciu este mai mare de 50.000 de lei), putem constata compoziția infracțiunii de contrafacere realizată prin una din modalitățile alternative de realizare a laturii obiective. În cazul în care este vorba de o infracțiune, bunurile contrafăcute, în conformitate cu art. 162 al Codului de procedură penală și art. 106 al Codului penal, urmează a fi distruse. Problema apare, însă, atunci când fapta este recalificată din infrac-

tiune în contravenție, iar ca rezultat al reevaluării costului produselor la prețul de piață al bunurilor prejudiciul constituie mai puțin de 50.000 de lei, acesta fiind prețul bunurilor contrafăcute. La fel ca în exemplul prezentat mai sus, în care bunurile contrafăcute legal îi sunt restituite persoanei, care le va pune în circulație din nou, pe motiv că *bunurile anexate în calitate de corpuri delicate la cauza penală nu intră în nicio categorie a bunurilor care ar permite nimicirea acestora la etapa încetării urmăririi penale*, se întâmplă și în cauzele contravenționale, deoarece **deținerea unor bunuri contrafăcute și circulația acestora nu este interzisă, iar proprietarul acestor bunuri, de obicei, declară în instanță că bunurile contrafăcute reprezintă o anumită valoare pentru acesta.**

Concluzii

În baza celor expuse, vom sublinia că este necesar ca bunurile ce reprezintă corpuri delicate să fie evaluate la prețul de piață, dar la cel al **bunurilor originale**, nu la cel al **bunurilor contrafăcute**. În acest caz, numărul de dosare penale pe fapte de contrafacere a bunurilor ar putea crește considerabil, ceea ce ar **descuraja** punerea în circulație a bunurilor contrafăcute și, astfel, Republica Moldova ar respecta întru totul acordul TRIPS, potrivit căruia țările parte trebuie să prevadă în procedurile lor penale acțiuni de **descurajare a practicii nocive de punere în vânzare a bunurilor contrafăcute**, precum și măsuri drastice de confiscare și de **distrugere a acestora**. Distrugerea mărfurilor contrafăcute reprezintă acțiuni în urma cărora acestea își pierd complet calitatea și valoarea de întrebunțare inițială.

În concluzie, pentru eradicarea fenomenului de contrafacere în Republica Moldova, propunem reformularea unor stipulații din următoarele acte normative:

1. Codul de procedură penală, la art. 162, cifra 3) să fie completat după cum urmează: "...ele pot fi remise **numai dacă reprezintă produse originale, iar dacă sunt recunoscute ca produse contrafăcute vor fi nimicite**";

2. Legea nr. 989 din 18.04.2002 cu privire la activitatea de evaluare, la art. 8, să fie redactată în felul următor:

(1) *Scopul evaluării individuale este determinarea valorii de piață sau a altei valori a unui obiect concret, care reprezintă un bun original al evaluării, la o dată concretă.*

Referințe

1. ROŞ, Viorel, LIVĂDARIU, Andreea. Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2014.
2. DELVAL, Pierre, ZILBERSTEIN, Guy, *La contrefaçon: un crime organisé*, Editura Jean-Claude Gawsewitch, 2008, Paris, pp. 8-9.
3. Arhiva Judecătoriei s. Botanica, mun. Chișinău. Încheiere din 07.10.13 pe baza materialelor în privința lui CM în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 185² CP RM.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
5. Legea nr. 989 din 18.04.2002 cu privire la activitatea de evaluare. Publicat: Monitorul Oficial nr. 102 din 16.07.2002.

REZUMAT

Fenomenul contrafacerii și posibilitățile de combatere a acestuia. În scopul eradicării fenomenului de contrafacere în Republica Moldova, autorul articolului propune să fie întreprinse mai multe acțiuni, inclusiv evaluarea bunurilor ce reprezintă corpu delicte la prețul de piață, însă la cel al bunurilor originale, nu la prețul de piață al bunurilor contrafăcute. În acest caz, numărul de dosare penale pe fapte de contrafacere a bunurilor ar putea crește considerabil, ceea ce ar descuraja punerea în circulație a bunurilor contrafăcute și, astfel, Republica Moldova ar respecta întru totul acordul TRIPS, în care este stipulat faptul că țările parte la acest acord trebuie să prevadă în procedurile lor penale acțiuni de descurajare în privința punerii în vânzare, de confiscare și de distrugere a bunurilor contrafăcute. De asemenea, se propune reformularea unor stipulații din Codul de procedură penală (art. 162, cîfra 3)) și din Legea nr. 989 din 18.04.2002 cu privire la activitatea de evaluare.

ABSTRACT

Counterfeiting Phenomenon and Possibilities for Combating It. In order to eradicate the phenomenon of counterfeiting in the Republic of Moldova, the author of the article proposes several actions to be undertaken, including the valuation of goods which are real evidence at the market price, but at that of the original goods, not the market price of counterfeit goods. In this case, the number of criminal cases on facts of counterfeit goods may increase significantly, which would discourage the circulation of counterfeit goods and so the Republic of Moldova would fully comply with the TRIPS Agreement, in which is stipulated that countries party to the agreement must stipulate in their criminal proceedings actions for discouragement in respect of offering for sale, confiscation and destruction of counterfeit goods. It is also proposed the rewording of several stipulations in the Criminal Procedure Code (Art. 162, figure 3) and Law no. 989 of 18.04.2002 on Evaluation Activity.

РЕФЕРАТ

Явление контрафакции и методы борьбы

с ним. В целях искоренения такого явления, как контрафакция в Республике Молдова, автор статьи предлагает предпринять ряд мер, в числе которых: оценка товаров, являющихся вещественными доказательствами, по рыночной стоимости оригинальных товаров, а не по рыночной стоимости контрафактных товаров. В таком случае количество уголовных дел по факту контрафакции может значительно возрасти, что позволило бы снизить оборот контрафактной продукции и, таким образом, Молдове удалось бы обеспечить полное соблюдение положений ТРИПС, устанавливающих, что его страны-участницы должны в своих уголовно-процессуальных актах предусматривать меры по пресечению оборота контрафактных товаров, по их конфискации и уничтожению. Кроме того, предложено изменить формулировку некоторых положений Уголовно-процессуального кодекса (пункт 3) статьи 162) и Закона об оценочной деятельности № 989 от 18.04.2002 г.

DISCREDITAREA CONCURENTULUI – FORMĂ DE EXPRIMARE A INFRACTIUNII DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ (ART.246¹ LIT. B) COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA)

DR., LECTOR UNIV. STANISLAV COPEȚCHI,
USM

DR., CONF. UNIV. DANIEL MARTIN,
USM

PRIN LEGEA REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND COMPLETA-REA ȘI MODIFICAREA ACTELOR LEGISLATIVE NR.110 DIN 27.04.2007, ÎN VIGOARE DIN 08.06.2007¹, CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA (ÎN CONTINUARE – CP RM) A FOST COMPLETAT CU ART.246¹ CARE INCRIMINEAZĂ FAPTA DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ.

Protecția împotriva concurenței neloiale a fost recunoscută acum aproape un secol la nivel internațional ca făcând parte din **protecția proprietății industriale** prin introducerea art.12 bis în *Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale* din 20 martie 1883, intrată în vigoare la 6 iulie 1884 (pentru Republica Moldova – la 25.12.1991), revizuită la Bruxelles (14.12.1900), Washington (02.06.1911), Haga (06.11.1925), Londra (02.06.1934), Lisabona (31.10.1958), Stockholm (14.07.1967) și modificată la 2 octombrie 1979, prin care a fost creată Uniunea Internațională pentru protecția proprietății industriale.

În cele ce urmează, ne vom axa pe analiza formei concurenței neloiale, prevăzute la lit. b) art.246¹ CP

RM – *răspândirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discredită intreprinderea, produsele sau activitatea de intreprinzător a unui concurrent.*

Ab initio, menționăm că respectiva acțiune, prin care se poate manifesta fapta prejudiciabilă obiectivă a componentei de infracțiune prevăzute la art.246¹ CP RM, este numită în literatură de specialitate „denigrare”² sau „discreditarea concurenților”³.

Legea nr.64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare (în continuare – Legea nr.64/2010),⁴ operează cu noțiunea de „defâimare” ca fiind acțiunea de răspândire a informațiilor false care lezează onoarea, demnitatea și/sau reputația profesională a persoanei. În opinia unor autori, discreditarea (sau defâimarea) este definită, de obicei, ca

² EMINESCU, Y. Concurență neleală: drept român și comparat. București: Lumina Lex, 1995, p.74; Căpățină O. Dreptul concurenței comerciale. Concurența neloială pe piața internă și internațională. București: Lumina Lex, 1996, p.16.

³ Introducere în proprietatea intelectuală, / Trad. de Pârvu R., Oprea L., Dinescu M. București: ROSSETI, 2001, p.241.

⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.117-118 din 2010.

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.78-81 din 2007.

fiind orice afirmație falsă cu privire la un concurent, care poate să aibă un efect negativ asupra vadului său comercial⁵.

În opinia unor autori, denigrarea constă în afirmarea sau răspândirea sub orice formă, în scop de concurență, de date privitoare la o altă întreprindere, de natură a-i prejudicia reputația⁶. În optica lui O. Căpățină,⁷ prin denigrare, ca act de concurență neloială, înțelegem actul ce constă în comunicația sau răspândirea unor afirmații depreciative sau comparative făcute de o persoană interesată (agentul economic agresiv) în detrimentul unui competitor de pe piață, în scopul de a-i știrbi reputația sau de a-i discredită întreprinderea ori produsele.

Astfel, prin denigrare înțelegem un act îndreptat împotriva bunului renume al unui concurent, al întreprinderii, produselor și/sau serviciilor sale.

În acord cu art.2 al Legii nr.64/2010, prin *răspândirea informației* se înțelege procesul de transmitere a informației către alte persoane (cel puțin către o persoană, exceptând persoana lezată). În același timp, prin informație se are în vedere orice expunere a unui fapt, opinii sau idei sub formă de text, sunet și/sau imagine. În sensul art.246¹ CP RM, prin *răspândirea unor informații false* trebuie să înțelegem actul de difuzare a unor informații neautentice (expuneri de fapte, opinii, idei sub formă de text, sunet și/sau imagine) de natură să discreditze întreprinderea concurență sau activitatea și/sau produsele acesteia. Este indispensabil ca răspândirea de informații false să aibă loc în procesul comerțului, proces ce constă în practicarea activității de întreprinzător de către subiecții participanți la raportul juridic de denigrare.

Deoarece, în procesul discreditării concurențului, informațiile cu privire la concurent, produsele și/sau serviciile, precum și activitatea acestuia sunt incorecte (neconforme realității), de pe urma faptele comise are de suferit și consumatorul. Tocmai de aceea, în ipoteza discreditării concurențului, în calitate de victimă a infracțiunii apare nu doar întreprinderea concurență, cu care făptuitorul se află în rivalitate, ci și consumatorul.

⁵ Introducere în proprietatea intelectuală, / Trad. de Pârvu R., Oprea L., Dinescu M., p.241.

⁶ EMINESCU, Y. Concurență neloială: drept român și comparat, p.75.

⁷ CĂPĂȚINĂ, O. Dreptul concurenței comerciale. Concurența neloială pe piața internă și internațională, p.17.

Potrivit art.7 din Legea nr.64/2010, orice persoană are dreptul la apărarea reputației sale profesionale lezate prin răspândirea relatărilor false cu privire la fapte. Persoana lezată prin răspândirea unor relatări cu privire la fapte, poate fi restabilită în drepturi dacă informația cumulează următoarele condiții:

- a) este falsă;
- b) este defaimătoare;
- c) permite identificarea persoanei vizate de informație.

Prin extrapolare, considerăm ca este oportună analiza discreditării concurențului ca formă de exprimare a concurenței neloiale, prin prisma condițiilor reliefate *supra*.

I. Informația trebuie să fie falsă. Astfel, este necesar ca informațiile răspândite în procesul discreditării să fie false, adică să nu corespundă realității. Dacă informațiile răspândite sunt veridice, nu vom fi în prezență fapte de discreditare a concurențului, chiar și atunci când aceasta este însoțită de critică și comportă o depreciere, aceasta deoarece afirmațiile făcute la adresa concurențului sunt reale și corespund adevărului, în timp ce făptuitorul cere ca respectivele informații să nu corespundă realității.

Susținem opinia întâlnită în doctrina autohtonă precum că afirmațiile trebuie să aibă „menirea să”, deci să fie făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat: crearea unei situații de favoare, în dauna concurențului.⁸

Discreditarea concurențului implică două modalități fapțice. Acestea sunt desprinse din conținutul art.15 al Legii concurenței nr.183 din 11.07.2012 (în continuare – Legea nr.183/2012)⁹, normă care este una de referință pentru art.246¹ CP RM. În acord cu articolul nominalizat, este interzisă discreditarea concurenților, adică defaimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității acestora prin:

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să îi creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;

⁸ TIMOFEL, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței, Chișinău: CEP USM, 2011, p.199.

⁹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.193-197 din 2012.

b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, afirmații ce dăunează activității concurrentului.

Prima formă a discreditării vizează însuși făptuitorul (în calitate de întreprindere concurrentă), produsele și/sau serviciile sale, precum și activitatea sa de întreprinzător. Scopul răspândirii unor astfel de informații constă în crearea unei situații favorabile pentru făptuitor, și drept consecință, a unei situații nefavorabile pentru victimă. Din conținutul informațiilor răspândite trebuie să fie posibilă identificarea victimei. Acest lucru este cu mult mai dificil în ipoteza dată, având în vedere că informațiile răspândite vizează indirect victimă infracțiunii.

Respectiva formă a discreditării concurrentului în afaceri o desprindem din următorul exemplu din practica judiciară: în perioada de activitate în cadrul întreprinderii SC „C.R.” SRL, inculpatul B.D., la 13 noiembrie 2009, a înregistrat pe numele său întreprinderea SC „E.G.” SRL, desfășurând activitatea de întreprinzător în scopul concurenței neloiale exprimate prin răspândirea în procesul comerțului a unor informații false privind produsele SC „C.R.” SRL, prezentându-le ca aparținând SRL „E.G.”¹⁰.

A doua formă a discreditării are drept obiect produsele și/sau serviciile, precum și activitatea de întreprinzător a concurrentului – victimă a infracțiunii. În ipoteză, făptuitorul urmărește crearea unei imagini negative concurrentului prin adresarea directă către acesta, fără a lansa informații despre activitatea făptuitorului. Aceasta se rezumă doar la răspândirea informațiilor false ce vizează exclusiv victimă infracțiunii.

Nu este exclusă îmbinarea celor două forme – când făptuitorul, pe de o parte, lansează informații false despre activitatea, produsele și/sau serviciile sale, iar pe de altă parte, despre activitatea, produsele și/sau serviciile victimei infracțiunii.

Modul de formulare și de difuzare a informațiilor este considerat irelevant. Este indiferent dacă denigrarea constă în afirmarea unui fapt sau într-o judecată de valoare, dacă se face în public sau în față

cătorva persoane, dacă se face verbal sau prin anunțuri, imagini, radiodifuziune, articole de ziar etc¹¹. Referitor la acest aspect, V. Stati specifică faptul că nu are importanță prin intermediul căror mijloace sunt răspândite astfel de afirmații false: publicitate în mass-media sau publicitate stradală, comunicare publică, corespondență scrisă sau electronică expediată potențialilor consumatori etc¹².

Totodată, la calificare nu are relevanță dacă informația răspândită de făptuitor a fost recepționată de o singură persoană sau de mai multe. Important e ca informația să fi fost recepționată de un consumator. Numai în aceste condiții concurrentului i se aduce atingere, în plan subsidiar, reputației sale profesionale.

Din conținutul dispoziției normei incriminatoare de la lit. b) art.246¹ CP RM rezultă că discreditarea concurrentului se exprimă prin răspândirea unor informații false ce vizează: a) întreprinderea concurrentă, b) produsele și/sau serviciile întreprinderii concurente, și/sau c) activitatea de întreprinzător a concurrentului.

Așadar, discreditarea are drept obiect următoarele aspecte:

1) discreditarea întreprinderii concurente – se poate referi la competența ei profesională, onorabilitatea ei sau creditul de care dispune, deci vizează capacitatea, solvabilitatea sau posibilitatea acesteia în activitatea de întreprinzător, incompetența profesională a victimei, punerea la îndoială a onestității, credibilității și a capacitații victimei de a-și onora obligațiile contractuale. De asemenea, includem aici și acuzația de contrafacere a unui brevet, a unei mărci sau a unui desen ori model industrial. Putem vorbi de o denigrare a întreprinderii fără denigrarea persoanei atunci când se afirmă, de exemplu, că instalațiile întreprinderii concurente nu sunt suficient echipate sau nu corespund cerințelor stabilită de lege etc.

2) discreditarea produselor și/sau serviciilor întreprinderii concurente – vizează calitatele produselor și/sau serviciilor, în sensul că informația falsă se poate

¹¹ EMINESCU, Y. Concurență neleală: drept român și comparat, p.75.

¹² STATI, V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de concurență neloială. Revista Națională de Drept, 2008, nr.12, p.33.

¹⁰ Decizia Curții Supreme de Justiție din 4 septembrie 2013. Dosarul nr.1ra-779/2013//http://www.csj.md. (accesat 07.04.2015).

referi la anumite condiții, caracteristici ale mărfurilor, ca: valabilitatea redusă a produselor sau caracterul demodat al acestora, calitatea proastă sau utilizarea unor materii nocive la producerea lor etc.;

3) discreditarea activității de întreprinzător a întrreprinderii concurente – vizează aspectele legate de bunul mers al activității de întreprinzător (răspândirea informațiilor false cu privire la lipsa înregistrărilor, autorizațiilor sau licențelor necesare pentru desfășurarea activității de întreprinzător, încălcarea normelor privind producerea, comercializarea, depozitarea bunurilor sau utilizarea unor substanțe chimice pentru fabricarea anumitor produse ce ar face să crească calitatea acestora în fața consumatorului etc.).

În practică este foarte greu și efectiv imposibil de a face o delimitare a acestor trei tipuri de discreditare. Cu atât mai mult cu cât acestea, în cele mai dese cazuri, se combină și se completează reciproc.

II. Informația trebuie să fie defăimătoare.

Este insuficient ca un concurrent să răspândească informații false despre activitatea de întreprinzător, produsele și/sau serviciile altui concurrent. Este necesar ca și comportamentul făptuitorului, exprimat prin răspândirea informațiilor false, să ducă în cele din urmă la defăimarea concurrentului în afaceri. Informațiile false, dar care nu sunt defăimătoare, nu pot face obiectul discreditării concurrentului.

Menționăm că la descrierea comportamentului infracțional al făptuitorului, legiuitorul nu concretizează care sunt informațiile defăimătoare, răspândirea cărora ar fi în stare să ducă la știrbirea reputației profesionale a concurrentului. De aceea, în fiecare caz concret, cel abilitat cu aplicarea legii penale va aprecia tipul informațiilor răspândite, dacă acestea au un caracter defăimător, precum și dacă a avut loc în realitate, defăimarea concurrentului.

III. Informația trebuie să permită identificarea concurrentului – victimă a infracțiunii.

Informațiile răspândite despre o întreprindere concurrentă, activitatea de întreprinzător sau produsele și/sau serviciile acesteia, se pot prezenta sub două modalități:

a) informații care nominalizează victimă denigrării;

b) informații care nu nominalizează victimă denigrării, dar care permit totuși identificarea acesteia cu ușurință.

În cazul denigrării, ţinta nu trebuie neapărat numită, totuși este suficientă identificarea cu ușurință de către adresantul declarației. Acest lucru poate fi realizat prin anumite referiri care să conțină suficiente elemente pentru determinarea victimei. Cu alte cuvinte, este necesar ca victimă să fie cel puțin determinabilă. Identificarea victimei poate fi chiar rezultatul unei situații speciale pe piață, de exemplu, dacă există doar un singur concurrent relevant. În doctrină se arată, pe bună dreptate, că pentru a vorbi despre o „persoană concretă” nu este necesar ca acesteia să i se spună pe nume, e suficient ca ea să poată fi identificată din contextul comunicării¹³.

În această ordine de idei, Y. Eminescu afirmă: „Pentru existența denigrării este esențial ca formulările critice să-l desemneze pe concurrent sau să permită recunoașterea celui vizat. Ori de câte ori critica este formulată în mod atât de general, încât se aplică unui grup mare de întreprinderi, fără a fi posibilă individualizarea celor vizati, calea acțiunii în concurență neloială este închisă”¹⁴.

Cu referire la acest aspect, invocăm următorul fragment din Decizia nr. CNP – 11 din 26 septembrie 2013 a Consiliului Concurenței: „Discreditarea constă în răspândirea de informații peiorative și răuoitoare cu privire la persoana, întreprinderea sau produsele unui concurrent ori la produsele unui grup determinat de concurrenti (sublinierea ne aparține – n.a.)¹⁵.

În concluzie, răspândirea la general a unor informații false, în privința unor agenți economici care nu pot fi identificați, nu constituie discreditare în sensul lit.b) art.246¹ CP RM. Or, în această ipoteză, e cu neputință de identificat victimă infracțiunii. Totodată, în contextul faptei prejudiciabile supuse analizei, victimă infracțiunii reprezintă unul din semnele obiective obligatorii, lipsa căreia nu permite a califica fapta drept infracțiune.

¹³ PIRȚAC, O. Apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale a persoanei în Republica Moldova. Chișinău, Tipografia Centrală, 2005, p.34.

¹⁴ EMINESCU, Y. Concurență neleală: drept român și comparat, p.75.

¹⁵ Decizia Consiliului Concurenței nr. CNP – 11 din 26 septembrie 2013. <http://competition.md/decizii/> (accesat: 09.04.2015).

Literatura de specialitate¹⁶ evidențiază două forme de denigrare:

a) denigrarea directă – comunicarea sau răspândirea de către un comerciant a unor afirmații mincinoase despre un concurent sau mărfurile lui, afirmații de natură să dăuneze bunului mers al întreprinderii.

b) denigrarea indirectă – comunicarea sau răspândirea în public de către un comerciant a unor afirmații despre întreprinderea sa sau activitățile acesteia, menite să inducă în eroare și să-i creeze o situație de favoare, în dauna unor concurenți.

În altă privință, discreditarea concurentului nu trebuie confundată cu dreptul la critică, nici cu informarea consumatorilor, realizată pe calea publicătății testării oficiale a unor mărfuri. Referitor la acest aspect, S. Timofei menționează: „Critica este permisă în cazul în care este obiectivă, neutră și dacă nu este făcută în scopul de a promova interesele făptuitorului în detrimentul intereselor concurentului criticaț. De exemplu, o scrisoare care conține critici cu privire la un producător poate fi difuzată în rețea de revânzători ai unui agent economic atât timp cât rămâne confidențială și nu este nici denigratoare, nici destinată a deturna consumatorii concurentului criticaț.¹⁷

Discreditarea concurentului economic trebuie deosebită și de celelalte forme ale concurenței ne-loiale, cel puțin de cele prevăzute de Codul penal și Legea nr.183/2012. Mai cu seamă, discreditarea concurentului urmează a fi delimitată de actele de confuzie. Diferența de bază dintre discreditare și confuzie¹⁸ constă în faptul că, în cazul discreditării, nu se urmărește exploatarea valorilor întreprinderii concurente, ci se atacă direct aceste valori prin știruirea reputației profesionale a întreprinderii concurente. Confuzia cu o întreprindere concurență, cu produsele și/sau serviciile acesteia, constituie acutul de concurență ne-loială care constă în utilizarea unor semne de identificare ale întreprinzătorului

concurrent (de exemplu, emblema, modelul și desenul industrial etc.) sau a produselor acestuia (de exemplu, forma ambalajului) sau a altor mijloace de creare a confuziei, formând astfel consumatorului iluzia că produsul procurat este fabricat de firma ale cărei date de identificare au fost utilizate.

Deci, denigrarea ca act de concurență ne-loială presupune utilizarea de către un comerciant a unor metode necinstitute cu scopul de a-i șterbi din prestigiul concurentului, act ce constă în comunicarea unor informații de natură să discreditze întreprinderea concurență, activitatea acesteia, produsele și/sau serviciile acesteia.

În final, ne vom expune asupra perspectivelor cauzelor judiciare referitoare la infracțiunea de concurență ne-loială, în general, și la discreditarea concurenților, în special. În acest context specificăm că atât Codul penal, cât și Legea nr.183/2012 conțin prevederi menite să interzică și, implicit, să pedepsească actele de concurență ne-loială, în general, și discreditarea concurentului, ca formă a concurenței ne-loiale, în special. Este lesne de observat, fără a depune vreun efort, faptul dublării normelor ce sanctionează actele de concurență ne-loială.

În acest sens, se profilează următoarea întrebare: care din cele două acte normative urmează a fi aplicate? Răspunzând la această întrebare, preliminar vom indica că, în acord cu alin.(1) art.77 din Legea nr.183/2012, prin derogare de la legea penală, comiterea faptelor de concurență ne-loială se sanctionează de către Consiliul Concurenței cu o amendă în mărime de până la 0,5% din cifra totală de afaceri realizate de întreprinderea în cauză în anul anterior sanctionării. Oare să presupună acest lucru că în ipoteza discreditării concurenților este aplicabilă Legea nr.183/2012? Dacă da, atunci în ce condiții, la calificare, se va face uz de prevederile art.246¹ CP RM? Considerăm că atât timp cât normele Codului penal vor fi dublate de alte norme, cu caracter extrapenal, aplicabile vor fi cele din urmă, având în vedere efectele calitativ diferite ale răspunderii și pedepsei penale în raport cu cele ale sancțiunilor administrative, posibile de aplicare pentru comiterea încălcărilor Legii nr.183/2012. În același timp, în virtutea principiului neadmiterii tragerii la răspundere de două ori pentru una și aceeași faptă, este inadmisibilă aplicarea pentru una și aceeași faptă de discreditare a concurenților, atât a prevederilor

¹⁶ MIHAI, E. Dreptul concurenței. București: ALL Beck, 2004, p.282-283.

¹⁷ TIMOFEI, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței, p.200.

¹⁸ Codul penal incriminează actele de confuzie ca formă a concurenței ne-loiale la lit. a) și lit. d) art.246¹ CP RM. În același timp Legea nr.183/2012 definește actele de confuzie la art.19.

Codului penal, cât și a celor din Legea nr.183/2012. În aceste condiții, constatăm că normele stipulate în art.246¹ CP RM efectiv sunt „moarte”, din care motiv și numărul infim de cauze penale intentate în baza articolului nominalizat. În vederea anihilării respectivei coliziuni juridice care, nu în puține cazuri, poate contribui la aplicarea abuzivă a legii, fapt ce ar duce în cele din urmă la promovarea liberului arbitru, legiuitorul urmează să ia o atitudine în acest sens, astfel încât să fie posibilă stabilirea cu exactitate a sferelor de incidentă a celor două legi.

REZUMAT

Discreditarea concurrentului – formă de exprimare a infracțiunii de concurență neloială (art. 246¹ lit. b) Cod penal al Republicii Moldova). Autorii prezentului articol se axează pe analiza formei concurenței neloiale, prevăzute la lit. b) art. 246¹ CP RM – răspândirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discreditează întreprinderea, produsele sau activitatea de întreprinzător a unui concurrent, având în vedere faptul că, prin Legea privind modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 110 din 27.04.2007, în vigoare din 08.06.2007, Codul penal al Republicii Moldova a fost completat cu articolul respectiv care incriminează fapta de concurență neloială.

ABSTRACT

Discrediting Competitors - A Form of Expression of the Offense of Unfair Competition (Art. 246¹(b) Criminal Code of the Republic of Moldova). The authors of this article focus on analyzing the form of unfair competition under letter b) Art. 246¹ CC RM – *distribution in the process of trade of false statements discrediting the enterprise, production or entrepreneurial activity of a competitor*, given the fact that via the Law of the republic of Moldova on Amending and Supplementing Legislative Acts No.110 of 27.04.2007, in force from 08.06.2007, the Criminal Code of the Republic of Moldova was supplemented with the respective article incriminating the act of unfair competition.

РЕФЕРАТ

Дискредитация конкурента как форма недобросовестной конкуренции (п. б) ст. 246¹ Уголовного кодекса Республики Молдова). Авторы настоящей статьи сосредотачиваются на анализе формы недобросовестной конкуренции, предусмотренной п. б) ст. 246¹ УК РМ – распространение при осуществлении коммерческой деятельности ложных утверждений, дискредитирующих предприятие, продукты или предпринимательскую деятельность конкурента, подчеркивая при этом, что данное положение было внесено в УК РМ относительно недавно, а именно 27.04.2007 г. Законом о внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Республики Молдова № 110 и вступило в силу 08.06.2007 г.

PUNCTELE DE INTERFERENȚĂ DIN TRE PROTECȚIA DREPTULUI DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI PROTECȚIA CONCURENȚEI LOIALE

DRD. ELENA SEDLEȚCHI, CONTROLOR PRINCIPAL DE STAT,
DIRECȚIA JURIDICĂ A CONSILIULUI CONCURENȚEI

IMPLEMENTAREA LEGISLAȚIEI CONCURENȚIALE VINE SĂ ASIGURE REGULI DE JOC EGALE ȘI COMUNE PE PIAȚĂ PENTRU TOȚI PARTICIPANȚII IMPLICAȚI ÎN COMERȚ/ACTIVITATE ECONOMICĂ ȘI SĂ CONTRIBUIE EFICIENT LA MENȚINEREA PIEȚEI DESCHISE ȘI CONCURENȚIALE. EXISTENȚA RIVALITĂȚII ÎNTRE ÎNTreprinderi CONSTITUIE UN FACTOR IMPORTANT AL EFICIENȚEI ECONOMICE, INCLUSIV AL EFICIENȚEI DINAMICE SUB FORMĂ DE INOVAȚII, ÎNTRUCÂT ORICE COMPETIȚIE PE PIAȚĂ GENEREAZĂ REZULTATE POZITIVE: CALITATE, PREȚ, PRODUSE NOI ȘI DIVERSE, TEHNOLOGII INOVATIVE.

1. Interacțiunea dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și politica în domeniul concurenței loiale

Consiliul Concurenței este autoritatea de concurență națională, responsabilă de punerea în aplicare a prevederilor Legii concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012, în conformitate cu atribuțiile sale. În cumul reglementărilor legislative din domeniul protecției dreptului de proprietate intelectuală și concurenței, autoritatea de concurență se confruntă în activitatea sa cu problema identificării echilibrului dintre dezideratele legislației privind protecția concurenței și necesitatea asigurării respectării și protecției dreptului de proprietate intelectuală, deoarece, pe de o parte, asigurarea unei piețe competitive are un rol esențial în stimularea creșterii economice și în încurajarea inovației în bunuri și servicii și constituie facto-

rul de bază în raporturile de colaborare dintre Consiliul Concurenței și Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală în domeniul protecției dreptului de proprietate intelectuală și domeniul protecției concurenței loiale. Prin urmare, Consiliul Concurenței și Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală vin să realizeze funcțiile constitutivale stipulate clar în art.33 alin.(2) și art.126 alin.(2) lit. b) și d) din Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994: dreptul cetătenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală sunt apărate de lege; libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; stimularea cercetărilor științifice.

De menționat faptul că dreptul concurenței interzice comportamentul anticoncurențial, iar drepturile de proprietate intelectuală implică un comportament care este de natură a împiedica concurența, dar poate stimula inovația. La modul practic, drepturile de proprietate intelectuală au o protecție în principal pe teritoriul național (însă aceasta devine tot mai internaționalizată), sunt exclusive, pot avea efect de blocare a pietelor, oferă câștiguri uriașe producătorului și contribuie la creșterea calității și inovației pe piață.

Astfel, suntem în situația unui conflict de scopuri și efecte dintre protecția concurenței loiale, care urmărește scopul de a nu admite monopolizarea pieței, și dreptul de proprietate intelectuală care, conform legii, admite acest fapt. Anume din acest considerent, autoritățile de concurență și de protecție a proprietății intelectuale uneori au abordări și soluții diferite atunci când examinează cererea de înregistrare a unui obiect de proprietate intelectuală sau examinează o plângere privind presupusele acțiuni de concurență neloială cu implicarea unui drept exclusiv asupra mărcii, denumirii de firmă, desenului sau modelului industrial etc.

2. Puncte de interferență între normele protecției dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale

Drepturile de proprietate intelectuală acordate de stat autorilor sau titularilor de drept cu privire la creația lor intelectuală, printre care dreptul exclusiv de a utiliza, de a permite sau de a interzice folosirea creației intelectuale pentru o anumită perioadă de timp, importul paralel¹ și know-how-ul² constituie punctele de interferență dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale.

Prevederea generală și principală cu privire la protecția drepturilor de proprietate intelectuală în procesul concurenței se conține în dispozițiile art.10 bis al Convenției de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale din 20 martie 1883 (Republieca Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.1328-XII din 11 martie 1993, data intrării în vigoare pentru Republica Moldova este 25 decembrie 1991), care prevede la pct.1 că „Tările Uniunii sunt obligate să asigure cetățenilor Uniunii o protecție efectivă împotriva concurenței neloiale.” În același timp, la pct.2 se definește actul de concurență neloială ca „orice act de concurență contrar practicilor cinstite în materie industrială sau comercială”. Iar la pct.3 se stabilește că „vor trebui interzise mai ales indicațiile sau afirmațiile a căror folosire, în exercitarea comerțului, este susceptibilă: să inducă publicul în

eroare cu privire la natura, modul de fabricație, caracteristicile, aptitudinea la întrebuințare sau cantitatea mărfurilor”. În contextul Legii concurenței nr.183 din 11.07.2012 (în continuare – Legea concurenței), este considerată concurență neloială orice acțiune realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzantelor oneste în activitatea economică.

Mentionăm, de asemenea, prevederile art.17 și art.19 din Legea concurenței, care reglementează protecția concurenței loiale prin interzicerea faptelor de concurență neloială ce sunt de natură să creeze, prin orice mijloc, o confuzie cu întreprinderea, produsele sau activitatea economică a unui concurrent, realizate prin: obținerea și/sau folosirea de către o întreprindere a informațiilor ce constituie secret comercial al concurrentului, fără consimțământul acestuia, dacă acestea au adus sau pot aduce atingere intereselor legitime ale concurrentului; folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale, de natură să creeze o confuzie cu cele folosite în mod legal de către o altă întreprindere; copierea ilegală a formei, ambalajului și/sau a aspectului exterior al produsului unei întreprinderi și plasarea produsului respectiv pe piață, copierea ilegală a publicității unei întreprinderi, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurrentului.

Actele legislative de reglementare a proprietății intelectuale – Legea privind protecția mărcilor nr.38 din 29 februarie 2008; Legea privind protecția soiurilor de plante nr.39 din 29 februarie 2008; Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr.66 din 27 martie 2008 – conțin dispoziții care interferă cu normele capitolului III din Legea concurenței. Multe din aceste clauze reflectă cerințe similare, doar că, dacă la art.19 al Legii concurenței „crearea confuziei cu întreprinderea, produsele sau activitatea economică a unui concurrent” este calificată ca o încălcare, atunci în dreptul proprietății intelectuale „dacă induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului; sau există riscul de

¹ În sensul art. 3 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13 din 30.08.2013.

² Ibidem, art. 3.

confuzie pentru consumator, inclusiv riscul de asociere cu marca anterioară; sau riscul efectiv de confuzie, ea creează în percepția consumatorului impresia eronată că produsele sunt originare din alt teritoriu, chiar dacă denumirea în cauză este exactă în ceea ce privește teritoriul, regiunea sau localitatea din care sunt originare produsele agricole sau alimentare pe care aceasta le desemnează etc.” poate fi, după caz, un motiv absolut de refuz de la înregistrare, decădere din drepturi, respingere a cererii de înregistrare, motiv de decădere din drepturi, motiv de refuz de a înregistra un contract de cesiune etc.

Deținătorul unui drept exclusiv asupra obiectului de proprietate intelectuală, al cărui interes legitim a fost lezat, poate înainta o plângere privind presupusele acțiuni de concurență neloială la Consiliul Concurenței în termen de 6 luni de la data la care a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască despre realizarea presupuselor acțiuni de concurență neloială de către o altă întreprindere. Menționăm că instituirea termenului de prescripție de 6 luni prin Legea concurenței a contribuit la scăderea semnificativă a numărului de dosare investigate, dar și la creșterea promptitudinii reclamanților, ale căror interese legitime au fost lezate, și motivându-i să se adreseze la scurt timp de la identificarea presupuselor acțiuni de concurență neloială. Toate acestea au efecte pozitive asupra soluționării rapide a problemelor apărute și în cazul constatării unor încălcări ale obligației concurrentului de a se conforma uzanțelor oneste în activitatea economică.

Dispozițiile legale sus-menționate constituie puncte de interferență ale actelor juridice care reglementează drepturile de proprietate intelectuală și concurența loială. Am putea invoca și faptul că ele au, de asemenea, roluri de complementare, iar aplicarea diligentă va contribui la înlăturarea problemelor: a numărului mare de cazuri de concurență neloială și a numărului mare de anulări ale înregistrării obiectelor de proprietate intelectuală cu rea-credință.

3. Punctele de interferență între dreptul de proprietate intelectuală și normele concurențiale privind poziția dominantă și acordurile verticale anticoncurențiale

În legislația proprietății intelectuale³ există prevederi legislative care vin să „limiteze” dreptul proprietății intelectuale al titularului de drept, atunci când acesta poate avea efecte prejudiciabile asupra concurenței pe piață relevantă a produsului, ori să prevină exercitarea drepturilor titularului de drept contrar dispozițiilor autorităților publice în vederea protecției concurenței, printre care includerea în contractul de licență a practicilor sau a condițiilor care pot constitui o folosință abuzivă a drepturilor de proprietate intelectuală; licență obligatorie etc.

3.1. Dreptul de proprietate intelectuală și normele concurențiale privind poziția dominantă

Potrivit prevederii Legii concurenței, și anume a art.3 alin.(2), întreprinderilor le este interzis să-și exerce drepturile în vederea restrângerii concurenței și lezării intereselor legitime ale consumatorului.

În acest context, în conformitate cu prevederile art.10 alin.(5) din Legea concurenței, întreprinderile investite cu drepturi exclusive sunt considerate drept întreprinderi cu poziție dominantă⁴ pe piață relevantă la care se referă aceste drepturi.

După cum am menționat, drepturile asupra obiectelor de proprietate industrială acordate de stat generează drepturi exclusive asupra acestor obiecte pentru o perioadă îndelungată de timp (care diferă de la un obiect al proprietății industriale la altul). Deci, titularului de drept exclusiv, subiect al Legii concurenței⁵, îi este interzisă folosirea unei poziții dominante pe piață relevantă în măsura în care aceasta poate afecta concurența sau leza interesele colective ale consumatorilor finali.

În cazul în care, în baza unor probe concludente și convingătoare, este probabil ca pretinsele practici abuzive să ducă la o blocare cu caracter anticoncurențial, Consiliul Concurenței va interveni în

³ Poziție dominantă pe piață – poziție de putere economică de care beneficiază o întreprindere ce îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe o piață relevantă, acordându-i posibilitatea de a se comporta, în mare măsură, în mod independent față de concurență, de clienți săi și, în ultimă instanță, față de consumatori (art. 4 din Legea concurenței).

⁴ Acțiune interzisă de prevederile art. 11 alin.(2) lit. f) și g) din Legea concurenței.

⁵ Piață din aval – piață aflată în poziția următoare a lanțului de producție sau distribuție.

temeiul art.11 din Legea concurenței. Potrivit pct.4 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței cu privire la aprobarea Regulamentului privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă nr.16 din 30.08.2013 (în continuare – *Regulament privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă*), blocarea cu caracter anticoncurențial constituie situația în care accesul eficace al unor concurenți actuali sau potențiali la surse de aprovizionare sau pe piețe este împiedicat sau eliminat, ca rezultat al practicilor anticoncurențiale ale întreprinderii dominante.

Practicile abuzive pot consta în refuzul de aprovizionare⁶ și altele. Potrivit pct.70 din Regulamentul privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă, noțiunea de refuz de a aproviziona acoperă o serie largă de practici, precum refuzul de a furniza produse unor clienți noi sau actuali; *refuzul de a acorda licență pentru drepturi de proprietate intelectuală (în circumstanțe excepționale), inclusiv atunci când acestea sunt necesare pentru a furniza informații de interfață;* refuzul de a acorda accesul la o instalație sau la o rețea esențială.

Bineînțeles, nu orice refuz de aprovizionare constituie o încălcare; în acest context, autoritatea de concurență evaluatează toate criteriile presupusului abuz de poziție dominantă și potrivit pct.75 din Regulamentul privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă, îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

1) refuzul se referă la un produs care este necesar în mod obiectiv pentru a putea intra în concurență în mod eficace pe o piață din aval⁷. Această condiție se consideră îndeplinită dacă produsul refuzat (factorul de producție) este indispensabil, adică nu există niciun substituent actual sau potențial pe care s-ar putea baza concurenții de pe piață din aval pentru a concura;

2) este probabil ca refuzul să ducă la eliminarea concurenței efective pe piață din aval; și

3) este probabil ca refuzul să aducă prejudicii consumatorilor.

⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-382_en.htm?locale=en

⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1941_ro.htm

În abordarea de drept și de fapt din practica Uniunii Europene a interferenței cu sursa de conflict în cazurile de abuz de poziție dominantă a titularului de obiecte de proprietate intelectuală, prezentăm câteva cazuri investigate de Comisia Europeană, în care a fost constată practica anticoncurențială:

Cazul T-201/04 Microsoft⁸. Comisia Europeană a constatat că Microsoft a abuzat de poziția sa dominantă pe piața sistemelor de operare pentru PC prin vânzarea legată a programelor Internet Explorer și Windows și a considerat că această vânzare legată afectează inovarea pe piață și stimulează artificial dezvoltatorii software și furnizorii de conținut să își conceapă produsele sau site-urile web în special pentru Internet Explorer. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că Microsoft beneficiază de un avantaj artificial în ceea ce privește distribuția, independent de meritele acestui produs, care este instalat pe mai mult de 90% din calculatoarele personale⁹. Pentru denaturarea concurenței pe piață, Microsoft a fost amendat cu 497,2 milioane euro.

Un alt caz **T-286/09 Intel Corporation** (în continuare – *Intel*). Prin decizia Comisiei Europene din 13 mai 2009 s-a aplicat Intel (fabricant de microprocesoare din SUA) o amendă de 1,06 miliarde euro și s-a constatat abuzul de poziție dominantă pe piața procesoarelor x86. Intel era un furnizor obligatoriu de procesoare x86, clienții neavând altă alegere decât să se aprovizioneze de la Intel pentru a-și acoperi o parte din nevoi. Intel a acordat reduceri celor patru principali fabricanți de calculatoare (Dell, Lenovo, HP și NEC), cu condiția ca aceștia să achiziționeze de la Intel totalitatea sau cvasi-totalitatea procesoarelor x86. De asemenea, Intel a acordat plăți distributorului Media-Saturn cu condiția ca acesta să vândă exclusiv calculatoare echipate cu procesoare x86 de la Intel. Potrivit Comisiei, aceste reduceri și plăți au asigurat fidelitatea celor patru fabricanți menționați anterior și a Media-Saturn și au redus astfel în mod semnificativ capacitatea concurenților Intel de a rivaliza în ceea ce privește performanțele procesoarelor x86. Comportamentul anticoncurențial al Intel a contribuit astfel la reducerea alegării oferite consumatorilor, precum și la o

⁸ pct. 67 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale.

⁹ Ibidem. Pct. 68.

motivație mai scăzută pentru inovații. Intel a sesizat Tribunalul cu o acțiune împotriva deciziei Comisiei. Ca urmare a judecării cauzei, Tribunalul a constatat în special că reducerile acordate Dell, HP, NEC și Lenovo sunt reduceri de exclusivitate; Comisia Europeană nu era obligată, contrar celor susținute de Intel, să proceze la o apreciere a împrejurărilor speței pentru a demonstra că reducerile aveau ca efect concret sau potențial eliminarea concurenților de pe piață^{10;11}.

3.2. Dreptul de proprietate intelectuală și normele concurențiale privind acordurile verticale anticoncurențiale

Dreptul proprietății intelectuale interferă cu „sursă de conflict”, cu protecția concurenței loiale, atunci când dreptul de proprietate intelectuală devine obiectul unui acord vertical¹², care are ca obiect sau efect împiedicare, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piața Republicii Moldova sau pe o parte a acesteia.

Pe parcursul evaluării acordului vertical, trebuie să se țină cont de impactul acordului în cauză asupra concurenței între mărci (*între furnizori de mărci concurențe*) și asupra concurenței intramarcă (*între distribuitorii aceleiași mărci*). La stabilirea faptelor că acordul vertical are ca obiect restrângerea concurenței, nu trebuie demonstrată existența unor efecte anticoncurențiale. Dacă nu are ca obiect restrângerea concurenței, atunci trebuie de analizat dacă are efecte de restrângere a concurenței în aşa măsură, încât efectele negative asupra prețurilor, producției, inovației sau varietății, sau cantității produselor de pe piață relevantă să fie determinate cu suficientă precizie. Potrivit pct.17 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13 din 30 august 2013 (în continuare – *Regulament privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale*), majoritatea restricțiilor verticale generează probleme de concurență numai atunci când concurența între mărci este insuficientă, într-o sau mai multe etape co-

¹⁰ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019(02))

¹¹ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4782_en.htm

¹² <http://old.competition.md/reports/Raport2011.pdf>

merciale, și anume atunci când există o anumită putere de piață la nivelul furnizorului, al cumpărătorului sau la ambele niveluri. Totodată, în conformitate cu pct.63 al Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale, politica de restrângere a importurilor paralele prin care vânzătorul restrânge dreptul distributorului la vânzări active sau pasive, în diferite țări este considerată interzisă. Se permite doar restrângerea vânzărilor active într-un anumit teritoriu alocat în mod exclusiv unui distribuitor.

Totodată, conform prevederilor pct.8, subpct.4 și pct.9 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale, nu constituie acord vertical anticoncurențial cauzele din acord de subcontractare, atunci când executarea lui impune utilizarea de către subcontractor a unor drepturi de proprietate industrială deținute de contractor sau aflate la dispoziția sa, sub formă de brevete, modele de utilitate, desene și modele protejate de drepturi de autor, desene și modele înregistrate sau alte drepturi; sau a unor cunoștințe tehnice sau procedee de fabricație cu caracter secret (know-how) deținute de contractor sau la dispoziția acestuia care permit fabricarea unor produse care se deosebesc prin formă, funcție sau compoziție de alte produse fabricate sau furnizate pe piață.

Regulamentul menționat stabilește, la pct.46, o prezumție de legalitate pentru acordurile verticale ce cad sub incidența art.5 alin.(1) din Legea concurenței, în funcție de cota de piață a furnizorului și a cumpărătorului, cu condiția ca acordul vertical respectiv să nu conțină restricții grave ale concurenței, specificate ca restricții de concurență prin obiect. Potrivit pct.49 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale, exceptarea prevăzută la pct.46 se aplică acordurilor verticale ce conțin dispoziții care se referă la cessionarea către cumpărător sau la utilizarea de către cumpărător a drepturilor de proprietate intelectuală, cu condiția ca aceste dispoziții să nu constituie obiectul principal al acordurilor respective și să fie direct legate de utilizarea, vânzarea sau revânzarea de produse de către cumpărător sau clientii acestuia. Exceptarea se aplică dispozițiilor respective, cu condiția ca, în ceea ce privește produsele contractuale, dispozițiile să nu conțină restricții grave. Exceptările nu se aplică următoarelor obligații conținute în acordurile verticale:

1) orice obligație directă sau indirectă de neconcurență a cărei durată este nedeterminată sau depășește cinci ani;

2) orice obligație directă sau indirectă care interzice cumpărătorului, după închiderea acordului, să producă, să cumpere, să vândă sau să revândă produsele;

3) orice obligație directă sau indirectă care impune membrilor unui sistem de distribuție selectivă să nu comercializeze mărcile anumitor furnizori concurenți.

Este important să menționăm faptul că se permite indicarea în acorduri verticale și se exceptează de la răspundere orice obligație directă sau indirectă ce interzice cumpărătorului, după închiderea acordului, să producă, să cumpere, să vândă sau să revândă bunurile sau serviciile, în cazul în care sunt respectate următoarele condiții:

a) obligația privește produse ce concurează cu produsele contractuale;

b) obligația este limitată la spațiile și terenurile pe care a acționat cumpărătorul în cursul perioadei contractuale;

c) obligația este indispensabilă pentru protejarea know-how-ului transferat de furnizor cumpărătorului;

d) durata unei astfel de obligații este limitată la o perioadă de un an după expirarea acordului¹³. Totuși, această derogare nu aduce atingere posibilității de impunere a unei restricții nelimitate în timp asupra utilizării și divulgării unui know-how care nu este în domeniul public¹⁴.

Referitor la cazul privind constatarea practicii anticoncurențiale și la posibilul acord anticoncurențial, din practica Comisiei Europene, putem menționa:

Cazul COMP/39.437 Philips, LG Electronics, Panasonic Corporation și alții – piața tuburi pentru monitoare TV și monitoare de calculatoare (componente electronice – obiecte de proprietate intelectuală). Destinatarii deciziei, în perioada 1996-2006, s-au înțeles în secret asupra prețurilor, a cotelor de piață, a clienților și a producției, au făcut schimb de

¹³ http://competition.md/uploads/rapoarte_anuale/Raportul_privind_activitatea_%20Consiliului-Concuren%C4%83i_2012-2013.pdf

¹⁴ a se vedea <http://competition.md/official-documents/>

informații confidențiale și au monitorizat punerea în aplicare a acordurilor de coluziune (în prejudiciul unui tert). În cadrul înțelegerii, destinatarii au încercat, de asemenea, să mențină o diferență de preț între produsele identice comercializate în Europa și în Asia¹⁵. Philips și LG Electronics au fost amendati cu circa 705,3 milioane euro și, respectiv, 687,5 milioane euro.

În aprilie 2015, Comisia Europeană a anunțat despre inițierea investigației formale împotriva Google în legătură cu *sistemul de operare Android mobil* în cadrul căreia urmează să evalueze dacă, prin încheierea de acorduri anticoncurențiale și/ sau prin posibil abuz de poziție dominantă, Google a împiedicat în mod ilegal dezvoltarea și accesul pe piață a sistemelor de operare mobile rivale, aplicațiilor de comunicații mobile și serviciilor din Spațiul Economic European¹⁶.

În contextul celor relatate, putem concluziona că lumea drepturilor de proprietate intelectuală poate fi în armonie cu dreptul concurenței (în cazurile de cooperare orizontală, grupări de brevete, acordare de licențe obligatorii, contracte de cesiune, acorduri de subcontractare etc.).

4. Experiența decizională a autorității de concurență în cazurile de concurență neloială cu implicarea obiectelor de proprietate intelectuală

În perioada 2007-2015, Consiliul de administrație al Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței, în prezent – Plenul Consiliului Concurenței, a investigat circa 54 de cazuri de încălcare a legislației concurențiale constând din acțiuni de violare a drepturilor de proprietate intelectuală (în conformitate cu art.8 din Legea privind protecția concurenței nr.103 din 30.06.2000 și cu art.15-19 din Legea concurenței). Cele mai multe plângeri investigate au avut ca obiect diferite acte de concurență neloială cu implicarea dreptului exclusiv asupra mărcii comerciale, denumirii de firmă și desenului sau modelului industrial.

Menționăm doar câteva cazuri de constatare a concurenței neloiale cu implicarea unui drept de

¹⁵ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019(02))

¹⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4782_en.htm

proprietate intelectuală: cazul S.R.L. „Aquaphor” (Rusia) vs. „Licaon-Lux” S.R.L. (Republica Moldova) privind semnele de concurență neloială prin utilizarea neautorizată a denumirii AQUAPHOR (anul 2007); cazul S.A. „Kaustik”, S.A. „Himprom” și S.A. „Severodonețkoe Obedinenie Azot” vs. S.R.L. „Hidrochim” (anul 2008)¹⁷; cazul folosirii mărcii franceze „VITESSE” de către ÎM „WITEZZE GRUPPE” S.R.L.; cazul „Tutun-CTC” S.A. vs. „Inter-Tabac” S.R.L. etc¹⁸.

În perioada ultimelor 12 luni, ca urmare a investigațiilor inițiate, Plenul Consiliului Concurenței a emis 7 decizii, dintre care 4 – cu constatarea încălcării și 3 – cu încetarea investigației. Cazurile ce se referă la constatarea concurenței neloiale cu implicarea unui drept de proprietate intelectuală, în perioada de referință sunt: cazul „Gelibert” S.R.L. (confuzie la promovarea serviciilor sale de livrare a apei cu cele ale concurenților); cazul „Teva” Ungaria vs. „Metatron” S.A. (marca „Nitifor”); cazul „Com V & V” S.R.L. vs. „Demi-Lune” S.R.L. (săruri de baie); cazul „Pompe Com” S.R.L., „CRIS” S.R.L. vs. „Moldovahidromaș” S.A. (marca „БЭН”)¹⁹.

În final, pornind de la practica judiciară pe acest segment, venim cu următoarele concluzii:

» protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale stimulează progresul tehnico-științific, impulsionează creșterea calității și diversificarea produselor/serviciilor și, în final, contribuie la ridicarea bunăstării consumatorilor;

» protejează consumatorii de practici îngelătoare și de inducerea în eroare cu privire la natura, modul și locul de fabricare etc.;

» totodată, ținând cont de efectele înregistrării obiectului de proprietate intelectuală, încurajează folosirea abuzivă și nefondată a dreptului, fapt care ajunge la discreditarea institutului dreptului de proprietate intelectuală prin săvârșirea acțiunilor de concurență neloială și înregistrarea dreptului cu rea-cerință. Titularii de drept, „neșcoliți” în domeniul proprietății intelectuale, își depășesc libertățile, în detrimentul dreptului și intereselor legitime ale altora;

» protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale constituie garanțarea respectării uzanțelor comerciale în domeniu, întrucât folosirea abuzivă a unei reputații de afacere, a unui avantaj finanțiar, dobândite prin efort și investiții, este o practică incorectă în activitatea economică.

REFERINȚE

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012.
3. Legea privind protecția mărcilor nr. 38 din 29.02.2008.
4. Legea privind protecția soiurilor de plante nr. 39 din 29.02.2009.
5. Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr. 66 din 27.03.2008.
6. Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13 din 30.08.2013.
7. STUART, Eugene, FANO, Edoardo, SCALES, Linda [și al.], Legislația și politica în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației RM cu standardele UE, Ch.: „Sinectica-Com” S.R.L., 2010, pag. 23-256.
8. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4782_en.htm
9. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-382_en.htm?locale=en
10. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1941_ro.htm
11. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-745_fr.htm
12. <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/cp140082ro.pdf>
13. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC1019(02))
14. <http://old.competition.md/reports/Raport2011.pdf>
15. http://competition.md/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurenței_2012-2013.pdf
16. <http://competition.md/official-documents/>

¹⁷ <http://old.competition.md/reports/Raport2011.pdf>

¹⁸ http://competition.md/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurenței_2012-2013.pdf

¹⁹ A se vedea: <http://competition.md/official-documents/>

REZUMAT

Punctele de interferență dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale. Drepturile de proprietate intelectuală acordate de stat autorilor sau titularilor de drept cu privire la creația lor intelectuală, printre care dreptul exclusiv de a utiliza, de a permite sau de a interzice folosirea creației intelectuale pentru o anumită perioadă de timp, importul paralel și know-how-ul constituie punctele de interferență dintre protecția dreptului de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale. Implementarea legislației concurențiale vine să asigure reguli de joc egale și comune pe piață pentru toți participanții implicați în comerț/activitate economică și să contribuie eficient la menținerea pieței deschise și concurențiale. Existenta rivalității între întreprinderi constituie un factor important al eficienței economice, inclusiv al eficienței dinamice sub formă de inovații, întrucât orice competiție pe piață generează rezultate pozitive: calitate, preț, produse noi și diverse, tehnologii inovative.

ABSTRACT

Points of Interference between Protection of Intellectual Property Right and Protection of Fair Competition. Intellectual property rights granted by the State to authors or right holders on their intellectual creation including the exclusive right to use, to allow or prohibit the use of intellectual creation for a certain period of time, parallel importation and know-how are the points of interference between the protection of intellectual property rights and protection of fair competition. The implementation of competition law come to provide equal and common game rules in the market for

all participants involved in trade/economic activity and to contribute effectively to the maintenance of an open and competitive market. The existence of rivalry between enterprises is an important factor of economic efficiency, including dynamic efficiency in the form of innovations, as any market competition generates positive results: quality, price, new and various products, innovative technologies.

РЕФЕРАТ

Точки соприкосновения между охраной интеллектуальной собственности и защитой добросовестной конкуренции. Права интеллектуальной собственности, которые государство предоставляет авторам и правообладателям на их интеллектуальные творения, а именно исключительное право использовать, а также разрешать или запрещать использование результата интеллектуальной деятельности на определенный период времени, параллельный импорт и ноу-хау являются точками соприкосновения между охраной прав интеллектуальной собственности и защитой добросовестной конкуренции. Внедрение антимонопольного законодательства призвано обеспечить на рынке общие правила игры и равные условия для всех участников торгово-хозяйственной деятельности, эффективно способствовать поддержанию открытого и конкурентного рынка. Наличие соперничества между предприятиями является важным фактором экономической эффективности, в том числе динамической эффективности в виде инноваций, так как любое соревнование на рынке дает положительные результаты, а именно: качество, цена, новые и разнообразные товары, инновационные технологии.

ANALIZA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE AUTOR

DR. ÎN DREPT ION TÎGANĂŞ,
DIRECTOR GENERAL-ADJUNCT AGEPI

CREAREA UNEI OPERE PRODUCE, ÎN MOD DIRECT SAU INDIRECT, GENERAREA UNEI REALITĂȚI JURIDICE NOI, ATÂT PENTRU AUTORUL OPEREI, CÂT și PENTRU SOCIETATE, ÎN GENERAL.

Opera reprezintă produsul intelectual finit pe care îl realizează o persoană fizică prin activitatea sa creatoare. Este produsul intangibil care va putea fi materializat în diverse forme obiective¹. Purtând amprenta autorului, opera reprezintă legătura dintre cel ce o creează și mulțimea de oameni care o consumă.

De asemenea, în mod normal, crearea unei opere îi asigură autorului acesteia o serie de beneficii materiale, care au menirea de a motiva procesul creativ.

În același timp, rezultatul intelectual generează un fapt juridic ce îi atribuie creatorului de opere un volum determinat de drepturi, pe care urmează să le administreze.

Drepturile autorului sunt garantate de Constituție² și pot fi exercitate imediat ce opera a fost creată, fără formalizarea, notificarea sau autenticarea actului respectiv.

Caracterul exclusiv al drepturilor de autor oferă posibilitatea autorului fie să gestioneze în mod individual drepturile patrimoniale, reglementate de legislație³, fie să permită terților valorificarea acestora, în condiții și în forme acceptate. Totuși, practica confirmă faptul că autorii, de cele mai dese ori, nu sunt cei mai buni gestionari, astfel încât decid transmiterea drepturilor de autor către beneficiari competenți și interesați. În plus, valorificarea drepturilor de autor, în condițiile actuale, necesită investiții financiare substanțiale, precum și abilități economice, juridice și de marketing.

Transmiterea drepturilor patrimoniale nu presupune doar un act juridic în avantajul ambelor părți, ci și interesul societății de a avea acces la opera creată, stimulând astfel creativitatea socială și favorizând dezvoltarea intelectuală a societății.

De regulă, transmiterea unor drepturi se realizează prin încheierea contractelor de autor. Condițiile, clauzele și forma contractelor de autor sunt reglementate, într-o măsură mai mare sau mai mică, de legislația națională a statelor. De exemplu, legislația specială a SUA tratează foarte sumar instituția transmiterii drepturilor, făcând trimitere la principiile teoriei generale a contractelor. Legislația sovietică⁴,

¹ Forma scrisă (manuscris, text dactilografiat, partitură), orală (interpretare publică), imprimare audio sau video (mecanică, magnetică, digitală, optică), de imagine (desen, schiță, pictură, plan, fotocadru), tridimensională (sculptură, model, machetă, construcție etc.) sau alte forme.

² Constituția Republicii Moldova (art. 33).

³ Legea nr. 139/2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe (art. 11).

⁴ Codul civil al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (art. 540, 541).

însă, s-a expus în detaliu asupra contractelor de autor, fără a ține cont de principiul libertății contractuale. Astfel, instituțiile de stat și uniunile de creație aprobau contracte-tip, care erau obligatorii pentru părți, iar remunerația de autor putea fi negociată doar în limita unor tarife aprobate de stat.

Legislația actuală a țărilor europene reglementează în termeni succinți principiile și formele de transmitere a drepturilor, lăsând la latitudinea părților contractante libera negociere a clauzelor, care vor concretiza relațiile dintre ele.

Aceeași practică este acceptată și de către convențiile internaționale. Astfel, actele internaționale din domeniul dreptului de autor, fie că nu reglementează în niciun fel transmiterea drepturilor, fie se rezumă la norme declarative⁵ sau de prevenire⁶.

Legislația națională privind transmiterea drepturilor patrimoniale prin contracte de autor poartă un caracter sumar și limitativ, prin reglementarea modurilor de transmitere a drepturilor de autor, a clauzelor esențiale ale contractului de autor și a formei pe care trebuie să o adopte actele juridice respective.

Chiar dacă Legea nr. 139/2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe (în continuare – Legea dreptului de autor) nu definește contractul de autor, analiza normelor ei ne permite să formulăm faptul că *potrivit contractului de autor, autorul transmite sau se obligă să transmită unui beneficiar drepturile patrimoniale de autor privind valorificarea sau utilizarea unei opere, în limitele și în condițiile agreate de părți*.

⁵ Tratatul de la Beijing cu privire la interpretările audiovizuale stabilește în art. 12 că „O parte contractantă poate solicita, în ceea ce privește fixările audiovizuale realizate în conformitate cu legislația sa națională, ca un astfel de consimțământ sau contract să fie încheiat în scris și semnat de cele două părți contractante sau de către reprezentanții lor autorizați în mod corespunzător”.

⁶ Acordul TRIPS stabilește în art. 40 că „Statele nu vor fi împiedicate să specifice în legislația lor practicile sau condițiile în materie de licențe care vor putea, în cazuri specifice, să constituie o folosință abuzivă de drepturi de autor, având un efect prejudiciabil asupra concurenței pe piață respectivă. De asemenea, un stat membru va putea adopta măsuri corespunzătoare pentru a preveni sau controla aceste practici, care pot cuprinde, de exemplu, clauze exclusive de retrocesiune, condiții care împiedică contestarea validității și un regim coercitiv de licențe grupate, în lumina legilor și reglementărilor pertinente ale respectivului membru”.

Doctrina românească operează cu altă noțiune, potrivit căreia, contractul de autor este convenția care prevede cesiunea drepturilor patrimoniale de autor către beneficiari, în tot sau în parte, în mod exclusiv sau neexclusiv, limitată la anumite drepturi, la un anumit teritoriu și la o perioadă determinată de timp.

Chiar dacă definițiile prenotate plasează accentele în mod diferit, cert este faptul că autorul unei opere poate transmite doar drepturile patrimoniale pe care le deține. În același timp, cesiunea sau licențierea drepturilor morale de autor este interzisă, în virtutea caracterului inalienabil al acestora din urmă.

Contractul de autor poartă amprenta juridico-civilă și este identificabil, datorită caracterului său, în amalgamul contractelor civile. De asemenea, principiile dreptului civil se extind, în complexitatea lor, și asupra relațiilor contractuale ce vizează transmiterea drepturilor de autor.

Analiza caracterului juridic al contractului de autor evidențiază aspectul *consensual, sinalagmatic, oneros și succesiv* al acestuia.

Caracterul consensual al contractului de autor presupune faptul că acesta se consideră încheiat din momentul manifestării acordului de voință al părților. Atât autorul, cât și beneficiarul contractului trebuie să se expună și să asigure consensul asupra unor clauze privind modul de valorificare a operei (dreptul concret care se transmite prin acest contract), termenul de valabilitate, teritoriul de acțiune a dreptului, quantumul remunerării sau baza de calcul a acesteia pentru fiecare tip de valorificare a operei, condițiile și termenul de plată ale remunerării, precum și alte clauze pe care părțile le consideră esențiale.

Totuși, în situația în care părțile și-au manifestat acordul de voință asupra tuturor clauzelor contractuale și au executat reciproc toate obligațiile pe care și le-au asumat, putem constata existența caracterului real al contractului de autor. Astfel, dacă compozitorul a transmis interpretului opera muzicală reproducă pe o partitură sau înregistrată pe un compact-disc, iar interpretul și-a onorat angajamentul plății remunerării de autor, în condițiile în care părțile și-au manifestat acordul prin semnarea contractului, atunci contractul va purta un caracter real.

Contractul de autor se consideră a fi un contract bilateral, atât timp cât este generator de drepturi și obligații pentru ambele părți semnatare.

Caracterul oneros al contractului de autor atestă faptul că atât autorul, cât și beneficiarul urmăresc obținerea unor avantaje materiale. Or, în schimbul volumului de drepturi patrimoniale transmise, autorul este în drept să pretindă încasarea remunerării de autor. Consecutiv, noul titular de drepturi urmărește valorificarea operei de o astfel de manieră, încât să realizeze un venit așteptat.

Totuși, e cazul să menționăm, chiar dacă atare situații sunt puțin probabile în practică, că legislația națională nu interzice încheierea unor contracte de autor fără plata remunerării de autor. Respectiv, dacă părțile vor consimți, atunci această convenție va avea un caracter gratuit.

În funcție de durata executării, contractul de autor poartă un caracter succesiv, având în vedere că părțile își desfășoară relațiile juridice într-o perioadă determinată de timp. Totuși, în cazul în care se va constata existența caracterului real al contractului, atunci acesta va fi executat imediat.

De asemenea, contractul de autor se evidențiază prin caracterul său negocabil (pentru că ambele părți negociază și stabilesc clauzele convenite), numit (pentru că este reglementat de legislația în viitor) și principal (pentru că reglementează relații juridice separate).

În acest context, este important să distingem contractul de autor de alte forme contractuale care au la bază crearea și valorificarea operelor protejate de dreptul de autor. Chiar dacă nu este un contract civil, *contractul individual de muncă* poate conține clauze referitoare la utilizarea operelor create în cadrul exercitării misiunii de serviciu. Astfel, drepturile și obligațiile părților vor fi tratate diferit, în funcție de tipul contractului.

În lipsa unor prevederi legale sau a unor clauze contractuale contrare, în măsura în care valorificarea operei este condiționată de misiunea încredințată autorului de a crea această operă, dreptul patrimonial asupra operei de serviciu aparține angajatorului. În acest caz, angajatorul are dreptul să valorifice sub orice formă și în orice mod opera de serviciu, pentru un termen și într-un volum nelimitat, fără a solicita suplimentar acordul autorului. Din aceste considerente, angajato-

rii preferă să califice contractele cu autorii drept relații de muncă.

Totuși, în pofida faptului că dreptul exclusiv asupra operei de serviciu aparține angajatorului, autorul beneficiază de dreptul la o remunerare echitabilă. Cuantumul remunerării, termenul și modul de plată se negociază înținându-se cont de venitul brut în urma utilizării operei de serviciu. Autorul beneficiază de dreptul la remunerare și în cazul în care angajatorul va cesa dreptul asupra operei de serviciu.

În cazul drepturilor morale, atât contractul de autor, cât și contractul individual de muncă nu vor prevedea transferul lor, având în vedere că acestea aparțin în continuare autorului, iar beneficiarii, în ambele cazuri, vor fi obligați să le respecte. Totuși, cu titlu de excepție, autorul operei de serviciu nu are dreptul să interzică angajatorului său să o publice sau să o facă în alt mod accesibilă pentru public.

Legătura dintre contractul de autor, pe de o parte, și *contractul de prestări servicii*, pe de altă parte, pare una evidentă și bine conturată. Potrivit art. 970 al Codului civil, prin contractul de prestări servicii, prestatorul se obligă să presteze beneficiarului anumite servicii, iar acesta din urmă se obligă să plătească retribuția convenită. Obiectul contractului de prestări servicii îl constituie serviciile de orice natură, inclusiv cele ce presupun activitatea creatoare. Contractul de prestare a serviciilor creative se întâlnește cel mai frecvent în cazul realizării operelor de pictură, sculptură, grafică sau altor opere de artă plastică, operelor de arhitectură, de urbanistică sau de artă horticola, operelor de artă aplicată sau decorativă, operelor fotografice etc.

Transmiterea drepturilor patrimoniale de autor poate avea loc și în contextul încheierii *contractului de franchising*. Or, potrivit art. 1171 al Codului civil, prin contract de franchising, franchiserul și franchiseul se obligă reciproc să promoveze comercializarea de bunuri și servicii prin efectuarea, de către fiecare din ele, a unor prestații specifice. În baza contractului, franchiserul este obligat să pună la dispoziția franchiseului o totalitate de bunuri incorporate, de drepturi, mărci de producție, modele, aranjamente, decorații, de concepte asupra aprovisionării, desfacerii și organizării, precum și alte date sau cunoștințe utile promovării vânzărilor.

Practica de specialitate atestă și alte forme contractuale⁷ care înglobează elementele contractului de autor și realizează, propriu-zis, transferul de drepturi patrimoniale de autor.

Legislația de specialitate clasifică contractele de autor în funcție de criteriile care stau la baza acestor delimitări. Legea dreptului de autor reglementează două forme prin care drepturile patrimoniale de autor pot fi transferate, și anume prin *cesiunea drepturilor și prin licențierea drepturilor*.

Potrivit art. 30 al Legii dreptului de autor, prin contract de cesiune a drepturilor de autor, o parte (autorul sau alt titular al dreptului de autor) transmite celelalte părți (cesionarul) drepturile patrimoniale exclusive asupra unei opere, precum și dreptul la remunerația de autor. După cesiune, titular de drepturi devine cessionarul.

În mare parte, legislația statelor stabilește că încheierea contractului de autor pentru crearea operei audiovizuale atrage transmiterea, în schimbul unei remunerații echitabile, de către autorii operei către producătorul acesteia a următoarelor drepturi exclusive de valorificare a operei audiovizuale: de reproducere, distribuire, închiriere, demonstrare publică, interpretare publică, comunicare publică, retransmitere prin eter, de punere la dispoziție în regim interactiv a operei, precum și de subtitrare și dublare a textului.

Totuși, autorii unor opere muzicale, cu sau fără text, care transmit dreptul lor de interpretare publică și de comunicare publică către producătorii de opere audiovizuale, își mențin dreptul la o remunerație echitabilă pentru fiecare caz de interpretare publică, comunicare publică sau de retransmisie prin eter a operei în cauză.

În cazul în care autorul intenționează să-și păstreze, după actul de transmitere, calitatea de titular de drepturi, atunci cea mai bună soluție poate fi încheierea unui contract de licență. Potrivit acestui contract, o parte (autorul sau alt titular al dreptului de autor) transmite celelalte părți (licențiatul) dreptul de valorificare a operei în mod exclusiv sau neexclusiv.

Licența exclusivă prevede transmiterea dreptului de valorificare a operei în limitele stabilite de

această licență numai licențiatului. În virtutea statutului său juridic, licențiatul, de asemenea, are dreptul, în limitele stabilită de licență, să permită sau să interzică valorificarea operei de către alte persoane.

În cazul unei licențe neexclusive, licențiatul poate, în limitele stabilită de această licență, valorifica opera ca și alte persoane care au obținut dreptul de valorificare a acesteia. Totuși, licențiatul nu are dreptul să permită sau să interzică valorificarea operei de către alte persoane.

Dacă în contractul de licență nu se stipulează expres că licență este exclusivă, aceasta se consideră neexclusive. Considerăm că includerea acestei reguli în norma legală contribuie la protecția dreptului de autor și la asigurarea autorilor începători împotriva abuzurilor din partea licențiaților.

În funcție de faptul dacă obiect al contractului de autor este o operă deja creată sau o operă nefinisată sau care urmează a fi realizată de către autor, practica din domeniu clasifică aceste convenții în *contracte de autor privind opere create și contracte de comandă*. În cazul în care contractul vizează o operă finisată, beneficiarului nu-i rămâne decât să o accepte, iar părțile vor purcede la negocierea contractului în vederea încheierii lui. În mod normal, beneficiarul trebuie să accepte opera în varianta prezentată, fără a impune autorului sau unui terț să modifice opera. Dreptul de a se opune denaturării, modificării sau altei atingeri aduse operei care prejudiciază onoarea și reputația autorului rezultă din dreptul moral la integritatea operei, care îi este garantat autorului prin lege.

Respectiv, editorul operei literare nu este în drept să adauge ori să excludă pasaje, să schimbe ordinea capitolelor sau titlul operei, să adauge o prefată sau o postfață, să opereze modificări invocând caracterul rasist sau viața privată a terților. Se va considera drept violare a integrității operei de artă plastică, adăugarea unor culori sau colorarea unui desen publicat alb-negru. Același tratament va fi aplicat și în cazul modificării operelor audiovizuale prin adăugarea muzicii la un film mut sau colorarea unui film alb-negru.

Totuși, cu acordul autorului, cessionarul poate solicita modificarea operei. Considerăm că în acest caz părțile vor renunța la încheierea contractului de autor privind o operă finisată și vor negocia un contract de comandă.

⁷Contractul de distribuție, contractul de import, contractul de intermediere, contractul de antrepriză, contractul de vânzare-cumpărare, contractual de locațune etc.

Contractul de comandă conține clauze detaliate privind cerințele beneficiarului asupra viitoarei opere. Deși legislația nu reglementează tipul de contract analizat, considerăm că solicitările beneficiarului se vor limita doar la parametrii generali⁸ pe care îi va avea opera (genul operei, destinația operei, dimensiunile și volumul operei, culorile utilizate) și nu se vor extinde asupra criteriilor de apreciere subiectivă a operei comandate. Părțile vor stabili termenele de realizare a operei, quantumul remunerării și procedura de înlăturare a neajunsurilor.

O primă remarcă privind contractul de comandă ar fi faptul că dreptul de autor nu depinde de dreptul de proprietate asupra obiectului material în care și-a găsit expresie opera respectivă. Procurarea unui asemenea obiect nu conferă proprietarului acestuia niciunul din drepturile acordate autorului de Legea dreptului de autor.

Suplimentar, legiuitorul a reglementat⁹ că, în lipsa unor prevederi contractuale contrare, opera fotografică ce conține imaginea persoanei la comanda căreia a fost executată fotografia poate fi publicată, reproducă și pusă la dispoziția publicului în regim interactiv de către persoana din imagine. În același timp, crearea, reproducerea, modificarea și distribuirea unei opere fotografice ce conține un portret sunt permise doar cu consimțământul persoanei reprezentate sau al succesorilor acesteia.

Cea de-a doua remarcă vizează calitatea de autor asupra operei create în urma contractului de comandă. Potrivit principiilor generale ale dreptului de autor, beneficiarul nu poate avea calitatea de autor sau coautor, chiar dacă a sugerat autorului detaliu privind specificul operei și a contribuit finanțier la realizarea acesteia. Astfel, calitatea de autor în acest caz va fi în mod exclusiv atribuită persoanei fizice, prin a cărei activitate intelectuală a fost creată opera.

Deși Legea dreptului de autor nu s-a pronunțat referitor la chestiunea în cauză, considerăm că merită să ne expunem asupra clasificării contractelor de autor în funcție de modul de valorificare a

operei, și anume *contractele de editare, contractele de interpretare publică, contractele de utilizare a operei într-un film, contractele de reprezentare teatrală, contractele de execuție muzicală, contractele de închiriere etc.*

Contractul de editare constituie o convenție prin care titularul dreptului de autor cedează editorului, în schimbul unei remunerații, dreptul de a reproduce și de a distribui opera¹⁰. Legislația franceză definește contractul de editare ca fiind contractul prin care autorul unei opere literare sau succesorii săi cedează, în condiții determinate, unei alte persoane, numite editor, dreptul de a fabrica sau de a face să fie fabricate un număr de exemplare ale operei, cu obligația pentru aceasta de a asigura publicarea și difuzarea ei¹¹.

Potrivit legislației naționale, contractul de editare constituie o convenție încheiată între titularul dreptului de autor sau beneficiarul producției editoriale și editură, în temeiul căreia edituria, în schimbul unei remunerații, i se transmite dreptul de a edita și a difuza opera¹².

Totuși, trebuie să reținem că cesiunea unuia dintre drepturile patrimoniale ale titularului dreptului de autor nu are niciun efect asupra celoralte drepturi ale sale, dacă nu s-a convenit altfel. Deci, drepturile patrimoniale de autor neindicate expres în contractul de editare se vor considera netransmise.

Contractul de editare va conține clauze privind natura exclusivă sau neexclusivă a drepturilor transmise, tirajul ediției, termenul pentru care sunt transmise drepturile, drepturile transmise, tehnologia de reproducere, remunerația ce urmează a fi achitată de editură titularului de drepturi, quantumul, termenul și modul de achitare a remunerării, termenul de predare către editură a manuscrisului și a altor materiale, termenul de editare a operei, numărul de exemplare pe care editura le va transmite gratuit, în calitate de exemplare de autor titularului de drepturi, mijloacele financiare care se utilizează la publicarea operei și numărul de exemplare ale cărții care se editează din aceste mijloace, forma și modul de distribuire și comercializare a tirajului și alte condiții prevăzute de legislația în vigoare.

⁸ Beneficiarul unui autoportret poate solicita autorului să-i realizeze opera de artă plastică în pictură, cu elemente umoristice, cu utilizarea culorilor reci, în poziție verticală și care nu trebuie să depășească dimensiunile 0,80m x 1,40m.

⁹ Legea dreptului de autor (art. 21, alin. (2) și (3)).

¹⁰ Legea României cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe (art. 48).

¹¹ Codul de proprietate intelectuală al Franței (art. 1321).

¹² Legea cu privire la activitatea editorială (art. 9).

Contractul de reprezentare teatrală este convenția prin care autorul unei opere literare, dramatice, muzicale, dramatico-muzicale, coregrafice și succesorii săi autorizează o persoană fizică sau juridică să reprezinte opera respectivă în condițiile pe care le determină. În funcție de caz, autorii pot încredința administrarea acestor drepturi organismelor de gestiune colectivă, care vor fi obligate să semneze contracte cu utilizatorii (organizatorii de spectacole, organizațiile de difuziune etc.), să acumuleze remunerația cuvenită și să o distribue, în modul corespunzător, către titularul de drepturi.

Contractul de închiriere rezultă din ansamblul drepturilor exclusive de care beneficiază autorul unei opere, iar dreptul de închiriere¹³ este reglementat ca fiind punerea la dispoziție spre utilizare, pentru o perioadă limitată de timp și pentru obținerea unui avantaj economic sau comercial, direct sau indirect, a unei opere sau a unui obiect de drept conex. Contractul de închiriere este caracteristic, în mod special, operelor audiovizuale, fonogramelor sau programelor pentru calculator și nu se aplică în cazul operelor de arhitectură sau operelor de artă aplicată.

Potrivit reglementărilor legale, în cazul în care un autor a transmis sau a cedionat unui producător de fonograme dreptul său de închiriere a fonogramei, autorul își păstrează dreptul la o remunerație echitabilă pentru fiecare închiriere.

Ansamblul contractelor de autor nu se limitează la exemplele menționate anterior, iar practica demonstrează că relațiile contractuale dintre autori și beneficiarii acestor drepturi pot lua forme diferite, având la bază criterii, precum modul de valorificare a operei, caracterul exclusiv sau neexclusiv al contractului, existența operei sau opere ce urmează să fie create în viitor, opere publicate sau nepublicate, categoriile operelor și alte criterii relevante. Cert este faptul că fiecare contract de autor are individualitatea și complexitatea sa, iar motivul principal al existenței acestora constă în reglementarea cât mai corectă a intențiilor părților, astfel încât să nu genereze interpretări privind limitele acțiunii contractului.

¹³ Legea dreptului de autor (art. 3, 11, 18, 33, 34, 35, 40, 48, 52, 54).

REZUMAT

Analiza juridică a contractului de autor. Semnatorul articolelui explică importanța încheierii contractelor de autor, atât pentru creatorul de opere, cât și pentru cei ce vor valorifica drepturile transmise. De asemenea, sunt analizate caracterele juridice ale contractului, interferența cu alte contracte și se face o încercare de a clasifica contractele de autor în funcție de factorii și criteriile relevante.

ABSTRACT

Legal Analysis of Copyright Contract. The author of the article explains the importance of concluding copyright contracts both for the creator of works and those who will exploit the transmitted rights. There are also analyzed the legal characters of the contract, the interference with other contracts and is made an attempt to classify copyright contracts depending on the relevant factors and criteria.

РЕФЕРАТ

Правовой анализ авторского договора. Автор статьи объясняет важность заключения авторских договоров как для самого создателя произведений, так и для тех, кто будет использовать передаваемые права. Кроме того им проведен анализ правовых особенностей договора, их взаимодействие с другими договорами, а также делается попытка классифицировать авторские договоры в зависимости от соответствующих факторов и критерий.

Общий обзор договоров ВОИС в области авторского права и смежных прав

ДОРИАН КИРОШКА,
ДОКТОР ПРАВА, ДОЦЕНТ

В начале 80-х годов прошлого века с появлением копировальной техники, новой видео- и аудиоаппаратуры, которая позволяла производить запись произведений самостоятельно, а также кабельного телевидения, компьютерных программ и баз данных способы использования произведений кардинально изменились. Помимо этого, как указывает Близнец И.А., «в условиях цифровых технологий появляется уникальная возможность создавать копии произведений, обеспечивая их абсолютную идентичность оригиналу. Как только объект преобразован в цифровую форму, становится очень просто и недорого воспроизводить его экземпляры практически без потери качества и распространять их с использованием телекоммуникационных средств»¹.

Таким образом, назрела острая необходимость выработки новых норм в области международного права для защиты объектов авторского и смежных прав в цифровой форме и цифровой среде, в частности в Интернете. Имея в виду, что внести такие изменения в Бернскую конвенцию по охране литературных и художественных произведений (далее – БК) было практически невозможно², такие нормы были выработаны на Дипломатической конференции ВОИС по некоторым вопросам авторского права и смежных прав, которая состоялась в Женеве в

1996 г. На данной конференции было достигнуто соглашение о принятии двух договоров, а именно: Договор ВОИС по авторскому праву (далее – ДАП), вступивший в силу 6 марта 2002 г., и Договор ВОИС по исполнениям и фонограммам (далее – ДИФ), вступивший в силу 20 мая 2002 г. Также в процессе разработки вышеуказанных договоров велись работы по созданию предпосылок для принятия третьего договора в области защиты баз данных, который, однако, в конечном итоге так и не был принят.

Вышеупомянутые договоры являются первыми международными актами, призванными регулировать отношения, которые возникают в связи с использованием объектов авторского права и смежных прав в цифровой среде. Следует отметить, что несмотря на то, что их называют Интернет-договорами, они регламентируют и другие правовые отношения, связанные с защищенной авторским правом и смежными правами вне цифровой среды.

В связи с этим, считаем целесообразным указать на основные положения, которые предусмотрены в обеих конвенциях, а также на отдельные положения, содержащиеся в каждом договоре отдельно.

Как отмечает Близнец И.А., «основные положения ДАП сводятся, прежде всего, к укреплению положений действующих международных соглашений в области авторского права и их до-

¹ И.А. Близнец, К.Б. Леонтьев, Авторское право и смежные права, изд-во «Проспект», 2010, стр. 248

² C. Niguyen Duc Long, La numérisation des œuvres, aspects de droits d'auteur et de droits voisins, Litec, 2001

полнению для сферы новых цифровых технологий, в частности за счет введения новых прав, связанных с использованием произведений в цифровой форме (в том числе в интерактивных компьютерных сетях), дальнейшего расширения предоставляемой охраны, систематизации правовых норм, уточнения перечней и содержания допускаемых исключений и ограничений»³.

Любой международный договор начинается с преамбулы, которая указывает на основные принципы, которыми руководствуются стороны в процессе составления договора.

Первый абзац преамбулы ДАП, который во многом соответствует изложенному в БК, указывает, что «договаривающиеся Стороны, желают наиболее эффективно и единообразно совершенствовать и поддерживать охрану прав авторов на их литературные и художественные произведения». В редакции БК преамбула звучит следующим образом: «страны Союза, воодушевленные одинаковым желанием охранять настолько эффективно и единообразно, насколько это возможно, права авторов на их литературные и художественные произведения». Следовательно, ДАП придерживается основных принципов, заложенных в БК, а именно предоставление авторам на их литературные и художественные произведения всего объёма полномочий для эффективной охраны.

Во втором абзаце преамбулы представлены предпосылки, которые привели к необходимости выработки нового договора по авторскому праву, а именно «признаётся необходимость введения новых международных правил и более четкого толкования некоторых существующих правил в целях обеспечения адекватных решений вопросов, возникающих в связи с экономическим, социальным, культурным и техническим развитием».

Абзац третий преамбулы по своему содержанию прямо указывает на причины выработки договора, а именно «признаётся глубокое влияние развития и сближения информационных и коммуникационных технологий на создание и

использование литературных и художественных произведений».

В четвёртом абзаце страны хотели подчеркнуть значение и значимость эффективной защиты объектов авторского права, а именно «подчеркивают огромную важность авторско-правовой охраны как стимула для литературного и художественного творчества».

Также как в БК, в ДАП в пятом абзаце преамбулы отмечено, что в системе авторского права баланс между правами авторов и исключения, которые допускаются в интересах общества, является очень важным, и он должен быть сохранён. Таким образом, страны решили отметить, что «признают необходимость сохранения баланса прав авторов и интересов широкой публики, в частности в области образования, научных исследований и доступа к информации, как это отражено в Бернской конвенции».

Как можно заметить из содержания преамбулы ДИФ, между ним и ДАП существуют только два различия, а именно: отсутствие в ДИФ положения преамбулы ДАП, в котором подчеркивается огромная важность авторско-правовой охраны как стимула для литературного и художественного творчества, наличие в ДИФ положения, касающегося сохранения баланса прав исполнителей и производителей фонограмм и интересов широкой публики, в частности, в области образования, научных исследований и доступа к информации.

Статья первая ДАП в части (1) прямо указывает на связь, которая существует между ДАП и БК, и подчёркивает тот факт, что данный договор предназначен для стран-участниц БК. Таким образом, указывается что «настоящий Договор является специальным соглашением в смысле Статьи 20 Бернской конвенции об охране литературных и художественных произведений в отношении Договаривающихся сторон, которые являются странами Союза, учрежденного этой Конвенцией. Настоящий Договор никак не связан с другими договорами, кроме Бернской конвенции, и не ущемляет какие-либо права и обязательства по любым другим договорам».

Что характерно для второго предложения части (1), то оно было включено в текст договора по настоянию некоторых стран, которые хо-

³И.А. Близнец, К.Б. Леонтьев, Авторское право и смежные права, изд-во «Проспект», 2010, стр. 249.

тели обозначать, что между ТРИПС и ДАП нет и не может быть никакой связи, то есть оба договора существуют абсолютно независимо друг от друга. По всей вероятности страны, которые настояли на эту норму, хотели обезопасить себя от тех норм ТРИПС, которые предусматривают более строгие правила касаемо правоприменения.

Часть (2) ст. 1 ДАП, в которой указывается, что «ничто в настоящем Договоре не умаляет существующие обязательства, которые Договаривающиеся стороны имеют в отношении друг друга по Бернской конвенции об охране литературных и художественных произведений», имела своей первоочередной целью подтвердить, что в случае возникновения каких-либо противоречий между ДАП и БК, будут применяться нормы БК. Помимо этого, ДАП в этой же статье уточняет, что «далее «Бернская конвенция» означает Парижский акт от 24 июля 1971 г. Бернской конвенции об охране литературных и художественных произведений».

Одна из самых важных норм ДАП, предусмотренная в ч. (4) ст. 1, устанавливает, что «договаривающиеся стороны соблюдают Статьи 1-21 и Дополнительный раздел БК». Несмотря на свою немногословность, эта норма несет в себе более объемное значение. Таким образом, перечисленные статьи БК, которые содержат основные принципы авторского права, исключительные права авторов, а также исключения применяются в цифровой среде. Помимо этого, независимо от того, является ли страна членом БК или нет, в случае подписания ДАП, она обязана соблюдать ст. 1-21 и Дополнительный раздел БК.

Ст. 2 ДАП включает в свою основу фундаментальные принципы авторского права и предусматривает, что «авторско-правовая охрана распространяется на форму выражения, а не на идеи, процессы, методы функционирования или математические концепции как таковые», и, по сути, оно является отражением ст. 9.2 ТРИПС. Как отмечает Михаил Фичор в своей работе⁴, «все делегации согласились, что содержание ст. 10 ТРИПС касается авторско-правовой защиты

компьютерных программ и баз данных должны найти своё воплощение в Договоре и, таким образом, они были включены в ст. 4 и 5 ДАП, но имея в виду, что принятие ст. 9.2 ТРИПС было тесно связано с и, в каком-то смысле, было условием принятия статьи 10 ТРИПС, те делегации, которые хотели быть абсолютно уверены, что ДАП никоим образом не будет интерпретирован как приводящий к каким-либо правовым изменениям касаемо статуса компьютерных программ и баз данных, настояли на том, чтобы ст. 9.2 ТРИПС была слово в слово включена в ст. 2 ДАП».

Как было отмечено выше, некоторые статьи ТРИПС были включены практически без изменений в ДАП, это касается ст. 4 (компьютерные программы) и ст. 5 (Компиляции данных (базы данных)). Основной причиной дублирования текста ст. 10 ТРИПС в ДАП явилось желание сторон подтвердить установленный в ТРИПС юридический статус для компьютерных программ и баз данных и исключить любую интерпретацию, направленную на более расширенную защиту компьютерных программ и баз данных, которой может наделить ДАП.

Ст. 4 ДАП предусматривает, что «компьютерные программы охраняются как литературные произведения в смысле Статьи 2 Бернской конвенции. Такая охрана распространяется на компьютерные программы независимо от способа или формы их выражения». Как можно заметить, первое предложение идентично ст. 10 ТРИПС и практически подтверждает принцип, заложенный в БК, но второе предложение отличается от той формулировки, представленной в ст. 10 ТРИПС. Так, если в упомянутой статье ТРИПС указано, что «компьютерные программы, исходный текст или объектный код должны охраняться как литературные произведения на основании Бернской конвенции (1971)», то ДАП предусматривает, что «охрана распространяется на компьютерные программы независимо от способа или формы их выражения». Таким образом, ДАП всё-таки расширил правовую защиту для компьютерных программ, предполагая, что в будущем могут возникнуть и другие виды компьютерных программ, которые будут иметь за основу другие механизмы, чем исходный текст или объектный код.

Как было отмечено выше, ст. 5 ДАП практически повторяет содержание ст. 10.2 ТРИПС, та-

⁴ Mihaly FICSOR, The law of copyright and the Internet, the 1996 WIPO Treaties, their Interpretation and Implementation, Part II, Oxford University Press, p. 458.

ким образом, «компиляции данных или другой информации в любой форме, которые по подбору и расположению содержания представляют собой результат интеллектуального творчества, охраняются как таковые. Такая охрана не распространяется на сами данные или информацию и не затрагивает какое-либо авторское право, относящееся к самим данным или информации, содержащимся в компиляции». Основанием для предоставления защиты базам данных, кроме охраны вложенных в их создании инвестиций, стал и тот факт, что ст. 2 (5) БК предусматривает, что «сборники литературных и художественных произведений, например, энциклопедии и антологии, представляющие собой по подбору и расположению материалов результат интеллектуального творчества, охраняются как таковые, без ущерба правам авторов каждого из произведений, составляющей часть таких сборников». Именно тот факт, что в тексте данной статьи используется термин «сборники литературных и художественных произведений», сподвигло страны на включение в ДИФ и ТРИПС отдельной нормы, которая касается базы данных.

ДАП, равно как и ДИФ, отдельно рассматривает также несколько имущественных прав автора, исполнителей и производителей фонограмм – это право на распространение, право на прокат, право на сообщение для всеобщего сведения. Далее рассмотрим каждое право в отдельности.

Право на распространение

Статья 6 в части (1) ДАП предусматривает, что «авторы литературных и художественных произведений пользуются исключительным правом разрешать доведение до всеобщего сведения оригинала и экземпляров своих произведений посредством продажи или иной передачи права собственности». Помимо этого, часть (2) той же статьи ДАП указывает, «что ничто в настоящем Договоре не влияет на свободу Договаривающихся сторон определять или не определять условия, на которых исчерпание права, упомянутого в части (1), применяется после первой продажи или иной передачи права собственности на оригинал или экземпляр произведения с разрешения автора».

В соответствии с согласованным заявлением Сторон, сделанным в отношении ст. 6 и 7 ДАП,

используемые в них выражения «экземпляры» и «оригинал и экземпляры» относятся «исключительно к зафиксированным экземплярам, которые могут быть выпущены в обращение в виде материальных предметов». Таким образом, данное право относится только к материальным носителям объектов авторского права и не распространяются на произведения, выраженные в цифровой форме.

Как указывается в юридической литературе, термин «доведение до всеобщего сведения оригинала и экземпляров своих произведений посредством продажи или иной передачи права собственности» может ввести в заблуждение относительно того, что простая продажа оригиналов и копий не включена в это понятие, но данное определение было дано, чтобы исключить временный акт распространения, такой как публичное кредитование или коммерческая аренда⁵.

Помимо этого, другой автор указывает на то, что термин «доведение до всеобщего сведения» был неудачно использован в ст. 6 ДАП. Он, в частности, отмечает, что «дополнительно следует отметить неудачное использование в ст. 6 ДАП словосочетания «доведение до всеобщего сведения», которое в данном контексте относится только к случаям использования оригиналов или экземпляров произведений. В ст. 8 ДАП понятием «доведение до всеобщего сведения» раскрываются случаи использования произведений в интерактивном режиме в цифровых сеях, в том числе в Интернете»⁶.

Что касается исчерпания права после первой продажи или иной передачи права собственности на оригинал или экземпляр произведения с разрешения автора, то ДАП придерживается правила, предусмотренного ст. 6 ТРИПС. В частности, оно указывает, что «для целей регулирования споров по настоящему Соглашению при условии соблюдения положений Статей 3 и 4 ничто в настоящем Соглашении не должно использоваться с тем, чтобы обращаться к вопросу об исчерпании прав интеллектуальной

⁵ Thomas Dreier, Bernt Hugenholtz, Concise European Copyright Law, Kluwer Law International, 2006, p. 98.

⁶ И.А. Близнец, К.Б. Леонтьев, Авторское право и смежные права, изд-во «Проспект», 2010, стр. 251-252.

собственности». Таким образом, страны свободны сами решать, как будет осуществляться исчерпание права – путем применения национального принципа либо регионального. Примером регионального исчерпания права могут служить страны Европейского Союза (далее – ЕС), следовательно, если оригинал или экземпляр произведения был правомерно введен в оборот одной из стран ЕС, то права на его дальнейшее распространение исчерпаются на территории всего Союза.

Следует отметить, что исчерпание права, рассмотренное в ст. 6 ДАП, касается только оригинала или экземпляров произведения, которые находятся на материальных носителях. Оно ни в коем случае не применяется к произведениям цифрового формата. Такие выводы можно сделать на основании того, что право на распространение объектов авторского права на материальном носителе регламентируется ст. 6 ДАП, а право на сообщение для всеобщего сведения произведения через интернет регламентируется ст. 8 ДАП.

Следует отметить, что ст. 8 и 12 ДИФ также предусматривают исключительное право на распространение для исполнителей и производителей фонограмм. Содержание данных статей ДИФ полностью совпадает с содержанием ст. 6 ДАП.

Право на прокат

Право на прокат очень детально обсуждалось во время переговоров по разработке ТРИПС, и после ее включения в ТРИПС норма нашла свое отражение в ст. 7 ДАП. В данной статье предусматривается исключительное право на коммерческий прокат оригиналов или экземпляров произведений, которым наделяются авторы компьютерных программ, кинематографических произведений и произведений, воплощенных в фонограммах. Также ч. 2 предусматривает исключения, а именно, что часть (1) не применяется:

(i) в отношении компьютерных программ, если сама программа не является основным объектом проката, и (ii) в отношении кинематографических произведений, если только такой коммерческий прокат не приводит к широкому копированию таких произведений, наносящему существенный ущерб исключительному праву на воспроизведение.

Как указано в юридической литературе, «необходимость установления исключений в отношении компьютерных программ была обусловлена опасениями, что право на прокат будет препятствовать обычной практике, связанной с широким предоставлением во временное пользование технических устройств, при работе которых используется программное обеспечение, в том числе компьютерных устройств, транспортных средств и т.д. В отношении кинематографических произведений вопрос о возможности установления исключений поставлен в зависимость от того, будет ли их установление приводить к причинению существенного ущерба правообладателям»⁷. Несмотря на положения части (1), Договаривающаяся сторона, в которой на 15 апреля 1994 г. действовала и продолжает действовать система справедливого вознаграждения авторов за прокат экземпляров их произведений, воплощенных в фонограммах, может сохранить эту систему при условии, что коммерческий прокат произведений, воплощенных в фонограммах, не наносит существенного ущерба исключительному праву авторов на воспроизведение.

Сравнительно такое же определение дано в ст. 9 ДИФ, в соответствии с которой право на прокат представляет собой право разрешать коммерческий прокат для публики оригинала и экземпляров записанных на фонограммы исполнений даже после их распространения, осуществленного исполнителем или по его разрешению, и в статье 13 ДИФ, в соответствии с которой право на прокат представляет собой право разрешать коммерческий прокат оригинала и экземпляров фонограмм для публики даже после их распространения, осуществленного производителем или по его разрешению.

Право на воспроизведение

Наиболее острые дискуссии во время Дипломатической конференции развернулись вокруг применимости права на воспроизведение в цифровой среде, а именно в Интернете. Как известно, для того чтобы произведение было доступно интерактивным способом, то есть используя Интернет, нужно в первую очередь загрузить в

⁷ И.А. Близнец, К.Б. Леонтьев, Авторское право и смежные права, изд-во «Проспект», 2010, стр. 252.

компьютер или на сервер оцифрованное произведение. Этот процесс тяжело доступен автору, но, по сути, он представляет собой исключительное право на воспроизведение. В ходе обсуждения ДАП большинство стран отказывались считать эфемерное, то есть временное хранение произведений в цифровой форме в сети Интернет воспроизведением, таким образом, в текст договора не было включено право на воспроизведение произведения в цифровой форме. По настоящию США страны согласились с предложением включить этот момент в согласованное заявление, которое означает применимость права на воспроизведение в цифровой среде. Так, согласованное заявление предусматривает, что «право на воспроизведение, как оно определено в Статье 9 Бернской конвенции, и допускаемые этой статьёй исключения полностью применяются в цифровой среде и, в частности, в отношении использования произведений в цифровой форме. Понимается, что хранение охраняемого произведения в цифровой форме в электронном средстве является воспроизведением в смысле Статьи 9 Бернской конвенции».

Такое же согласованное заявление было принято и по отношению к ст. 7 и 11 ДИФ. Указанные статьи предусматривают, что исполнители пользуются исключительным правом разрешать прямое или косвенное воспроизведение своих исполнений, записанных на фонограммы, любым образом и в любой форме (ст. 7 ДИФ). Производители фонограмм пользуются исключительным правом разрешать прямое или косвенное воспроизведение своих фонограмм любым образом и в любой форме (ст. 11 ДИФ).

По существу, согласованное заявление означает признание права на воспроизведение в цифровом формате, поскольку, как указывается в отношении ст. 7 и 11 ДИФ, «право на воспроизведение, как оно определено в Статьях 7 и 11, и исключения, допускаемые в отношении этого права через Статью 16, полностью применяются в цифровой среде и, в частности, в отношении использования исполнений и фонограмм в цифровой форме. Понимается, что хранение охраняемого исполнения или фонограммы в цифровой форме в электронном средстве является воспроизведением в смысле этих статей».

Право на сообщение для всеобщего сведения

Без преувеличения, одно из самых значимых достижений Договоров ВОИС является признание за авторами, исполнителями и производителями фонограмм возможности разрешать передачу *on-line* своих произведений, исполнений и фонограмм. В соответствие с положениями ст. 8 Договора ВОИС по авторскому праву «без ущерба положениям Статей 11(1)(ii), 11bis(1)(i) и (ii), 11ter(1)(ii), 14(1)(ii) и 14bis(1) Бернской конвенции авторы литературных и художественных произведений пользуются исключительным правом разрешать любое сообщение своих произведений для всеобщего сведения по проводам или средствами беспроволочной связи, включая доведение своих произведений до всеобщего сведения таким образом, что представители публики могут осуществлять доступ к таким произведениям из любого места и в любое время по их собственному выбору». Следует отметить, что в согласованном заявлении было дано разъяснение этой статьи, предназначенное для определения ответственности провайдеров, которое заключается в том, что простое предоставление физических средств, позволяющих сделать или осуществляющих сообщение, само по себе не является сообщением в смысле настоящего Договора или Бернской конвенции.

Как было отмечено выше, в процессе интерактивного доступа к произведению, первым этапом является загрузка произведения в компьютер или на сервер, что, по сути, является воспроизведением. В момент, когда произведение размещено на сервере, оно становится сообщением для всеобщего сведения, и любой пользователь имеет возможность в любое время из любого места, иначе говоря, интерактивно, через компьютерные сети использовать данное сообщение, другим словами запросить это произведение для воспроизведения его в своём компьютере. Если пользователь имеет возможность доступа, то он имеет возможность воспроизвести произведение на своем компьютере, который обработает произведение из цифрового формата в аналоговый. Все вышеперечисленные этапы, а именно воспроизведение произведения на каком-либо электронном носителе, доступ к этому сообщению и, в конечном итоге, воспро-

изведение его на мониторе компьютера, должны быть соответственным образом проконтролированы правообладателем.

Во время переговоров по принятию ДАП, страны сошлись во мнении о наделении автора новым видом исключительного права, а именно правом на сообщение для всеобщего сведения. Это право соответствует праву на публичное сообщение, предусмотренное БК, и предназначено для того, чтобы автор имел исключительное право контроля за сообщением для всеобщего сведения произведения в цифровом формате. В конечном итоге, ДАП наделяет правообладателя правом интерактивного доступа к произведению, что в нашем понимании представляет собой разновидностью права на сообщение для всеобщего сведения.

ДИФ, в свою очередь, также предусматривает «право на сообщение для всеобщего сведения», но оперирует другим термином, а именно «право сделать записанные исполнения доступными» или «право сделать фонограммы доступными».

В соответствии с положениями ст. 10 ДИФ «исполнители пользуются исключительным правом разрешать доведение до всеобщего сведения своих исполнений, записанных на фонограммы, по проводам или средствами беспроволочной связи таким образом, что представители публики могут осуществлять доступ к ним из любого места и в любое время по их собственному выбору».

В соответствии со ст. 14 ДИФ «производители фонограмм пользуются исключительным правом разрешать доведение до всеобщего сведения своих фонограмм по проводам или средствами беспроволочной связи таким образом, что представители публики могут осуществлять доступ к ним из любого места и в любое время по их собственному выбору».

Ограничения и исключения

Ограничения и исключения предусмотрены ст. 10 ДАП и ст. 16 ДИФ и представляют собой воплощение трёх критериев, предусмотренных ст. 9 БК, в соответствии с которыми они могут быть введены только, если ограничения: а) относятся только к определённым особым случаям; б) не наносят ущерба нормальному использованию произведения, исполнения или фонограммы; в) необоснованным образом не ущемляют за-

конные интересы авторов, исполнителей и производителей фонограмм. Таким образом, Договаривающиеся стороны могут предусмотреть в своем национальном законодательстве ограничения или исключения из прав, предоставляемых авторам литературных и художественных произведений. Также статья 16 ДИФ указывает, что Договаривающиеся стороны могут предусмотреть в своем национальном законодательстве те же виды ограничений или исключений в отношении охраны прав исполнителей и производителей фонограмм, которые они предусматривают в своем национальном законодательстве в отношении охраны авторского права на литературные и художественные произведения.

Согласованное заявление к Договору ВОИС по авторскому праву и ДИФ в отношении ст. 10 разъясняет, что положения этой статьи позволяют Договаривающимся сторонам переносить и соответствующим образом распространять на цифровую среду ограничения и исключения в своих национальных законах, которые считаются приемлемыми по БК. Аналогичным образом эти положения должны пониматься, как позволяющие Договаривающимся сторонам определять новые исключения и ограничения, которые пригодны в среде цифровых компьютерных сетей.

Технические меры защиты

Особое внимание при рассмотрении Интернет-договоров ВОИС было уделено проблеме технических мер защиты. Следует понимать, что в цифровой среде обеспечение прав без соответствующих технических мер защиты является недостаточным. Таким образом, оба договора обязывают Договаривающиеся стороны предусматривать соответствующую правовую охрану и эффективные средства правовой защиты от обхода существующих технических средств, используемых авторами, исполнителями и производителями фонограмм в связи с осуществлением их прав по настоящему Договору или по Бернской конвенции и ограничивающих действия в отношении их произведений, исполнений и фонограмм, которые не разрешены правообладателями или не допускаются законом. Эти положения нашли своё отражение в ст. 11 ДАП и ст. 19 ДИФ.

Впервые на международном уровне было введено понятие *информация об управлении правами*, которое в свете ст. 12 (2) Договора по авторскому праву означает «информацию, которая идентифицирует произведение, автора произведения, обладателя какого-либо права на произведение, или информацию об условиях использования произведения и любые цифры или коды, в которых представлена такая информация, когда любой из этих элементов информации приложен к экземпляру произведения или появляется в связи с сообщением произведения для всеобщего сведения». Помимо этого, Договор ВОИС по авторскому праву обязывает Договаривающиеся стороны предусматривать соответствующие и эффективные средства правовой защиты в отношении любого лица, намеренно осуществляющего любое из следующих действий, зная или, в связи с применением гражданско-правовых средств защиты, имея достаточные основания знать, что такое действие будет побуждать, позволять, способствовать или скрывать нарушение любого права, предусмотренного настоящим Договором или Бернской конвенцией:

(i) устранение или изменение любой электронной информации об управлении правами без разрешения;

(ii) распространение, импорт с целью распространения, передачу в эфир или сообщение для всеобщего сведения без разрешения произведений или экземпляров произведений, зная, что в них без разрешения была устранина или изменена электронная информация об управлении правами. Отмечаем, что такие же положения предусматриваются ст. 19 Договора по исполнениям и фонограммам.

Оба договора ВОИС содержат положения, которые касаются обеспечения прав (ст. 14 ДАП и ст. 23 ДИФ). Эти положения обязывают Договаривающиеся стороны принять в соответствии со своими правовыми системами все меры, необходимые для обеспечения применения Договоров.

Следует отметить, что каждый из данных Договоров ВОИС имеет специфические положения, характерные для каждого охраняемого объекта

в отдельности. Таким образом, в ДИФ впервые на международном уровне были определены личные неимущественные права исполнителей. Эти права были предусмотрены ст. 15 ДИФ и, в принципе, формулировка является аналогичной ст. 6 bis Бернской конвенции. В ней отмечается, что «независимо от имущественных прав исполнителя и даже после передачи этих прав, исполнитель в отношении своих незаписанных устных исполнений или исполнений, записанных на фонограммы, имеет право требовать быть признанным в качестве исполнителя своих исполнений, за исключением тех случаев, когда непредоставление такого права продиктовано характером использования исполнения, и возражать против всякого извращения, искажения или иного изменения своих исполнений, способного нанести ущерб его репутации».

Существенное улучшение права на вознаграждение для исполнителей и производителей фонограмм содержится в ст. 15 ДИФ, которая указывает, что «исполнители и производители фонограмм пользуются правом на единовременное справедливое вознаграждение за прямое или косвенное использование фонограмм, опубликованных в коммерческих целях, для эфирного вещания или любого сообщения для всеобщего сведения. Договаривающиеся стороны в своем национальном законодательстве могут установить, что единовременное справедливое вознаграждение вправе требовать у пользователя исполнитель или производитель фонограммы, либо и исполнитель, и производитель фонограммы. Договаривающиеся стороны могут принять национальное законодательство, которое при отсутствии соглашения между исполнителем и производителем фонограммы устанавливает условия, в соответствии с которыми единовременное справедливое вознаграждение распределяется между исполнителями и производителями фонограмм».

В заключение следует отметить, что оба договора, выработанных ВОИС, содержат правовые нормы, которые позволяют адаптировать уровень защиты объектов авторского права и смежных прав к вызовам, с которыми они сталкиваются в сфере цифровой технологии.

РЕФЕРАТ

Общий обзор договоров ВОИС в области авторского права и смежных прав. Договор ВОИС по авторскому праву и Договор ВОИС по исполнениям и фонограммам являются первыми международными актами, призванными регулировать отношения, которые возникают в связи с использованием объектов авторского права и смежных прав в цифровой среде. Несмотря на то, что их именуют Интернет-договорами, они регламентируют и другие правовые отношения, связанные с защитой авторского права и смежных прав вне цифровой среды.

REZUMAT

Privire generală asupra tratatelor OMPI privind dreptul de autor și drepturile conexe. Tratatul OMPI privind dreptul de autor și Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele sunt

primele acte internaționale destinate reglementării relațiilor care se crează în legătură cu utilizarea dreptului de autor și drepturilor conexe în mediul digital. Deși sunt supranumite Tratate Internet, acestea reglementează și alte raporturi juridice legate de protecția dreptului de autor și drepturilor conexe în afara mediului digital.

ABSTRACT

Overview of the WIPO Treaties on Copyright and Related Rights. The WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty are the first international acts designed to regulate relations that arise in connection with the use of copyright and related rights in the digital environment. Despite the fact that they are called Internet Treaties, they also regulate other legal relations connected with the protection of copyright and related rights out of the digital environment.

MĂRCILE ȘI MOTIVELE DE REFUZ LA ÎNREGISTRAREA ACESTORA

IRINA RUSU, STUDENTĂ,
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

I. Marca. Noțiuni generale. Tipuri de semne.

ÎN DOCTRINA JURIDICĂ, PENTRU DEFINIREA MĂRCII SUNT UTILIZATE CRITERII CLASICE SAU MODERNE. DEFINIȚIILE CLASICE PUN ACCENTUL PE CARACTERUL DISTINCTIV AL MĂRCII, IAR DEFINIȚIILE MODERNE EVIDENȚIAZĂ GARANȚIA DE CALITATE PE CARE MARCA O OFERĂ CONSUMATORULUI. INDIFERENT DE ACCEPȚIUNE, O DEFINIȚIE EXACTĂ ȘI COMPLETĂ A MĂRCII TREBUIE SĂ AIBĂ ÎN VEDERE ELEMENTELE SALE ESENȚIALE¹.

În majoritatea definițiilor se afirmă însă că *marca este un semn distinctiv, menit să diferențieze produsele și/sau serviciile unei persoane fizice sau juridice, garantând o calitate definită și constantă a acestora, semn susceptibil de a forma, în condițiile legii, obiectul unui drept exclusiv, care aparține categoriei drepturilor de proprietate intelectuală*. Legea Republicii Moldova nr.38-XVI/2008 privind protecția mărcilor (în continuare Legea nr.38) stipulează: „marcă – orice semn susceptibil de reprezentare grafică, care servește la deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice”.

De regulă, marca este un design, o imagine, un cuvânt, un slogan sau combinații ale acestora².

Atât domeniul legal, cât și cel doctrinar, înaintează cerința ca semnul, pentru a fi admis și înregistrat în calitate de marcă, să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

✓ **să fie susceptibil de reprezentare grafică.**

Reprezentarea grafică înseamnă obiectivizarea semnului prin linii, puncte, culori, scriere, aplicate pe un suport material și perceptibile prin vizualizare.

✓ **să fie distinctiv.** Caracteristica principală a unei mărci, pentru ca aceasta să-și exercite efectiv funcția de bază, și anume, de a oferi consumatorilor posibilitatea să distingă produsele și serviciile unor producători de produsele și serviciile altor producători, este gradul înalt de distinctivitate³. Un semn este distinctiv dacă se deosebește prin anumite trăsături proprii de alte semne de același fel sau asemănătoare⁴. Autorul român Viorel Roș indică câteva principii utile pentru aprecierea distinctivității unei mărci:

- distinctivitatea unui semn ales ca marcă este în totdeauna relativă. Ea se apreciază în raport cu obiectul pentru care semnul se alege și trebuie să-l identifice. Semnul ales poate fi distinctiv pentru un produs sau serviciu și nedistinctiv pentru alte produse sau servicii;
- nouitatea unui produs sau serviciu și denumirea sa eventuală nu trebuie confundată cu distincti-

¹ Institutul Național al Justiției, Suporturi de curs, Protecția proprietății intelectuale, Dreptul concurențial, Procedura Insolvabilității, Cartea XII, p.65.

² Lecturi AGEPI, Simpozion anual, ediția a XII-a, 21-22 aprilie 2010, Chișinău, p.107.

³ Biblioteca de proprietate intelectuală „Aspecte ale înregistrării mărcilor”, Editura AGEPI, Chișinău 2001, p.5.

⁴ Institutul Național al Justiției, Suporturi de curs, Protecția proprietății intelectuale, Dreptul concurențial, Procedura Insolvabilității, Cartea XII, p.66.

vitatea semnului sau termenului înregistrat ca marcă pentru a desemna produsul sau serviciul;

- semnul ales ca marcă trebuie să permită consumatorului să asocieze acest semn unui anume producător sau furnizor de servicii;

▪ dreptul de marcă are ca obiect recunoașterea unui drept prioritar primei persoane care a înregistrat un semn distinctiv, pentru a desemna un produs sau serviciu și nu de a confi un monopol persoanei care prima a inventat un semn sau termen pentru a desemna un produs ori un serviciu nou;

▪ pentru a fi distinctiv, semnul nu trebuie să fie original sau nou;

▪ pentru a fi distinctiv, semnul nu trebuie să fie impus de natura produsului sau să fie necesar pentru obținerea unui rezultat tehnic ori pentru a da o valoare substanțială produsului⁵.

▪ **să fie disponibil.** Un semn este disponibil dacă nu aduce atingere unui drept anterior protejat.

▪ **să fie licit.** Chiar dacă un semn ales ca marcă înlănuște cele două condiții (distinctivitatea și disponibilitatea), în anumite cazuri el nu poate fi utilizat ca marcă. Liceitatea semnului ales ca marcă rezultă din dispozițiile art.7 alin.(1) lit.g) care ne indică expres refuzul pentru înregistrare a „mărcilor care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului”. Regula, potrivit căreia nu trebuie să inducă în eroare consumatorul, reiese din preocuparea de a-l proteja pe ultimul și rezultă direct din funcția de garanție a calității, pe care marca este chemată să o îndeplinească⁶.

Tipurile de semne ce pot constitui marca sunt:

▪ cuvintele, inclusiv cuvintele obișnuite folosite în limbajul curent, combinațiile de cuvinte (numele compuse, sloganurile), numele de persoane (proprii, pseudonime), cu excepția cuvintelor ce pot servi în comerț pentru a desemna specia, calitatea, cantitatea, destinația, valoarea, originea geografică, alte caracteristici ale produselor sau serviciilor; devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante; contrare ordinii publice sau bunelor moravuri ori prejudiciază imaginea și interesele statului; care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea

geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului.

- literele, cifrele și inițialele;
- elementele figurative (desenele, etichetele, formele, inclusiv ale produselor și ale ambalajelor);
- combinațiile de culori;
- portretul;
- forme tridimensionale (de ex., ambalajul).

II. Motive absolute și relative de refuz la înregistrarea mărcilor

Articolele 7 și 8 din Legea nr.38 prevăd **motivele absolute și relative** de refuz la înregistrarea mărcilor. Astfel, se refuză înregistrarea (**motive absolute**):

- ✓ semnelor care nu îndeplinesc condițiile prevăzute la art.5 (Legea nr.38);
- ✓ mărcilor care sunt lipsite de caracter distinctiv;
- ✓ mărcilor constituite exclusiv din semne ori din indicații ce pot servi în comerț pentru a desemna specia, calitatea, cantitatea, destinația, valoarea, originea geografică, timpul fabricării produsului sau prestării serviciului, alte caracteristici ale acestora;
- ✓ mărcilor constituite exclusiv din semne ori din indicații devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale și constante;
- ✓ semnelor constituite exclusiv din forma impusă de însăși natura produselor sau din forma produsului necesar pentru obținerea unui rezultat tehnic, sau din forma care conferă valoare esențială produsului;
- ✓ mărcilor contrare ordinii publice sau bunelor moravuri, ori care prejudiciază imaginea și interesele statului;
- ✓ mărcilor ce pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește originea geografică, calitatea ori natura produsului și/sau a serviciului;
- ✓ mărcilor ce conțin reproduceri sau imitații de steme, drapeluri și embleme de stat, denumiri oficiale sau istorice de state ori abrevierea lor, denumiri depline sau abreviate de organizații internaționale și interguvernamentale, semne, sigilii oficiale de control, de garanție și de maraj, decorații și alte semne de distincții care, în lipsa autorizației autorităților competente, trebuie refuzate în conformitate cu art.6 ter din Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale din 20 martie 1883, denumită în continuare *Convenția de la Paris*;
- ✓ mărcilor ce conțin reproduceri de insigne, de embleme sau ecusoane, altele decât cele protejate conform art.6 ter din Convenția de la Paris, și care prezintă un interes public deosebit, cu excepția ca-

⁵ „Dreptul proprietății intelectuale”, Victor Volcinschi, Dorian Chiroșca, p.159.

⁶ Ibidem

zurilor când înregistrarea este autorizată de autoritățile competente;

✓ mărcilor ce conțin semne de înaltă valoare simbolică, în special simboluri religioase;

✓ mărcilor ce conțin ori sunt constituite: a) dintr-o indicație geografică menită să identifice vinuri sau alte produse alcoolice; sau b) dintr-o desemnare identică ori similară cu o indicație geografică sau cu o denumire de origine protejată pe teritoriul Republicii Moldova.

Se refuză înregistrarea și în cazul în care marca (**motive relative**):

este identică cu o marcă anterioară înregistrată pentru produse și/sau servicii identice;

este identică ori similară cu o marcă anterioară și, din cauza identității ori similitudinii produselor și/sau serviciilor pe care le desemnează cele două mărci, există riscul de confuzie pentru consumator, inclusiv riscul de asociere cu marca anterioară;

este identică ori similară cu o marcă anterioară și este solicitată spre înregistrare pentru produse și/sau servicii care nu sunt similare cu cele pentru care marca anterioară a fost înregistrată, în cazul în care marca anterioară se bucură de renume în Republica Moldova și dacă utilizarea mărcii solicitate, fără un motiv justificat, ar aduce un profit nemeritat din caracterul distinctiv ori din renumele mărcii anterioare sau i-ar aduce atingere acesteia;

în cazul când agentul sau reprezentantul titularului mărcii respective în una din țările Uniunii solicită înregistrarea mărcii pe propriul său nume, fără autorizația titularului, cu excepția cazului în care agentul sau reprezentantul își justifică acțiunile;

în cazul când:

a) drepturile, decurgând dintr-un semn folosit în circuitul comercial, au fost dobândite până la data de depozit a cererii de înregistrare a mărcii sau, după caz, până la data priorității invocate în sprijinul cererii, în cazul în care acest semn conferă proprietarului dreptul de a interzice utilizarea unei mărci ulterioare;

b) aduce atingere unui drept anterior, altul decât cele menționate la art. 8 alin.(2) lit.a și alin.(4) (Legea nr.38), în special dreptului la nume, dreptului la imagine, unui drept de autor, dreptului la o indicație geografică sau la o denumire de origine protejată, la un desen sau la un model industrial protejat, unui alt drept de proprietate intelectuală, protejat conform legii;

c) aduce atingere unui drept anterior ce ține de imaginea sau de numele unei personalități notorii în Republica Moldova.

Articolul 8, alin.(2) (Legea nr.38) prevede că „**mărci anterioare**” sunt:

a) mărcile a căror dată de depozit sau, după caz, de prioritate, în sensul art.34, (Legea nr.38), este anterioară datei de depozit a cererii de înregistrare a mărcii, ținând cont, după caz, de dreptul de prioritate, în sensul art.33, (Legea nr.38) sau, după caz, în sensul art.35, (Legea nr.38), invocat în sprijinul acestei mărci, și care aparțin următoarelor categorii:

- mărci înregistrate în Republica Moldova;

- înregistrări internaționale care își extind efectele în Republica Moldova.

b) cererile de înregistrare a mărcilor menționate la lit.a alin.(2) art.8 (Legea nr.38) sub rezerva înregistrării acestora;

c) mărcile care, la data de depozit a cererii de înregistrare a mărcii sau, după caz, la data priorității invocate în sprijinul cererii în conformitate cu art.36, (Legea nr.38) sunt recunoscute notorii în Republica Moldova în sensul art.6 bis din Convenția de la Paris⁷.

Ne vom opri în special asupra motivului indicat la art.7 alin.(1) lit.f), care prevede refuzul „**mărcilor ce sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri ori prejudiciază imaginea și interesele statului**”. Acest motiv provoacă o incertitudine deoarece, odată cu trecerea timpului, mentalitatea și percepția oamenilor asupra lucrurilor se modifică necondiționat. Astfel, în momentul invocării acestui motiv, persoana responsabilă de emiterea deciziei trebuie să răspundă la întrebarea: care norme să le pună la bază? – întrucât, dacă pentru unele persoane ar putea fi acceptabil un lucru, pentru altele acesta ar fi abnormal. Examinatorul trebuie să prevadă reacția consumatorului pentru ca înregistrarea unui sau altui semn care nu corespunde prevederilor art.7 alin.(1) lit.f) din Legea nr.38 să nu fie percepută eronat.

Analizând practica judiciară, constatăm că marca contrară ordinii publice și bunelor moravuri trebuie examinată odată cu produsul pentru marcarea căruia este destinată. În cazul în care caracteristicile semantice ale mărcii – sensul, semnificația cuvântului, construcția frazei – privind denumirea produselor sau serviciilor marcate cu ea ar putea leza demnitatea consumatorului, asemenea mărci trebuie considerate ca

⁷ Legea Republicii Moldova nr.38 din 29.02.2008 privind protecția mărcilor, Publicat: 06.06.2008 în Monitorul Oficial Nr. 99-101, art. 362. Data intrării în vigoare: 06.09.2008.

fiind contrare ordinii publice și bunelor moravuri. De exemplu, în SUA nu au fost înregistrate semnele „Madonna” pentru vinuri, „Jesus” pentru blugi. În India a fost refuzată înregistrarea mărcii verbale „Buddha”, SUA.

La semnele ce contravin ordinii publice și bunelor moravuri se mai referă cuvintele și reproducările indecente. Reproducerea unui nud nu poate servi drept bază pentru refuzul de înregistrare a unui semn. Nudul este considerat ca fiind contrar ordinii publice și bunelor moravuri numai în cazul în care conține elemente indecente. De exemplu:

- În SUA a fost refuzată înregistrarea mărcii care include cuvântul „moonies”, în care literele „oo” reprezentau imaginea stilizată a feselor goale.

- Firma „Rolls-Royce” a depus la oficiul de brevete al Germaniei cererea de înregistrare a semnului „Silver Mist” (ceață argintie). În procesul examinării s-a constatat că unul din sensurile cuvântului „mist” este „bălegar”. Solicitantului i s-a propus să utilizeze alt cuvânt. Firma „Rolls-Royce” a depus o nouă cerere, modificând denumirea – „Silver Shadow” (umbra argintie), și aceasta a fost înregistrată⁸.

Analizarea semnelor din perspectiva ordinii publice și a bunelor moravuri este destul de dificilă, în special pentru examinatori, ei având responsabilitatea de a emite o decizie în acest sens. Astfel, examinatorii trebuie să ia în considerare nivelul de percepție al consumatorilor și să depună toată diligența pentru a prevedea care va fi reacția *de facto* a ultimilor.

Referințe

1. Institutul Național al Justiției, Suporturi de curs, Protecția proprietății intelectuale, Dreptul concurențial, Procedura Insolvabilității, Cartea XII, p.65.
2. Lecturi AGEPI, Simpozion anual, ediția a XII-a, 21-22 aprilie 2010, Chișinău, p.107.
3. Dreptul proprietății intelectuale, Victor Volcinschi, Dorian Chiroșca, p.162.
4. Biblioteca de proprietate intelectuală „Aspecte ale înregistrării mărcilor”, Editura AGEPI, Chișinău 2001, p.14.
5. Legea Republicii Moldova Nr.38 din 29.02.2008 privind protecția mărcilor, Publicat în Monitorul Oficial nr. 99-101, art. 362. În vigoare de la 06.09.2008.

⁸ Biblioteca de proprietate intelectuală „Aspecte ale înregistrării mărcilor”, Editura AGEPI, Chișinău 2001, p.14

REZUMAT

Mărcile și motivele de refuz la înregistrarea acestora. Fiind un semn distinctiv menit să diferențieze produsele și/sau serviciile unei persoane fizice sau juridice, garantând o calitate definită și constantă a acestora, marca formează, în condițiile legii, obiectul unui drept exclusiv, care aparține categoriei drepturilor de proprietate intelectuală, deci sunt înregistrate conform prevederilor legislației în vigoare. Autoarea prezentului articol examinează motivele absolute și relative de refuz la înregistrarea mărcilor în Republica Moldova, referindu-se în mod special la semnele care sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri ori prejudiciază imaginea și interesele statului.

ABSTRACT

Trademarks and Grounds for Refusal of Their Registration. Being a distinctive sign meant to differentiate products and/or services of a natural or legal person, guaranteeing a defined and constant quality thereof, trademark is, under the law, the subject of an exclusive right that belongs to the category of intellectual property rights, so they are recorded according to the provisions of the applicable law. The author of this article examines the absolute and relative grounds for refusal of registration of trademarks in the Republic of Moldova, referring specifically to the signs that are contrary to public order or morals or prejudicial to the image and interests of the state.

РЕФЕРАТ

Товарные знаки и основания для отказа в их регистрации. Являясь отличительным обозначением, призванным дифференцировать товары и/или услуги физического или юридического лица, что гарантирует их стабильное заданное качество, товарный знак в соответствии с законодательством составляет объект исключительного права, который относится к категории прав интеллектуальной собственности, следовательно, регистрируется согласно положениям действующего законодательства. Автор настоящей статьи анализирует абсолютные и относительные основания для отказа в регистрации товарных знаков в Республике Молдова, ссылаясь, в частности, на обозначения, противоречащие общественно-му порядку или нормам морали либо наносящие ущерб имиджу и интересам государства.

ФИРМЕННЫЙ СЛОГАН И ЯРКИЙ ОБРАЗ ТОРГОВОЙ МАРКИ – КАК ГЛАВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ СИЛЬНОГО БРЕНДА

Игорь БЕЛОСТЕЧНИК,
ДОКТОРАНТ ASEM, ДИРЕКТОР АГЕНТСТВА «PROMARKETING» SRL

Введение

Помимо прочего хорошие бренд-менеджеры всегда воздействуют на клиента и укрепляют его преданность бренду с помощью фирменных рекламных слоганов и яких образов, ассоциируемых с этим брендом. Слоганы могут функционировать как полезные «рычаги» или «крючки», помогающие клиентам понять, что представляет собой марка и что делает её особенной, и закреплять в сознании клиента устоявшийся образ сильного бренда.

Одним из «крючков», которые притягивают к бренду и помогают закрепить его в сознании обывателя, является фирменный (рекламный) **слоган** – краткое сообщение или девиз, который в энергичной форме преподносит ключевую тему всего бренда или отдельной рекламной кампании и содержит существенную информацию, отображающую суть маркетингового предложения компании или товара.

Согласитесь, приятно, проснувшись утром, вспомнить афоризмы или строчки любимого философа или поэта, а направляясь на работу – наслышиваться арию из известной оперы. Однако чаще мы поем нехитрые куплеты про «знак хорошего вкуса» и досадуем, обнаружив, что у нас в голове вертится банальный призыв «сделать паузу». Это значит, что реклама популярных батончиков и напитков попала в цель. Главный рычаг успеха в формировании положительного и запоминающегося образа бренда – это **слоган и его графический образ в сознании покупателя**.

Вместе с другими составляющими бренда (логотип, фирменные цвета, звуковой или музыкальный образ) **слоган формирует систему постоянных элементов, обеспечивающих внутреннее единство бренда** и призванных создавать эффект узнавания.

Мы все являемся в определенной степени «ожиженителями» рекламы и всегда можем оценить ее, пусть даже на уровне эмоций: нравится она нам или не нравится. Почему же одна реклама вызывает у нас улыбку, симпатию и желание купить рекламируемый товар/услугу, а другая – разочарование и раздражение? Ответ очевиден: первая сделана профессионально и грамотно с точки зрения технологии рекламы и брендинга и с учетом психологии потребителя. Вторая же – дилетантски.

Специфика использования слоганов как составной части стратегического управления брендами

У хороших слоганов есть свой шарм – они подобно молниям озаряют сумеречное пространство ленивых телесериалов. Подлинная ценность слогана зависит от многое, попробуем разложить все по пунктам.

Информационная емкость. Один из главных параметров слогана. Он определяет, в какой мере краткий девиз передает ключевые сведения о достоинствах позиционируемого товара, услуги или бренда. К примеру, слоган может делать акцент на главном функциональном свойстве товара, возводя его в ранг эмоционального переживания (реклама кухонных ножей Arcos:

«Острое удовольствие»), или подчеркивать эстетическую безупречность продукции, помноженную на ее безусловное качество (реклама «немецкой» сантехники Konzept: «Исключительное качество совершенных форм»).

Механизмы воздействия. Маркетинговая ценность слогана напрямую зависит от того, в какой мере он воздействует на эмоциональное и рациональное восприятие потенциального клиента.

Рациональное воздействие является наиболее уязвимым моментом маркетингового сообщения, так как требует подробной аргументации и не укладывается в тесные рамки девиза. Тем не менее, слоган, подключающий интеллектуальные механизмы восприятия, как правило, обладает особой силой и глубиной рекламного воздействия.

Эмоциональное воздействие – главная «убийная сила» слогана. Ведь сам этот английский термин восходит к галльскому «slogan» – боевой клич. Одним из ключевых средств эмоционального наполнения девизов и сообщений является **визуальный символ бренда** как воплощение ключевых элементов торгового предложения. Символ не только содержит информацию, сопряженную с объектом рекламы, но также указывает на определенный ряд ярких переживаний и психологических состояний. В качестве удачного примера рекламного символа можно привести образ цунами, использованный в слогане компании Yamaha: «Цунами ощущений» (реклама аудиотехники).

Эстетическая ценность. Современная теория маркетинга допускает, что эффект воздействия на целевую аудиторию может быть достигнут и без использования художественного оформления рекламных сообщений (особенно, если в них содержится указание на очевидные маркетинговые преимущества товара или услуги). Тем не менее, художественные приемы способствуют хорошему запоминанию информации, проникновению бренда в подсознание потенциального клиента. **Рифма, ритм, аллитерация, смысловые аллюзии** – вот те средства, которые позволяют разработать хороший лозунг. Рифма, помимо прочего, создает атмос-

феру легкости, позволяет вместить больше информации в единицу текста. Реклама комплексов караоке компании Kenwood прошла под девизом «Звонкое пение – друзей окружение», который включил в себя целый комплекс эффективных маркетинговых компонентов: демократичность, коллективность, социальность, характер и качество звука, описание процесса, эмоциональное состояние. Рифма в рекламных слоганах используется часто и не всегда оправданно. Хотя, зачастую, непрофессиональных копирайтеров, сочиняющих рекламные послания легко понять, многие из них (обычно – это творческие личности, но без соответствующего маркетингового образования и опыта) воспринимают свое дело как искусство, а где искусство, там творчество. Отсюда и неудачи вроде: «Был бы даже ты немым, приходи – разговорим». К слову сказать, поэтические рекламные слоганы существовали с давних пор. Фольклористы записывали рифмованные выкрики разносчиков еще в XVIII веке: «У кого зубы крепки, пусть отведает репки».

Наши современные уличные торгаши (иногда и работающие на Центральном рынке) способны заткнуть за пояс многих рекламистов. От торговца лотерейными билетами можно услышать довольно профессиональные строки: «Скоро тираж – готовьте гараж».

О приемах и принципах создания слоганов написано немало, различные авторы предлагают готовые рецепты разработки рекламных девизов и лозунгов. Однако основным правилом брендинга при создании слоганов и ярких визуальных образов было и остается одно – неожиданность и оригинальность. «Всем известно, что оранжевый цвет привлекает внимание лучше всего, но если вы явитесь в оранжевом на праздник голландской королевской семьи – вас не заметит никто», – удачно подметил Коэн Маккензи. Самое главное для бренд-менеджера при утверждении слогана – найти решение, которого от него не ждет никто.

Собственное виденье способов применения слоганов в молдавской и зарубежной практике

Во всем мире рекламные слоганы придумывают профессионалы. Примерная цена за креатив слогана колеблется от 200 до 20 000 долларов. В Молдове за идею пока платить не хотят, или еще не готовы – потому мы и имеем «букет» замечательных слоганов типа «*крупа-сахар: качественно и недорого*». Такое ощущение, что все товары/услуги, производимые у нас, настолько качественны и дешевы, что фирма в очередной раз спешит нам об этом напомнить.

В общем, в Молдове делают все очень качественно, очень дешево, что должно принести нам обязательно успех, – «*Наш опыт – залог Вашего успеха*» (IM «*Expedit-Trans-Auto*»). Тема качества, традиций настолько избита, что слоганы типа «*Tradiție și calitate*» («Традиция и качество» (*Carmezi*)) или «*Tradition în arta berii*» («Традиции в искусстве пивоварения» (*Vitanta*)) не побуждают у нас особого чувства интереса.

Существуют специальные технологии разработки слоганов, добавим сюда неординарность мышления придумывающего человека (или центрального отдела), а также маркетинговые исследования – и у нас есть шанс создать удачный слоган.

Например, 1973 год. Поколение *Pepsi*. Хиппи, рок-н-ролл, свобода. В обиход входят всякого рода молодежные сленгги. Брэнд *Pepsi* выпускает на рынок слоган (на английском):

«*Lipsmackin'thirstquenchin'acetastin'motivatin'*
goodbuzzin' cooltalkin' highwalkin' fastlivin'
evergivin' coolfizzin' Pepsi.»

Сейчас это полная чушь, но в свое время каждый хиппи ходил и напевал про себя эту скороговорку. Именно с этого периода у *Pepsi* наблюдается небывалый рост продаж.

Кто придумал в свое время (конец 90-х) слоган «*Moldtelecom*»: «*Ты выбран, чтобы сделать выбор*» – сказать сложно. Даже вдуматься в смысл подобного слогана сложно, не говоря уже о том, чтоб он вызвал у нас симпатию и на уровне подсознания побудил к каким-либо положительным активным действиям.

В продолжение слогана *Moldova Cyber Community*: «*Пользуйся жизнью...*», почему-то хочется добавить логически отсутствующее завершение «...а мы попользуемся тобой». Жизнь наслаждаются, а не пользуются.

Часто молдавские компании страдают гигантизмом и всемерным чувством величия, поэтому они «самые надежные, самые проверенные временем, все обладают определенными искусствами и находятся с нами рядом всегда и везде»: «*Prezența în fiecare m²*» («Присутствие на каждом квадратном метре») (*Banca de Economii*), «*Prezența în fiecare casă!*» («Присутствие в каждом доме!») – туалетная бумага І.І. «*Salcioara-Vascan*»). Что поделать, уровень потребительской культуры наших граждан еще не находится на высоком уровне, чтобы воспринимать смысл, казалось бы, ни к чему особо не призывающих слоганов или слоганов, скрывающих потаенный смысл.

Одним из удачных молдавских примеров хорошего сложения является слоган молдавской страховой компании «*Afes*»: «*Спокоен, потому что уверен*». В оригинальности ему не позавидуешь, но в силе воздействия и целенаправленности – да, за что наши им поздравления. Также органично звучит и несет в себе хороший смысл слоган «*AspectInvestVin*» – «*За добрым вином и разговор хороший*».

Местное агентство «*Promarketing*» SRL создало более десятка слоганов для молдавского рынка, вот некоторые из них: «*Уверенно за рулем*» (торговая марка *Autoprime*), «*Мы сделаем Вашу мебель*» («*Vimis*» S.R.L. – слоган с типичным европейским бизнес-юмором, органично смотрится в сочетании с придуманным тем же агентством очень смелым логотипом для фирмы, выпускающей дорогую мебель, – обычный дровосек не очень уверенно рубит ветку на поваленном дереве), «*Все кредиты хороши – выбирай на вкус*» (*Micro Enterprise Credit din Moldova S.A.*) – слоган, который отражает необычное для финансового сектора Молдовы представление кредитных продуктов, олицетворяемых пищевыми блюдами. В арсенале РМА также есть несколько собственных: «*В то время пока вы читаете это, мы работаем над чим-то заказом*» (слоган обыгрывается в разных вариантах – на пакете «*Пока вы несете что-то, мы работаем над чим-то заказом*», на фирменной ручке «*Пока вы пишете что-то, мы работаем над чим-то заказом*» и т.п., «*В этом году нам 10 лет – поздравьте нас, не стесняйтесь!*», «*Продвинем!*», «*Продвинем,*

как следует», «Сделаем ваш бренд заметным среди других незаметных брендов», «Нам есть чем гордиться – мы создали для Вас первое молдавское маркетинговое агентство», «Бренды – притягивают!».

Есть технологии создания слоганов, но общих для всех правил нет, поэтому слоган может быть как кратким, так и длинным.

Пример удачного **короткого** слогана – для зажигалок Zippo: «Они работают»; пример хорошо **длинного** – Visa: «The sky above and ground below, all you need is a Visa» («Небо сверху, земля – снизу. Все, что тебе нужно – Visa»).

Итак, каким же может быть эффектный слоган?

В принципе, он должен быть кратким, ясным, но иногда встречается и в виде **рифмы**:

«Drink Guinness – to be the winners» (По-русски не рифмуется: «Пейте Гиннес, чтобы быть победителями») – один из слоганов легендарного черного портера)

«Есть идея – есть IKEA» («IKEA»).

Чаще всего девиз является **частью имиджа** компании:

«Вы нажимаете на кнопку, мы делаем все остальное». (Реклама фотоаппаратов «Кодак», начало XX в.)

«Нас читают, с нами считаются» (газета «Экономическое обозрение «Логос-Пресс», Кишинев)

«Пожалуй, лучшее пиво в мире» (пиво «Carlsberg»)

«You can» - «Ты можешь», Canon.

«It's a SONY» - «Это SONY», Sony.

Тип последних двух слоганов могут себе позволить только те компании, которые укрепили свой бренд настолько, что не нуждаются в его явной и агрессивно навязываемой рекламе.

Некоторые слоганы не подходят ни под одну из вышеназванных категорий, но слушать их приятно:

«Вы много работаете, жизнь короткая – нужно играться» («Playstation»). «Мы уважаем молодость. Сами не знаем почему» (реклама депозитов и кредитных программ для молодежи в одном из европейских банков).

В последнее время слоган практически всегда сопровождается фирменным графическим изображением и графика, рисунок, фотография,

коллаж усиливает, если не притягивает на себя основное внимание.

Часто, слоган эпатирует публику, хотя может и «говорить» на языке потребителя. Иногда те, кто придумывают слоганы и приводят их в соответствие с маркетинговыми целями, идут на крайние меры. Делается это для того, чтобы клиент непременно запомнил рекламируемое благо. Например, реклама пылесосов на билбордах в Москве. Через какое-то время слоган был запрещен и билборды сняли, но эффект рекламы марки пылесоса – положительный для продаж фирмы.

Также нам известно множество примеров слоганов целых регионов и стран – особенно часто их стали придумывать под целевые туристические кампании: так, для Молдовы известно несколько: «Moldova. Discover us» (Молдова - открои нас), «Moldova. Discover the routes of life» (Молдова - открои пути жизни). С 2013 года же представлен новый туристический слоган Республики Молдова. Выбор фразы был сделан агентством по туризму по итогам конкурса, куда были присланы 623 варианта от 152 человек. На мировом туристическом рынке отныне Молдову (с 2013 года) будут представлять слова: «Ospilitate. Tradiții. Mister» («Гостеприимство. Традиции. Тайна»).

I. Выводы

На кого рассчитан качественный слоган?

На целевую аудиторию компании, прежде всего. Так же слоган способен оказывать положительное влияние для бренда и самой компании.

Какова основная цель слогана?

Формально – повышать продажи компании, на самом деле – формировать краткосрочные или долгосрочные (существуют слоганы «на одну кампанию» и «навсегда») отношения с клиентом, повышать лояльность по отношению к бренду.

Как измерить эффективность слогана?

Это сделать непросто, но для подобного субъективного и объективного измерения существует несколько методов, такие как: специально сформированные фокус-группы, отзывы и мнения клиентов, данные специалистов по маркетингу, лингвистике, психологии, внезапное или долговременное влияние на показатели продаж,

общее повышение цены бренда и др. Главное мерилом эффективности – улыбки на устах клиентов и тепло в их сердцах.

Наш совет тем, кто хочет создать удачный и сильный слоган, как неделимую и составную часть сильного бренда – доверьте его специалистам в области брендинга и маркетинга: из собственной компании, тем, кто действительно профессионал, знаком с маркетингом, брендингом, психологией, обладает креативным и очень нестандартным мышлением, тонко чувствует специфику поведения клиентов (как постоянных, так и потенциальных). Или сторонним бренд-специалистам – кто сможет объективно исследовать местный рынок и создать действительно неординарный, оригинальный и сильный по воздействию образ и слоган бренда.

Библиография

1. ААКЕР, Д. *Создание сильных брендов* / Д. Аакер. М.: Издательский дом Гребенникова, 2008. 440 с.
2. ДЭВИС, С., ДАНН М. *Бренд-билдинг. Создание бизнеса, раскурочивающего бренд*. СПб.: Питер, 2005. 320 с.
3. КЕЛЛЕР, К. *Стратегический бранд-менеджмент: создание, оценка и управление марочным капиталом*. 3-е изд. М.: Вильямс, 2007. 704 с.
4. КЛЯЙН, Н. *No Logo. Люди против брендов*. М.: Добрая книга, 2012. 624 с.
5. МАКДОНАЛЬД, М., ЧЕРНАТОНИ, Л. *Брендинг. Как создать мощный бренд*. М.: Юнити-Дана, 2006. 560 с.
6. ТАМБЕРГ, В., БАДЬИН, А. *Бренд. Боевая машина бизнеса*. М.: Олимп-Бизнес, 2005. 240 с.
7. ТРАУТ, Д., РАЙС, Э. *Маркетинговые войны*. М.: Деловой бестселлер, 2009. 304 с.
8. ТУЛЬЧИНСКИЙ, Г. *Бренд-интегрированный менеджмент: каждый сотрудник в ответе за бренд*. М.: Вершина, 2006. 352 с.
9. УИЛЛЕР, А. *Индивидуальность бренда. Руководство по созданию, продвижению и поддержке сильных брендов*. М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. 235 с.
10. *Бренды Молдовы зазвучат громче, по материалам пресс-релиза*. Кишинев,

«Экономическое Обозрение «Логос-Пресс», №46, 2012, с. 8.

11. БЕЛОСТЕЧНИК, И. *Рынок рекламы: 6 билбордов и 6 роликов на растерзание эксперту* (директор агентства Promarketing), журнал «Business Class», №44, 2010, с. 90.

РЕФЕРАТ

Фирменный слоган и яркий образ торговой марки – как главные составляющие сильного бренда. Одним из «крючков», которые притягивают к бренду и помогают закрепить его в сознании обывателя, является фирменный (рекламный) слоган – краткое сообщение или девиз, который в энергичной форме преподносит ключевую тему всего бренда или отдельной рекламной кампании и содержит существенную информацию, отображающую суть маркетингового предложения компании или товара. Автор статьи советует тем, кто хочет создать удачный и сильный слоган, как неделимую и составную часть сильного бренда, доверить его специалистам в области брендинга и маркетинга или сторонним бренд-специалистам – кто сможет объективно исследовать местный рынок и создать действительно неординарный, оригинальный и сильный по воздействию образ и слоган бренда.

ABSTRACT

Corporate Slogan and Vivid Image of Trademark – As the Main Components of a Strong Brand. One of the “hooks” that attracts to the brand and help fix it in the mind of the layman, is the corporate (advertising) slogan – a short message or motto, which in a vigorous form presents the key theme of the entire brand or a separate advertising campaign and contains relevant information that reflects the essence of the marketing tender of company or product. The author of the article advises those who want to create a successful and powerful slogan, as an indivisible and integral part of a strong brand to entrust in its experts in the field of branding and marketing or third-party brand specialists - who can objectively explore the local market and to create a truly extraordinary, original and strong on impact image and slogan of the brand.

REZUMAT

Sloganul corporativ și imaginea expresivă a mărcii – componente esențiale ale unui brand puternic. Unul dintre „trucurile” ce îi oferă brandului o atractivitate sporită și contribuie la fixarea acestuia în conștiința colectivă îl constituie sloganul corporativ (publicitar), acesta reprezentând un mesaj concis sau un motto care, într-o formă dinamică, dezvăluie subiectul-cheie al brandului în ansamblu sau al unei campanii publicitare separate și conține

informații importante ce reflectă esența ofertei promotionale a companiei sau a produsului. Autorul articolului le recomandă persoanelor care doresc să creeze un slogan de succes și puternic, ca o parte indivizibilă și integrantă a unui brand performant, să încredințeze acest lucru specialiștilor proprii sau străini din domeniul brandingului și marketingului, adică celor care au capacitatea de a studia piața locală în mod obiectiv și de a crea o imagine și un slogan asociat brandului, care să fie cu adevărat unul performant, original și cu un impact puternic.

CONSIDERAȚII PRIVIND PROTEJAREA LA NIVEL NAȚIONAL A DENUMIRILOR DE PRODUSE LOCALE, APLICAREA STANDARDELOR EUROPENE ÎN ACEST SENS ȘI PROMOVAREA TURISMULUI RURAL

DR. HAB., PROF. UNIV. OLEG BUGA,
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO”, BĂLȚI
DRD. NATALAI MELNIC,
UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”

TURISMUL MOLDOVENESC ÎNREGISTREAZĂ O UȘOARĂ ASCENSIUNE, ODATĂ CU DEMOCRATIZAREA SOCIETĂȚII ȘI ACȚIUNILE ÎNTreprinse de ȚARA NOASTRĂ ÎN VEDEREA APROPIERII DE UNIUNEA EUROPEANĂ. FORMELE PE CARE LE VA DEZVOLTĂ CU PRECĂdere TURISMUL ÎN REPUBLICA MOLDOVA SUNT DIVERSE.

Una din formele prioritare este desigur turismul rural și valorificarea tezaurului alimentar tradițional. Considerăm că a sosit vremea unei schimbări, a unei întoarceri la firea lucrurilor prin aceasta. Situația din domeniul în cauză balanșează de la nepăsare și apatie spre dragoste pentru pământ, natură și tradiție, de la ignoranță la trezirea sentimentului de responsabilitate față de lucrurile fundamentale, de la consumul păgubos la un consum sănătos, ponderat, responsabil, de la egoism spre conlucrarea între orășean și omul de la țară, de la izolare spre comunicare și grija pentru tot ce ne încunoară.

Bineînțeles, întreaga societate face pași importanți în vederea realizării acestor schimbări, inclusiv agenții economici din turism, Agenția Națională a Turismului. Pe parcursul mai multor ani sunt organizate un sir întreg de expoziții, se creează spații destinate micilor producători de produse tradiționale și ecologice, sunt desfășurate cercetări etnografice privind cultura gastronomică locală, este promovată educația pentru un consum responsabil, se organizează schimburi de experiență între producători și promovatori etc.

Aceste acțiuni sunt în consens perfect cu planul de măsuri desfășurat de țara noastră pentru îndepli-

nirea prevederilor din Acordul de Asociere la Uniunea Europeană. Calitatea și caracteristicile culturale unice ale produselor tradiționale, spre deosebire de tot felul de imitații, impun cu necesitate respectarea unui sistem european de etichetare a calității produselor agricole și alimentare tradiționale provenite din diferite zone ale Republicii Moldova, protejându-le și promovându-le astfel denumirile comerciale.

Care este sistemul european spre care tindem?

În genere, sistemul european de promovare a unui produs presupune utilizarea uneia dintre cele trei mărci specifice: DOP (Denumirea de Origine Protejată), IGP (indicație geografică protejată), STG (specialitate tradițională garantată).

Considerăm că acest sistem ar trebui implementat și în Republica Moldova. Aceste mărci, folosite pe etichetele produselor, arată că respectivele alimente provin doar din Europa, din zone locale recunoscute, și sunt obținute din materie primă tradițională sau prin utilizarea de metode tradiționale.

Prin asemenea acțiuni, munca a mii de agricultori va fi pusă în valoare, contribuindu-se astfel la dezvoltarea și conservarea patrimoniului rural specific anumitor zone ale țării noastre.

Implementarea în Republica Moldova a practicii de înregistrare sub una din cele trei mărci de calitate a denumirii comerciale a produsului va conduce implicit la creșterea gradului de protecție a mărfurilor și îl va asigura pe producător că denumirea protejată a produsului său nu va mai fi folosită de alții producători.

Denumirea ce servește la identificarea unui produs originar dintr-o țară, regiune sau localitate a unei țări este *indicație geografică*.

Indicația geografică reprezintă un drept de proprietate intelectuală, cu deplină autonomie, la fel ca patentele sau mărcile comerciale.

Este foarte important să înțelegem că o indicație geografică nu trebuie să fie confundată cu simpla indicare a sursei care furnizează informații doar asupra locului unde se obține produsul, fără să arate sau să garanteze o calitate particulară asociată cu locul de origine sau modul de producție. Indicația geografică devine un drept colectiv atunci când utilizarea denumirii locului este rezervată exclusiv produselor care respectă specificațiile definite și aprobate de autoritățile competente.

DOP (denumirea de origine protejată) poate fi numele unei zone din Republica Moldova, de exemplu, Găgăuzia, sau al unui loc specific, de exemplu, satul Văleni (Cahul).

Produsul trebuie să fie originar din această regiune sau loc specific. Calitatea sau caracteristicile produsului sunt datorate mediului geografic cu factorii săi naturali și umani. Materiile prime folosite trebuie să provină numai din aria geografică definită, iar producerea, procesarea și prepararea produsului trebuie să aibă loc numai în aria geografică dată.

IGP (indicația geografică protejată) poate fi numele unei regiuni, al unui loc specific sau în unele cazuri al unui raion pentru descrierea unui produs agricol sau alimentar (de exemplu, *cartofii de Briceni*).

Produsul trebuie să fie originar din acel loc, să posede o calitate specifică, reputație sau alte caracteristici atribuite zonei geografice respective, materiile prime pot să provină și din afara ariei geografice date, prelucrarea producției poate include operații în afara ariei geografice respective.

Desigur că sunt deosebiri între cele două denumiri, mai ales la capitolele areal geografic, proveniența materiei prime sau obținerea produsului. Astfel, aceste deosebiri vor fi sesizate cu atenție în cazul *Vinului de casă de la Văleni (Cahul)*, spre exemplu, dacă acest produs ar fi inclus în consumul turistic rural, sau al alimentului *Cavurma de Vulcănești și Ciadâr-Lunga*.

STG (specialitatea tradițională garantată) definește un produs agricol sau alimentul tradițional

a căruia specificitate este recunoscută atât la nivel național, cât și internațional. De exemplu, unele salamuri, brânza etc.

Specificitatea reprezintă caracteristica sau ansamblul de caracteristici prin care un produs agricol sau alimentar se deosebește în mod clar de alte produse agricole sau alimentare similare, aparținând aceleiași categorii.

Produs tradițional înseamnă produsul utilizat pe piață pe parcursul unei perioade ce arată transmitearea de la o generație la alta, cam 25 de ani.

STG nu face referire la origine, ci atestă faptul că materiile prime, compoziția, rețeta sau modul de producție conferă produsului caracter tradițional în raport cu alte produse similare. Vom sublinia aici că este foarte important să se aibă în vedere deosebirea dintre sistemul de protecție a denumirilor și sistemul de atestare a produselor tradiționale.

De ce trebuie să fie urgentată trecerea la sistemul european de etichetare a produselor tradiționale și care sunt beneficiile utilizării, de exemplu, a indicațiilor geografice?

Această acțiune se va constitui cu certitudine într-o măsură de protejare contra:

1. utilizării comerciale directe sau indirecte a unei denumiri înregistrate pentru produse care nu fac obiectul înregistrării;
2. utilizării abuzive, imitării sau evocării denumirii înregistrate;
3. împachetării produsului într-un ambalaj de natură să creeze o impresie greșită cu privire la originea acestuia etc.

În concluzie, vom sublinia că turismul rural din Republica Moldova și, implicit, tezaurul nostru gastronomic, alte domenii ale patrimoniului nostru național vor cunoaște o dezvoltare și o prosperare firească și continuă doar dacă vom ști să le protejăm urmând și respectând standardele europene de calitate.

Referințe

1. Legea pentru aprobarea simbolurilor naționale asociate indicațiilor geografice protejate, denumirilor de origine protejate și specialităților tradiționale garantate 101 din 12.06.2014; Monitorul oficial nr.209-216/447 din 25.07.2014.

2. ȘOFRANSKY, O. Republica Moldova: capital geopolitic.- Chișinău: Cartier, 1999.

3. <http://gov.md/europa/ro/content/ce-este-acor-dul-de-asociere-cu-ue>
4. <http://www.turism.gov.md/index.php?&>

REZUMAT

Considerații privind protejarea la nivel național a denumirilor de produse locale, aplicarea standardelor europene în acest sens și promovarea turismului rural. Indicația geografică a produsului devine un drept colectiv odată cu utilizarea denumirii locului, este rezervată exclusiv pentru produsele care respectă specificațiile definite și aprobate de autoritățile competente. Dezvoltarea turismului rural și implicarea în acest sistem a tezaurului gastronomic moldovenesc va conduce la protejarea acestui tezaur, impunându-i standardele de calitate europene.

ABSTRACT

Considerations on National Protection of Designations of Local Products, Application of European Standards and Promotion of Rural Tourism. The geographical indication of the prod-

uct becomes a collective right with the use of the place name, is reserved exclusively for products that meet the specifications defined and approved by the competent authorities. The development of rural tourism and involvement in this system of the Moldovan gastronomic treasure will lead to the protection of this treasure, imposing on it the European quality standards.

РЕФЕРАТ

Рассмотрение вопросов охраны наименований местных продуктов на национальном уровне, применение европейских стандартов и продвижение сельского туризма. Географическое указание становится коллективным правом, как только использование наименования места зарезервировано исключительно для продуктов, которые отвечают условиям, установленным и утвержденным компетентными органами. Развитие сельского туризма и вовлечение в данную систему молдавской гастрономической сокровищницы будет благоприятствовать сохранению этой сокровищницы, задавая ей европейские стандарты качества.

DETERMINAREA MASEI SUCCESORALE A REZERVEI ȘI A COTITĂȚII DISPONIBILE DIN PROPRIETATEA INTELECTUALĂ

DRD., LECTOR UNIV. VASILE PEREDERCO,
UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE
EUROPEENE DIN MOLDOVA

ACTUALITATEA ȘI IMPORTANȚA TEMEI PROPUSE SPRE ABORDARE ESTE DETERMINATĂ DE EVOLUȚIILE SOCIETĂȚII, CREȘTEREA ROLULUI ȘI VALORII PROPRIETĂȚII PRIVATE, PRECUM ȘI A NECESITĂȚILOR PERSONALE ALE CETĂȚENILOR. AVÂNDU-ȘI ORIGINILE ÎN ANTICHITATE, REZERA SUCCESORALĂ PREZINTĂ ASTĂZI UNUL DIN CELE MAI IMPORTANTE ȘI ACTUALE COMPARTIMENTE ALE SUCCESIUNII LEGALE.

Importanța și actualitatea acesteia este justificată de caracterul transformărilor care au survenit în viața politico-socială, realitățile și tendințele dezvoltării sociale, de faptul că aceste relații reglementate de Codul civil al Republicii Moldova (în continuare – CCRM) prezintă un imens interes pentru mulți cetățeni. Prin prevederile CCRM cu privire la rezerva succesorală se acordă o protecție specială unor moștenitori legali *inapți pentru muncă*, moment foarte important în opinia noastră, deoarece aceste persoane necesită o asemenea protecție. Actualitatea temei supuse cercetării se justifică și prin aspectul inovațional al subiectului, iar prin valoarea sa analitică, studiul vine să contribuie la dezvoltarea doctrinei naționale.

Importanța. Instituționalizarea rezervei succesorale – ca realitate juridică în Republica Moldova – determină necesitatea elaborării unor studii de evaluare a cadrului de reglementare și interpretare a normelor prescrise, indicând, în caz de nece-

sitate, lacunele și perspectivele de dezvoltare. Mai mult decât atât, în vederea abordării importanței în reglementările rezervei succesorale, se impune imperativ cercetarea acestei noțiuni în toată complexitatea ei, incluzând și determinarea masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală astfel încât, spre final, să poată fi înaintată o concluzie asupra importanței reglementărilor și acțiunilor ce urmează a fi întreprinse în scopul perfecționării lor.

Scopul. Prin prezentul studiu ne propunem abordarea teoretică a determinării masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală, ca parte componentă a patrimoniului succesoral – stabilirea dimensiunilor juridice ale acestui proces, precum și determinarea locului și rolului său în cadrul relațiilor sociale de succesiune, al sistemului de drept și garanțiilor cetățenești, cu indicarea deficiențelor și perspectivelor de dezvoltare. Ne-am propus examinarea calităților specifice ale determinării masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală în cadrul rezervei succesorale din perspective naționale, prin evidențierea influențelor externe în procesul de formare și dezvoltare a rezervei succesorale, rolului ei în protecția moștenitorilor și stabilirea orientărilor esențiale și conținutului acesteia.

Conținut. Articolul 1505 CCRM, definind rezerva succesorală, prevede că moștenitori ai acesteia sunt succesorii de clasa I, inapți pentru muncă, care au dreptul de a moșteni, independent de conținutul testamentului, cel puțin o doime cotă-parte din cota ce s-ar fi cuvenit fiecaruia în caz de succesiune legală (rezervă succesorală)¹. Spre deosebire de CCRM, Noul cod civil român (în continuare – NCCR) include aceeași listă de succesiuni rezervatari, dar aceștia nu sunt limitați prin noțiunea *inapți de muncă*. Astfel, conform art. 1087 NCCR, sunt considerați moștenitori rezervatari: soțul supraviețuitor, descendenții și ascendenții privilegiați ai defuncțului. Întinderea rezervei succesorale este reglementată de art. 1088 NCCR, potrivit căruia „rezerva succesorală a fiecărui moștenitor rezervatar este de jumătate din cota succesorală care, în absența liberalităților, i s-ar fi cuvenit ca moștenitor legal”².

Este o problemă actuală și determinarea masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală. După ce am analizat dispozițiile CCRM privind noțiunea rezervei succesorale, urmărează să vedem cum se stabilește, concret, în raport cu fiecare moștenire în parte, masa succesorală, numită în literatura de specialitate – *masa de calcul*, la care se raportează fracțiunile ce reprezintă rezerva, respectiv, cotitatea disponibilă³.

Determinarea bunurilor concrete ce trec în proprietatea fiecărui moștenitor se face prin partajul averii succesorale, ceea ce reprezintă operațiunea juridică prin care încetează coproprietatea prin împărțirea în natură sau prin echivalentul bănesc al bunurilor aflate în coproprietate⁴. Reglementarea legală a partajului averii succesorale este cuprinsă

¹ Noul Cod civil român a fost adoptat prin Legea nr.287/2009, publicată în "Monitorul Oficial al României".

² DEAK, Fr. Tratat de drept succesoral, ediția a II-a, actualizată și completată, Editura Universul Juridic, București, 2002, p. 229-230.

³ BREBAN, V. Dictionar explicativ al limbii române. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 2001, p.773.

⁴ Legea cu privire la activitatea de evaluare nr.989-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.102/773 din 16.07.2002; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.783 din 30.06.2003 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală // Monitorul Oficial, nr.138-140, art.830.

⁵ BREBAN, V. Dictionar explicativ al limbii române. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 2001, p.773.

în Titlul VII al Codului civil al Republicii Moldova, art.1560-1575. Potrivit art.1560 al Codului civil, partajul succesoral se face prin acordul moștenitorilor, după primirea certificatului de moștenitor. Codul civil nu definește partajul, dar în literatura de specialitate întâlnim mai multe definiții și opinii la acest subiect.

Masa succesorală avută în vedere în acest scop nu este cea lăsată efectiv de defunct, trebuie să ținem cont și de alte acte juridice încheiate de defunct în timpul vieții pentru cauză de moarte. Astfel, în conformitate cu CCRM, defuncțul în timpul vieții poate încheia contractele de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, poate institui un uzufruct, uz, abitație și altele iar, conform legislației României, și donațiile pentru cauză de moarte făcute de el în timpul vieții⁵, căci rezerva îi ocrotește pe moștenitorii rezervatari nu numai împotriva dispozițiilor testamentare, dar și împotriva liberalităților făcute prin acte între vii (donații).

Se știe că dreptul de autor este un drept complex, alcătuit din drepturi morale sau nepatrimoniale și drepturi patrimoniale care, de rând cu alte bunuri, constituie patrimoniul succesoral al defuncțului, trecând, mai apoi, la succesiunii testamentare, legali, inclusiv cei rezervatari. În conformitate cu p.10 al art.23 al Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe, drepturile morale ale autorului sunt protejate pe un termen nelimitat. După decesul autorului, protecția drepturilor sale morale este exercitată de către moștenitori și de organizațiile abilitate în modul corespunzător să asigure protecția drepturilor autorilor. Astfel de organizații asigură protecția drepturilor morale ale autorilor și în cazul când aceștia nu au moștenitori sau în cazul de stingere a dreptului lor de autor⁶. Pentru ca moștenitorii să poată realiza drepturile asupra proprietății intelectuale ei trebuie, în primul rând, să accepte moștenirea, să o primească prin partaj. Prin urmare, obiectul împărțirii îl constituie, în principiu, numai bunurile care poartă drepturile reale

⁵ Conform CCR, proprietarul poate face donații pentru cauză de moarte, adică, donatorul devine proprietar doar după moartea donatorului.

⁶ Legea Republicii Moldova nr.139/02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe // Monitorul Oficial nr. 191-193/630, 01.10.2010.

ale defunctului și care s-au transmis asupra moștenitorilor⁷.

Proprietatea intelectuală trebuie să fie evaluată, însă legislația cu privire la succesiune nu prevede reglementări referitoare la evaluarea bunurilor din patrimonial succesoral. Lipsesc asemenea reglementări și în legislația specială referitoare la proprietatea intelectuală, deși, pentru proprietatea intelectuală, în Republica Moldova există acte normative ce reglementează activitatea și modalitatea de evaluare a diferitelor obiecte de proprietate intelectuală⁸. În Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.783 sunt indicate obiectele proprietății intelectuale supuse evaluării, scopurile evaluării, regulamentul cu privire la evaluare etc. Printre scopurile stipulate de această hotărâre nu este indicat unul special de evaluare a proprietății intelectuale în caz de moștenire, de aceea considerăm că ar fi necesar să se recurgă la completarea acestei hotărâri cu o asemenea prevedere. Deocamdată, în astfel de cazuri, ne vom conforma punctelor d) și c) ale art. 8 al hotărârii, care prevăd că evaluarea se face în cazul efectuării operațiunilor comerciale cu obiectele de proprietate intelectuală în bază contractuală în următoarele cazuri: încheierea contractelor de licență sau de cesiune a drepturilor; încheierea contractelor de efectuare a operațiunilor cu active nemateriale ca rezultat al reorganizării agentilor economici (separare, fuziune, lichidare etc.); privatizarea și transmiterea întreprinderilor funcționale și altor complexe patrimoniale ce conțin obiecte de proprietate intelectuală; participarea la proiectele de investiții a căror realizare este preconizată în baza unui contract; includerea în capitalul statutar și stabilirea cotei patrimoniale a fondatorilor, care revine obiectelor de proprietate intelectuală; în alte situații care prevăd transmiterea obiectelor de proprietate intelectuală în calitate de „licențe de însoțire”; evaluarea se face și în cazul stabilirii cotei de participare a proprietății intelec-

tuale la formarea venitului persoanelor fizice și juridice în cazul determinării onorariului pentru creația nemijlocită a obiectelor de proprietate intelectuală în cadrul întreprinderii; calcularea onorariului în cazul achiziționării drepturilor de proprietate și de exploatare a obiectelor de proprietate intelectuală; calcularea royalty (redevențelor).

Obiectul activității de evaluare îl constituie calcularea valorii de piață, de bilanț sau a altelui valori a obiectelor de proprietate intelectuală, în funcție de scopul utilizării acestora. Se supun evaluării drepturile asupra următoarelor obiecte de proprietate intelectuală: invenții, modele de utilitate, soiuri de plante, rase de animale, topografii ale circuitelor integrate, mărci de produse și mărci de servicii, denumiri de origine ale produselor, desene și modele industriale, obiectele dreptului de autor și drepturile conexe, alte obiecte de proprietate intelectuală (know-how, goodwill etc.)⁹.

Evaluarea se face în funcție de valoarea bunurilor din momentul deschiderii moștenirii, întrucât dreptul la rezervă se naște în acest moment, în funcție de care se poate determina eventuala depășire a cotității disponibile prin liberalitățile făcute de defunct. Valoarea patrimonială a dreptului de creație intelectuală poate fi determinată în momentul deschiderii moștenirii în dependență de prețurile stabilite pe piață sau de standardele naționale, internaționale, de alte criterii.

În ceea ce privește dreptul de creație intelectuală, a cărui valoare patrimonială viitoare nu poate fi apreciată în momentul deschiderii moștenirii (de exemplu, reproducerea operei literare și cuantumul remunerărilor), s-a propus:

- ✓ atribuirea cotei de rezervă din dreptul de creație intelectuală moștenitorului rezervatar, iar legatarului cotitatea disponibilă;
- ✓ urmând ca legatarul să mai preia din indemnizația cuvenită moștenitorului rezervatar suma corespunzătoare cotității disponibile din celelalte bunuri ale moștenirii¹⁰.

⁷ GîSCA,V. Partajul averii succesorale //”Legea și viața”, 2014, nr.8, pag.4

⁸ Legea cu privire la activitatea de evaluare nr.989-XV din 18.04.2002 //Monitorul Oficial al R. Moldova nr.102/773 din 16.07.2002; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.783 din 30.06.2003 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală // Monitorul Oficial, nr.138-140, art.830.

⁹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 783 din 30.06.2003, cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală// Monitorul Oficial, nr. 138-140, art.830.

¹⁰ CĂPĂȚĂNĂ, O. În legătură cu aplicarea noii legiferări a dreptului de autor, în RPR, nr.6, 1958, p.46. Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (română).

Fiind de acord cu prima parte a celor expuse, precizăm că legatarul are dreptul să beneficieze, din celelalte bunuri ale moștenirii, și de partea corespunzătoare cotității disponibile, fără a aștepta remunerațiile viitoare ce vor rezulta din dreptul de creație intelectuală, dacă cei interesați nu s-au înțeles altfel¹¹. A doua parte poate fi aplicată dacă dreptul de creație intelectuală formează obiectul unui legat cu titlu particular.

În concluzie, menționăm următoarele:

1. În calitate de repere legislative ne servesc, mai întâi, calcularea rezervei ca fracție de 1/2 din cota legală, iar apoi deducerea cotității disponibile printr-o simplă operațiune de scădere a părții de moștenire sustrase voinței dispernătorului din întreaga succesiune. Întrucât soluția legală nu poate fi decât una singură, mai ales că în această materie drepturile moștenitorilor urmează să fie stabilite cu o precizie „matematică” (la propriu și la figurat) și mijloacele prin care se ajunge la această unică soluție legală trebuie să fie concrete și fundamentate: prin însumarea rezervei succesorale cu cotitatea disponibilă va trebui să obținem nici mai mult, nici mai puțin decât însăși succesiunea lăsată *de cuius*;

2. Pentru determinarea masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală, ea trebuie să fie evaluată, însă legislația cu privire la succesiune nu prevede reglementări referitoare la evaluarea bunurilor din patrimoniul succesoral. Lipsesc reglementările cu privire la evaluarea bunurilor din patrimoniul succesoral și în legislația specială referitoare la proprietatea intelectuală, deși pentru proprietatea intelectuală în Republica Moldova există acte normative ce reglementează activitatea și modalitatea de evaluare a diferitelor obiecte de proprietate intelectuală. În actele normative existente și, mai ales, în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.783, în care sunt indicate obiectele proprietății intelectuale supuse evaluării și scopurile evaluării, nu este indicat un scop special de evaluare a proprietății intelectuale în caz de moștenire, de aceea considerăm că ar fi necesar să se completeze hotărârea și să fie inclus în mod necesar și scopul menționat.

¹¹ Legea Republicii Moldova nr.1107/06.06.2002. Codul civil. Cartea a patra - Dreptul succesoral (art.1432-1575) //Monitorul Oficial nr. 82-86/661, 22.06.2002.

Referințe

1. Legea Republicii Moldova nr.1107/06.06.2002 Codul civil. Cartea a patra - Dreptul succesoral (art.1432-1575) //Monitorul Oficial nr. 82-86/661, 22.06.2002.
2. Noul Cod civil român, adoptat prin Legea nr.287/2009 publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr.511 din 24 iulie 2009.
3. DEAK, Fr. *Tratat de drept succesoral*, ediția a II-a, actualizată și completată, Editura Universul Juridic, București, 2002, p. 229-230.
4. BREBAN, V. Dicționar explicativ al limbii române. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 2001, p.773.
5. Legea Republicii Moldova nr.139/02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe //Monitorul Oficial nr. 191-193/630, 01.10.2010.
6. GÎSCA,V. *Partajul averii succesorale*, „Legea și viață”, 2014, nr.8, p.4.
7. Legea cu privire la activitatea de evaluare nr. 989-XV din 18.04.2002 //Monitorul Oficial al R. Moldova, nr.102/773 din 16.07.2002.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 783 din 30.06.2003 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală// Monitorul Oficial, nr. 138-140, art. 830.
9. CĂPĂȚÂNĂ, O. *În legătură cu aplicarea noii legiferări a dreptului de autor în RPR*, nr.6, 1958, p.46. Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (română).

REZUMAT

Determinarea masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală. Autorul studiului și-a propus o abordare teoretică a determinării masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală, ca parte componentă a patrimoniului succesoral – stabilirea dimensiunilor juridice ale acestui proces, precum și determinarea locului și rolului său în cadrul relațiilor sociale de succesiune, al sistemului de drept și garanțiilor cetățenești, cu indicarea deficiențelor și perspectivelor de dezvoltare. Sunt examineate calitățile specifice ale determinării masei succesorale a rezervei și a cotității disponibile din proprietatea intelectuală în cadrul

rezervei succesorale din perspective naționale, prin evidențierea influențelor externe în procesul de formare și dezvoltare a rezervei succesorale, rolului ei în protecția moștenitorilor și stabilirea orientărilor esențiale și conținutului acesteia.

ABSTRACT

Determination of Succession Assets of the Available Reserve and Quota in Intellectual Property. Study author has proposed a theoretical approach to the determination of succession assets of the available reserve and quota in intellectual property, as a component part of the succession estate – establishment of legal dimensions of this process and determination of its place and role in the social relations of succession, the system of law and guarantees of citizens, indicating the deficiencies and prospects of development. There are examined the specific qualities of the determination of succession assets of the available reserve and quota in intellectual property in the succession reserve of national perspectives, by highlighting the external influences in shaping and developing the succession reserve, its role in protecting heirs and establishing the essential guidelines and content thereof.

РЕФЕРАТ

Определение обязательной и свободной долей наследственной массы в виде интеллектуальной собственности. Автор исследования предлагает теоретический подход к определению обязательной и свободной долей наследственной массы, которая представлена интеллектуальной собственностью, являющейся составной частью наследственного имущества – установление правовых аспектов данного процесса, а также определение места и роли такого в наследственных общественных отношениях, системе права и гарантий граждан, с указанием недостатков и перспектив развития. Рассматриваются специфические качества при определении обязательной и свободной долей наследственной массы в виде интеллектуальной собственности в рамках обязательной доли в наследстве в национальной перспективе, путем выделения внешних воздействий в процессе формирования и развития обязательной доли в наследстве, ее роли в защите наследников и установлении основных направлений и содержания таковой.

Социально-экономическое содержание инноваций: концептуальные подходы

Людмила ТОДОРОВА, преподаватель,
Молдавский государственный аграрный университет
Александр ГРИБИНЧА,
доктор хабилитат экономики, заведующий кафедрой,
Молдавский государственный университет
Татьяна БОДЮЛ, доктор экономики,
доцент, Молдавский государственный университет

В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВА ОПРЕДЕЛЯЕТСЯ УВЕЛИЧИВАЮЩЕЙСЯ РОЛЬЮ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА. ПРИ ЭТОМ РЕАЛИЗАЦИЯ УСТОЙЧИВОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ЭКОНОМИКИ В ГЛАВНОЙ СТЕПЕНИ ЗАВИСИТ ОТ ПЕРЕХОДА НА ПУТЬ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИЙ И АКТИВНЫХ ДЕЙСТВИЙ ГОСУДАРСТВА В ПРЕТВОРЕНИИ ДАННОГО ПРОЦЕССА. В МИРОВОЙ ПРАКТИКЕ ЗАМЕТНО УСИЛЯЕТСЯ РОЛЬ И МЕСТО ИННОВАЦИЙ КАК ОДНОГО ИЗ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ БОЛЬШИНСТВА РАЗВИТЫХ СТРАН.

Инновации благоприятствуют росту конкурентоспособности как отдельных товаров и услуг, так и экономики в целом на международной арене, обеспечивают оптимальную структуру и функционирование экономических процессов, эффективную экономику на уровне производства, разнообразие хозяйственной деятельности, привлечение внешних источников финансовых и других экономических ресурсов с целью завоевания международных рынков и обеспечение господства в развитии ведущих отраслей мировой экономики. В последние десятилетия заметно активизировались научные исследования в данной области, при этом теоретический анализ понятия инноваций приобретает самостоятельный характер и способствует накоплению значительно го научного и практического материала по вопросам инновационного развития.

Понятие инноваций как экономической категории обладает достаточно сложным содержанием и трактуется совсем не однозначно. Руково-

водство *Oslo* (*Oslo Manual*) в 3-м издании от 2005 г. определяет **инновацию** как *введение в потребление нового или значительно улучшенного продукта или процесса, нового метода маркетинга или нового управленческого метода в деловой сфере, организации труда или внешних связях*¹. Данное общее определение охватывает достаточно широкий спектр предполагаемых инноваций. При этом минимальным признаком инновации является условие, что соответствующий продукт, процесс, маркетинговый ход или метод управления был новым для практического применения данной фирмой или предприятием. В этом случае в категорию инноваций включаются товары, процессы или методы, созданные самостоительно фирмами первыми, а также продукты, процессы или методы, которые были поимствованы у других компаний².

Руководство *Frascati* (в 6-м издании) является результатом исследований технических аспектов определения инновационного процесса, разработанных экспертами ОЭСР и направленных на улучшение понимания роли науки и техники через анализ национальных инновационных систем. Данное международное издание является основой по методологическому анализу детерминантов научных исследований, разра-

¹ OECD. Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition, Luxembourg: Statistical Office of the European Communities, 2005, c. 35.

² Там же, с.36.

боток и инноваций для следующих международных научных изданий³.

Руководство Bogotá рассматривает более широкое понятие инноваций, учитывая их технологический потенциал и инновационные инициативы развитых и развивающихся стран. Руководство дает понятие инновациям, рассматривая при этом все необходимые экономические параметры, оценивая уровень инновационности предприятий, а не технологичности⁴.

В Инновационной стратегии ОЭСР 2012 инновации рассматриваются как один из основных источников роста экономики, определяющая база знания, и являются предметом широкомасштабных политических усилий государства⁵.

Современные международные научные издания определяют инновации, основываясь на уже существующих концепциях теории инноваций, разработанных учёными, начиная с первой половины 20 века. Достаточно широко распространён эволюционный подход к анализу формирования и становления теории инноваций. Можно выделить несколько исторических этапов эволюции взглядов на тему инноваций.

Исходя из существующих теорий в международной практике в последнее время выделяют классический и альтернативный как крупные подходы становления теории инноваций. Наиболее ранней является классическая теория инноваций, которая рассматривает и определяет формирование самого понятия инноваций в период с начала и примерно до середины 20 века. Данная теория, в свою очередь, включает экономические и научно-исторические теории понятия инноваций. Сущность альтернативных теорий заключается в переходе от классического экономического содержания инноваций на социальные, и даже экологические сферы жизнедеятельности общества; также данные направления исследований подразумевают практическое рассмотрение теорий на примере опреде-

³ OECD. Frascati Manual, Paris: OECD Publications Service, 2002, c.105.

⁴ Jaramillo Hernan, Lugones Gustavo, Salazar Monica. Bogota Manual, Bogota: RICYT, 2001, c.89.

⁵ OECD. Regions and Innovation: Collaborating across Borders, OECD Reviews of Regional Innovation, Paris: OECD Publishing, 2013, c. 106.

ленных экономических единиц. На основе описываемых переходов в содержании инноваций альтернативные теории также следует рассматривать в рамках, соответствующих направлений социальных теорий, теорий цикличности инноваций и теорий экосистемного подхода к инновациям⁶.

Рассматриваемая классическая теория стоит в основе эволюции теории инноваций, начало формирования которой положил И. Шумпетер, впервые рассмотревший вопросы инноваций, понятие которых изначально автор определил как новые комбинации изменений в развитии в работе «Теория экономического развития», где ученый впервые ввел данное понятие в экономический оборот, определяя пять основных признаков инноваций⁷:

- применение новой техники, технологий, рыночных факторов обеспечения производства;
- создание нового продукта или усовершенствование существующего;
- употребление нового сырья или готовых полуфабрикатов;
- модификации в управлении производством и его материально-техническом снабжении;
- выход на новые рынки реализации.

И. Шумпетер определяет инновации как изменения в целях внедрения и применения новых видов товаров, новых производственных, транспортных и других видов средств, новых рынков и форм организации производства, уделяя особое внимание степени взаимодействия данных экономических изменений⁸.

По словам Чайковской Н.В., Н. Кондратьев, которого в научном сообществе считают основоположником теории длинных волн, объяснил взаимосвязь больших экономических циклов с уровнем технологического развития производства. Ученый рассматривал динамику и эволюцию

⁶ Вареник К. А. Теория инноваций как ключевое направление научных исследований XX века. Экономические науки, №5, 2013. URL: <http://www.science-education.ru/111-10169>

⁷ Шумпетер И. А. Теория экономического развития: Исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры, Москва: Прогресс, 1982, с. 80.

⁸ Там же, с. 83

открытий, изобретений, отличая их от статики нововведений; он показал, что нововведения располагаются неравномерно во времени, в основном возникая одновременно в нескольких научных направлениях.

Дополнить данную теорию можно тем, что инновации часто возникают вследствие цепной реакции, и не всегда одна радикальная инновация сменяется другой и это влияет на уровень экономического развития. Очень часто, в результате внедрения одной радикальной, появляется множество инкрементальных или улучшающих инноваций, которые не оказывают такого масштабного влияния на тенденции развития экономических циклов.

Основополагающие идеи Шумпетера и Кондратьева стали базой для более поздних современных исследований. Таким образом, последователи неоклассической теории инноваций (М. Калецки, Б. Твiss, Г. Менш) рассматривают инновации, как основной импульс развития⁹. По мнению Б. Твисса, инновации стимулируют экономическое развитие, обеспечивают снижение длительности экономических депрессий и увеличивают периоды подъемов. По концепции Б. Твисса, в рамках одного большого цикла можно достичь постоянного экономического роста, но те факторы, которые вызывали данные изменения в экономических процессах, могут вывести экономику из устойчивого развития в цикле и сделать ее непредсказуемой и скачкообразной в долгосрочной перспективе; инновации также можно отнести к такого рода факторам или импульсам¹⁰.

Определенную степень взаимосвязи экономического роста и инноваций можно рассматривать также в работах Саймана Кузнецца. По словам Яковца Ю.В., С. Кузнец, исследуя смены исторических эпох, определил понятие эпохальных нововведений, которыми назвал происходящие раз в несколько столетий перевороты, результатом которых становится переход к новому экономическому или технологическому методу

⁹ Twiss B. C. *Managing Technological Innovation*. Melburn: Trans-Atlantic Pubns, 1992, c. 127.

¹⁰ Там же, с. 93-95.

производства¹¹. По мнению С. Кузнецца, именно ускоренное развитие науки привело к экономическому росту в период индустриальной эпохи, кроме того, масштабное использование новых технологий, которые сейчас составляют основу экономического развития, непосредственно связано с будущим прогрессом в науке и, как следствие, станет базой дальнейшего технического прогресса¹².

Научно-исторический подход исследования инноваций включает в себя научные труды таких ученых, как П. Сорокин и Дж. Бернал. Фундаментальным вкладом в данное научное направление является работа Джона Бернала «Наука в истории общества», которая описывает эволюцию научного прогресса в течение всего исторического периода, а также отражает взаимосвязь между становлением человеческой истории и развитием науки как единой исторической системы¹³. По словам ученого, технологические процессы в науке и экономике развиваются крайне неравномерно и волнообразно, то есть периоды экономического и технологического прогресса продолжаются намного меньше по времени, чем продолжительные упадки. Бернал верно полагает, что центры научно-технической деятельности передвигались за центрами промышленно-производственной деятельности и торговли. Исследования Бернала отражают разные пути развития науки и производства в разные периоды истории. Изучение эволюции науки показало, что изначально за промышленным производством следовала наука, которая не являлась двигателем прогресса, то есть больше использовала технические достижения, чем производила их, но в результате ряда научных открытий начинают развиваться наиболее интенсивно технологические процессы в обществе¹⁴.

Исследования Питирима Сорокина также можно отнести к научно-историческому подхо-

¹¹ Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века. Москва: Экономика, 2004, с. 133.

¹² Там же, с. 134.

¹³ Чайковская Н. В. Сущность инноваций: основные теоретические подходы. Современная экономика: проблемы, тенденции, перспективы, №4, 2011, с. 48-50.

¹⁴ Там же, с. 56-60.

ду изучения понятия инноваций. Смелова О.В. утверждает, что П. Сорокин одним из первых обозначил вектор модификаций индустриального социума. Его работы также вошли в основу теории о социокультурной сфере, понимая ее при этом не только как искусство и культуру, социальные и политические отношения, но и как динамику географических открытий и научных изобретений, гражданских и международных войн¹⁵. В работе «Социальная и культурная динамика» автор исследовал эволюцию динамики возникающих изобретений более чем за 5 тысяч лет истории общества, описал наиболее крупные и значимые нововведения во всех сферах духовной жизни общества.

С этой точки зрения, исследования Сорокина можно одинаково отнести и к научно-историческим и альтернативным теориям. Ученый определил наличие постоянных долгосрочных колебаний в динамике социального и культурного развития общества. Питирим Сорокин считает, что в реальности все существующие культуры представляют собой взаимодействие двух типов: чувственного и сверхчувственного – что и является объяснением определенных характеристик и особенностей, присущих каждому отдельно взятому обществу. И в то же время, ученый отрицал существование единого тренда исторического прогресса¹⁶.

Ярким представителем социальных теорий инноваций, по мнению Яковца Ю.В., является Кристофер Фримен, который совместил инновационные идеи с вопросами и проблемами занятости, и другими социальными аспектами. Исследования ученого свидетельствуют о том, что основополагающим фактором формирования и становления положительных колебаний во всех сферах экономики являются именно инновации, но такой фактор, как занятость является и следствием, и так скажем, переключателем экономической инициативы¹⁷.

¹⁵ Система оценки и мониторинга инновационного развития регионов России. Бортник И.М. и др. Инновации, № 9 (167), 2012, с. 82-85.

¹⁶ Там же, с. 86-90.

¹⁷ Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века, Москва: Экономика, 2011, с. 120-125.

Немало важное направление альтернативных теорий отражают идеи цикличности развития инноваций. Наиболее ярким примером, по словам Бареева Т.Ф., служит работа Герхарда Менша «Технологический пат: инновации преодолевают депрессию»¹⁸, который считает, что темпы экономического роста тесно связаны с цикличностью развития экономики и процессом воспроизведения радикальных (базисных) инноваций.

Кроме того, Г. Менш вводит термин *технологический пат* означающий *застой экономического развития, начинающийся в то время, когда базисные изменения исчерпывают свой потенциал*. По его мнению, процесс развития промышленного производства является сменой технологических патов. Именно технологический пат, по словам ученого, предполагает постепенный переход от базисных инноваций к улучшающим и к псевдоинновациям; в стадии депрессии, по Меншу, экономика готова к переходу на новый уровень базисных инноваций, именно в данный период и образуются *клusters базисных инноваций*¹⁹.

Брайан Твiss определяет инновации, как *процесс, в котором изобретение или новая идея приобретает экономическое содержание*²⁰. Кроме того, он считал, что наука и техника становятся решающими факторами социально-экономического развития в любой стране мира. Твiss отметил, что возникновение новых технологий является результатом зарождения нового индустриального общества. Он одним из первых разделяет понятия «изобретение» – непосредственно идея и «нововведение» – экономическое воплощение идеи²¹.

Б. Твiss определяет основные факторы, оказывающие влияние на эффективность научно-технической инновации:

- ориентация продукта на рынок,

¹⁸ Бареев Т. Ф. Сущность и границы использования понятия «инновация». Москва: Экономические науки, 8(93), 2012, с. 62.

¹⁹ Там же, с. 63.

²⁰ Thomson Reuters, Web of Science. URL: <http://thomsonreuters.com/thomson-reuters-web-of-science>, с. 126.

²¹ Twiss B. C. Managing Technological Innovation. Melburn: Trans-Atlantic Pubns, 1992, с. 98.

- соответствие основополагающим целям компании,
- эффективная система отбора и оценки проектов,
- эффективное управление и контроль проектов,
- восприимчивость организации к нововведениям,
- индивидуальная и коллективная ответственность.

Одновременно, Твисс отмечает особую необходимость повышения эффективности нововведений в будущем в контексте реорганизации экономической, социальной и политической сфер²².

Идея инноваций и цикличности развития была затронута и в работе Артура Шлезингера «Циклы американской истории», которую исследовал Шавель А.В.²³. Данная работа объединила результаты исследований сложившейся в США школы циклов в политической жизни. В ней автор за основу берет политическую жизнь поколения, которая длится примерно 30 лет, при этом первые 15 лет отмечаются высокой инновационной активностью; Шлезингер тоже отмечает, что закон смены поколений действует на протяжении всей истории, во многом определяя ритм колебаний инновационной активности – первые 15 лет, отмечающиеся инновационной активностью, есть не что иное, как позиционирование нового поколения в качестве лидера²⁴. При всем этом Шлезингер обращает внимание на тот факт, что поколение есть относительное понятие, в связи с этим циклы поколения представляют собой колебания в короткие сроки в рамках конкретной страны, деляя при этом сам цикл относительно непредсказуемым²⁵.

Рассматривая детально перечисленные подходы и интерпретации исследования многих

учёных, мы заключаем, что, несмотря на разнобразие определений, главное содержание инноваций в том, что это *результат интеллектуальной деятельности при наличии инвестиций, на базе использования научных достижений и прогрессивного опыта, закономерного динамичного процесса улучшения экономического производства и развития, содействующих удовлетворению существующих и возникающих потребностей рынка, в пользу достижения устойчивого развития экономической, экологической и социальной сфер жизнедеятельности общества*.

Инвестирование и использование производственных факторов являются только возможностями и средствами, а не целями осуществления научно обоснованной инновационной деятельности. Необходимо направлять вектор развития национальной экономики в сторону активизации инновационной деятельности на базе эффективных инновационных процессов с применением различных научных подходов и методов, что, в результате приведет к процветанию и благосостоянию страны и общества.

Мы считаем, что главное содержание инноваций в том, что это результат интеллектуальной деятельности при наличии инвестиций, на базе использования научных достижений и прогрессивного опыта, закономерного динамичного процесса улучшения экономического производства и развития, содействующих удовлетворению существующих и возникающих потребностей рынка, в пользу достижения устойчивого развития экономической, экологической и социальной сфер жизнедеятельности общества.

По нашему мнению, приоритетным должно стать развитие страны на базе активизации инновационной деятельности в области наиболее значимых базовых научноёмких и высокотехнологичных экономических отраслей, которые являются наиболее существенными и прогрессивными двигателями развития национальной экономики.

²² Там же.

²³ Шавель А. В. Сущность понятия «инновация» как экономической категории. Инновации. Инвестиции УЭкС, №10 (58), 2013, с. 65.

²⁴ Там же, с. 67.

²⁵ Там же, с. 68-70.

РЕФЕРАТ

Социально-экономическое содержание инноваций: концептуальные подходы. Инновации благоприятствуют росту конкурентоспособности как отдельных товаров и услуг, так и экономики в целом на международной арене, обеспечивают оптимальную структуру и функционирование экономических процессов, эффективную экономию на уровне производства, разнообразие хозяйственной деятельности, привлечение внешних источников финансовых и других экономических ресурсов с целью завоевания международных рынков и обеспечение господства в развитии ведущих отраслей мировой экономики. По мнению авторов статьи, приоритетным должно стать развитие страны на базе активизации инновационной деятельности в области наиболее значимых базовых научно-технических и высокотехнологичных экономических отраслей, которые являются наиболее существенными и прогрессивными двигателями развития национальной экономики.

ABSTRACT

Socio-Economic Content of Innovations: Conceptual Approaches. Innovations favor the growth of competitiveness of both individual goods and services and economy in general on the international scene, provide the optimum structure and functioning of economic processes, the effective saving at the level of production, a variety of eco-

nomic activities, attraction of external sources of financial and other economic resources to conquer international markets and ensuring domination in the development of the leading sectors of the global economy. According to the authors, the priority should be the development of the country on the basis of activation of the innovation activity in the field of most important basic science intensive and high-tech economic sectors, which are the most important and progressive motors of development of the national economy.

REZUMAT

Dimensiunea social-economică a inovațiilor: abordări conceptuale. Inovațiile favorizează sporirea competitivității atât la nivel de produse și servicii, cât și pe arena internațională, la nivelul economiei în general, asigurând o structură optimă și funcționarea proceselor economice, o economie eficientă la nivelul producției, diversificarea activităților economice, atragerea unor surse externe de finanțare și resurse economice de altă natură pentru cucerirea piețelor internaționale și asigurarea dominației în dezvoltarea principalelor sectoare ale economiei mondiale. În opinia autorilor articolului, prioritățea trebuie să devină dezvoltarea țării în baza intensificării activităților inovaționale în cele mai importante ramuri economice scientointensive și avansate sub aspect tehnologic de bază, care reprezintă motoare esențiale și progresive pentru dezvoltarea economiei naționale.

ACORDURI DE TRANSFER DE TEHNOLOGIE – ASPECTE DIN LEGISLAȚIA CONCURENTIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A UNIUNII EUROPENE

DUMITRIȚA BOLOGAN, MAGISTRU ÎN DREPT, MJUR (OXON), DOCTORAND (AŞM), CONSULTANT JURIDIC LOCAL NORLAM (MISIUNEA NORVEGIANĂ DE EXPERTI PENTRU PROMOVAREA SUPREMAȚIEI LEGII ÎN MOLDOVA)

ODATĂ CU ADOPTAREA NOIOR NORME CONCURENTIALE, ÎN REPUBLICA MOLDOVA AU ÎNCEPUT SĂ FIE REGLEMENTATE MAI EXPLICIT ȘI ACORDURILE DE TRANSFER DE TEHNOLOGIE. Deși în 2013 a fost adoptată și legislația secundară în domeniu, constatăm că, la moment, nu există analize sau studii care ar cerceta și elucida condițiile de excepțare a acestor acorduri, dar și modul de evaluare a acestora.

Normele concurențiale ale Republicii Moldova definesc transferul de tehnologie ca un proces activ prin care tehnologia este transmisă între entități, cu scopul ca dezvoltările științifice și tehnologice să fie accesibile unui segment mai larg de utilizatori, având ca scop final comercializarea lor sub formă de noi produse sau servicii.

În conformitate cu art.4 al Regulamentului Consiliului Concurenței al Republicii Moldova privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie [1], acordul de transfer de tehnologie reprezintă un contract de licență de brevet, de licență de know-how, de licență de drepturi de autor pentru programe de calculator (software) sau acord mixt de licență de brevet, de know-how sau de drepturi de autor pentru programe de calculator (inclusiv, orice contract ce conține dispoziții privind vânzarea sau cumpărarea de produse), sau acordarea unei licențe pentru alte

drepturi de proprietate intelectuală, cu condiția ca aceste dispoziții să nu constituie obiectul principal al acordului și să fie direct legate de fabricarea produselor contractuale. Sunt considerate, de asemenea, acorduri de transfer de tehnologie cesiunea de brevete, know-how, drepturi de autor pentru programe de calculator sau o combinație a acestora, atunci când o parte a riscului legat de exploatarea tehnologiei este suportat de cedent, în special atunci când suma plătită în schimbul cesiunii depinde de cifra de afaceri realizată de cessionar pentru produsele fabricate cu ajutorul tehnologiei cionate, de cantitatea produselor fabricate sau de numărul de operațiuni realizate cu ajutorul tehnologiei în cauză. Este importantă și novatorie stipularea privind acordurile de transfer de tehnologie în materie de dreptul concurenței din Legea concurenței Republicii Moldova nr.183, adoptată în 2012 [2], care prevede în art.6 că nu sunt interzise acordurile anticoncurențiale sau categoriile de acorduri anticoncurențiale care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

- a)** contribuie la îmbunătățirea producerii sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic;
- b)** asigură consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut;

c) nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea obiectivelor menționate la lit.a) și b);

d) nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor în cauză.

Noua lege a concurenței a Republicii Moldova nr.183/2012 transpune fidel prevederile articolelor 101-106 ale Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE) [3] și a altor acte europene secundare, fapt confirmat și în Documentul Comun al Comisiei Europene privind progresul Republicii Moldova în implementarea Politicii Europene de Vecinătate din 2012 [4], unde se menționează că dreptul concurenței „este bine aliniat normelor UE”. Această Lege a concurenței nr. 183/2012 este una dintre piesele cele mai progresiste ale legislației, deoarece introduce noi atitudini, principii, proceduri și mecanisme, de care trebuie să se ocupe Consiliul Concurenței. O face să fie distinctă conceptual, comparativ cu legea anteroară privind protecția concurenței, abordarea mai complexă și detaliată a acordurilor anticoncurențiale, introducerea politicii de clemență etc.

La rândul său, Regulamentul Consiliului Concurenței al Republicii Moldova privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, adoptat în 2013 [1], reproduce Regulamentul Comisiei Europene din 2004 privind aplicarea art.81 alin.(3) al Tratatului de instituire a Comunității Europene (TCE) anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie [5]; și Comunicarea Comisiei 2004/C 101/02 – Orientări privind aplicarea art.81 al TCE acordurilor de transfer de tehnologie [6]. Conform Regulamentului Comisiei Europene, pentru a institui un echilibru just între protecția concurenței și protecția proprietății intelectuale, acest regulament de exceptare pe categorii creează o sferă de siguranță pentru majoritatea acordurilor de licență. Orientările precizează modul în care ar trebui aplicat art.101 din TFUE (ex-art.81 din TCE) în cazul acordurilor care nu se încadrează în sfera de siguranță. Astfel de acorduri îmbunătățesc, în general, eficiența economică și favorizează concurența, întrucât pot reduce dublarea activităților de cercetare și de dezvoltare, pot stimula întreprinderile să inițieze noi activități de cercetare și de dezvoltare,

încurajează inovația incrementală, facilitează difuzarea tehnologiilor și generează concurență pe piața produsului [7].

În 2014, Comisia Europeană a adoptat un nou Regulament privind aplicarea art.101 alin.(3) al Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie [8], care l-a înlocuit pe cel din 2004. Acest Regulament are ca scop de a asigura protecția concurenței în mod eficace și de a oferi întreprinderilor certitudine juridică adecvată. Urmărirea acestor obiective ar trebui să ia în considerare necesitatea simplificării controlului administrativ și a cadrului legislativ într-o măsură cât mai mare.

Dacă ne referim la noțiunea de acord, putem menționa că, în conformitate cu articolul 4 al Legii nr. 183/2012 a Republicii Moldova [2], un acord reprezintă orice formă (verbală sau scrisă) de manifestare a voinței comune cu privire la comportamentul pe piață, exprimată de două sau mai multe întreprinderi independente.

Un acord orizontal este un acord sau practică concertată ce se realizează între două sau mai multe întreprinderi care funcționează pe piață la același (aceleasi) nivel (niveluri). Un acord vertical, conform legislației Republicii Moldova, reprezintă un acord sau practică concertată, convenită între două sau mai multe întreprinderi ce operează fiecare, în sensul acordului sau al practicii concertate, la niveluri diferite ale procesului de producție sau distribuție, care se referă la condițiile în care părțile pot cumpăra, vinde sau revinde anumite produse.

Observăm că doctrinarul britanic Whish R., [9] în analiza privind jurisprudența Curții Europene de Justiție, cataloghează ca fiind acord orice contract care este executabil din punct de vedere juridic. *Gentleman's agreements* și simple înțelegeri au fost considerate acorduri, deși nici unul dintre ele nu este obligatoriu din punct de vedere juridic, deoarece nu există vreo cerință că un acord trebuie să conțină proceduri de executare. O înțelegere care reflectă o manifestare sinceră de voință din partea părților, constituie un acord în sensul art.101 TFUE. Contractele standard cad, de asemenea, sub incidența art.101 TFUE. Constituirea unei asociații comerciale se califică ca acord, mai mult, un ghid emis de o persoană juridică la care subscrive altă

persoană juridică poate fi considerat un acord. Faptul că nu s-a convenit asupra tuturor clauzelor unei înțelegeri, nu împiedică considerarea acestia ca fiind acord. Întreprinderile nu pot justifica încălcarea normelor concurențiale, pe motiv că au fost impuse să facă acest lucru. Cu toate acestea, dacă un agent economic a devenit parte a unui acord fără să fi manifestat voînță, Comisia Europeană poate să aplice amenzi reduse sau să nu le aplice deloc.

În timp ce legislația Uniunii Europene interzice încheierea acordurilor anticoncurențiale de către întreprinderi, Regulamentul Comisiei Europene din 2014 [8] stabilește condițiile în care clauzele contractuale, utilizate în acordarea de licențe de brevete, know-how și software, sunt scutite în mod automat de aceste reguli în cazul în care îndeplinesc anumite condiții. Cu toate acestea, se stabilește, o listă de restricții care influențează dacă, și în ce măsură pot fi invocate scutirile.

În cazul în care se încheie un acord de transfer de tehnologie între concurenți, se presupune că acesta duce la o îmbunătățire a producției și asigură consumatorilor o parte echitabilă din beneficiile obținute, dacă cota de piață cumulată de pe piețele relevante deținută de părți nu depășește 20%, iar acordurile nu conțin anumite restricții cu efecte anticoncurențiale grave. În cazul acordurilor de transfer de tehnologie dintre neconcurenți, în aceeași condiții ca și cele încheiate între concurenți, cota de piață individuală deținută de fiecare dintre părți pe piață relevantă nu trebuie să depășească 30%. Dacă în ambele cazuri cota pe piață este mai mare, acordurile nu ar trebui să beneficieze de exceptarea pe categorii.

În conformitate cu art.1 al Regulamentului din 2014 [8], „drepturi asupra unei tehnologii” înseamnă know-how și drepturile enumerate mai jos, inclusiv cererile pentru aceste drepturi sau cererile de înregistrare a acestor drepturi:

- a)** brevete;
- b)** modele de utilitate;
- c)** drepturi asupra desenelor și modelelor;
- d)** topografii ale produselor semiconductoare;
- e)** certificate de protecție suplimentară pentru medicamente sau alte produse pentru care pot fi obținute astfel de certificate de protecție suplimentară;

f) certificate de ameliorator de plante și
g) drepturi de autor pentru programe informaticе.

Exemplele de restricții excluse în conformitate cu noul regulament european includ cazul în care un licențiator de tehnologie încearcă să obțină controlul asupra atribuirii drepturilor de îmbunătățire aduse de licențiați pentru tehnologia lor, sau cazul în care își rezervă dreptul de a rezilia acordurile de acordare a licențelor, dacă licențiații contestă valabilitatea drepturilor lor de proprietate intelectuală.

Restricțiile se referă și la situațiile în care licențiatorii de tehnologie solicită licențiaților să adere la anumite practici de control al prețurilor. În cazul în care o singură clauză care conține o restricție gravă este conținută într-un contract de licență, întregul contract de licență nu poate beneficia de scutirea prevăzută la regulament și se aplică normele de concurență.

Art.2 al Regulamentului Comisiei Europene din 2014 [8] prevede că art.101 alin.(1) al TFUE nu se aplică acordurilor de transfer de tehnologie.

Art.101 alin.(1) TFUE [3] stipulează că sunt incompatibile cu piața internă și interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicare, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne și, în special, cele care: stabilesc, direct sau indirect, prețuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiții de tranzacționare; limitează sau controlează producția, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investițiile; împart piețele sau sursele de aprovizionare; aplică, în raporturile cu partenerii comerciali, condiții inegale la prestații echivalente, creând, astfel, acestora un dezavantaj concurențial; condiționează încheierea contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.

Acordurile de transfer de tehnologie sunt exceptate de la această prevedere atât timp cât drepturile asupra unei tehnologii care fac obiectul licenței nu au expirat, nu au devenit cadute sau nu au fost declarate nule sau, în cazul know-how-ului, atât timp cât rămâne secret. Cu toate acestea, în cazul în care

know-how-ul devine public în urma unei acțiuni a licențiatului, exceptarea se aplică pe durata acordului. De asemenea, această exceptare se aplică dispozițiilor din acordurile de transfer de tehnologie care se referă la achiziționarea de produse de către licențiat sau care se referă la acordarea licențelor pentru alte drepturi de proprietate intelectuală sau know-how, sau la atribuirea acestora licențiatului, în cazul și în măsura în care aceste dispoziții sunt direct legate de fabricarea sau vânzarea produselor contractuale.

Cu toate acestea, conform art.4 al acelaiași Regulament [8], exceptarea nu se aplică acordurilor care, în mod direct sau indirect, izolat sau în combinație cu alți factori aflați sub controlul părților, au ca obiect:

- restrângerea capacitatei unei părți de a-și stabili prețurile de vânzare către terți;
- limitarea producției;
- alocarea piețelor sau a clienților, cu excepția:
 - obligației impuse licențiatorului și/sau licențiatului, în cadrul unui acord nereciproc, de a nu produce utilizând drepturile asupra unei tehnologii care fac obiectul licenței pe teritoriul exclusiv rezervat celeilalte părți și/sau de a nu vinde activ și/sau pasiv pe teritoriul exclusiv sau către grupul de clienți exclusiv rezervat celeilalte părți;
 - restrângerii, în cadrul unui acord nereciproc, a vânzărilor active de către licențiat pe teritoriul exclusiv sau către grupul de clienți exclusiv alocat de licențiator unui alt licențiat, cu condiția ca acesta din urmă să nu fi fost o întreprindere concurrentă a licențiatorului în momentul încheierii propriului său acord de licență;
 - obligației impuse licențiatului de a fabrica produsele contractuale exclusiv pentru uzul său, cu condiția ca licențiatul să nu fie restrictionat la vânzarea activă și pasivă a produselor contractuale ca piese de schimb pentru propriile sale produse;
 - restrângerea capacitatei licențiatului de a-și exploata drepturile asupra propriei sale tehnologii sau restrângerea capacitatei oricărei dintre părțile la acord de a desfășura activități de cercetare și dezvoltare, cu excepția cazului în care acest din urmă tip de restrângere este indispensabil

sabil pentru a preveni divulgarea know-how-ului care face obiectul licenței către terți.

Regulamentul Consiliului Concurenței al Republicii Moldova [1] descrie modul de evaluare a acordurilor de transfer de tehnologie care urmează să fie efectuat de către Consiliul Concurenței în fiecare caz în parte. Astfel, evaluarea se efectuează în funcție de contextul real în care acordul și restricțiile sale presupuse nu ar exista, examinându-se, mai ales, concurența dintre părți și concurența din partea terților, avându-se în vedere impactul posibil al acordului asupra concurenței intertehnologice și asupra concurenței intratehnologice.

Concurența intertehnologică reprezintă concurența între întreprinderi care folosesc tehnologii concurente, iar cea intratehnologică – concurența între întreprinderi care folosesc aceeași tehnologie.

Regulamentul Consiliului Concurenței al Republicii Moldova [1] mai prevede că, pentru a stabili dacă un acord are un obiect anticoncurențial, se examinează conținutul acordului, obiectivele acestuia și contextul în care acordul se aplică sau urmează a fi aplicat, precum și conduită părților pe piață. Stabilirea obiectului anticoncurențial al acordului este suficientă pentru constatarea existenței acordului anticoncurențial, nefiind necesară examinarea efectelor reale sau potențiale ale acordului respectiv asupra concurenței. În cazul în care un acord de transfer de tehnologie nu este restrictiv prin obiectul său, se examinează dacă acesta are efecte actuale sau potențiale care restrâng concurența. Pentru a stabili dacă acordurile de transfer de tehnologie restrâng concurența prin efectul lor, trebuie evaluată probabilitatea acestuia de a afecta concurența actuală sau potențială prin efecte negative asupra prețurilor, producției, inovației sau varietății, sau calității produselor pe piață relevantă.

În cazul în care se demonstrează că acordul de transfer de tehnologie restrânge concurența, se stabilesc avantajele aduse de acest acord concurenței și se evaluatează dacă acestea compensează efectele restrictive asupra concurenței, adică dacă poate fi supusă exceptării. Sarcina probei cu privire la respectarea cumulativă a condițiilor de exceptare sau, după caz, la apartenența acordului orizontal

acordurilor exceptate pe categorii revine întreprinderilor sau asociațiilor de întreprinderi care invocă beneficiul acordului.

În concluzie, putem menționa că acordurile de transfer de tehnologie contribuie la sporirea eficienței economice și favorizează concurența, oferă stimulente întreprinderilor să înceapă noi activități de cercetare și de dezvoltare, evitând dublarea eforturilor în acest domeniu. Din păcate, Consiliul Concurenței nu dispune deocamdată de o practică în acest domeniu, motiv pentru care aplicabilitatea acestor prevederi este la o etapă incipientă.

BIBLIOGRAFIE

1. Regulamentul privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 15 din 30 august 2013.
2. Legea concurenței RM nr. 183 din 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197 din 14.09.2012.
3. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, versiune consolidată, în vigoare de la 1 decembrie 2009, J.O.C. 326 din 26.10.2012.
4. European Commission Joint Staff Working Document "Implementation of the European Neighbourhood Policy in Republic of Moldova: Progress in 2012 and recommendations for action" SWD (2013) 80 final, p. 13.
5. Regulamentul (CE) nr. 772/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie.
6. Comunicarea Comisiei 2004/C 101/02 – Orientări privind aplicarea art.81 al Tratatului CE acordurilor de transfer de tehnologie, publicat în JO C 101 din 27.04.2004.
7. Pagina legislației Uniunii Europene, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=URISERV:I26108&from=RO> (vizitată la 12.08.2015).
8. Regulamentul UE nr. 316/2014 al Comisiei din 21 martie 2014 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri de transfer de tehnologie.
9. Whish R., Competition Law. Oxford: Oxford University Press, 2009. p. 1006.

REZUMAT

Acorduri de transfer de tehnologie – aspecte din legislația concurențială a Republicii Moldova și a Uniunii Europene. Acorduri de transfer de tehnologie – aspecte din legislația concurențială a Republicii Moldova și a Uniunii Europene. Necesitatea reglementării acordurilor de transfer de tehnologie derivă din adoptarea recentă a noii Legi a concurenței a Republicii Moldova, care reflectă îndeaproape normele Uniunii Europene în acest domeniu. În prezentul articol au fost abordate noțiuni relevante referitoare la definirea acordului de transfer de tehnologie, condițiile necesare pentru exceptarea acestuia, precum și modul în care autoritatea de concurență trebuie să efectueze evaluarea acordului.

ABSTRACT

Technology Transfer Agreements - Aspects from the Competition Law of the Republic of Moldova and the European Union. The need for regulation of technology transfer agreements arises from the recent adoption of the new Law on Competition of the Republic of Moldova, which closely reflects the EU rules in this area. In this article were addressed relevant notions related to the definition of the technology transfer agreement, the conditions necessary for its exception, as well as the way in which the competition authority should carry out the evaluation of the agreement.

РЕФЕРАТ

Соглашения о передаче технологий – отдельные аспекты конкурентного права Республики Молдова и Европейского Союза. Необходимость регламентации соглашений о передаче технологий обусловлена недавним принятием нового закона Республики Молдова о конкуренции, подробно отражающего нормы Европейского Союза в данной области. Настоящая статья затрагивает соответствующие понятия, относящиеся к определению соглашения о передаче технологий, вопрос о необходимых условиях введения в них исключений, а также процедуру оценки такого соглашения органом управления, компетентным в сфере конкуренции.

AVANTAJELE SISTEMULUI BREVETULUI EUROPEAN ȘI BENEFICIILE REPUBLICII MOLDOVA CA URMARE A IMPLEMENTĂRII SISTEMULUI DE VALIDARE

LILIANA VIERU, ȘEF SECȚIE COOPERARE INTERNAȚIONALĂ
ȘI INTEGRARE EUROPEANĂ, AGEPI

SISTEMUL BREVETULUI EUROPEAN PRESUPUNE EXISTENȚA UNEI PROCEDURI CENTRALIZATE DE DEPUNERE ȘI EXAMINARE A UNEI SINGURE CERERI ȘI DE ELIBERARE A UNUI SINGUR BREVET PE BAZA UNOR REGLAMENTĂRI LEGALE ACCEPTATE ȘI RECUNOSCUTE DE CĂTRE TOATE STATELE CONTRACTANTE ALE CONVENTIEI EUROPENE DE BREVET (CBE), DAR ȘI DE STATELE ÎN EXTINDERE ȘI VALIDARE CARE PRIN ACORDURI ÎNCHEIATE CU ORGANIZAȚIA EUROPĂNEANĂ DE BREVETE (OEB) RECUNOSC PRINCIPIILE DE PROTECȚIE ȘI EFECTELE BREVETELOR EUROPENE PE TERITORIUL PROPRIILOR JURISDICȚII.

Astfel, printr-o singură cerere de brevet, depusă la Oficiul European de Brevete, se poate obține un titlu de protecție valabil în oricare din țările parte la Convenție, precum și în țările în extindere sau validare.

Cererile de acordare a unui brevet european se pot depune în una dintre cele trei limbi oficiale ale Oficiului: *engleză, franceză sau germană*. Având în vedere faptul că arealul lingvistic al CBE este foarte larg, inclusiv peste 30 de limbi – o diversitate lingvistică care face să fie mai dificilă protecția în anumite țări din regiune, întrucât se majorează radical costurile inițiale, plusându-se cele ce țin de pregătirea și traducerea documentelor în toate limbile statelor membre OEB – Convenția Europeană a Brevetelor permite amânarea acestor traduceri până în momentul acordării brevetului.

Prin acest instrument, solicitantul unui brevet european are posibilitatea și timpul necesar pentru a decide asupra necesității efectuării traducerilor, precum și a limbilor în care documentele de brevet vor fi traduse, numărul acestora limitându-se doar la statele pentru care solicitantul va cere validarea brevetului său. În cazul unui refuz, solicitantul va evita costurile de traducere.

Un brevet european nu oferă imediat protecție în toate țările membre ale Convenției. Din momentul în care a fost acordat, brevetul european urmează să fie validat în statele în care s-a solicitat protecția, constituindu-se un lot de brevete naționale. După expirarea perioadei rezervate unor eventuale opozitii din partea terților, deținătorul brevetului trebuie să prezinte oficiilor naționale din țările în care se dorește înregistrarea acestuia traducerile descrierii brevetului, în baza cărora oficiile naționale vor valida brevetul.

Taxelete de menținere în vigoare se plătesc la fel separat, pentru fiecare țară în parte, iar procedurile judiciare legate de brevet sunt soluționate, de asemenea, la nivelul statului de validare, fiind de competență instanțelor naționale.

Singura procedură centralizată care poate fi înaintată la EPO este *opozitia*. Această procedură conferă terților dreptul de a se opune acordării

brevetului respectiv. Este un proces quasi-judiciar, supus apelului, care poate avea drept consecință introducerea unor amendamente sau chiar revocarea brevetului european.

Deși reprezintă un instrument juridic extrem de valoros, capabil să contribuie masiv la promovarea brevetării și inovației în Europa, instituția brevetului european ar fi putut, ipotetic, să intre în concurență cu instituția brevetului unitar, care presupune obținerea protecției în mod simultan în toate statele membre ale UE, cu simplificarea procedurilor de validare și de plată a taxelor de menținere în vigoare către o singură autoritate, fără a mai fi nevoie de proceduri naționale ulterioare. Totuși, având în vedere că, prin Regulamentul UE 1257/2012, OEB a primit mandat să gestioneze viitorul Brevet european cu efect unitar, cunoscut sub numele de „Brevet Unitar”, instituția europeană devine și mai atrăgătoare pentru solicitanți, în special pentru cei care doresc să-și protejeze drepturile asupra inventiilor în întreg spațiul comunitar. Sistemul brevetului unitar va deveni aplicabil odată cu intrarea în vigoare a Acordului privind Instanța Unică pentru Brevete. În acest sens, politicile Comisiei Europene sunt orientate, în primul rând, spre oferirea unui acces mai larg la acest gen de protecție a creației intelectuale, chestiune legată întrinsec de problema costurilor pe care le implică procesul în cauză. De menționat faptul că una dintre cele mai mari provocări ale sistemului european de brevete este cea legată de costurile ridicate ale procedurilor de obținere a protecției, mai ales dacă le comparăm cu cele practice de oficile de specialitate din USPTO – SUA și JPO – Japonia.

În ultimii ani, în Republica Moldova se acordă o atenție tot mai mare protecției proprietății intelectuale, în paralel cu eforturile depuse pentru îndeplinirea condițiilor impuse de procesul de integrare în Uniunea Europeană.

Pe lângă demersurile de ordin legislativ, care au avut ca obiectiv principal implementarea aquis-ului comunitar în domeniul proprietății intelectuale, instituțiile abilitate ale statului au întreprins ample acțiuni menite să informeze atât mediul de afaceri, cât și mediul academic despre necesitatea protecției proprietății industriale și creării unui mediu propice inovației.

În pofida măsurilor adoptate, folosirea mijloacelor de protecție a proprietății industriale în exterior nu a atins dimensiunile dorite, cauzele fiind multiple: costurile uneori prea ridicate pentru unele entități economice sau unii inventatori individuali, procedurile complicate peste măsură sau, pur și simplu, lipsa elementară de interes din partea producătorilor pentru propriul act de creație. Menționăm, totodată, că situația brevetării în țara noastră nu diferă substanțial de cea din regiune.

Cu toate acestea, Republica Moldova dispune de potențial inovator substanțial, iar rezultatele obținute în cadrul saloanelor internaționale de invenții, inclusiv cele de la Iași, Cluj-Napoca, Geneva sau Bruxelles, vin să exemplifice acest fapt.

Se știe că efectul unui brevet de invenție care nu aduce profit este mai mult unul de imagine decât util, deoarece acesta nu este capabil să recupereze costurile implicate ale activității de cercetare, să stimuleze noi investiții în cercetări ulterioare și dezvoltare și să genereze apariția unor produse noi, competitive pe piață.

Astfel, pe lângă măsurile menite să impulsioneze inovația și, implicit, brevetarea, este nevoie de crearea unui climat concurențial sănătos care, pe de o parte, ar spori calitatea brevetelor de invenție autohtone și, pe de altă parte, ar permite implementarea în spațiul economic național a unor invenții străine cu potențial economic real, fie prin investiții directe, fie prin semnarea unor contracte de licență.

O altă problemă pe care vine să o soluționeze sistemul european de brevete este strâns legată de integrarea europeană a Republicii Moldova și instituirea zonei de liber schimb aprofundat și cuprinzătoare dintre UE și RM (așa numitul Acord DCFTA), care presupune libera circulație a bunurilor și serviciilor.

Totodată, noile realități determină companiile din Moldova care doresc să intre cu produsele/serviciile lor pe piață unică să-și realinizeze strategiile lor de business luând în considerare rigorile sistemului de protecție a PI existent în UE, inclusiv cel al brevetului european – sistem administrat de către OEB.

Capacitatea de export a produselor inovatoare și înalt tehnologice este deseori corelată cu *numărul de brevete obținute de rezidenții statului prin sisteme interne internaționale de protecție*, un indicator elocvent în acest sens fiind numărul de brevete europene.

De menționat că în perioada anilor 1993-2015 solicitanții naționali au depus la AGEPI 6389 de cereri de brevetare a inventiilor și au obținut 4481 de brevete de invenție, adică în medie 290 de cereri și, respectiv, 203 brevete anual. Acești indicatori sunt comparabili cu media statelor din regiune. În același timp, în perioada 1993-2015, solicitanții naționali au depus prin intermediul AGEPI, în calitate de oficiu receptor, doar 112 cereri de brevetare peste hotare – 50 pe calea PCT și 62 pe cale regională prin Convenția Eurasiatrică de Brevet (CEAB).

Comparând indicatorii prezentați mai sus cu cei înregistrați de alte state europene de talia Republicii Moldova, constatăm că solicitanții din aceste țări depun/brevetează mult mai activ inventiile lor. Spre exemplu, în anul 2014, solicitanții din Letonia au depus la OEB 27 de cereri de brevet, cei din Estonia – 52, Croația – 54, Lituania – 58.

Una din cauzele înregistrării unor indicatori slabî o constituie costurile relativ mari de accesare a sistemului european de brevetare, însă acesta nu este unicul impediment, în Republica Moldova existând suficiente companii care și-ar permite asemenea cheltuieli.

Printre alte motive, mai mult sau mai puțin consistente, poate fi menționată lipsa de interes pentru piața europeană, având în vedere faptul că până nu demult companiile producătoare din Republica Moldova erau orientate spre piața internă și cea a spațiului ex-sovietic, care nu întotdeauna solicita produse de calitate. Capacitatea scăzută de inovare în cadrul marilor companii moldovenești și uzura tehnologică a acestora este un alt factor care explică nivelul scăzut de brevetare, alături de alte elemente, cum ar fi insuficiența cunoștințelor în ceea ce ține de avantajele protecției inventiilor prin brevet european, procedurile de aplicare, termenele și condițiile de implementare. Astfel, promovarea cunoștințelor referitoare la instrumentele disponibile pentru asigurarea protecției inventiilor prin brevet, beneficiile, riscurile, dar și avantajele pe care le implică protecția la nivel național și/sau regional constituie un element-cheie pentru asigurarea succesului în implementarea sistemului de validare a brevetului european în Republica Moldova, determinând creșterea interesului solicitanților față de

brevetul european, îmbunătățirea calității brevetelor autohtone și sporirea competitivității produselor moldovenești cu valoare adăugată înaltă.

Referințe

1. ANGHEL, Ion E., IANCU, Victor. Convergența privind drepturile de proprietate industrială, <http://www.studii-economice.ro/2009/seince091002.pdf>
2. BADÂR, Iu. *Dimensiunea economică a proprietății Intelectuale*, Chișinău, AGEPI, 2014, 320 p.
3. MUNTEANU, S., BADÂR, Iu., LUTCAN, A., MIHAI, A., *Proprietatea intelectuală în cifre*. Chișinău, AGEPI, 2012, 31 p.
4. <http://parkip.com/ten-important-facts-about-european-patent-validation/>.
5. <http://www.epo.org/>.

REZUMAT

Avantajele sistemului brevetului european și beneficiile Republicii Moldova ca urmare a implementării sistemului de validare. La 1 noiembrie 2015, a intrat în vigoare Acordul privind validarea brevetelor europene pe teritoriul Republicii Moldova, încheiat la München, la 16 octombrie 2013, între Guvernul Republicii Moldova și Organizația Europeană de Brevete (OEB). În virtutea prevederilor Acordului, solicitanții brevetelor de invenție europene își vor putea valida cererile depuse la OEB și brevetele acordate de această instituție, chiar dacă Republica Moldova nu este stat contractant al Convenției brevetului european. Din data intrării în vigoare a noului Acord, cererile și brevetele europene validate în Republica Moldova au aceleași efecte juridice ca și cererile și brevetele naționale, fiind supuse legislației moldovenești.

ABSTRACT

Advantages of the European Patent System and Benefits of the Republic of Moldova following the Implementation of the Validation System. On 1 November 2015, there entered into force the Agreement on Validation of European Patents in the Republic of Moldova, concluded in Munich, on 16 October 2013, between the Government of the Republic of Moldova and the Euro-

pean Patent Organization (EPO). Pursuant to the Agreement, applicants for European patents will be able to validate applications filed with the EPO and patents granted by this institution, even if Moldova is not a contracting state of the European Patent Convention. Since the entry into force of the Agreement, European patent applications and patents validated in the Republic of Moldova have the same legal effects as the national patent applications and patents, being subject to the Moldovan legislation.

РЕФЕРАТ

Преимущества европейской патентной системы и последствия внедрения системы валидации для Республики Молдова. 1 ноября 2015 года вступило в силу Соглашение между Правительством Республики Молдова и Европейской патентной организацией (ЕПО) по вали-

дации европейских патентов на территории Республики Молдова, заключенное в Мюнхене 16 октября 2013 года. В соответствии с положениями Соглашения заявители, испрашающие европейские патенты на изобретения, смогут подтвердить (проводить валидацию) поданные в ЕПО заявки и выданные данной организацией патенты, даже если Республика Молдова не является договаривающимся государством Европейской патентной конвенции. С момента вступления в силу нового Соглашения признанные в Республике Молдова европейские патентные заявки и европейские патенты имеют одинаковую юридическую силу, как и национальные патентные заявки и патенты, и к ним применяются положения молдавского законодательства.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ПОДДЕРЖКИ РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ: НАУЧНО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ И ПРОМЫШЛЕННЫЕ ПАРКИ, ИНЖИНИРИНГОВЫЕ ЦЕНТРЫ (НА ПРИМЕРЕ г. НОВОСИБИРСКА)

ВЕРА МАРКОВА, зав. СЕКТОРОМ ПРОГРАММ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ Института экономики и организации промышленного производства СО РАН, профессор Новосибирского государственного исследовательского университета
Галина УНТУРА, главный научный сотрудник Института экономики и организации промышленного производства СО РАН, профессор Новосибирского государственного исследовательского университета

ВВЕДЕНИЕ. Сегодня Россия стоит перед сложной проблемой нейтрализации, смягчения и преодоления последствий процессов деиндустриализации¹ ее экономического потенциала, которая произошла в период болезненных преобразований 90-х годов. В Новосибирске характерными примерами полной потери мощных промышленных брендов СССР стала стагнация, ликвидация или практически полное прекращение производства на новосибирских гигантах «Сибсельмаш», «Оловокомбинат», на крупных предприятиях, продукция которых была узнаваемым сибирским брендом (например, бытовая радиотехника ПО «Вега» в г. Бердске).

В общем понимании *реиндустриализация* – это новая экономическая политика, поддержанная государством, направленная на модернизацию и инновационное развитие российской экономики. Реиндустриализация экономики предполагает рост производительности труда, выпуск новых товаров и услуг, создание новых рабочих мест, создание новых высокотехнологичных предприятий, рост конкурентоспособности промышленности и экономики в целом. Ее

результат отражается в ускорении технологического развития экономики, в восстановлении и модернизации действующих производств на базе принципиально новых технологий и в создании новых высокотехнологичных отраслей и производств [1].

Для Новосибирской области предложено более широкое понимание реиндустриализации экономики как «крупного экономического и структурного маневра по переходу на новый технологический уклад, базирующийся на реализации основных конкурентных преимуществ данного региона и на новое качество экономического роста». Реиндустриализация затрагивает не только промышленность, но и другие сегменты реального сектора экономики и высокотехнологичных услуг» [1, с. 101]. В этой связи рассмотрим барьеры, предпосылки и потенциал реиндустриализации применительно к такому важному компоненту управления как формирование региональной инновационной инфраструктуры².

1. Барьеры формирования нового облика технологического базиса региона. Многие из

¹ Деиндустриализация – процесс социальных и экономических изменений, вызванных снижением или полным прекращением индустриальных активностей в регионе или стране, особенно в тяжелой промышленности и в индустриальном производстве.

² Разработку «Программы реиндустриализации экономики новосибирской области до 2025 года» выполняет ИЭ ОПП СО РАН в 2015 г., авторы статьи входят в основной состав ее разработчиков.

барьеров вызваны общероссийскими тенденциями развития инновационной инфраструктуры [2, 3], тормозящими процессы реиндустириализации на базе инноваций. Назовем лишь основные, заметно проявившиеся на территории Новосибирской области:

- недостаток у предприятий собственных финансовых ресурсов, в том числе и оборотных средств, средств на финансирование НИОКР (в обрабатывающих производствах рентабельность за последние годы снизилась и составляла в 2013 г. лишь 6,9%);
 - высокая стоимость заемных финансовых ресурсов для развития и модернизации производств, освоения новой продукции;
 - низкий уровень внедрения новых «прорывных» разработок, технологий и низкая восприимчивость реального сектора экономики к внедрению инноваций. Так, уровень инновационной активности организаций Новосибирской области в 2013 году составил 9,9% при 14,6% в Томской области, 18,3% в Москве, 21,0% в Республике Татарстан;
 - недостаточно эффективный механизм взаимодействия между наукой и бизнесом, что затрудняет разработку и внедрение новых конкурентоспособных технологий в производство;
 - дефицит высококвалифицированных кадров, способных реализовать потенциал реиндустириализации Новосибирской области.

2. Предпосылки реиндустириализации. Несмотря на действие барьеров в создании инновационной экономики и ухудшение экономической ситуации в стране к настоящему времени в области сформировался целый ряд сильных предпосылок реиндустириализации. Отметим только некоторые из них:

1. Достаточно диверсифицированная промышленность, сильно пострадавшая в 90-е годы, но в целом еще сохранившая свой потенциал в ряде сегментов машиностроения и усилившая его в пищевой промышленности, энергетике, промышленности строительных материалов и даже в добывающей промышленности.

2. Одна из самых сильных в России концентрация институтов Российской академии наук и мощный научно-образовательный потенциал. Сибирское отделение РАН до сих пор является «флаг-

маном» всей российской науки, как в сфере фундаментальных, так и прикладных исследований. В составе Новосибирского научного центра СО РАН - более тридцати институтов, ряд которых являются бесспорными лидерами российской, а по некоторым направлениям (ядерная физика, катализ, генетика) - и мировой науки. В «портфеле» СО РАН - сотни научно-исследовательских разработок, которые могут и должны найти применение как в экономике всей России, так и в экономике Новосибирской области особенно.

3. В Новосибирской области к настоящему времени сформирован достаточно сильный арсенал новых институтов развития и проведена большая работа по развитию и поддержке инновационной инфраструктуры: сформирована законодательная база, промышленно-логистический парк (ПЛП), действуют четыре технопарка, работают различные научно-производственные центры, бизнес-инкубаторы, инновационные центры, площадки на базе предприятий и научных институтов. Академпарк Новосибирского Академгородка - один из лучших в России технопарков, в котором успешно работают более 300 резидентов. По концентрации и «мощности» промышленных парков Новосибирская область - лидер на востоке России. Кластерная политика и «парковая идеология» реально влияют на экономические преобразования региона.

4. На территории области сформирована достаточно сильная система поддержки субъектов малого и среднего предпринимательства. С 2009 по 2014 годы по региональной программе поддержки вложено 1,2 млрд. руб. из областного бюджета и 2,5 млрд. руб. из федерального бюджета на субсидирование затрат предприятий, создание инфраструктуры поддержки предпринимательства (гарантийный фонд и фонд микрофинансирования, фонд развития венчурных инвестиций, бизнес-инкубатор в наукограде Кольцово, Технопарк в Новосибирском Академгородке с центром прототипирования, оснащение оборудованием медицинского технопарка, строительство двух бизнес-инкубаторов в Новосибирске).

Далее более развернуто опишем состояние и потенциал развития инновационной инфраструктуры, способной поддержать более ста инвести-

ционных проектов реиндустириализации, выдвинутых предприятиями и организациями Новосибирской области³, которые на конкурсной основе будут поддерживаться администрацией области.

3. Текущее состояние региональной инфраструктуры поддержки инноваций. В настоящее время в Новосибирской области соз-

дана довольно развитая инфраструктура поддержки инновационной деятельности в виде технопарков, бизнес-инкубаторов, инновационных центров, которые включают центры прототипирования, инжиниринговые и иные структуры поддержки малого и среднего бизнеса (табл. 1).

Таблица 1.

Технопарковые структуры, бизнес-инкубаторы и промышленные парки Новосибирской области

³ Разработку Программы реиндустириализации экономики Новосибирской области до 2025 года выполняет ИЭ ОПП СО РАН, авторы статьи занимались опросом экспертов применительно к проектам инновационной инфраструктуры.

Название	Год создания	Инициатива	Финансы	Технологические сервисы	Специализация
Академпарк - 317 резидентов, в т.ч. 95 в бизнес-инкубаторе. Построено 87 тыс. кв.м.	2009	Госпрограмма «Создание в РФ технопарков в сфере высоких технологий»	Средства федерального и областного бюджетов	Центр технологического обеспечения (прототипирования). Инжиниринговый центр тестирования программных продуктов. Центр наноструктурированных материалов. Региональный центр инжиниринга в сфере биотехнологий	Приборостроение. IT-технологии. Нанотехнологии и новые материалы. Биотехнологии и биомедицина
Медицинский технопарк. Построено 13,3 тыс.кв.м.	2012	Частно-государственное партнерство	Частные инвестиции, средства МЭР РФ и областного бюджета	Центр прототипирования. Центр инжиниринга. Инновационная клиника	Медицина и здравоохранение
Биотехнопарк (БТП) - 5 резидентов. Завершается строительство корпуса в 6 тыс. кв.м.	2015	Госпрограмма НСО «Создание научно-технологического парка в сфере биотехнологий в наукограде Кольцово на 2011-2015 гг.»	Средства бюджета НСО, муниципального бюджета и частные инвестиции	Центр электронно-лучевой обработки. ЦКП (строится)	Биотехнологии, фармацевтика, производство медицинского оборудования
Технопарк «Новосибирск», 16 тыс. кв.м.	1996	Распоряжение Президента РФ и Постановление Правительства РФ	Передано здание ПО «Север»		Функционирует как промышленный парк
Бизнес-инкубатор Кольцово	2006		Средства МЭР РФ и областного бюджета	Центр прототипирования	

Название	Год создания	Инициатива	Финансы	Технологические сервисы	Специализация
Новосибирский бизнес-инкубатор	2011	В рамках Городского центра развития предпринимательства			
Промышленно-логистический парк (ПЛП), 2000 га, 20 резидентов		Госпрограмма НСО «Развитие ПЛП на территории НСО на 2011-2015 гг.».		Полный комплекс инженерной и транспортной инфраструктуры, сервисы по обслуживанию территории	Компании разных отраслей

Как результат, в 2014 г. Новосибирская область заняла 1-е место в общероссийском рейтинге по развитию малого инновационного бизнеса, а Академпарк занял 2-е место в рейтинге технопарков России.

Инновационный территориальный кластер информационных и биофармацевтических технологий Новосибирской области утвержден Правительством РФ в 2012 г. Кластер объединяет организации области, обладающие передовыми научными, технологическими, образовательными и предпринимательскими компетенциями, позволяющими развивать отрасли новой экономики.

Основой конкурентных преимуществ кластера являются научные школы мирового уровня в сфере секвенирования, биоинформатики и клеточных технологий научных институтов СО РАН и ГНЦ «Вектор», присутствие в НСО игроков ИТ-индустрии федерального и мирового уровня, передовые компетенции в высокотехнологичной медицине, отработанные механизмы коммерциализации инновационных разработок, развитая система частно-государственного партнерства.

Координацию работ по развитию кластера обеспечивает Центр кластерного развития НСО «Арис». Создан портал кластера <http://icnso.ru/projects.html>, организовано представительство кластера в ЕС на базе Германо-Российского интеррегионального консорциума, создано два инжиниринговых центра – Центр IVD-инжиниринга

в сфере биотехнологий и Центр тестирования программных продуктов, реализуется несколько кластерных проектов, в том числе:

- Фабрика биополимеров (создание опытно-промышленного биофармацевтического производства) на базе Института химической биологии и фундаментальной медицины СО РАН при участии инновационных компаний Академпарка и крупного фармхолдинга;

- Разработка технологий интеллектуально-го анализа информации в сетях передачи данных на базе компании «Сигнатек» при участии Института математики СО РАН, НГУ, НГТУ и ряда малых инновационных компаний;

- Центр по биоинформатике и научкоемкому программному обеспечению в области системной биологии и персонализированной медицины на базе консорциума институтов СО РАН, НГУ, НЦИТ «Унипро» и ряда малых инновационных компаний;

- Диагностический комплекс паразитарных заболеваний человека с помощью ПЦР, участники проекта – Институт цитологии и генетики СО РАН и МБС-технологии.

Организации кластера принимают активное участие в формировании межрегиональной программы «Сибирская биотехнологическая инициатива» и комплексного проекта реиндустриализации НСО «Умный регион».

Гораздо менее развитой является инфраструктура поддержки существующих или растущих бизнесов, к объектам которой в частности можно отнести промышленные (индустриальные) пар-

ки, а также структуры, занимающиеся прикладными исследованиями и разработками (прикладные НИИ, КБ, инжиниринговые центры и другие инженерно-технологические организации).

4. Существующие тренды. Опросы показывают, что растущие компании малого и среднего бизнеса испытывают потребность в производственных площадях, предоставлять которые могут промышленные (индустриальные) парки или промышленные зоны.

Более того, эксперты отмечают, что реиндустириализация может начаться именно с промышленных зон и индустриальных парков как нового формата развития промышленности. Конкурентными преимуществами промышленных парков в отличие от обычных промышленных площадок является инфраструктурное обеспечение размещаемых производств и наличие специализированного сервиса. Территория промышленного парка управляется специализированной компанией, которая предоставляет услуги по обеспечению инженерной и транспортной инфраструктурой, электроэнергией, водой, теплом, может брать на себя обслуживание зданий, охрану, уборку территории и пр. Несомненными плюсами промышленных парков является упрощенный порядок прохождения всех необходимых административных и разрешительных процедур, возможность расширения производства. Кроме того, государство на федеральном и региональном уровне предоставляет различные варианты поддержки индустриальных парков (выделение земли, субсидирование кредитов, строительство объектов инфраструктуры и пр.). Вместе с тем оказалось, что для большинства производителей нет особой разницы – размещать ли производство на отдельной площадке или в рамках парка.

Различают вновь построенные промышленные парки (*greenfield*) и парки, созданные на территории бывших крупных советских предприятий (*brownfield*). К первому виду относится промышленно-логистический парк Новосибирской области (ПЛП), который входит в 10-ку крупнейших промышленных парков России. Второй тип парков может появиться на базе НПО «Сибсельмаш».

Вместе с тем мировой опыт свидетельствует о разнообразии объектов инновационной инфраструктуры, возникающей на отдельных территориях, в зависимости от накопленного на ней научно-инновационного и технологического потенциала. Помимо промышленных и индустриальных парков могут быть созданы инжиниринговые центры, центры прототипирования, центры научно-инфраструктурной поддержки технологий для отдельных отраслей, центры конкурентоспособности для вновь создаваемой продукции и т.д. В России для решения проблемы создания новых технологий, годных для внедрения в производство, и реальной модернизации промышленного производства субъектам РФ рекомендовано создавать **инжиниринговые центры** по таким направлениям как композитные материалы, биотехнологии, электронная промышленность и другим, которые упомянуты в последнем послании Президента. Предполагается, что инжиниринговые центры станут конечным звеном инновационной сети, основные элементы которой в стране уже сформированы, и должны помочь обновить базовые производственные секторы экономики, сократить и удешевить цикл НИОКР и масштабирования инноваций, риски инвестирования.

5. Потенциал развития научно-технической и инновационной инфраструктуры Новосибирской области. В настоящее время организациями области заявлено несколько технопарковых и инжиниринговых проектов, которые находятся на различных стадиях проработки и организационные формы которых могут быть изменены при подаче заявок на участие в государственных программах поддержки (они могут пойти по программам развития кластеров, индустриальных парков, программам концессии, поддержки инжиниринговых центров и др.). Это проекты по созданию новых объектов:

- Промышленный медицинский парк в сфере травматологии, ортопедии и нейрохирургии. Инициатор проекта – Медицинский технопарк.
- Индустриальный парк «Зеленая долина», ориентированный на развитие сферы высокотехнологичной медицинской помощи (диагно-

стика, кардио-биомедицина). Инициатор проекта – НИИПК им. Акад. Е.Н. Мешалкина.

Заявлены проекты создания и развития инфраструктуры в существующих организациях, кластерах, парках, а также в рамках межрегионального проекта «Сибирская биотехнологическая инициатива» (СБИ), среди них:

- сибирский окружной центр сертификации и декларирования лекарственных средств, БАД, кремов, мазей, медицинских изделий в рамках развития Биотехнопарка Кольцово;
- pilotный центр по промышленным биотехнологиям ПромБиоТех на базе ПО «Сиббиофарм» и Академпарка;
- Центр для инфраструктурной и научно-технологической поддержки селекции и семеноводства в Сибири на базе Института цитологии и генетики СО РАН (проект СБИ);
- участок проведения доклинических испытаний препаратов на базе ЦКП «SPF-виварий» Института цитологии и генетики СО РАН;
- Центр инфраструктурной и научно-технологической поддержки развития целлюлозно-бумажной промышленности на основе быстро возобновляемых источников целлюлозы на базе Института цитологии и генетики СО РАН.

Особую разновидность элементов инновационной инфраструктуры представляют собой потенциальные проекты, в первую очередь, это Межрегиональные научно-промышленные центры новых высокотехнологичных отраслей, формируемые на базе ГЧП: Центр сверхтвердых абразивных материалов. Новосибирск-Якутск. Инициатор – Институт геологии и минералогии СО РАН в партнерстве с АК «Алроса»; Центр редкоземельных металлов. Новосибирск-Якутск-Красноярск-Иркутск-Москва. Институт геологии и минералогии СО РАН – ведущая организация проекта (г. Новосибирск), «Алмазы Анабара» (г. Якутск), которые затрагивают федеральную программу освоения Арктики, но предполагают отработку новых технологий и производства ряда продуктов на территории Новосибирской области.

Действующие и вновь создаваемые объекты инновационной инфраструктуры станут ка-

тализировать развитие как уже созданного кластера ИТ и биотехнологии, так и вновь формируемых на территории области кластеров. Потребуется разработка механизмов координации деятельности всех объектов инновационной инфраструктуры в Новосибирской области, включая проект «инжиниринговый пояс» Академгородка [4-5].

Выводы. В процессе разработки программы реиндустириализации Новосибирской области начался процесс формирования партнерских структур (кластеров, альянсов) «снизу» – по инициативе участников, что является несомненным положительным моментом. Такие партнерские проекты объединяют разных участников – научные институты, вузы, промышленные предприятия, направлены в основном на использование открывающихся возможностей с акцентом на инновационные разработки. Поскольку речь идет об инновационных проектах, то естественно появляется потребность в создании специализированных объектов инфраструктуры, таких как энергетический технопарк, Центр специальной электроники в рамках новосибирского научно-производственного кластера микро- и фотоэлектроники холдинга ОАО «Росэлектроника», окружной Центр сертификации лекарственных препаратов. Сибирский металлургомашиностроительный кластер аддитивных цифровых технологий и производств (СибМетМаш кластер) включает ЦКП, Центр лазерно-плазменных аддитивных технологий, центр 3D индустрии и др. Инициатор проекта кластера – НПП «Эпос» при участии Института лазерной физики СО РАН, Института теоретической и прикладной механики СО РАН, ряда промышленных предприятий. Также предполагается формирование технопарковой структуры в рамках Проекта «13 элемент».

Разработка современных технологий пятого-шестого укладов будет поддержана такими объектами инфраструктуры, как технологический центр прототипирования изделий био- и наноэлектроники (ТЦП) на базе Института физики полупроводников СО РАН; Центр (участок) прототипирования модифицированных нанотрубка-

ми материалов на базе Академпарка и компании OCSiAl; Центр научно-технологической поддержки создания монокристаллических преобразователей лазерного излучения ИК диапазона на базе Института геологии и минералогии СО РАН.

Другим важным итогом процесса разработки программы реиндустириализации является постепенный поворот субъектов традиционных отраслей к инновациям и кластерам. Так, о необходимости создания кластера для отработки новых технологий заговорили представители промышленно-строительного и аграрно-продовольственного комплексов и др.

Таким образом, программа реиндустириализации экономики Новосибирской области показывает возможность постепенного наращивания объектов инжинирингового пояса, который способен развить технологический конвейер для создания и прототипирования инновационных разработок, предназначенных для запуска новых производств и модернизации традиционных отраслей на инновационной основе.

Литература

1. КУЛЕШОВ, В.В., СЕЛИВЕРСТОВ, В.Е. Программа реиндустириализации экономики Новосибирской области: идеология разработки и основные направления реализации//Регион: экономика и социология. -№ 3, 2015.-С.88-123.
2. УНТУРА, Г.А. Трансформация технопарка в инновационный центр // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5: Экономика. - 2014. - Вып. 4. - С. 76-102.

3. Проблемы развития инновационного предпринимательства на промышленных предприятиях: сб. науч. тр. / под ред. В.В. Титова, В.Д. Марковой; ИЭ ОПП СО РАН. - Новосибирск, 2014. - 268 с.

4. Постановление Правительства РФ от 31 июля 2015 г. № 779 «О промышленных кластерах и специализированных организациях промышленных кластеров».

5. Постановление Правительства РФ от 11 августа 2015 г. № 831 «Об утверждении Правил предоставления субсидий из федерального бюджета российским организациям – управляю-

щим компаниям индустриальных (промышленных) парков и (или) технопарков на возмещение части затрат на уплату процентов по кредитам, полученным в российских кредитных организациях и государственной корпорации «Банк развития и внешнеэкономической деятельности» (Внешэкономбанк) в 2013 - 2016 годах на реализацию инвестиционных проектов создания объектов индустриальных (промышленных) парков и (или) технопарков, в рамках подпрограммы «Индустриальные парки» государственной программы Российской Федерации «Развитие промышленности и повышение ее конкурентоспособности».

РЕФЕРАТ

Региональная инфраструктура поддержки реиндустириализации: научно-технологические и промышленные парки, инжиниринговые центры (на примере г. Новосибирска). В статье представлены результаты анализа фактического состояния инновационной инфраструктуры Новосибирского региона. Показан потенциал развития инфраструктуры путем создания индустриальных парков, инжиниринговых центров для поддержки проектов реиндустриализации. Обобщение предложений новосибирских предприятий показывает возможность создания новых производств и модернизации традиционных отраслей на инновационной основе в рамках программы реиндустириализации экономики Новосибирской области до 2025 г.

Ключевые слова: программа реиндустириализации, региональная инновационная система, трансфер технологий, технопарки, промышленные парки, инжиниринговые центры.

ABSTRACT

Regional Reindustrialization Supporting Infrastructure: Scientific, Technological and Industrial Parks, Engineering Centers (*after the example of the city of Novosibirsk*). The article presents an analysis of the actual state of the innovation infrastructure of the Novosibirsk

region. It shows the potential of the development of infrastructure through the creation of industrial parks, engineering centers for the support of re-industrialization projects. The generalization of proposals of the Novosibirsk enterprises shows the possibility of creating new industries and modernizing the traditional branches on an innovation basis in the framework of the program for re-industrialization of the economy of the Novosibirsk Region until 2025.

Keywords: re-industrialization program, regional innovation system, technology transfer, technoparks, industrial parks, engineering centers.

REZUMAT

Infrastructura regională de susținere a rein-dustrializării: parcurile științifico-tehnologice și industriale, centrele de inginerie (în baza exemplului or. Novosibirsk). Articolul prezintă o analiză a stării actuale a infrastructurii inovaționale din regiunea Novosibirsk. Este dezvoltat potențialul de dezvoltare al infrastructurii prin crearea parcurilor industriale, centrelor de inginerie pentru susținerea proiectelor de reinindustrializare. Sinteza privind ofertele întreprinderilor din Novosibirsk demonstrează posibilitatea dezvoltării de noi industrii și modernizării ramurilor tradiționale în baza inovațiilor, în cadrul programului de reinindustrializare a economiei regiunii Novosibirsk până în anul 2025.

Cuvinte cheie: program de reinindustrializare, sistem inovațional regional, transfer tehnologic, parcuri tehnologice, parcuri industriale, centre de inginerie.

APORTUL ETICII ÎN FORMAREA CAPITALULUI INTELECTUAL ȘI ÎN PROTEJAREA PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

DR., ASIST. UNIV. ALINA SUSLENCO,
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

„Etica este supunerea față de ceea ce nu poate fi constrâns”

John Fletcher Moulton

ODATĂ CU SEMNAREA ACORDULUI DE ASOCIERE CU UNIUNEA EUROPEANĂ, SE CONTUREAZĂ NECESSITATEA ASIGURĂRII REPUBLICII MOLDOVA CU INSTRUMENTE EFICACE DE GESTIUNE A PRINCIPALELOR VERIGI CE ASIGURĂ DURABILITATEA ECONOMICĂ A ȚĂRII. ASTFEL, SE CREIONEAZĂ NECESSITATEA DE A DEZVOLTĂ ȘI IMPLEMENTA LA NIVEL NAȚIONAL INSTRUMENTE ADECVATE DE PLANIFICARE, ORGANIZARE, EVALUARE ȘI DE MONITORIZARE A PRINCIPALELOR DOMENII DE ACTIVITATE, DAR ȘI NECESSITATEA DE A PROTEJA AVUȚIA INTELECTUALĂ, CREATIVITATEA UMANĂ CARE TREBUIE „CONSERVATĂ”, CA SĂ ADUCĂ BENEFICI DURABILE PENTRU NAȚIUNE.

Suntem de acord cu toții că respectarea normelor de etică este o necesitate, dar, în ce măsură sunt respectate, în practică, standardele etice? În activitatea lor, membrii oricărei comunități se confruntă cu situații care le testează criteriile și standardele de etică. Adesea ambigue și intempestive, aceste „dileme etice” fac parte din provocările societății moderne. O „dilemă etică” apare atunci când o persoană trebuie să aleagă o posibilă cale de acțiune

care, deși oferă perspectiva satisfacerii unor interese proprii sau generale, poate fi considerată lipsită de etică. Este situația în care nu este evident ce este bine și ce este rău. Povara alegerii direcției de acțiune corectă revine individului.

„A fi corect”, „a fi onest”, „a fi integru” sunt termeni de etică. Ei reprezintă criterii de judecată pentru oameni. Aceste concepte sunt, de fapt, standardele noastre morale. Ele pot fi diferite de la un individ la altul, deoarece și valorile pe care ei se bazează sunt diferite. Dilemele etice apar atunci când există o neconcordanță între principiile etice și practică, între „ceea ce se dorește” și „ceea ce este de fapt”.

Problemele de etică constituie adevărate dileme manageriale pentru că ele reprezintă conflicte declanșate între performanțele economice ale comunității și performanțele ei sociale. Natura acestor obligații poate fi interpretată, dar majoritatea suntem de acord că ele includ elemente de protecție a loialității angajaților, de prestare a serviciilor utile și sigure.

Când vorbim de etică, trebuie să avem în vedere toate dimensiunile acesteia:

- etica personală;

- etica indivizilor ca membri ai organizației (atingerea scoperilor respectând regulile interne);
- etica organizației (reguli, obiceiuri, norme în atingerea scoperilor);
- etica organizației în relațiile cu mediul exterior (furnizori, clienți, concurenți, mass-media, societatea în ansamblu, mediul natural).

Aceste dimensiuni sunt interdependente și se influențează reciproc; o națiune nu poate fi considerată etică, dacă membrii săi nu au un comportament etic; de asemenea, o națiune care promovează principiile morale prin instituționalizarea unui set de reguli de conduită nu va tolera în interiorul său indivizi care încalcă aceste reguli sau valori morale. Mai mult, practica arată că respectarea unor principii morale în interiorul națiunii se reflectă și în relațiile acestia cu mediul extern.

Strategiile de dezvoltare ale unei națiuni reprezintă poziția acesteia din punct de vedere etic; ambiția unui înalt nivel de etică profesională este cel puțin inseparabilă de ambiția unui înalt nivel al eficienței economice și al investiției în progres. Uneori, exigențele eticei în cadrul unei comunități pot chiar să modifice strategiile alese. De aceea, putem spune că o strategie de înaltă eficiență oferă mijloacele unei practici exigente a eticei și invers. Strategia și etica se conjugă astfel la nivelul unei comunități și contribuie la sustenabilitatea ei. Astfel, ajungem la concluzia că etica este rentabilă; ea trebuie percepută ca o investiție a națiunii, mai ales pe termen mediu și lung. Ea nu se opune profitului, ci doar profitului injust, ilegal sau imoral.

Calitatea etică a unei națiuni și a cetățenilor săi depinde, în mare măsură, de calitățile și capacitatele de conducere ale managerilor ei. Orice conducător are o responsabilitate morală deosebită; el trebuie să dea dovadă de un înalt profesionalism, să conducă oamenii spre atingerea obiectivelor naționale, să fie un bun exemplu de conduită pentru angajații săi; mai mult, el trebuie să contribuie la instituționalizarea eticei în cadrul comunității (cultură, mijloace, reguli, obiceiuri, practici).

Etica trebuie să însoțească întreg procesul de luare a deciziilor la toate etapele. G.D Chryssider și John H. Kaler definesc etica drept un set de principii ce descriu un cod de comportament, care să explice ce este bine și corect și ce este rău și greșit. [3]

Dimitrios Buhalis și Eric Laws consideră că etica reprezintă un set de reguli care definesc ceea ce este drept sau greșit în conduită noastră. Din această definiție apare întrebarea: ce reprezintă regulile? Acest termen poate include: legislația, codurile de conduită nescrise, dar general acceptate drept ghiduri de comportament. Prin urmare, fiecare individ are propriile sale idei despre ce înseamnă un comportament etic, bazându-se pe propriile valori. [2]

Etica este fundația pe care sunt clădite toate relațiile noastre. Ea înseamnă un ansamblu de relații față de patroni, față de angajați, de colegi, de clienți, de subordonați, de furnizori, față de comunitatea în care ne aflăm și unii față de alții. Etica nu se referă la legăturile pe care le avem cu alte persoane, toți avem legături unii cu alții. Ea se referă la calitatea acestor legături. [7]

Etica, eticheta și legislația au ca principală funcție integrarea individului într-un sistem, într-o formă de organizare socială, într-un mediu social, reprezentând un ansamblu de reguli, norme, standarde, principii, valori prin care se stabilesc modele de comportament și acțiune. Încălcarea acestor norme, reguli, standarde atrage sancțiuni sub formă punitivă (în cazul legislației) sau prin dezaprobație din partea comunității (ducând la marginalizarea individului sau la excluderea lui dintr-o anume comunitate).

Legislația codifică obiceiuri, idealuri, credințe și valori morale ale societății, reflectând și evoluția în timp a acestora. Însă, nu tot ceea ce este legal este în mod obligatoriu moral, iar ceea ce nu este interzis prin lege este neapărat și etic, precum nu tot ceea ce se menține în limitele legislației este neapărat corect. Legislația niciodată nu va putea acoperi întreaga gamă de manifestări ale comportamentului uman. De asemenea, spre deosebire de lege, etica nu implică niciun fel de sancțiuni formale.

Creativitatea și inovarea în Uniunea Europeană se bazează pe un sistem uniform de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală – de la proprietatea industrială la drepturile de autor și drepturile conexe. Respectarea principiilor fundamentale ale pieței interne, libera circulație a mărfurilor și a serviciilor și libera concurență au la bază unificarea proprietății intelectuale la nivel european. Protecția proprietății intelectuale face obiectul multor convenții internaționale, majoritatea dintre

acestea fiind promovate de Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale și de Organizația Mondială a Comerțului. Uniunea Europeană dispune de două organisme importante pentru derularea misiunilor sale în acest domeniu: Oficiul pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne, responsabil cu înregistrarea mărcilor, desenelor și modelelor industriale comunitare și Oficiul European pentru Brevete. Acesta militează în prezent pentru introducerea efectivă a unui sistem comunitar de brevete, care ar fi mai puțin costisitor și mai eficace din punct de vedere juridic, ca o mărturie a competitivității industriei europene. În sfârșit, protecția acestor drepturi presupune protecția împotriva pirateriei, comerțului ilegal și contrafacerii.

Proprietatea intelectuală conținează o istorie îndelungată și începe odată cu creația umană, cu tendința omului de a-și perfecționa uneltele de muncă, de a-și îmbunătăți condițiile de trai, de a-și satisface necesitățile vitale, care sunt în continuă perfecționare.

Creația umană este un produs al intelectului uman ce apare în subconștient, având drept scop soluționarea unor probleme apărute deja sau care să apară în viitor. Procesul creativ nu poate fi stopat sau supus unor norme cantitative sau calitative, fiind declanșat de mediul înconjurător în corăport cu capacitatea persoanei de a percepe, într-un fel sau altul, acest mediu.

Imposibilitatea de a interveni în gândirea umană și de a controla produsul acestuia, precum și nevoie de asigurări unei protecții adecvate acestui produs, care constituie obiectul proprietății intelectuale, a contribuit la apariția unor norme de drept cu menirea să reglementeze procedura de obținere a protecției obiectelor proprietății intelectuale, impunând unele criterii în privința produsului intelectual, în special în ceea ce privește forma și conținutul material al acestuia, fără de care nu poate fi vorba despre noțiunea de obiect al proprietății intelectuale și de protecția acestuia.

Proprietatea intelectuală se referă la creațiile mintii: invenții (brevete), opere literare și artistice, simboluri, nume, imagini, design, care pot fi utilizate în activități comerciale. Deținătorul proprietății intelectuale trebuie răsplătit pentru uzul acestuia, iar acest fapt încurajează inovația și creativitatea, spre beneficiul umanității.

Proprietatea intelectuală este împărțită în două categorii principale:

- *Dreptul de autor (Copyright)*, care include lucrări literare și artistice precum romane, poeme, piese de teatru, jocuri, filme, opere muzicale, situri web, picturi, fotografii, sculpturi, design arhitectural etc. *Drepturile conexe* includ drepturile artiștilor apărute ca urmare a interpretării, drepturile legate de înregistrările efectuate de producătorii de fonograme și drepturile apărute urmăre a emisiei programelor de radio și televiziune.

- *Proprietatea industrială*, care include brevete de invenție (patente), mărci și indicații geografice, desene și modele industriale și topografi pentru produse semiconductoare.

Proprietatea intelectuală include produse, acțiuni sau procese pe care individul le-a creat și care îi oferă acestuia un avantaj competitiv. Evidențiem aici următoarele categorii ale acestor componente:

- *Proprietatea industrială*: invenții (brevete), mărci înregistrate, desene industriale, noi varietăți de plante și indicații de origine geografică.

- *Opere artistice protejate de drepturile de autor*: lucrări literare și artistice originale, muzică, programe de radio și televiziune, software, baze de date, proiecte arhitecturale, creații publicitare și multimedia.

- *Strategii comerciale*: secrete comerciale, know-how, acorduri de confidențialitate, producție rapidă.

În conformitate cu articolul doi al Convenției pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI), semnată la Stockholm la 14 iulie 1967, pot fi menționate următoarele obiecte ale proprietății intelectuale:

- operele literare, artistice și științifice,
- interpretările artiștilor, interpreților, execuțiile artiștilor executații, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune,
- invențiile în toate domeniile activității umane,
- descoperirile științifice,
- desenele și modelele industriale,
- mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, precum și numele comercial și denumirile comerciale,
- protecția împotriva concurenții neloiale și altele. [9]

În Republica Moldova funcționează Legea cu privire la protecția drepturilor de autor și drepturile conex nr. 139 din 02.07.2010. În conformitate cu legislația în vigoare, Republica Moldova acordă protecție următoarelor obiecte de proprietate intelectuală:

- invențiilor,
- indicațiilor geografice,
- denumirilor de origine,
- specialităților tradiționale garantate,
- modelelor și desenelor industriale,
- mărcilor,
- topografiilor circuitelor integrate,
- soiurilor de plante,
- drepturilor de autor și conexe. [8]

Evident, sirul acestor obiecte nu este exhaustiv, făcând posibilă modificarea sau completarea lui cu noi obiecte care pot să apară în viitor și pot fi recunoscute ca protejabile.

Astfel, capitalul intelectual devine un element de importanță vitală pentru durabilitatea unei societăți.

În continuare vom analiza care este structura capitalului uman, potrivit literaturii de specialitate. În urma generalizării cercetărilor literaturii de specialitate, vom trage concluzia că capitalul uman are o structură deosebit de complexă, iar componentele lui pot fi studiate la următoarele nivele:

1. *Nanonivel sau la nivelul individului*: capitalul sănătății, capitalul intelectual, organizatoric și antreprenorial. Capitalul uman individual constă din totalitatea cunoștințelor, competențelor obținute pe parcursul educației formale, a abilităților înăscute și a experienței dobândite la locul de muncă, precum și a stării de sănătate a individului.

2. *Micronivel sau nivelul companiei*: activele recunoscute ale capitalului individual, activele nemateriale ale firmei (capital organizațional, capital structural, brand-capitalul și capitalul social). Capitalul uman specific firmei constă în abilitățile și cunoștințele care sunt relevante în cadrul unei firme aparte și aduc angajatului câștiguri monetare corespunzătoare produsului său marginal curent.

3. *Mezonivel sau nivelul unei ramuri*: componente identice agregate. Capitalul specific ramurii industriale constă în cunoștințele ce decurg din experiența specifică unei industriei.

4. *Macronivel sau nivelul economiei naționale*: capitalul biologic, social, politic, potențialul intelectual național și prioritățile concurențiale naționale. Capitalul uman al unei națiuni constă în cunoștințele, abilitățile și competențele tuturor indivizilor unei națiuni precum și a stării de sănătate a acestora, în contextul în care educația și sănătatea reprezintă indicatorii calității capitalului uman.

Capitalul intelectual poate fi definit ca sursa energetică a unei organizații care, printr-o utilizare conștientă și rațională, poate fi transformată într-un bun de valoare, constituind un avantaj relativ ce poate aduce beneficii în viitor, într-o economie inovațională.

Există diverse clasificări ale activelor intelectuale, una dintre acestea împarte capitalul intelectual în trei categorii generale: capitalul relațional, uman și structural.

Capitalul uman vizează cunoștințele, competențele și deprinderile pe care muncitorii „le iau cu ei seara acasă”, de exemplu, capacitatea de inovație, creativitatea, deprinderile, experiența profesională, aptitudinea de a munci în echipă, flexibilitatea, toleranța, motivația, satisfacția, capacitatea de instruire, formarea structurală și studiile.

Capitalul relațional ține de resursele reieșite din relațiile exterioare ale întreprinderii cu clienții săi, furnizorii și partenerii de cercetare-dezvoltare. El acoperă o parte a capitalului uman și structural implicat în relațiile întreprinderii cu partenerii externi.

Putem exemplifica prin imaginea întreprinderii în exterior, fidelitatea clienților, satisfacerea acestora, legăturile cu furnizorii, puterea comercială și capacitatea de negociere cu organismele financiare.

Capitalul structural vizează cunoașterea ce rămâne în întreprindere „de îndată ce personalul pleacă seara acasă”. El cuprinde utilizările, procedurile, sistemele, cultura și bazele de date ale întreprinderii, de exemplu, flexibilitatea structurală, serviciile de documentare, existența unui pol de cunoaștere, utilizarea generală a tehnologiilor, a informațiilor și capacitatea de învățare organizațională.

Structura componentelor capitalului intelectual, în viziunea lui I. Jianu, C. Brătianu [5] este prezentată în figura 1:

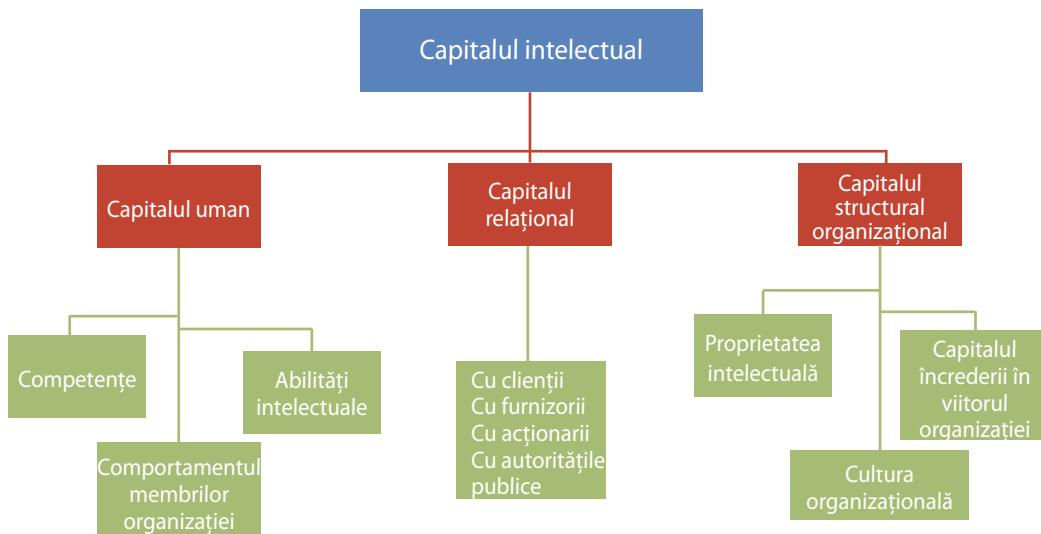

Fig. 1. Elemente structurale ale capitalului intelectual

Sursa: elaborare proprie după I.Jianu, C.Brătianu, Dinamica semantică a conceptului de capital intelectual.

Ed.: ASE București, p.135-143.

Analizând structura componentelor capitalului intelectual, constatăm că, prin competența, calificația și abilitatea intelectuală a angajaților, capitalul uman determină evoluțiile activității economice atât la nivel micro, cât și macro, în sensul creșterii economice.

Capitalul uman și cel intelectual nu se suplinesc reciproc. Astfel, capitalul intelectual reprezintă capitalul uman cu un nivel intelectual și creativ înalt ce permite posesorului său să obțină un produs intelectual.

Pe de o parte, pentru capitalul uman sunt caracteristice și capacitațile intelectuale fizice, cunoștințele, experiența, pe când la baza capitalului intelectual se află cunoștințele și capacitațile creative. Pe de altă parte, capitalul intelectual este un concept mai larg comparativ cu capitalul uman deoarece include în sine, în afară de capacitațile caracteristice capitalului uman, activele care pot fi înstrăinăte (proprietatea intelectuală). Adeptii celei de a doua viziuni includ capitalul uman în componența capitalului intelectual.

Capitalul intelectual este o categorie mai largă și înglobează capitalul uman, capitalul relațional și capitalul structural-organizațional.

În concluzie, vom sublinia, că capitalul uman este un element component al capitalului intelectual, acesta presupune investiții în educație, în cultura organizațională, având în vedere atât dinamica unei

organizații bazate pe învățare într-un mediu competitiv, în continuă schimbare, cât și propria sa creațivitate și potențial inovativ, toate într-o economie inovațională. În acest tip de economie, capitalul intelectual este factorul ce determină direcțiile de orientare ale științei și cercetării tehnologice. Acest factor determină de fapt schimbările în sfera tradițională de dezvoltare materială, orientând întregul proces către dezvoltarea bazată pe tehnologia informațională, sistemele computerizate și tehnologiile înalte (*high-tech*). Capitalul intelectual în relație directă cu capitalul uman contribuie la sustenabilitatea unei organizații, având la bază următoarea idee: cunoașterea înseamnă putere și profitabilitate.

Factorul determinant în aprecierea calității capitalului uman îl constituie cunoștințele tehnice, comerciale, manageriale ale lucrătorilor care reprezintă elementele esențiale ale cerințelor față de calitatea capitalului uman. Aceasta determină gradul de diferențiere a calității capitalului uman.

Cu toate acestea, calitatea capitalului uman depinde nu numai de nivelul dotării materiale a întreprinderii, dar și de capacitatea muncitorilor de a participa la luarea deciziilor în procesul de conducere. Această capacitate este influențată, în mare măsură, de relațiile de producție existente la nivelul întreprinderii. În mediul actual, caracterizat prin dinamica ridicată a schim-

băilor întregului sistem de relații de producție, calitatea respectivă este una primordială și influențează în mod direct dezvoltarea întreprinderii.

Încă din anii '90 măsurarea capitalului intelectual a devenit una din preocupările de cercetare pentru practicieni, luându-se în calcul o serie de criterii ce provin atât din zona științifică, cât și din cea a mediilor de afaceri.

Până la ora actuală nu a fost prezentat niciun proiect complet de măsurare a capitalului intelectual. Potrivit profesorului N. Bontis [1], există patru sisteme de măsurare, folosite în prezent de practicieni:

- *Cuantificarea bugetării resurselor umane.* Obiectivul metodei este acela de a quantifica valoarea economică a oamenilor în cadrul organizației cu scopul de a fi folosită în cadrul deciziilor manageriale și financiare.
- *Valoarea economică adăugată.* Modelul valorii economice adăugate a fost introdus ca o măsurătoare comprehensibilă a performanței care leagă elaborarea bugetului, planificarea financiară, realizarea obiectivelor, măsurarea performanțelor, informarea acționarilor și stimularea prin compensații pentru a înregistra corect toate modalitățile prin care firma poate crea sau pierde valoare.
- *Metoda tabelei echilibrare* măsoară atât facto-rii finanziari, cât și pe cei nonfinanțieri, inclusiv aici perspectiva clienților, a proceselor interne, perspectiva dezvoltării și trainingului, precum și un sistem de relații coerente între aceste măsuri.
- *Modelul Navigator.* Potrivit acestui model, capitalul intelectual era împărțit în capital uman și capital structural. Totuși, Sveiby, în anul 2004 [6], a reușit să grupeze toate abordările existente pentru măsurarea capitalului intelectual în cadrul unei organizații, în patru categorii, respectiv:
 - Modele bazate pe evaluarea directă a capitalului intelectual – se estimează valoarea activelor intangibile prin identificarea diferențelor componente și măsurarea acestor componente.
 - Modele care au la bază valoarea de piață – capitalul intelectual se determină ca diferență dintre valoarea de piață a firmelor și capitalul social.
 - Modele bazate pe venituri ale activelor – se bazează pe concepte tradiționale de contabilitate.
 - Modele bazate pe punctaje-cadru – se definesc componentele capitalului intelectual (capitalul uman, capitalul structural și capitalul de piață) și se calculează indicii care sunt evidențiați în grafice și punctaje.

Dintre toate metodele utilizate în măsurarea capitalului intelectual, merită să evidențiem metoda Indexului Capitalului Intelectual. Această tehnică are la bază patru tipuri de indici, reunite într-unul singur. Acești patru indici sunt: indicele resurselor umane, indicele infrastructurii, indicele inovării și indicele capitalului structural. Schimbările indicelui capitalului intelectual se reflectă în modificarea valoiei de piață a firmei.

Concluzii

În concluzie, vom sublinia că avuția vitală a unei națiuni trebuie protejată. Trebuie create măsuri, strategii care ar asigura condiții oportune pentru protejarea proprietății intelectuale, deoarece doar astfel vom putea păsi pe traseul competitiv. Asigurarea competitivității impune durabilitate în acte, norme, activități, acțiuni. Această durabilitate poate fi asigurată de protecția capitalului intelectual al societății. Un imperativ al asigurării competitivității naționale este asigurarea unui comportament etic.

Dezvoltarea economico-socială din ultima perioadă a dus la o creștere spectaculoasă a unui număr de probleme, a creat dileme între conceptul om-societate și responsabilitatea grupului de manageri care asigură conducerea operativă a țărilor, impunând, într-o economie de piață concurențială și în condiții de globalizare, respectarea unor norme de etică și morală, în același timp, firmele fiind obligate să respecte diversitatea culturală, legile, obiceiurile, convingerile și modelele de comportament ale societății unde își desfășoară activitatea.

Referințe

1. Becker, G. *Capitalul uman o analiză teoretică și empirică cu referire special la educație.* București: ALL, 1997.
2. Buhalis, D.; Laws, E. *Tourism distribution channels, Practices issues and transformation.* London, 2001.
3. Chryssider, G.; Kaler, J. *An introduction to business ethics.* London: Chapman & Hall, 1993.
4. Fathutdinov, R. *Managementul competitivității întreprinderii.* Moscova: Ecsmo, 2005.
5. Jianu, I., Brătianu, C. *Dinamica semantică a conceptului de capital intelectual.* București: ASE, 2007.
6. Sveiby, K. *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge based.* San Francisco: Barrett-Kohler Publishers, 1997.
7. Trevino, L.; Nelson, K. *Managing business*

ethics. New York: Jhon Willey & Sons Inc , 1995.

8. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe. Disponibil în format electronic: <lex.justice.md/md/336156>.

9. Convenția Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale. Disponibil în format electronic: < <http://agepi.gov.md/pdf/law/international/wipo.pdf>>.

REZUMAT

În prezentă lucrare am analizat elementele caracteristice ale evoluției capitalului intelectual și influența sa în formarea competitivității naționale. Întrucât Republica Moldova a semnat acordul de asociere cu Uniunea Europeană apare necesitatea de a proteja valorile existente și de a crea noi valori. Dat fiind faptul că creația umană este o valoare imensă și inevitabilă pentru o țară care dorește să se integreze mai ușor în Uniunea Europeană, protejarea ei este o necesitate vitală. Deci apare necesitatea de a crea condiții optime de a proteja proprietatea intelectuală a oamenilor.

Metodologia cercetării s-a axat pe utilizarea următoarelor metode: analiza, sinteza, inducția, deducția, abducția, analiza comparativă.

În concluzie, putem menționa că protejarea celei mai importante avuții a societății, a proprietății intelectuale este o cerință a statelor competitive și care doresc să se afirme pe piață, să pășească ferm pe traseul durabil prin crearea unei vizuni strategice.

Cuvinte-cheie: capital uman, capital intelectual, competitivitate, competitivitate națională, proprietate intelectuală.

ABSTRACT

In this paper I have analyzed the characteristic elements of the evolution of intellectual capital and its influence in shaping the national competitiveness. Since the Republic of Moldova signed the Association Agreement with the European Union there appears the need to protect existing values and create new values. Given that human creation is an immense and inevitable value for a country that wants to integrate more easily into the European Union, its protection is vital. So there appears the need to create optimal conditions to protect intellectual property of people.

The research methodology was based on the use of the following methods: analysis, synthesis, induction, deduction, abduction, and comparative analysis.

In conclusion, we should mention that protection of the most important wealth of the society, of intellectual property is a requirement of the competitive states and which wish to assert on the market, to tread firmly on the sustainable path by creating a strategic vision.

Keywords: human capital, intellectual capital, competitiveness, national competitiveness, intellectual property.

РЕФЕРАТ

Вклад этики в формирование интеллектуального капитала и защиту интеллектуальной собственности. В настоящей работе мы провели анализ характерных особенностей развития интеллектуального капитала и его влияния на формирование национальной конкурентоспособности. Поскольку Республика Молдова подписала с Европейским Союзом Соглашение об ассоциации, возникает необходимость в охране существующих ценностей, а также в создании новых ценностей. Учитывая тот факт, что человеческое творение представляет собой огромную и неизменную ценность для страны, желающей вступить в Европейский Союз более легким путем, защита данного творения приобретает жизненно важное значение. Таким образом, возникает необходимость в создании оптимальных условий для защиты интеллектуальной собственности граждан.

Методология исследования основана на использовании следующих методов: анализ, синтез, индукция, дедукция, абдукция, сравнительный анализ.

В заключении можно отметить, что защита самого важного богатства общества – интеллектуальной собственности – является требованием конкурентоспособных государств, которые хотят самоутвердиться на рынке, твердо вступить на путь устойчивого развития посредством формирования стратегического видения.

Ключевые слова: человеческий капитал, интеллектуальный капитал, конкурентоспособность, национальная конкурентоспособность, интеллектуальная собственность.

CUM REFORMĂM CERCETAREA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA?

DR.HAB. GHEORGHE CUCIUREANU,
DIRECȚIA POLITICI ȘI MONITORIZARE DOCTORAT, CNAA
DR. HAB. VITALIE MINCIUNĂ,
DIRECȚIA DE EVALUARE ȘI ACREDITARE, CNAA
ASOCIAȚIA „PRO-TEST”^{1*}

ÎN ANUL 2015 A FOST FINALIZAT PROIECTUL „CONSOLIDAREA AUTONOMIEI UNIVERSITARE ÎN MOLDOVA EUniAM [1]”, ÎN CARE AU FOST IMPLICATE 8 UNIVERSITĂȚI DIN REPUBLICA MOLDOVA. ÎN CADRUL RAPORTULUI „RESTRUCTURAREA, RAȚIONALIZAREA ȘI MODERNIZAREA SECTORULUI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA” AU FOST FĂCUTE UN ŞIR DE PROPUNERI DE REFORMARE A CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ȘI A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR [2]. CONSIDERĂND CĂ ATITUDINILE CRITICE, DISCUȚIILE PERTINENTE ȘI ACȚIUNILE DE REFORMARE CARE REZULTĂ DIN ACESTEA POT CONDUCE LA MODERNIZAREA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ȘI A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA, AM ANALIZAT ACEST RAPORT CA PUNCT DE PORNIRE ÎN ACESTE DISCUȚII. ÎN ACEST SENS FORMULĂM OBSERVAȚIILE ȘI RECOMANDĂRILE NOASTRE, ALE ASOCIAȚIEI „PRO-TEST”, PE MARGINEA PROPUNERILOR EUniAM.

Relevanța experienței internaționale utilizate. Propunerile EUniAM au la bază o analiză comparativă (benchmarking) a experienței din cinci țări, ceea ce reprezintă un lucru pozitiv, deoarece considerăm că nu trebuie să reinventăm roata, ci să implementăm pas cu pas soluțiile care s-au dovedit a fi reușite în alte părți. Totodată, alegerea țărilor pentru analiza comparativă nu ni se pare suficient de relevantă, cel puțin pe segmentul cercetare. Patru din cele cinci sisteme de cercetare/învățământ superior analizate (Danemarca, Lituania, Scoția, și Suedia)

pot fi atribuite tipului „nord-european” de organiza-re, în care universitățile domină categoric cerceta-re publică. În multe state din Europa, însă, un rol important în cercetare îl joacă și institutele publice de cercetare, în special în Franța, Germania, Spania, Italia și unele state ex-socialiste din Europa de est (în 6 din care institutele execută mai multe cercetări decât universitățile) și ar fi fost util de inclus în ana-liză mai multe modele de organizare pentru a putea alege ce se potrivește mai bine Republicii Moldova. Din alte moduri de organizare a fost ales pentru comparație doar sistemul din România, dar se pare că el a fost puțin utilizat la formularea propunerilor. Credem însă că, pentru înaintarea unor propuneri pertinente privind organizarea cercetării și inovării, ar fi fost interesantă și utilă compararea experienței și a altor state foste socialiste din regiunea noastră, comparabile după dimensiuni cu Republica Moldova, de exemplu, [Slovenia](#), cu o evoluție impre-sionantă în domeniul cercetării (în care, pe lângă universități, un rol important îl au și institutele de cercetare) [3] sau [Slovacia](#) (în care un rol important îl are Academia de Științe) [4].

Propunerea de desființare a AŞM și trecere a institutelor subordonate la universități. În re-structurarea sistemului de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova ar trebui să începem prin a da răspuns la întrebarea: pentru ce ne trebuie și ce funcții ar trebui să exercite știința în Republica Moldova?

Considerăm că, în condițiile în care nu ne putem permite să dezvoltăm cercetări științifice profunde în majoritatea domeniilor, **funcția de instruire a științei** ar trebui să fie una de bază. Este necesar

^{1*} Asociația PRO-TEST (Promovarea Responsabilității, Ones-tițăi, Transparency și Echității în Știință și Tehnologii) este o asociație obștească, care își propune să sprijine și să pro-moveze în Republica Moldova un sistem de cercetare-dez-voltare, bazat pe meritocrație și integritate (eventual poate fi indicat președintele Asociației aici). Informații despre Asociație pot fi găsite pe site-ul acesteia - <https://protest-md.wordpress.com/>

ca cel puțin să putem înțelege ceea ce se întâmplă în știința și tehnica mondială, să urmărim dezvoltarea acestora și să participăm în limita posibilităților. Acest lucru poate fi realizat prin intermediul procesului de învățământ, transmitând noilor generații capacitatea de înțelegere a problemelor, metodelor, tehnologiilor științifice moderne. În acest sens susținem propunerea proiectului EUniAM de a integra știința și învățământul superior. Rămâne să vedem însă cât și cum integrăm.

Raportul analizat nu conține argumente foarte clare, bazate pe analize profunde, în favoarea necesității desființării AŞM și trecerii institutelor acestia la universități. Nu se fac trimiteri nici la alte studii, rezultatele cărora ar argumenta o astfel de decizie. Se creează impresia că autorii studiului, în urma constatării că cercetarea din instituțiile de învățământ superior este slab dezvoltată, propun prima soluție la îndemână (preluarea resurselor umane și materiale în domeniul științei din altă parte), fără a avea o vizion integră asupra dezvoltării ulterioare a cercetării științifice în Republica Moldova. Totodată, nu e clar în ce mod simplă trecere la universități a institutelor de cercetare-dezvoltare va consolida legăturile între instruire și cercetare, or raportul nu conține mecanisme concrete în acest sens și răspunsuri la multiplele întrebări: Cercetătorii din institute devin cadre didactice sau doar își schimbă subordonarea? Aceștia vor fi stimulați / obligați să se implice în instruire? Instituțiile vor continua să activeze sub această formă sau vor deveni laboratoare / centre / catedre?

Codul de bune practici (p.111) menționează că „Cercetările sunt concentrate pe lângă departamente tematice” și că „Universitatea este autonomă în crearea structurilor proprii de organizare și realizare a cercetărilor științifice: centre sau laboratoare, unități de proiectare, centre de consultanță, clinici universitare, unități de microproducție, stațiuni experimentale sau alte entități de producție și transfer de cunoaștere și tehnologie, centre integrate de cercetare, studii și business”, ceea ce arată că instituțiile pot suferi diferite transformări, mai ales dacă fuzionarea lor cu universitățile nu va fi precedată de negocieri. În plus, planul propus în cadrul proiectului stipulează că AŞM este desființată la prima etapă (9 luni) a implementării propunerilor (pag.33), iar rationalizarea (fuzionarea instituțiilor) începe în etapa a doua (care poate dura până la 12 luni) și nu

este clar care este statutul institutelor AŞM și cum funcționează ele în această perioadă.

Părerea noastră este că institutele AŞM ar trebui să aibă un grad diferit de libertate în ceea ce privește decizia de asociere la universități, în funcție de performanță dovedită și funcția îndeplinită. Institutele de cercetare cu performanțe recunoscute la nivel internațional (rezultate incluse în cele mai importante baze de date internaționale, proiecte internaționale și importante fonduri externe aflate și.a.) și care astfel își realizează cu succes funcția de cunoaștere ar trebui să aibă un cuvânt greu pe marginea afiliierii lor (universitate, grup de institute, AŞM). Chiar și exemplul Danemarcei, care a stat la baza propunerilor EUniAM, arată că în urma reformării rezultatul nu e neapărat fuziunea (din 15 institute de cercetare din această țară două au rămas independente).

Un alt grup de institute sunt cele care realizează cercetări cu specific național (istorie, limbă, cultură), care de obicei nu sunt profitabile din punct de vedere economic, dar sunt absolut necesare, atât pentru conservarea și dezvoltarea valorilor naționale, cât și pentru a explica procesele ce au loc într-o societate. Având în vedere slaba integrare a unor astfel de studii în mecanismele de piață, în condițiile autonomiei universitare ar putea exista tentația de marginalizare a acestor cercetări. Problema în cauză ar trebui analizată cu mare atenție astfel încât să se stabilească cu exactitate cadrul în care ar putea fi mai bine realizată această funcție a științei și, cel puțin, să fie prevăzute condiții clare de menținere a unor astfel de institute în cazul transmiterii acestora în subordonarea universităților.

Funcția economică (tehnologică) a științei este mai slab realizată de institutele științifice din Republica Moldova în condițiile unei cereri limitate pentru tehnologii și aceea satisfăcută de către întreprinderi în special prin importuri de tehnologii de pește hotare. Trebuie să ținem seama că transformarea cunoștințelor în tehnologii și implementarea acestora în producție sunt procese determinante în mare măsură de situația economică generală. Cu toate acestea, există încă instituții care realizează cercetări aplicative pronunțate și ar trebui de văzut cum pot fi ele integrate mai bine în triumful cunoașterii. Raportul analizat nu conține nicio referință la așa-numitele institute ramurale (în prezent membri

de profil ai AŞM), care de fapt au fost create tocmai pentru a implementa rezultatele cercetărilor științifice în ramura respectivă. Care va fi soarta lor? Vor fi lichidate? Rămân a fi doar consultanți ai autorităților publice din domeniul respectiv, îndeplinind funcția de expertiză? Fuzionează cu universitățile? Sunt întrebări care își așteaptă răspunsurile dacă tot au fost făcute propuneri pentru întregul sistem de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova.

Până la urmă, deciziile finale de fuzionare, transferare trebuie să se bazeze pe o evaluare obiectivă (cu criterii clare), pe o argumentare convingătoare făcută în urma debaterilor în colectivele de angajați, în fața căror să fie prezentată starea reală a lucrurilor. Altfel, ar fi o acțiune similară celei legate de hotărârea de optimizare a institutelor din 2005 [5], adoptată fără a se ține cont de analizele sau evaluările Consiliului Național pentru Acreditație și Atestare, care este instituția publică abilitată în acest sens. Suntem pentru decizii bazate pe expertiză, nu pe percepții, afilieri sau interese.

Modul de organizare a sistemului CDI. Este binevenită propunerea creării unor organisme naționale comune de coordonare și implementare a politicilor învățământului superior, cercetării și inovării în Republica Moldova, propuse de către EUniAM (Ministerul Educației, Cercetării și Inovării și Agenția Națională pentru Cercetare și Inovare - ANCI). Totuși, textul și figurile din raport nu sunt pe deplin edificatoare în ceea ce privește configurația sistemului de cercetare și inovare, or, după părerea noastră, nu poate fi concepută separat organizarea și finanțarea cercetării din învățământul superior fără a fi prezentată o vizuire integră asupra modului de elaborare și implementare a politicilor, de finanțare și evaluare a cercetării și inovării la nivel național. Astfel, nu este clar cum vor fi luate în considerație la elaborarea politicilor științei interesele diferitor actori (ale cercetătorilor, care susțin o politică socială, axată în special pe necesitatea menținerii potențialului științific; ale antreprenorilor și politicienilor, care promovează politica economică favorizând cercetările profitabile; ale reprezentanților învățământului superior, care susțin politica de integrare a cercetării în învățământul superior și.a.). În opinia noastră, ar trebui să existe un organ consultativ suprem în domeniul științei și inovării, con-

dus de prim-ministrul sau președintele țării, care să reunească toți actorii interesați. Ca organ de implementare a acestei politici, susținem crearea ANCI, dar este necesar să se precizeze mai exact modul de formare și mecanismele ei de funcționare. În special este foarte important de a asigura evitarea conflictelor de interese într-o comunitate științifică mică.

Propunerile EUniAM prevăd că ANCI va avea trei unități: pentru *cercetare independentă*, pentru *cercetare strategică* și pentru *finanțarea de bază*, ceea ce, în opinia noastră, este justificat. Salutăm în special stabilirea unei unități pentru cercetare strategică, ceea ce va da posibilitatea să fie efectuate cercetări asupra celor mai stringente probleme la nivel național, aşa cum le înțeleg factorii decidenți. Prin crearea acestei unități, autoritățile statului ar obține un instrument eficient pentru fundamentarea deciziilor în domeniile de competență. Importanța instituirii acestui mecanism rezultă din faptul că în prezent autoritățile au o influență slabă asupra stabilității tematicii cercetărilor, aproape toate cercetările urmând abordarea de jos în sus, ceea ce se soldează cu o integrare nesemnificativă a cercetării în sistemul național de inovare. Doar programele de stat, principalul instrument de realizare a politicii de stat în sfera științei și inovării (conform legislației actuale), includ și elemente ale abordării de sus în jos (prin implicarea ministerelor și agențiilor la formularea programelor), însă finanțele alocate în acest scop sunt modeste, reducându-se în ultimii cinci ani de peste trei ori și constituind mai puțin de 2% din finanțarea publică. EUniAM propune ca unitatea pentru cercetare independentă să aibă cinci consilii (pag.45), dar documentul nu conține nicio descriere a rolului acestora și din această cauză nu vedem necesitatea lor, cu atât mai mult cu cât ideile vor veni de la cercetători, astfel existând riscul să nu fie distribuite echilibrat între domeniile acoperite de aceste consilii (care sunt similare celor din Danemarca). Totodată, chiar dacă denumirile Ministerului și Agenției cuprind noțiunea de „inovare”, în raport nu se conțin prevederi privind inovarea. Dacă tot s-a decis de a avea unități distincte în cadrul ANCI, considerăm absolut necesar de a institui și o unitate pentru inovare în cadrul acesteia (unitate de altfel existentă în alte țări cu structură similară – vezi același exemplu al Danemarcei).

Finanțarea cercetării și a învățământului superior. Susținem propunerile de distribuire a finanțării publice prin două modalități (de bază și competitivă), cu aplicarea unor criterii clare, în mod transparent. Este binevenită și propunerea ca universitățile să poată păstra fondurile necheltuite și de a le reporta de la un an la altul (pag.100). Proporția finanțării prin competiție (1/5) ni se pare redusă și credem că ar trebui să crească până la cel puțin 1/3, fie imediat, fie în decurs de câțiva ani. Experiența țărilor analizate în cadrul proiectului EUniAM sugerează de asemenea o pondere mai mare a finanțării competitive, raportul dintre finanțarea competitivă și cea de bază constituind, spre exemplu, 64:36 în România [6] și 41:59 în Danemarca [7]. Raportul EUniAM susține că atât formula pentru finanțarea învățării și a predării, cât și cea pentru finanțarea cercetării și a inovațiilor, sunt bazate pe performanță, însă analiza formulelor nu ne arată clar cum este stabilit nivelul performanței (pag.39-40). Se menționează că prin formula pentru învățare și predare se vor asigura 100% finanțare (pag.24), dar nu este foarte clar cum pot fi asigurate pe deplin necesitățile în finanțare în cazul în care universitatea este mai puțin performantă. Formula de finanțare a cercetării și inovării ($Rit = Fc + Fb$) nu este de fapt o formulă de distribuire a finanțării după indicatori de performanță, ci ne arată că finanțarea e constituită din două părți: competitivă și de bază. Dar și acum finanțarea cercetării are loc prin două modalități (înstitutională și prin concurs, e adevărat că fără nicio formulă de distribuție pentru prima modalitate), mai importante însă sunt modul concret și criteriile de repartizare. În acest sens, este bine că sunt indicate criterii de performanță pentru distribuirea finanțării de bază (publicații; granturi de cercetare externe și numărul de doctoranzi). Totuși, la primul criteriu ar trebui indicat clar că se vor lua în considerație nu orice publicații (întrucât majoritatea celor locale îndeplinește în cel mai bun caz funcția de popularizare a științei), ci doar cele recunoscute internațional, iar per ansamblu ar fi bine să fie arătată ponderea fiecărui indicator (spre exemplu, aşa cum este în Danemarca, modelul căreia stă la baza propunerilor).

Dacă la stabilirea finanțării de bază vor fi utilizate doar cele trei criterii enumerate, atunci nu este

clar cum se va ține seama de necesitatea acoperirii „*salariilor pentru personalul tehnic din laboratoare, întreținerea echipamentelor*” (cum e specificat în propunerii), mai ales dacă există echipament costisitor sau sunt mulți lucrători tehnici și ingineri. Credem că formula de bază ar trebui să țină seama și de numărul cercetătorilor, cheltuielile pentru deservirea echipamentului etc., cu atât mai mult cu cât institutele transferate de la AŞM vor fi menținute și vor exista funcții de cercetători, nu doar de cadre didactice.

Din propunerile anunțate nu reiese clar dacă la fondurile publice destinate cercetării și inovării pot pretinde și alte organizații publice și private în afara de universități. De asemenea, structura propusă a finanțării prevede, mai degrabă, o perpetuare a sistemului actual (criticat de mulți experți), care nu permite accesul entităților private mici la fondurile publice (pag.29). Asta ar veni în contradicție cu modelul Danemarcei, care finanțează din surse publice cercetarea din întreprinderile mici și mijlocii, inclusiv prin voucheră de cercetare și de cunoaștere.

Un aspect important al distribuirii finanțării, ignorat, practic, de autorii propunerilor EUniAM, este evaluarea pentru acordarea finanțării competitive – un element critic pentru Republica Moldova. Documentul nu arată dacă, pe lângă ANCI, va fi constitut un consiliu consultativ de expertiză sau alte structuri. Doar la „finanțarea cercetării strategice” se menționează că „*cererile vor fi supuse unei evaluări de înaltă calitate, inclusiv evaluării internaționale*”. O evaluare cu participarea experților externi ar fi necesară, însă doar în cazul cercetării independente, care se bazează pe inițiativa liberă a cercetătorilor, nu pe necesitățile sociale și economice, și, deci, ar trebui evaluată mai exigent pentru a identifica eventualele beneficii.

Și descrierea bunelor practici în evaluarea personalului academic conține anumite ambiguități. Astfel, nu este clar ce înseamnă: *publicații marcante la nivel național* (un element al criteriului „*Munca de cercetare*”) – în prezent nu se utilizează așa notiuni și nu este clar cum și de către cine se va stabili încadrarea în acestea; *citări la nivel național sub aspect calitativ* – nu există un sistem de citări la nivel național și nu poate fi ținută astăzi o astfel de evidență ș.a. Totodată, potrivit documentului, personalul

academic este evaluat în baza a trei componente, dar, în același timp, acesta ne oferă în continuare descrierea a patru componente (p.116-117).

Propunerea de reducere a numărului universităților până la 7 (4+3). Este bine argumentată de către EUniAM necesitatea raționalizării universităților, iar principiile de raționalizare stipulate în propunerii (pag.30-31) ar trebui să stea la baza unei eventuale decizii politice. Susținem ideea „mai puține universități, dar mai bune” în Republica Moldova, având în vedere atât tendințele demografice de reducere a numărului populației și a capacitatilor de atragere a studenților, cât și posibilitățile de asigurare a masei critice și oportunitățile sporite în cazul unor instituții mai mari. În același timp, fiind fideli principiului că orice fuziune trebuie să aibă la bază analize, evaluări profunde și criterii clare, avem rezerve față de numărul și universitățile propuse să rămână în urma procesului de raționalizare. Propunerile EUniAM nu se bazează pe o analiză comparativă a resurselor (număr de studenți, profesori, infrastructură etc.) și a performanțelor universităților naționale (în cercetare, predare etc.) și nici pe o analiză a corespunderii misiunii și activităților acestora necesităților economice și sociale ale Republicii Moldova. Singurele criterii care par să fi fost luate în calcul sunt cel geografic și cel tematic. Ultimul însă este aplicat destul de arbitrar, considerându-se, fără a prezenta o argumentare clară, că domeniile în care trebuie să existe universități separate sunt medicina, tehnica și economia. Au existat voci critice care au zis: de ce nu și în domeniul agrar? Si ei ar avea argumente, mai ales în contextul abordării specializării inteligente, care în prezent este un instrument-cheie european în consolidarea cercetării și inovării regionale pentru a atinge creștere economică și prosperitate. Această abordare sugerează că țările sau regiunile ar trebui să identifice și să selecteze un număr limitat de domenii prioritare pentru investiții bazate pe cunoaștere în funcție de condițiile locale, or agricultura poate fi un astfel de domeniu pentru Republica Moldova, având în vedere specializarea economiei, condițiile naturale, existența unor centre de cercetare etc. Nici datele studiilor comparate (inclusiv experiența Danemarcei, luată ca model), care au fost utilizate pentru elaborarea propunerilor, nu sugerează că ar trebui să rămână universități specializate în cele trei domenii.

De asemenea, nu se sugerează nimic despre faptul că ar trebui fixate numărul și denumirea universităților înainte de începerea negocierilor. Aceste lucruri dau naștere suspiciunilor întemeiate legate de afilierea autorilor studiului care ar fi influențat procesul de selectare a universităților lăsate să funcționeze după raționalizare.

Autorii studiului EUniAM propun să fie stabilite criteriile și procedurile de acreditare a instituțiilor abia la sfârșitul celei de-a doua etape de raționalizare (primele două etape durează 21 de luni), adică după ce deja au fost făcute fuzionările și au fost stabilite 6 (+1) universități (p.33). Dar dacă noile universități nu vor corespunde criteriilor? Sau criteriile se vor elabora în funcție de valorile pe care le înregistrează universitățile nou-create? Noi considerăm că criteriile de acreditare ar trebui stabilite până la începerea procesului de negocieri / fuziune. Asta ar permite ca instituțiile care vor fuziona să se pregătească și să se unească astfel încât să fie în stare a face față cerințelor de acreditare. Un criteriu, spre exemplu, ar putea fi numărul de 10-15 mii de studenți pe care trebuie să-i aibă o universitate. Autorii studiului consideră că această cotă este necesară pentru a avea „universități competitive puternice, comparabile ca mărime cu cele din alte țări europene asemănătoare” (p.30). Până la demararea negocierilor între instituții, nu credem că ar trebui indicate atât numărul universităților care rămân, cât și pe cel al universităților concrete care vor fi incluse în procesul de raționalizare. Abia după încheierea perioadei de negocieri, dacă nu se ajunge la raționalizare, ministerul ar urma să intervină cu decizii bine argumentate, bazate pe o analiză profundă a situației. De altfel, aceasta este și experiența Danemarcei, atât de mult invocată în studiu. Dacă sunt indicate universitățile care vor rămânea în urma fuziunii, atunci celelalte ce să mai negocieze: în ce condiții să fie absorbite de primele? Oricum e clar că cele indicate sunt avantajate în a stabili aceste condiții.

Mentionăm că propunerile EUniAM sunt prezentate în raport ca unica soluție de modernizare a învățământului superior și a cercetării din Republica Moldova (pag.23) și, în cazul în care acestea nu vor fi acceptate, va avea loc „închiderea sau falimentul universităților, concedierea personalului academic și tehnic, revolta studenților și a părinților; practic nici o cercetare; nici un transfer eficient de cunoștințe”. Ni

se pare cel puțin o abordare subiectivă, or utilizarea metodelor științifice în procesul de analizare a unei probleme ne pot conduce la mai multe opțiuni de soluționare a ei.

În concluzie, vom sublinia că modul de desfășurare a raționalizării universităților și institutelor prezentat în propunerile din proiect vine în contradicție cu principiile de autonomie pe care proiectul le proclamă și le promovează, întrucât instituțiilor li se indică de facto rolul și locul lor în urma procesului de raționalizare.

Doctoratul. Suntem de acord că „*Dezvoltarea ciclului de doctorat și a școlilor doctorale necesită o masă critică viabilă de doctoranzi, precum și conducători de doctorat calificați și motivați*” (pag.17). Acest lucru poate fi obținut, însă, în opinia noastră, nu neapărat prin fuzionarea tuturor instituțiilor în 6 (+1) universități, ci și prin stabilirea unor criterii de creare și funcționare a școlilor doctorale care ar stimula formarea de parteneriate și consorțiumuri între diferite organizații din Republica Moldova și de peste hotare. Susținem observațiile pertinente ale EUniAM că limitarea doctoratului profesional doar la arte și sport este un „*exemplu de restricție conservatoare ce nu recunoaște varietatea doctoratelor și a căilor spre doctorat*” (pag.63), că organizarea studiilor doctorale nu ar trebui limitată la frecvență la zi și frecvență redusă, ci și prin „*învățare la distanță și învățare mixtă*” (pag.56), dar și că Ministerul Educației cumulează prea multe competențe în organizația doctoratului (ex., la pag. 65). Cu toate acestea, în condițiile Republicii Moldova, cu o comunitate științifică mică și unde nu funcționează mecanismele reputaționale, mai multe propunerile ale EUniAM ce prevăd competențe sporite pentru universități (de ex., abilitarea conducătorilor de doctorat, evaluarea finală a tezelor și conferirea titlurilor) ar putea avea efecte negative asupra doctoratului, mai ales având în vedere consecințele nefaste anterioare ale masificării studiilor universitare de licență. Deloc întâmplător, fostele țări socialiste din estul Europei, cu toate că au o situație mai bună în domeniul cercetării/educației și în cel al asigurării masei critice (spre ex., România și Polonia), continuă să mențină un organ național, independent de universități, care are funcții de monitorizare/evaluare a susținerii tezelor și de confirmare a deciziilor comisiilor de examinare

a acestora. Considerăm că și pentru Republica Moldova este valabil acest model, cu condiția existenței unor criterii și proceduri obiective și transparente de evaluare și simplificare a procesului de susținere a tezelor de doctorat.

Salutăm ideea expertizei externe a tezelor, dar nu considerăm că simpla punere în aplicare a propunerii EUniAM pentru „*desemnarea examinatorilor externi pentru examenele de doctorat*” ar asigura „*o respectare continuă a standardelor*” (pag.64), foarte mult contând și modul de aplicare a acestei prevederi. Îi în prezent în consiliile științifice specializate de susținere a tezelor în Republica Moldova numărul membrilor de peste hotare depășește anual cifra de 100, dar, din păcate, mai există și teze slabe sau chiar plagiate printre lucrările evaluate de acești experți.

Propunerea de a acorda 180 de credite pentru studiile doctorale nu ni se pare cea mai reușită, deoarece este dificil de transformat activitățile de cercetare în credite, din cauza specificului activității științifice, lipsei lucrărilor metodologice la subiectul dat, dar și a faptului că în majoritatea universităților europene activitățile de cercetare din cadrul doctoratului nu se cuantifică în credite. Ar putea fi utilizat sistemul de credite doar pentru etapa de studii din cadrul doctoratului, care ar putea întruni 60 de credite. În acest caz, dacă continuă să fie menținut programul de studii avansate ca un element distinct al doctoratului, după cum e stipulat în Regulamentul de organizare a studiilor superioare de doctorat, ciclul III, ar fi oportun de examinat posibilitatea acordării unui certificat absolvienților acestor studii, iar celor care susțin teza - și a unei diplome. Acest model, cu eliberarea a două documente în cadrul doctoratului, se conține de altfel și în analizele comparative efectuate în cadrul proiectului EUniAM (cazul Suediei).

Analiza și prezentarea situației actuale. Analiza situației din Republica Moldova este dedicată în fond învățământului superior (tratat sub diferite aspecte în vederea asigurării autonomiei universitare), fiind foarte reușit specificate riscurile dezvoltării acestui sector (p.21-22). Cercetarea este însă abordată izolat și la modul general, cu excepția analizei implicării cadrelor didactice în cercetare (o analiză foarte bună a distribuirii sarcinii didactice și a contabilizării realizării sarcinii didactice și de cer-

cerare), care concluzionează foarte pertinent că în universitate „nu există planificare formală, mecanisme de evaluare, finanțare și stimulare a activităților de cercetare ale personalului academic” (pag.5 din Autonomia universitară instituțională în Republica Moldova) [8]. Se pare însă că lipsa unei analize detaliate a sistemului național de cercetare-dezvoltare și, ca urmare, slaba cunoaștere a acestuia, constituie una dintre cauzele deficiențelor propunerilor înaintate, la care ne-am referit mai sus.

lată câteva din aceste erori / neajunsuri / contraziceri din textul studiului „*Restructurarea, raționalizarea și modernizarea sectorului învățământului superior în Republica Moldova*”:

- În majoritatea materialelor se discută despre 15 institute publice de cercetare ale Academiei de Științe a Moldovei (cu excepția datelor din tab.1.6, pag.18 din Autonomia universitară, care indică 31 de instituții de cercetare în cadrul AŞM) și în consecință se propune raționalizarea doar a acestor 15. Probabil că autorii au avut în vedere doar institutele al căror fondator este AŞM și care în urma acreditării obțin statut de membri instituționali ai AŞM (pentru că, de altfel, în conformitate cu legislația în vigoare, orice instituție acreditată obține statut de membru al AŞM, în prezent existând aproape 60 de organizații membre ale AŞM). Dar și numărul acestora este indicat greșit, deoarece numărul institutelor de cercetare care sunt membri instituționali ai AŞM este de 19 (nefiind clar de unde s-a luat cifra 15, ca în Danemarca);

- Raportul nu conține nicio referire la alte 15 institute publice de cercetare, care au în calitate de fondatori ministere și agenții și au statut de membru de profil al AŞM. Majoritatea din aceste instituții au în calitate de fondatori Ministerul Sănătății și Ministerul Agriculturii, iar din propunerii nu este clar dacă și acestea sunt supuse raționalizării și fuziunii cu universitățile;

- Nu este foarte clar ce organ va face până la urmă evaluarea în învățământul superior, la pag. 26 și în organigramă fiind indicată Agenția Națională pentru Acreditare și Asigurarea Calității (ANAAC), la pag. 109 - Agenția Națională pentru Asigurarea Calității în Învățământul Profesional (ANACIP), iar la pag. 110 - Agenția de Evaluare a Calității în Învățământ și Cercetare.

- Există și termeni utilizați, semnificația cărora uneori este dificil de a fi stabilită (de exemplu, abre-

viera din această propoziție: „*Consiliul Universității este responsabil în fața MECI pentru performanța răsunătoare*”, pag.59);

- și din textul studiului Autonomia universitară instituțională în Republica Moldova:

- La pag.19 este indicat, cu referire la Biroul Național de Statistică (BNS), că numărul de cadre didactice în 2013 a fost de aproximativ 5700, dintre care 3338 de cercetători. Aceste cifre de fapt nu au nicio legătură între ele, deoarece în lista cercetătorilor sunt inclusi de către BNS doar persoane care beneficiază de finanțarea publică pentru efectuarea cercetărilor, or o mare parte din aceștia nu sunt cadre didactice, ci doar angajați ai institutelor publice de cercetare. Totodată, după datele unor cercetări științifice, din cele circa 6 mii de cadre didactice la categoria cercetători pot fi atribuite circa 4 mii (circa 1 mie de persoane antrenate în proiecte de cercetare, peste 1 mie de doctoranzi și postdoctoranzi și peste 2 mii persoane cu grade științifice antrenate doar în tematica universitară) [9];

- Mai multe erori se conțin la descrierea structurii învățământului superior și a cercetării (pag.19-21): Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) este prezentat ca fiind instituție a AŞM (!); „*Nivelul operațional este reprezentat prin institutele de cercetare și dezvoltare din cadrul AŞM, prin universitățile publice și cele private acreditate și câteva companii private care desfășoară activități de cercetare*” (dar institutele „ramurale”?); „*Ministerul Economiei coordonează sectorul privat de cercetări și inovații din țară*” (în ce mod?); Nu sunt indicate unele structuri cu atribuții importante în sistemul național de cercetare-dezvoltare (de exemplu, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, Consiliul Consultativ de Expertiză al AŞM și.a.).

- La pag.23 se menționează că „*Noul Cod al educației oferă trei trepte de învățământ superior. Dar, de fapt, studiile de doctorat rămân studii postuniversitare cu două etape*” (nu e foarte clar ce se are în vedere);

- La pag. 52 se indică că „*În prezent există o problemă serioasă privind recrutarea cetățenilor străini pentru universitățile din RM. Majoritatea solicitărilor pentru studii provin de la cetățenii țărilor slab dezvoltate: Gana, Nigeria, Bangladesh, India, Pakistan, Iran etc., așa-numitelor „țări de risc”, când de fapt BNS arată că, în anul de studii 2014/2015, cei mai mul-*

ți studenți sunt din Israel – 70,0%, Ucraina – 6,5%, România – 6,4%, Turcia – 5,2% și Rusia – 2,9% [10];

- Subtitlul de la pag.173 este „Recunoașterea actelor de studii făcute în străinătate la nivel de licență, masterat și doctorat”, dar descrierea se limitează la actele și procedurile Ministerului Educației, fără a fi menționat că recunoașterea gradelor și titlurilor științifice și științifico-didactice se face de către CNAA în conformitate cu Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate, aprobat de Guvern [11];

- La enumerarea tipurilor de proiecte de cercetare (pag.182) sunt omise unele din tipuri, respectiv instrumentele de finanțare a acestora, în special proiectele instituționale care reprezintă peste 70% din finanțarea publică a cercetării-dezvoltării în Republica Moldova.

Concluzii. Susținem principiile promovate în cadrul proiectului EUniAM referitoare la autonomia universitară. Este foarte important că ele vizează cele cinci interfețe ale autonomiei instituționale ale universităților: *guvern – universitate, management universitar – personal academic, personal academic – studenți, universitate – mediu de afaceri și universitate – internaționalizare*. În același timp, considerăm că înlocuirea unui organ de coordonare a științei (Academia de Științe a Moldovei – AŞM) cu alte organe (minister, agenție) nu își are rostul fără o schimbare /îmbunătățire a principiilor, mecanismelor și a modului de a lua decizii în sistemul cercetării-dezvoltării din Republica Moldova. Este nevoie de instituirea unui sistem meritocratic, care să asigure evaluarea obiectivă, stimularea performanței și susținerea cercetătorilor adevărați. Declararea unor obiective și acțiuni, fără a indica mecanismele concrete de implementare, este insuficientă. În plus, orice acțiune ar trebui să fie bine fundamentată prin analize efectuate și să fie însoțită de argumente convin-gătoare, ceea ce poate facilita acceptarea de către comunitate a măsurilor de reformare. Procesul de comasare și trecere dintr-o subordonare în alta a instituțiilor ar trebui să se producă nu în urma unor decizii arbitrale administrative, ci prin stabilirea unor criterii de evaluare, necesitatea atingerii cărora ar stimula procesele integraționiste.

În încheiere, menționăm că analiza noastră nu acoperă toate propunerile EUniAM, întrucât acestea

includ o gamă foarte mare de aspecte, care necesită clarificări și analize. Ea s-a axat în principal pe aspectele ce țin de cercetarea științifică, care ar trebui tratate la nivel național în cadrul unei vizuini unitare, indiferent de sectorul în care se efectuează.

Referințe

1. Proiectul EUniAM – Consolidarea Autonomiei Universitare în Moldova. Disponibil la <http://www.euniam.aau.dk/>. Accesat – 26.11.2015
2. Raportul „Restructurarea, raționalizarea și modernizarea sectorului învățământului superior în Republica Moldova”. Disponibil la http://www.euniam.aau.dk/fileadmin/user_upload/Restructurarea_invatamantului_superior_in_Moldova.pdf. Accesat – 26.11.2015
3. ERAWATCH Country pages: Slovenia. Disponibil la http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/si/country. Accesat – 26.11.2015. Accesat – 26.11.2015
4. ERAWATCH Country pages: Slovakia. Disponibil la http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/sk/country. Accesat – 26.11.2015. Accesat – 26.11.2015
5. Cu privire la măsurile de optimizare a infrastructurii sferei științei și inovării. Hotărârea Guvernului nr. 1326 din 14.12.2005. În: Monitorul Oficial Nr. 168-171 din 16.12.2005
6. ERAWATCH Country Report 2013: Romania. Disponibil la http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/export/sites/default/galleries/generic_files/file_0534.pdf. Accesat – 26.11.2015
7. ERAWATCH Country Report 2013: Denmark. Disponibil la http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/export/sites/default/galleries/generic_files/file_0515.pdf. Accesat – 26.11.2015
8. Raportul „Autonomia universitară instituțională în Republica Moldova”. Disponibil la http://www.euniam.aau.dk/fileadmin/user_upload/Autonomia_Ro_complet_edited.pdf. Accesat – 26.11.2015
9. Minciună, V. Cuciureanu, G. Și totuși câți și unde suntem, cercetătorii din Republica Moldova? Akademos, 3, 2015, pp. 30-38. ISSN 1857-0461.
10. Biroul Național de Statistică. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2014/15. Disponibil la <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4588>. Accesat – 26.11.2015

11. Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate. Hotărârea Guvernului nr. 472 din 06.05.2004. În: Monitorul Oficial Nr. 77-79 din 14.05.2004

REZUMAT

Cum reformăm cercetarea și învățământul superior în Republica Moldova? Autorii articolelui, membri ai Asociației „PRO-TEST”, își expun opiniile polemice asupra proiectului „Consolidarea autonomiei universitare în Moldova EUniAM”, în care au fost implicate 8 universități din Republica Moldova. În cadrul Raportului „Restructurarea, raționalizarea și modernizarea sectorului învățământului superior în Republica Moldova” au fost făcute un șir de propuneri de reformare a cercetării științifice și a învățământului superior. Considerând că atitudinile critice, discuțiile pertinente și acțiunile de reformare care rezultă din acestea pot conduce la modernizarea cercetării științifice și a învățământului superior în Republica Moldova, ei analizează acest raport ca punct de pornire în aceste discuții, prezentând un șir de observații și recomandări față de propunerile EUniAM.

ABSTRACT

How to Reform Research and Higher Education in the Republic of Moldova? The authors of the article, members of the Association “PRO-TEST” express their polemic views on the project “Strengthening university autonomy in Moldova EUniAM in which were involved eight universities from the

Republic of Moldova. In the Report “Restructuring, rationalization and modernization of higher education sector in the Republic of Moldova” were made a series of proposals to reform the scientific research and higher education. We consider that the critical attitudes, pertinent discussions and actions of reform resulting therefrom may lead to the modernization of scientific research and higher education in the Republic of Moldova, they analyze this report as a starting point in these discussions, presenting a series of observations and recommendations to the EUniAM proposals.

РЕФЕРАТ

Как реформировать науку и высшее образование в Республике Молдова? Авторы статьи, члены Ассоциации «PRO-TEST», высказывают спорные мнения о проекте «Укрепление университетской автономии в Молдове (EUniAM)», в котором приняли участие 8 университетов республики. В докладе «Реструктуризация, рационализация и модернизация высшего образования в Республике Молдова» был выдвинут ряд предложений по реформированию науки и высшего образования. Принимая во внимание, что критическое отношение, соответствующие обсуждения и вытекающие отсюда мероприятия по реформированию могут привести к модернизации науки и высшего образования в Республике Молдова, они рассматривают данный доклад как отправную точку для дальнейших обсуждений, представив ряд замечаний и рекомендаций относительно предложений EUniAM.

RAPORTUL UNESCO: CERCETAREA – FACTOR-CHEIE ÎN LUMEA MODERNĂ

DR.HAB. GHEORGHE CUCIUREANU,
CNAA / IDSI

DE ZIUA INTERNAȚIONALĂ A ȘTIINȚEI PENTRU PACE ȘI DEZVOLTARE, LA 10 NOIEMBRIE 2015, A FOST PUBLICAT RAPORTUL UNESCO PRIVIND ȘTIINȚA („UNESCO SCIENCE REPORT: TOWARDS 2030”). DOCUMENTUL ESTE PUBLICAT O DATĂ LA 5 ANI ȘI ANALIZEAZĂ PRINCIPALELE TENDINȚE ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI, TEHNOLOGIEI ȘI POLITICII ÎN MATERIE DE INOVARE ȘI GUVERNANȚĂ. ÎN CONTINUARE VÂ PREZENTĂM CÂTEVA CONCLUZII, CARE SE DESPRIND ÎN URMA ANALIZEI ACESTUI RAPORT.

Concluzia principală a raportului este: mai multă cercetare – o mai bună dezvoltare! Analiza evoluției științei arată că majoritatea țărilor au conștientizat că cercetarea și inovarea sunt cel mai important factor de creștere economică și durabilitate.

În pofida crizei economice, cheltuielile globale în cercetare-dezvoltare au crescut cu 31% între 2007 și 2013, de la 1,132 miliarde până la 1,478 miliarde dolari SUA. E chiar mai mult decât creșterea PIB-ului global în aceeași perioadă - 20%. Diferită este tendința descrisă în raport în cazul Republicii Moldova, cu o reducere a cheltuielilor în domeniu de circa 10%.

Cea mai mare pondere în cheltuielile globale pentru cercetare-dezvoltare revine SUA - 28%, urmată de China (20%), UE (19%) și Japonia (10%). Restul lumii, deși constituie 67% din numărul total al populației globale, contribuie doar cu 23% în investițiile pentru știință. Cu toate acestea, investițiile în cercetare în aşa țări ca Brazilia, India și Turcia cresc

rapid. Această creștere se datorează în principal investițiilor făcute de mediul de afaceri.

Creșterea investițiilor în cercetare-dezvoltare s-a produs deoarece ea a fost identificată ca un factor-cheie al dezvoltării economice și sociale. Ca urmare, marea majoritate a țărilor, indiferent de mărimea produsului intern brut, văd cercetarea și inovarea ca o cale de a se menține sau de a-și găsi locul într-o lume extrem de competitivă.

Investiția în cercetare se manifestă, de asemenea, printr-o creștere a numărului de oameni de știință. Numărul oamenilor de știință a crescut cu 20% față de anul 2007, constituind 7,8 milioane (2013). Cei mai mulți din aceștia lucrează în UE (22% din total), urmată de China (19%) și SUA (16,7%). Pentru Republica Moldova din nou este caracteristică o tendință inversă, numărul cercetătorilor reducându-se în perioada analizată cu 1,2%.

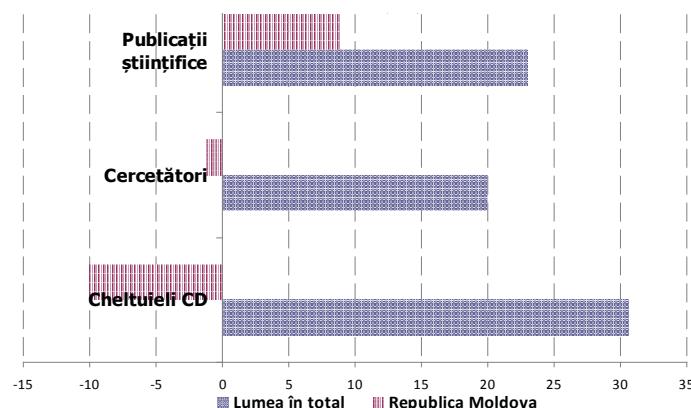
Creșterea investițiilor în cercetare s-a soldat cu o explozie a numărului de publicații științifice: numărul lor a crescut cu 23% față de 2008, ajungând la 1,27 milioane publicații în 2014. La acest capitol întâiaeta o deține Europa (34% din numărul global), urmată de SUA (25%) și China (20%), ultima dublându-și numărul publicațiilor în cinci ani. În pofida reducerii resurselor investite, a fost înregistrată o creștere nesemnificativă, de 8,8%, a numărului publicațiilor științifice și al cercetătorilor din Republica Moldova.

O tendință importantă în lume este creșterea mobilității cercetătorilor. În pofida dezvoltării internetului și a sporirii numărului retelelor online, doctoranzii și cercetătorii mai în vîrstă încă mai simt nevoie de a călători. Aproape jumătate (49%) din doctoranzii internaționali vizitează SUA, după care urmează Marea Britanie (9%), Franța (7%) și Australia (4,6%). Amintim că în Republica Moldova ponderea doctoranzilor de peste hotare (14%) este mai înaltă decât cea a studentilor de la celelalte cicluri sau cea a cercetătorilor.

O altă concluzie a raportului: cercetarea este încă o ocupație preponderent masculină. Dacă la masterat există o paritate între bărbați și femei la nivel global, atunci printre absolvenții de doctorat ponderea femeilor scade până la 43%, iar printre cercetători – până la 28,4%. Femeile sunt mai slab reprezentate în universitățile prestigioase, în pozițiile de conducere sau în comitete de luare a deciziilor. Regiunile cu cea mai mare pondere a cercetătorilor-femei sunt Europa de SE (49%), regiunea Caraibelor, Asia Centrală și America Latină (44%). Este interesant că în statele arabe proporția cercetătorilor-femei (37%) este mai mare decât în Uniunea Europeană (33%). Republica Moldova înregistrează unul din cele mai echilibrate rapoarte gender, femeile predominând printre absolvenții studiilor de doctorat și constituind 48% din cercetători. E adevărat că la nivelul lăzii deciziilor numărul lor scade dramatic, printre membrii Asambliei AŞM, organul național suprem în domeniul cercetării-dezvoltării, ele alcătuind doar 7%.

Experții UNESCO remarcă și o serie de fenomene noi în dezvoltarea științei. Unul din acestea este rolul impresionant al universităților în lume, care devin literalmente instituții globale. Concurența pentru studenți și calitatea educației au adus universitățile la un nivel fără precedent de dezvoltare și influență. Un alt fenomen: știința se îneacă într-o mare cantitate de date. Niciodată nu au fost disponibile pentru oamenii de știință atât de multe informații, ceea ce se datorează marilor colaborări internaționale și dezvoltării cercetării civile, dar și, desigur, tehnologiilor informaționale.

Din păcate, după mulți indicatori, Republica Moldova nu se încadreză în tendințele globale. Acest lucru este demonstrat, în primul rând, de principali indicatori de resurse investite și rezultate obținute (vezi fig. 1). Cum este explicată evoluția științei și altor domenii adjacente în Republica Moldova și ce soluții se propun în raportul UNESCO? Autorii studiului consideră că existența unui teritoriu separatist, necontrolat de autorități, și ratele înalte ale emigrării se constituie în obstacole în concentrarea pe probleme de dezvoltare pe termen lung. Pe de altă parte, asocierea la UE ar fortifica dezvoltarea științei. Un avantaj pentru dezvoltarea noastră sunt considerate, de asemenea, investițiile în învățământ (8,39% din PIB) – cele mai mari din grupul țărilor din regiunea Mării Negre, în cadrul cărora este analizată Republica Moldova. Cu toate acestea, Republica Moldova ocupă ultimul loc din regiune după numărul de cercetători la 1 milion de locuitori (932), iar după numărul de publicații la 1 milion de locuitori (72) întrecem doar Azerbaidjanul.

Experții consideră că Republica Moldova, alături de celelalte țări din regiune, au încă un drum lung de parcurs pentru a ajunge la nivelul țărilor dinamice medii în ceea ce privește politica științei și tehnologiilor, investițiile în capitalul uman, cercetarea-dezvoltarea și infrastructura tehnologilor informaționale. Este necesară o reorientare puternică spre știință și tehnologie în sistemul educațional și în mediul de afaceri. Unele vestigii ale acestei orientări pot fi încă găsite în numărul relativ mare de absolvenți cu calificări tehnice și predominarea publicațiilor în fizică și inginerie. Cu politici și stimulente adecvate, reorientarea acestor țări spre dezvoltare tehnologică intensivă ar fi mai puțin dificilă decât cea a țărilor agrare tradiționale. Pentru a înlocui remitențele ca motor de creștere economică și a trece la economia bazată pe inovare, **Republica Moldova nu are o altă cale decât efectuarea unor reforme fundamentale și o creștere substanțială a finanțării cercetării-dezvoltării**. Mai mult decât atât, pentru a schimba semnificativ lucrurile în cercetare-dezvoltare, sunt necesare stimulente mai puternice pentru sectorul de afaceri pentru ca acesta să investească în cercetare. Aceste stimulente ar trebui să creeze un mediu prielnic afacerilor care să conducă la o economie de piață prosperă, nu în ultimul rând **prin combaterea corupției și a structurilor oligarhice**. Nicio inițiativă tradițională de politică a științei și inovării nu va avea impact asupra cercetării-dezvoltării private dacă mediul de afaceri rămâne ostil față de apariția de noi întreprinderi și de provocări ale pieței la adresa relațiilor stabile.

Pentru Republica Moldova, ca și pentru alte țări din regiune, o provocare rămâne și necesitatea de a dezvolta diferite componente ale peisajului național de inovare ca un sistem integrat, și nu ca părți incoerente, menținând în același timp o flexibilitate suficientă. În acest sens este necesar de fortificat cultura evaluării politicilor științei și inovării, ceea ce ar permite stabilirea și urmărirea unor obiective și ținte mai realiste în acest domeniu.

Autorii studiului concluzionează că elaborarea unei politici naționale de succes în domeniul științei și inovării rămâne o sarcină foarte dificilă. Ea cere acțiuni simultane în câteva direcții: educație,

cercetarea fundamentală, dezvoltarea tehnologică, investiții private în cercetare-dezvoltare ș.a.

Referință

UNESCO SCIENCE REPORT: towards 2030. UNESCO Publishing, Paris, 2015, 794 p. Disponibil la : <http://en.unesco.org/node/252168>. Accesat - 26.11.2015

REZUMAT

Raportul UNESCO: Cercetarea – factor-cheie în lumea modernă. Articolul cuprinde unele opiniile și concluzii care se desprind în urma analizei Raportului UNESCO privind știință („UNESCO Science Report: towards 2030, apărut de Ziua internațională a științei pentru pace și dezvoltare, la 10 noiembrie 2015”). Publicat o dată la cinci ani, raportul reflectă și analizează principalele tendințe în domeniul științei, tehnologiei și politiciei în materie de inovare și guvernanță.

ABSTRACT

UNESCO Report: Research – Key Factor in the Modern World. The article raised some opinions and conclusions drawn from the analysis of the UNESCO Science Report (“UNESCO Science Report: Towards 2030, launched on World Science Day for Peace and Development, 10 November 2015”). Published every five years, the report reflects and analyzes the main trends in science, technology and innovation and governance policy.

РЕФЕРАТ

Доклад ЮНЕСКО: Научные исследования – ключевой фактор в современном мире. В статье представлены мнения и выводы, вытекающие из анализа Доклада ЮНЕСКО по науке: на пути к 2030 году («UNESCO Science Report: towards 2030», представленного 10 ноября 2015 года по случаю Всемирного дня науки за мир и развитие). Публикуемый один раз в пять лет Доклад отражает и анализирует основные тенденции в науке, технологии и политике в области инноваций и управления.

BASIC APPARATUS-TECHNOLOGICAL SCHEME OF PRODUCING MALT EXTRACTS FROM CEREAL AND LEGUME CROPS

V. DEKANSKIY,
V. ZAVIALOV,
V. BODROV,
T. MISYURA,
Y. ZAPOROZHETS,
N. POPOVA,

NATIONAL UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES OF UKRAINE

IN VIEW OF THE RELEVANCE OF PRODUCING MALT EXTRACTS FROM CEREAL AND LEGUME CROPS, AND AT THE REQUEST OF THE BASIC TECHNOLOGICAL SCHEME (BTS) [1], WE HAVE DEVELOPED THE BASIC APPARATUS-TECHNOLOGICAL SCHEME (BATS), SHOWN IN FIG. 1 AND FIG. 2.

The scheme includes the necessary technological apparatus and equipment as well as relevant technological and energy flows at the following stages, namely:

a - equipment and apparatus for preparation of cereal or legume crops (Fig. 1, references 1–11); b - equipment and apparatus for sprouting grains or beans (Fig. 1, references 12–14); c – equipment and apparatus for preparation of fresh sprouted malt to extraction (Fig. 1, references 15–25); d – equipment and apparatus for obtaining concentrated malt extract-liquid (Fig. 2, references 1, 3, 7–13, 22); e – processing equipment and apparatus for recycling of raw materials after extraction (SL) (Fig. 2, references 3–6); f – equipment and apparatus for obtaining concentrated malt extract-powder (Fig. 2, references 22, 14–18); g – equipment and apparatus for dosing, packaging, palletizing, storage and sale of concentrated malt extracts in liquid and powder form (listed equipment conventionally deduced from the scheme and is presented in Fig. 2, references 18–20);

It should be noted that the references of equipment are listed in the relevant legends to Fig. 1 and Fig. 2. Similarly, at each of the following technological stages in Fig. 1 and Fig. 2 technological and energy flows which combine appropriate equip-

ment are marked with the letter, contents of which is presented in the annex to the BATS.

The principle of production. According to accepted BTAs, a crude grain (CR) or beans (here and after "raw") of appropriate humidity received by an enterprise using automobile transport 1 (Fig. 1), paternoster lift 3 sent it on cleaning and sorting using trieur 4, where the main part of the grain or beans raw are separated from weed seeds (WR), which affects the quality of malt and broken grain or beans that are getting musty in fracture area. Simultaneously with cleaning there occurs grains or beans sorting according to size to prevent uneven quality of malt that caused more rapid absorption of small grains or beans moisture, unlike of the large ones. Purified and sorted raw materials (PR) are directed into the intermediate tank 5 and after weighing on the scales 4 are sent to an intermediate tank 7 where they are stored until the further processing [2, 3].

For further processing of raw materials it is pre-moistened in intermediate tank (silage) 7 with water (W) and by the pump 8 it is pumped into the apparatus 9 in which it is cleaned and, if necessary, treated by disinfectants. Also this apparatus supplies the compressed air (CA) and the heated water (HW) from the heat exchanger 10, which provide raw material mixing and washing off. Lightweight part of raw materials and minor impurities (alloy, sludge (SL)) during washing float to the surface of washing water and are removed along with it [4]. After washing and disinfection of pulp raw (PR) using the pump 8 is pumped it into the apparatus 11 for steeping, in which the hu-

midity of raw materials rises to the level necessary for their further sprouting. After steeping raw materials with water (PR) it is pumped into germinator 14 for germination to accumulate enzymes and destruction of grain cell walls. This process is essential to facilitate the removal of proteins, vitamins, minerals and other extractives during extraction. In this apparatus, raw material (grain, beans) by ventilator 13 is blown with conditioned air AC) of corresponding relative humidity and temperature, previously prepared in the conditioning chamber 12 to which enters the atmospheric air (P). If necessary, raw material is irrigated with water of appropriate temperature. The temperature of raw materials should be appropriate as well [5].

From germinator 14 the used air is drawn off and fresh sprouted malt (FSM) by transporter 15 and paternoster 3 is loaded into the dryer 16. The purpose of the malt drying is its dehydration and accumulation in it extractives, coloring and aromatic substances that provide a product with its characteristic color, aroma and taste. The atmospheric air (P) is delivered into the drying chamber and it is heated in heaters. Into the dryer coil comes the heated steam (HS) and condensate (CO) is brought off. The dryer has up to four zones, so that the heated air (HA) repeatedly passes through the layer of malt with temperature change and then is brought off to the atmosphere or goes to recirculation (EA). Drying time depends on the design of the dryer and the type of malt. The dried malt (DM) comes from dryer 16 by auger 17 and paternoster 3 until sprouts are brittle and can be separated easily and is at once submitted to malt germ separate machine 18, in which it is purified from germs (GE), which go into the hopper 19. Dried and purified malt (M) is cooled, weighted on automatic scales 6 and in order to achieve normal processing properties, which are obtained by absorbing moisture from the outside air at the appropriate time storage, they are transported by auger 17 at a warehouse tank 20 for softening. Thus, malt becomes less brittle, increases the moisture and elasticity of its shell, so that further grinding gives it the desired (required) grinding composition, that in turn leads to increased enzyme activity in the next extraction process and improves filtration of the obtained extract. While storing, malt humidity increases to appropriate le-

vel. Humidified malt is purified from contaminants (dust and residues of sprouts) and is polished in a polishing machine 21, to which atmospheric air (P) is delivered by the fan 13. Used air (EA) goes to cyclone 22, where it is excreted into the atmosphere after cleaning. Cleaned and polished malt (PM) using the auger 17 is delivered to moisturizer 23 in which it is irrigated with water (W). Humidified and polished malt (HPM) goes to crusher 24. Malt crushing provides better extraction of extractives by increasing the surface area of its particles contact with the extractant. Crushed malt (CM) goes to storage hopper 25, is weighted on automatic scales 6 and is loaded in the extractor of periodic action 1 (Fig. 2) or extractor of continuous action 2 where it contacts with the extractant (B). Vibroextractors are the most promising apparatus for complete extraction. They are distinguished by the relative velocity of phase interaction, manufacturability and the ease of use. Apparatus of this type are able to operate in a mode of intense alternating-sign turbulence flow as mixture of interacting phases, providing the activation of their contact surface and leads to a sharp increase in mass transfer driving force and reduction of the diffusion resistance. Such phenomena are provided by generation of turbulizing jets by vibration mixing devices placed in the working volume of the machine and efficiently distributing the external energy [7, 8]. Raw material after extraction in the form of the sludge (SL) is moved from the extractor 1 or from the extractor 2 into squeezing press 3 in order to remove the pressed extract liquid (PEL) from it, which is combined with the main flow of the extract liquid, and is pumped to the tank 7. The pressed sludge (PSL) enters the extruder 4, from which in the form of moist extrudate (granules (ME)) is transported by paternosters 21 to the dryer 5. Heating steam (HS) and air (P) are conducted to the heaters of the dryer, and condensate (CO) and used air (EA) are drawn off in the process of removing moisture from the granules. The dried extrudate (granules (DE)) is transported by paternoster 21 to storage hopper 6, from which it is directed to the filling-packaging machine in order to increase the duration of storage and realization [6].

The extract liquid (EL) is pumped by pump 22 into the intermediate tank 7, and from there to the vacu-

um filter 8 in which it is divided into the sediment (S) and the filtrated extract (FE) that is pumped using pump 22 to the heater 10. Heating steam (HS) is supplied to the heater, which is diverted in the form of condensate (CO). The heated filtrate of the extract (HF) is directed for concentration in the evaporation unit (EU) 12. The heating steam (HS), which is given in the form of condensate (CO) is directed to the shell side, and secondary steam (SS), which was formed during the evaporation of extract is also directed to the barometric condenser 11 where it condenses in contact with cold water and is removed in the form of barometric water (BW) and uncondensed gases (UG). The concentrated extract liquid (CF) is pumped into a collector 13, and then to the heater 14 or filling-packaging machine 19. Simultaneously, the concentrated liquid extract (CF) is heated in the heater and is sprayed by the dryer 16 in the hot air flow (HA) that passed through the heater 15 by means of the fan 23. Exhaust air (EA) of the dryer, which contains the residual stock of powdered-extract (in the form of dust) enters the cyclone 17, which is divided into the conditioned air (AC) and dust fraction (DEP), which in turn is combined with the main stream of extract powder (EP). A mixture of extract powder (MEP) is delivered to a collector 18 by fan 23, and then to filling-packaging machine 19, from where the packed concentrate of liquid and powder extracts from malt (PE) are drawn off by the appropriate package transporters 20.

Conclusions

The following basic apparatus-technological scheme of production of malt extracts from cereal and legume crops can be used, in part or fully, in developing of apparatus-technological schemes of specific malt extracts production for relevant types of cereals and legumes.

Annex to BATS: conditional denotations of material flows in Figures 1, 2

CR - crude raw; PR - purified raw; WR - waste of raw; RP - raw pulp; SL - sludge. FSM - fresh sprout malt; DM - dried malt; GE - germs; M - Malt; PM - polished malt; DFM - dust fraction of polished malt; HPM - humidified and polished malt; CM - crushed malt; B - extractant; EL - extract liquid; SC - schrot; PEL - pressed extract liquid; PSL - pressed sludge; ME - moist extrudate (granules); DE - dried extru-

date; S - sediment; FE - filtrate extract; HF - heated filtrate extract; CF - concentrated extract liquid; HC - heated concentrate of extract liquid; HS - heating stream; SS - secondary stream; CO - condensate; W - water; HW - heated water ; BW - barometric water; NG - non condense gases; A - atmospheric air; HA - heated air (drying agent); CA - compressed air; EA - exhaust used; AC - conditioned air; EP - extract powder; DEP - dust fraction of extract powder; MEP - mixture of extract powder; PE - packed concentrated liquid and powder extracts from malt;

References

1. Flowsheet of malt extracts production using maltings of cereals and legumes / V. Dekanskiy, V. Zavialov, V. Bodrov, T. Misura, Y. Zaporozhets, N. Popova // MTI – Technical university of moldova. – Volume I, 23 – 24 December, 2014 Chisinau – P. 199 – 204.
2. Technologii pyschevih proizvodstv (Technologies of food production) / A. P. Nechaev, J. S. Shub, O. M. Anoshina i dr.; Pod red. A. P. Nechaev. – M.: KoisS, 2005. – 768 p.
3. Technologiya pyschevih proizvodstv (Technology of food production) / L. P. Kowalski, G. M. Melkina, N. N. Sheberneva i dr.; Pod red. L. P. Kowalska. – M.: Agropromizdat, 1988. – 286 p.
4. Technologiya soloda i piva (Technology malt and beer): per. c nem. – Spt., Izd. «Profesiya», 2001. – 912 c.
5. Obshaya technologiya pyschevih proizvodstv (General technology of food production) / N. I. Nazarov, A. S. Ginsburg, S. M. Grebenuk i dr. – M.: Leg. i pisch. prom., 1981. – 360 c.
6. Bezvidhodne energoberezhne virobnitstvo chaynogo koncentrata (Waste-free energy-efficient production of tea concentrate) / V. L. Zavyalov, V. S. Bodrov, N. V. Popova, T. G. Misura, Y. V. Zaporozhets // harchova promislovist. – 2005. – № 4. – S. 148-150.
7. Pat. UKRAINE 86485, 01 D 11/02. Vibratsiyny ekstraktor / V. L. Zavyalov, Y. V. Zaporozhets, V. S. Bodrov. – № a 2007 07563; zayav. 05.07.07; opubl. 27.04.09, Bul. №8.
8. Pat. UKRAINE 103838, 01 D 11/02 (2006.01). Vibratsiyny ekstraktor periodichnoi dii s kombinovanim energopidvedennym / V. L. Zavyalov, V. E. Dekanskiy, N. V. Popova, T. G. Misura, V. S. Bodrov, Y. V. Zaporozhets. – № a 2012 08141; zayav. 03.07.12; opubl. 11.25.13, Bul. № 22.

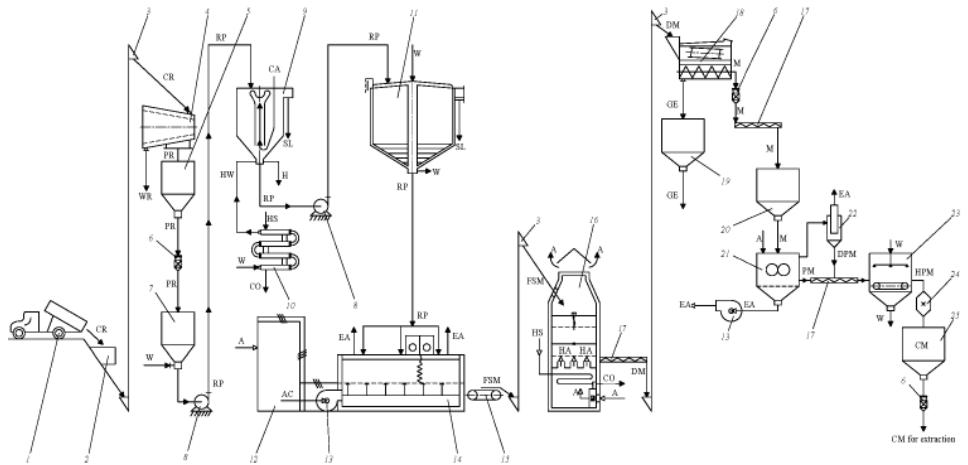

Figure 1. Apparatus- technological scheme of producing grain and legume crops (raw materials) and production of these malts: 1 - automobile transportation; 2 - bootable pit; 3 - paternoster lift; 4 - trieur; 5 - reserve tank of treated material; 6 - weight; 7 - intermediate hopper; 8 - pump; 9 - apparatus for grain cleaning; 10 - heat exchanger; 11 - apparatus for soaking of raw materials; 12 - air conditioning chamber; 13 - ventilator; 14 - germinator; 15 - transporter; 16 - dryer; 17 - screw; 18 - germ separating machine; 19 - tank for sprouts; 20 - warehouse for bin malt; 21 - polisher; 22 - cyclones; 23 - humidifier for malt; 24 - mill for malt; 25 - storage hopper for crushed malt.

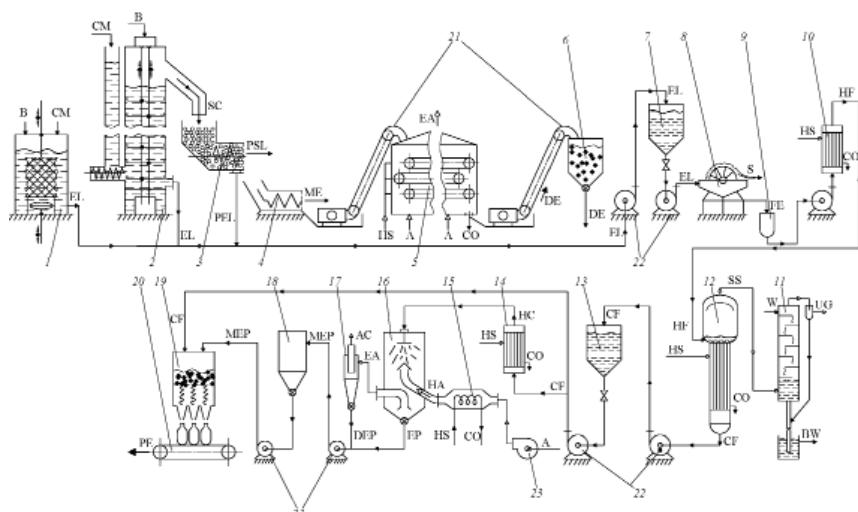

Figure 2. Apparatus- technological scheme of concentrated liquid and powdered malt extracts production: 1 - vibroextractor of periodic action; 2 - vibroextractor of continuous action; 3 - squeezing press; 4 - extruder; 5 - dryer; 6 - storage hopper of dried extrudate; 7 - capacity for an extract; 8 – vacuum filter; 9 - leachate collector; 10 - heater of filtrate extract; 11 - barometric condenser; 12 – evaporation unit; 13 - tank for concentrated filtrate extract; 14 - heater for concentrated filtrate extract; 15 - heater; 16 - spray dryer; 17 - cyclones; 18 - storage hopper; 19 - weighting and packing machines; 20 – transporter; 21 - pump; 22 - ventilator.

ABSTRACT

Basic apparatus-technological scheme of producing malt extracts from cereal and legume crops. The basic apparatus-technological scheme of producing malt extracts from cereal and legume crops, which presents the major technological apparatus and equipment, combined by technological and energy flows according to the requirements of the basic technological scheme of production are proposed and outlined.

Keywords: malt extracts, cereal and legume crops, processes and apparatus, technological equipment, apparatus-technological scheme.

РЕФЕРАТ

Основные аппараты и технологическая схема производства солодовых экстрактов из зерновых и бобовых культур. Предложена и изложена принципиальная аппаратурно-технологическая схема производства солодовых экстрактов из зерновых и бобовых культур, на которой представлены основные техноло-

гические аппараты и оборудование, соединенные технологическими и энергетическими потоками согласно требованиям соответствующей принципиально-технологической схемы производства.

Ключевые слова: солодовые экстракти, зерновые и бобовые культуры, процессы и аппараты, технологическое оборудование, аппаратурно-технологическая схема.

REZUMAT

Instalații de bază și tehnologii de producere a extractelor de malț din culturile cerealiere și leguminoase. Este propusă și descrisă o schemă tehnologică de principiu a unor aparataje de producere a extractelor de malț din culturi cerealiere și leguminoase, care reprezintă aparatajele și utilajele tehnologice conecțate în fluxuri tehnologice și energetice conform schemei tehnologice generale de producere.

Cuvinte cheie: extracte de malț, culturi cerealiere și leguminoase, procese și aparate, utilaje tehnologice, schemă tehnologică de aparataj.

ECHIPAMENTE AGRICOLE CU CONSUM REDUS DE ENERGIE

NASTAS ANDREI
BOTEZ ALEXEI
UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

1. Introducere

ASTĂZI VARIETATEA DE MAȘINI ȘI ECHIPAMENTE AGRICOLE ESTE CONSIDERABILĂ, DE LA ECHIPAMENTE MINUSCULE (STROPITORI MANUALE, FOARFECE, ETC.) PÂNĂ LA MAȘINI COMPLEXE (COMBINE CEREALIERE, COMBINE PENTRU SFECLĂ DE ZAHĀR ETC.). UNELE ECHIPAMENTE ȘI MAȘINI AGRICOLE SUNT EXECUȚATE CU DIFERITE TIPODIMENSIUNI, MAI MARI SAU MAI MICI, ÎN FUNCȚIE DE SURSA ENERGETICĂ LA CARE SUNT CUPЛАTE (DREPT EXEMPLU POT SERVI HEDERELE CU DIVERSE LÄTIMI DE LUCRU: 4 M, 6 M, 10 M). TIPODIMENSIUNILE SUNT ELABORATE ÎN FUNCȚIE DE: SURSA ENERGETICĂ LA CARE SUNT CUPЛАTE, CARACTERISTICILE MATERIALULUI CU CARE LUCREAZĂ, CAPACITATEA DE TRECERE, RELIEFUL TERENURILOR PRELUCRATE, ETC. ESTE EVIDENT CĂ ECHIPAMENTELE MAI MICI VOR AVEA UN CONSUM MAI MIC DE ENERGIE.

După tipul de tracțiune, mașinile și echipamentele agricole pot fi:

- cu tracțiune mecanică,
- cu tracțiune animală,
- cu tracțiune manuală.

Mașinile de dimensiuni mici, respectiv cu consum mic de energie, sunt cele cu tracțiune animală și manuală care, de obicei, sunt utilizate la lucrările agricole pe terenuri mici și loturi individuale. În ultima vreme mașinile cu tracțiune animală își pierd actualitatea, locul lor este ocupat de echipamentele mici cu acționare mecanică de putere mică cum sunt motosapele și motocultoarele. Motosapele și motocultoarele pot fi dotate cu unelte de diferit tip: de la cele destinate lucrărilor de bază ale solului (arat, frezare, semănat, cultivat) până la cele de recoltat.

În continuare, vom descrie aceste echipamente axându-ne pe echipamentele de semănat.

2. Rezistența solului la diferite tipuri de deformare

Solul, sub acțiunea organelor de lucru ale mașinilor agricole, este supus deplasării, comprimării, întinderii, forfecării și răsucirii. Combinarea deformărilor menționate, care au loc concomitent, este studiată insuficient. Totuși, unele date sunt cunoscute. Spre exemplu, pentru solurile argiloase limita de rezistență minimă, determinată la întindere, constituie 5...6 kPa, rezistență medie, la deplasare, fiind de 10...12 kPa, iar rezistență maximală, la comprimare, este de 65...108 kPa. Afânarea solului cu cheltuieli minime de energie poate fi obținută prin distrugerea legăturilor structurii solului la deformarea prin întindere.

Unul dintre indicatorii proprietăților mecanice ale solului este *rezistența la penetrare*. Ne vom opri asupra acestui indicator fiindcă echipamentul elaborat și studiat în continuare are un principiu de funcționare bazat pe penetrarea solului.

Rezistența la penetrare este proprietatea solului de a se opune la pătrunderea sub presiune a unui corp (conic, cilindric sau sferic). Ea se determină cu un dispozitiv special, numit penetrometru, rezistența exprimându-se în kg/cm^2 .

Rezistența solului la penetrare depinde de unele însușiri ale acestuia, după cum ar fi: compozitia granulometrică, gradul de compactare și structurare, conținutul de humus sau umiditatea solului.

La măsurarea rezistenței solului la penetrare o importanță deosebită au de asemenea forma capului penetrometrului, unghiul de atac, rugozitatea acestuia și viteza de pătrundere în sol. Este recomandată folosirea capului conic cu unghi de atac de 30° cu o rugozitate cât mai mică posibil.

Penetrometrele pentru sol se deosebesc după modul de pătrundere în sol și pot fi cu acționare instantanee sau continuă. În figura 1 este prezentată construcția unui penetrometru pentru sol cu acționare continuă.

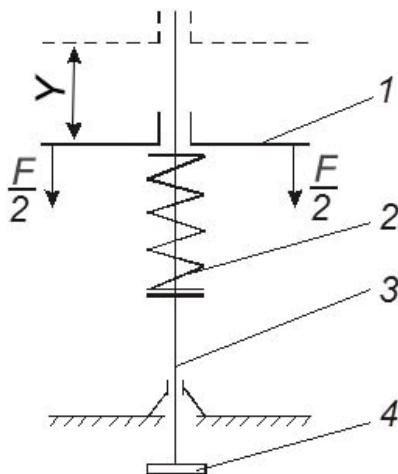

Fig. 1. Schema penetrometrului pentru sol tip Reveakin.
1 – corp, 2 – arc, 3 – tijă, 4 – cap.

Cu ajutorul penetrometrului au fost demonstrate raportul dintre comprimarea arcului și adâncimea de pătrundere a capului în sol.

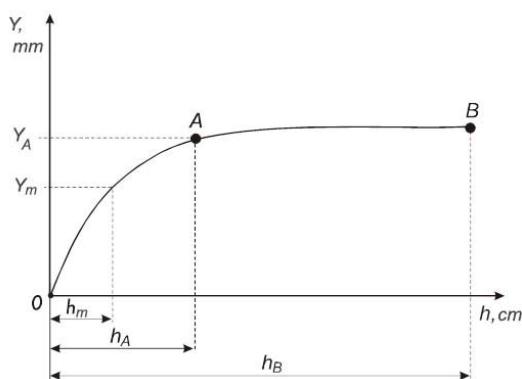

Fig. 2. Dependența deformării arcului Y de adâncimea de pătrundere în sol h

Presiunea F este egală cu forța de rezistență a solului la compactare și proporțională comprimării arcului Y . Deformarea liniară a solului este egală cu adâncirea capului penetrometrului în sol. Raportul dintre F și h este prezentat în formă de diagramă în figura 3.

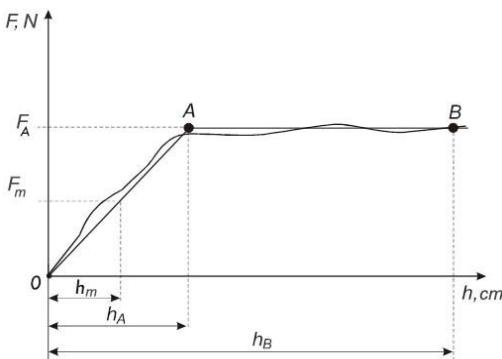

Fig. 3. Diagrama compactării solului. Dependența forței de rezistență a solului la compactare F de adâncimea de pătrundere în sol h

Diagrama din figura 3 poate fi aproximată la 2 segmente, OA și AB, care caracterizează două faze de deformare a solului. În prima fază (segmentul OA) forța de rezistență crește proporțional cu adâncimea de pătrundere în sol h . În cea de a doua fază (segmentul AB) mărirea deformării h nu determină mărirea forței de rezistență, adică solul se deformează sub acțiunea forței constante de apăsare. De aceea punctul A este numit limita proporționalității.

Prima fază are o importanță practică mai mare, deoarece deformarea solului de către mașinile agricole de obicei nu depășește limitele primului segment OA al diagramei. Prelucrând datele de pe acest segment, obținem indicatorii care caracterizează capacitatea solului de a se opune compactării.

În GOST 20915-2011 este descrisă metodologia măsurării și calculării rezistenței solului la penetrare.

Rezistența solului la penetrare:

$$P_s = \frac{F_m}{S_c}, \left[\frac{N}{cm^2} \right], (1)$$

unde: F_m – forța de rezistență la compactare medie corespunzătoare valorii medii h_m pe sectorul OA (diagrama din figura 3), N ,

S_c – aria secțiunii transversale a capului penetrometrului, cm^2 .

F_m se determină după legea lui Hooke:

$$F_{\ddot{u}} = Y \cdot a, [N], (2)$$

unde: Y_m – deformarea arcului penetrometrului (diagrama din figura 2), cm,

a_a – rigiditatea arcului, N/cm.

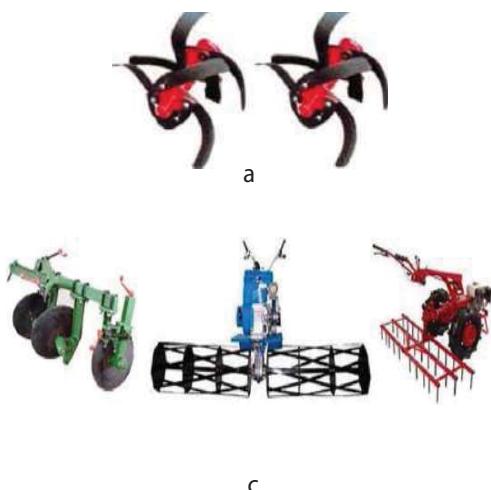
Înlocuind (2) cu (1), obținem:

$$\dot{u}_s = \frac{Y_m \cdot a_a}{\dot{u}_c}, \left[\frac{N}{2} \right], [] \cdot (3)$$

Rezistența solului la penetrare la diferite adâncimi este diferită, de aceea ea se determină pentru diferite adâncimi separat.

3. Tipuri de echipamente cu consum redus de energie utilizate la motosape și motocultoare

Freza (figura 4, a) este instrumentul de bază pentru prelucrarea solului. Acesta execută fărâmițarea și afânarea solului cu ajutorul cuțitelor frezei care, rotindu-se, taie fâșii de sol. La motosape și motocultoare, în majoritatea cazurilor, frezele se montează în locul roților. Însă există și freze montate separat cu acționarea de la arborele prizei de putere.

Plugul (figura 4, b) este echipamentul utilizat pentru prelucrarea solului cu răsturnarea brazdei. Plugul simplu are un mare dezavantaj – răstoarnă brazda doar într-o singură direcție, utilizatorul fiind nevoie să meargă în gol într-o altă direcție. Această problemă o rezolvă plugul reversibil. Acesta are o cormăna de stânga și una de dreapta, care sunt întoarse la capătul brazdei permitând executarea lucrării în ambele direcții, brazda fiind răsturnată doar într-o parte.

Grapa (figura 4, c) se utilizează pentru nivelarea solului, distrugerea bulgărilor, fărâmițarea crustei etc. Grapele pot fi cu dinți sau cu discuri.

Mușuroitorul (figura 4, d) este o unealtă care se folosește la executarea mușuroirii plantelor sau, în unele cazuri, la plantarea legumelor sau a cartofilor.

Echipamentul de dislocat cartofi (figura 4, e) reprezintă de obicei un brăzdar semirotond cu niște vergele care dislocă și separă tuberculii de sol, lăsându-i pe suprafața câmpului. Aceste echipamente pot fi active sau pasive, cele active fiind antrenate într-o mișcare vibratorie de la arborele prizei de putere.

Semănătoarea (figura 4, f) execută încorporarea semințelor în sol la o anumită adâncime respectând distanța dintre semințe pe rând.

Fig. 4. Echipamente utilizate la motosape și motocultoare.

a – freză, b – pluguri, c – grape, d – mușuroitoare, e – echipamente de dislocat cartofi, f – semănătoare.

4. Semănători pentru motocultoare și manuale

Semănătorile pentru motocultoare și cele manuale sunt utilizate la semănatul culturilor prășitoare sau al legumelor. În majoritatea cazurilor, acestea seamănă pe un singur rând de plante, însă există și construcții pe mai multe rânduri. Cele mai răspândite sunt semănătorile de două tipuri: semănătorile simple cu cilindru de distribuție și semănătorile de precizie.

Semănătorile cu cilindru de distribuție, după construcție, sunt foarte simple. Acestea au montat în interiorul corpului un cilindru de distribuție care are executate pe partea periferică niște adâncituri unde nimeresc semințele. Cilindrul de distribuție este unit prin arbore cu roțile de sprijin de la care îi este transmisă mișcarea de rotație. Semințele din cuburile cilindrului, când ajung în partea de jos, cad în sol în fisura executată de brăzdar. O astfel de semănătoare este prezentată în figura 5.

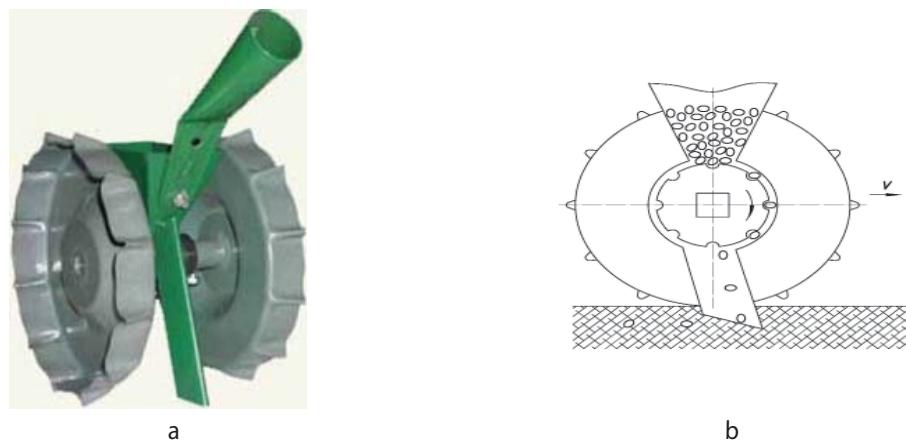

Fig. 5. Semănătoare cu cilindru de distribuție (a) și schema de funcționare a acesteia (b)

De obicei, aceste semănători sunt cu tracțiune manuală și au următoarele dezavantaje: nu acoperă semințele, adâncimea de încorporare nu este stabilă, lipsește marcatorul.

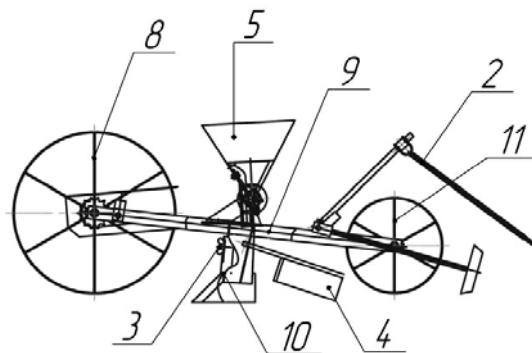
Semănătorile de precizie pentru motocultoare sau manuale au un aparat de distribuție de tip mecanic (la semănătorile de precizie mari aparatul de distribuție are și acțiune pneumatică). Aceste se-

mănători sunt dotate cu aparate de distribuție de tip cilindru sau disc care primesc mișcare de la roata

de sprijin printr-o transmisie prin lanț. Schema unei semănători de precizie este prezentată în figura 6.

a

b

Fig. 6. Semănătoare de precizie pe 4 rânduri (a) și schema acesteia (b)

Semănătoarea constă din cadrul 9 pe care sunt montate roata de sprijin și acționare 8 și cea de tasa-re 11, cutia de semințe cu aparatul de distribuție 5, brăzdarul 10, organul de acoperire 4 și marcatorul 2. La deplasarea semănătorii, brăzdarul 10 formează o fisură în sol în care, din cutie, prin aparatul de distribuție 5, nimeresc semințele. Semințele sunt acoperite de către organul de acoperire 4, solul din urmă fiind tasat de roată 11. Aparatul de distribuție primește mișcare de rotație de la roata de sprijin 8. Marcatorul 2 lasă o urmă pe sol după care se orientează la trecerea următoare.

Acest tip de semănătoare nu are dezavantajele tipului precedent, dar le are pe ale sale, cum ar fi: necesitatea acționării aparatului de distribuție de la roata de sprijin prin lanț, cheltuieli energetice mari pentru crearea fisurilor (în special pentru semănătorile manuale).

5. Soluții originale pentru semănat

Pentru a înlătura unele neajunsuri ale semănătorilor prezentate, în cadrul Catedrei Mașini și Sisteme de Producție (actualmente Departamentul Inginerie și Management Industrial) a Universității Tehnice a Moldovei, au fost elaborate și brevetate câteva construcții originale de semănători. Acestea sunt două semănători de tip rotativ, una cu mecanismul de distribuție de tip camă și alta cu mecanismul de distribuție cu arbore cotit. Inițial acestea au fost

concepute pentru tractare manuală, însă cu același succes ele pot fi adaptate pentru montarea pe motocultoare sau ca secții separate pentru semănători pe mai multe rânduri. Ambele tipuri de semănători reprezintă tambururi, pe perimetru exterior al cărora sunt montate tuburi care penetreză solul și lasă semințele doar într-un singur locaș, nefiind necesară crearea și mai apoi astuparea fisurii. **Lungimea tuburilor determină adâncimea de semănat h, iar numărul de ace amplasate pe tambur determină distanța dintre semințe pe rând l.**

Semănătoare cu mecanismul de distribuție de tip camă (figura 7) constă din: roata tambur 1, unde se introduc semințele, tuburile 3 ce servesc drept conducte de semințe și ca ghidaj pentru tije de împingere 4, arcurile 5, cama 2, arborele 6. Principiul de funcționare este următorul: roata 1 se rotește apăsând tuburile 3 în sol. Tija de împingere 4 din tubul de jos care a atins poziția verticală se deplasează datorită profilului camei și împinge o sămânță la capătul de jos lăsând-o în sol. În același timp tija împinge sămânța nimerită prin gaura de admisie în partea ce servește drept conductă. După trecerea pozitiei verticale tija de împingere închide gaura de admisie și pe cea de evacuare rămânând în poziția dată pe parcursul rotirii roții la 315° până când aceasta ajunge la sectorul camei cu diametrul mic. Când se ajunge în această poziție datorită

arcului 5, tija 4 se deplasează și deschide gaura de admisie, ca semințele să nimerească în conductă, și gaura de evacuare pe unde sămânța ieșe iar ulterior

este împinsă în sol. Procedura se repetă pentru fiecare ac când acesta ajunge în partea de jos în poziție verticală.

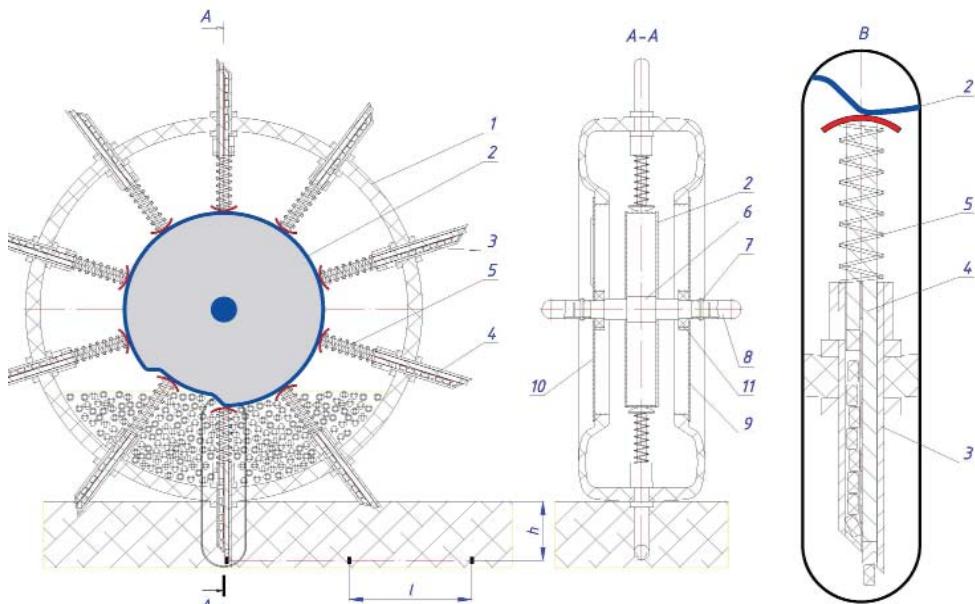

Fig. 7. Semănătoarea cu mecanism de distribuție de tip camă

Semănătoare cu mecanismul de distribuție cu arbore cotit (figura 8). Datorită acțiunii forței de tracțiune, semănătoarea face ca corpul 1 să se

rotească și să apese tuburile 2 în sol. Arborele cotit 3 are o poziție constantă, însă permite corpului 1 și bucsei 4 să se rotească în jurul a două axe diferite.

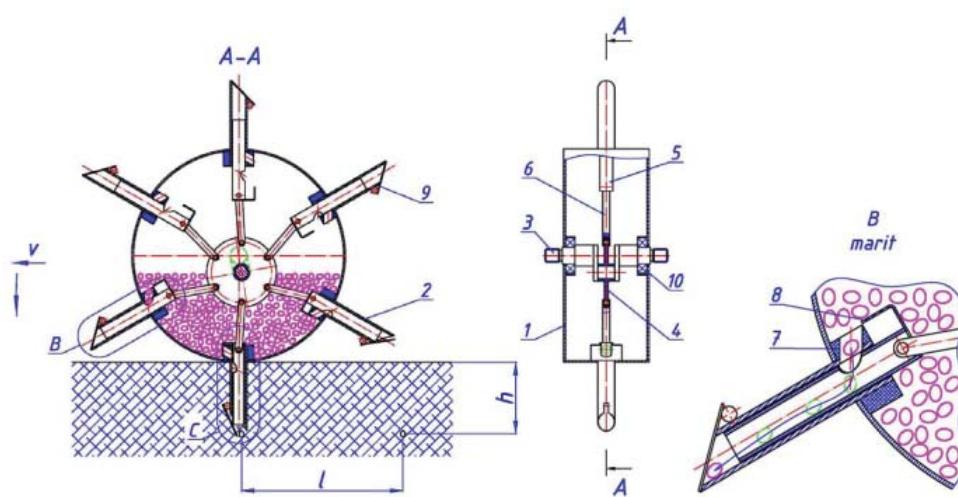

Fig. 8. Semănătoarea cu mecanism de distribuție cu arbore cotit

Datorită acestui fapt este posibilă mișcarea du-te-vino a pistoanelor 5 în interiorul tuburilor 2 prin intermediul bielelor 6. Arborele cotit 3 are fusul pe care se rotește bucșa 4 amplasat astfel încât să asigure poziția inferioară a pistonului 5 când tubul în care acesta se află ocupă poziția verticală. Tuburile 2 împreună cu bucșele de admisie 7 au câte o gaură de admisie înclinată prin care trec semințele. La fel tuburile au executată partea periferică exterioară înclinată pentru pătrunderea mai ușoară în sol și sunt dotate cu capace articulate și arcuite 9 care împiedică căderea prematură a seminței. Bucșele de admisie 7 au pereteii groși astfel încât să poată reține un număr stabil de semințe în gaura de admisie. Pistoanele 5 prezintă niște tuburi cu o gaură laterală înclinată pentru trecerea semințelor și au montate în partea dinspre bielă câte un limitator 8. În procesul de lucru pistoanele 5 cu limitatoarele 8 fac ca gaura de admisie din bucșele de alimentare să fie deschisă sau închisă, ceea ce limitează numărul de semințe ce va nimeri în piston. Sâmânța care nimerește în gaura de admisie, datorită înclinării acesteia, se deplasează în jos, iar, când coincid găurile din tubul 2 și pistonul 5, aceasta, prin piston, ajunge la capătul tubului. Capacul 9 este deplasat de către pistonul 5 ce face posibilă căderea seminței în sol. Procesul este identic și se repetă pentru fiecare tub.

6. Avantajele și dezavantajele semănătorilor propuse

Semănătorile prezentate au următoarele avantaje:

Rezistență specifică redusă în comparație cu semănătoarea clasică,

- Forță de tracțiune scăzută,
- Simplitatea construcției,
- Masa redusă,
- Distribuirea precisă a semințelor,
- Posibilitatea utilizării acestora în tehnologia „no tillage”.

Totodată, semănătorile propuse au și unele dezavantaje:

- Utilizarea semănătorii doar pentru o singură cultură (la moment, asupra acestui dezavantaj se lucrează),
- Riscul zdrobirii semințelor.

7. Concluzii

Executarea lucrărilor agricole cu consum redus de energie este domeniul de care sunt preocupăți tot mai mult cercetătorii. În lucrarea de față au fost prezentate doar câteva din echipamentele de acest gen. Datorită avantajelor enumerate mai sus, credem că semănătorile propuse vor fi utile pentru producătorii agricoli. Astăzi, una dintre acestea, semănătoarea cu mecanism de distribuție cu arbore cotit, este executată ca model, urmând să executăm încercări în câmp cu modificarea și perfecționarea construcției.

Referințe

1. Nastas A., Botez II., Stoicev P., Bezeid J. Semănătoare manuală. Brevet de invenție de scurtă durată MD 728, BOPI 2/2014, p. 26.
2. Nastas A., Botez II., Botez AI., Gulco V. Semănătoare. Brevet de invenție de scurtă durată MD 863, BOPI 1/2015, p. 40-41.
3. ГОСТ 20915-2011. Испытания сельскохозяйственной техники. Методы определения условий испытаний.
4. Устинов А. Н., Машины для посева и посадки сельскохозяйственных культур., М. Агропромиздат, 1989. 159 с.
5. Ручная сеялка точного высева СРТ-1М. Техническое описание и инструкция по эксплуатации. ЧП НПК РОСТА; www.rosta.ua.
6. Nastas A., Tabaranu A. Semănătoare manuală. Lucrările conferinței științifice jubiliare studențești 50 de ani ai UTM, 2014.

REZUMAT

Echipamente agricole cu consum redus de energie. Executarea lucrărilor agricole cu consum redus de energie este o direcție de cercetare vastă. În lucrare au fost prezentate doar câteva din echipamentele de acest gen. Autorii consideră că, datorită avantajelor enumerate în articol, semănătorile propuse vor fi utile pentru producătorii agricoli. Actualmente, una din semănătorile cu mecanism de distribuție cu arbore cotit este executată ca model, urmând să fie efectuate încercări în câmp, construcția acesteia fiind pe parcurs modificată și perfecționată.

ABSTRACT

Agricultural Machinery with Low Energy Consumption. The performance of agricultural works with low power consumption is an extensive research direction. In the paper were submitted just a few of the machineries of this kind. The authors consider that, because of the advantages listed in the article, the seeders proposed will be useful for farmers. Currently, one of the seeders with distribution mechanism with crankshaft is made in as a model, being supposed to be carried out tests in the field, its construction being modified and perfected over time.

РЕФЕРАТ

Сельхозтехника с низким энергопотреблением. Сельскохозяйственные работы с низким энергопотреблением – это одно из направлений исследований, представляющих широкие возможности. В работе представлены лишь несколько видов техники подобного рода. Авторы считают, что благодаря перечисленным в статье преимуществам предлагаемые сеялки придется как нельзя кстати сельхозпроизводителям. В настоящее время готов опытный образец сеялки с распределительным механизмом с коленчатым валом, который предстоит испытать в полевых условиях, а со временем модифицировать и совершенствовать ее конструкцию.

CYTOKINE, DEPENDENT MECHANISMS IN DEVELOPMENT OF AUTOIMMUNE THYROIDITIS

PhD M.I. SHEREMET,
PhD N.P. TKACHUK,
Y.V. GIRLA,
V.P. DOROSH,
BUKOVINYAN STATE MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF SURGERY, CERNOVTSY, UKRAINE

INTRODUCTION. IN RECENT YEARS, EXPERTS AROUND THE WORLD EXPRESS A SPECIAL INTEREST IN THE PROBLEM OF CHRONIC IODINE DEFICIENCY. MORE THAN 2 BILLION PEOPLE IN THE WORLD ARE UNDER THE RISK OF INSUFFICIENT IODINE INTAKE WHICH RESULTS IN THE FACT THAT ABOUT 700 MILLION OF THEM HAVE AN ENLARGED THYROID GLAND AND 40 MILLION ARE MENTALLY RETARDED [1,2].

Subclinical and clinical forms of hypo- and hyperthyroidism in patients with autoimmune thyroiditis (AIT) generally result from this disease [3]. In maintaining immune homeostasis the cytokine system plays a significant role, and its imbalance significantly contributes to the pathogenesis of autoimmune diseases. Such cytokines as tumor necrosis factor alpha (TNF- α) and interleukins (IL) activate the proliferation of B and T lymphocytes, increase the expression of IL-2 receptor by T-cells and that of immunoglobulins by B-cells [4].

The question of the prevalence of cytokines produced by any class of T helpers (Th) in the development of autoimmune diseases of the thyroid gland is not fully understood. The papers present some data, showing a shift towards Th1 and Th2, and they cannot contradict each other, as they were obtained at different stages of the pathological process [5, 6].

The aim was to identify the characteristics of cytokine level, depending on the degree of the thyroid gland enlargement in patients with autoimmune thyroiditis [7,8].

Material and methods. The object of the study were 60 women of reproductive age with a diagnosis of AIT, forming the clinical group. As a control (group 1) 20 healthy women of the same age were examined.

The average age of women in the clinical group was 32.8 ± 4.3 years and in the control group - 35.4 ± 3.6 years. According to the degree of the thyroid gland enlargement, the clinical group of women was divided into 3 subgroups: 10 women (16%) with degree I (group 2), 25 women (42%) - the 2nd degree (group 3) and 25 women (42%) - with the 3rd degree (group 4). The diagnosis of Hashimoto's thyroiditis was made by ultrasonography of the thyroid gland, by determining the antibodies in blood plasma to thyroglobulin and thyroid peroxidase by means of enzyme immunoassay (ELISA). Determination of TNF- α , IL-1 β , IL-4, IL-6 in plasma was performed by ELISA using an analyzer "Multiskan" with sets produced by a company "Vector-Best" (Russia).

A statistical analysis of the material was performed using the variation statistics by means of computer software packages Statlab and Microsoft Excel. The mean value (M) and an error of the average value (m) were calculated. The difference in mean values were evaluated by Student t-test and the probability P that was recognized as statistically significant at $P < 0.05$.

Results and discussion.

Table 1: Indices of cytokines in blood plasma of patients with autoimmune thyroiditis

Analyzed groups	Statistical indices	Analyzed indices			
		TNF-α, pg/ml	IL-1β, pg/ml	IL-4, pg/ml	IL-6, pg/ml
1. control, n=20	M ± m	2.07±0.104	1.96±1.128	1.794±0.169	2.723±0.231
Clinical: 2. With the 1st degree of the TG enlargement n=10	M ± m P 2-1;	5.54±0.24 < 0.01	5.88±1.137 < 0.05	1.736±0.121 > 0.05	6.03±0.399 < 0.05
3. With the 2nd degree of the TG enlargement n=25	M ± m P 3-2; P 3-1	8.487±0.333 < 0.001 < 0.05	8.82±0.359 < 0.001 < 0.05	1.61±0.111 > 0.05 > 0.05	6.63±0.518 < 0.05 > 0.05
4. With the 3rd degree of the TG enlargement n=25	M ± m P 4-1; P 4-2; P4-3	15.11±2.856 < 0.001 < 0.001 < 0.01	17.199±2.866 < 0.001 < 0.001 < 0.01	0.97±0.118 < 0.05 < 0.05 < 0.05	7.038±1.504 < 0.05 > 0.05 > 0.05

The table 1 shows that AIT causes activation of the cytokine system. For example, rate of blood TNF-α compared to the control value significantly increases as the degree of the TG enlargement increases. While its concentration increases by 2.67 times in the 1st degree of the TG enlargement, it increases by 4.1 times in the 2nd degree and by 7.3 times in the 3rd.

TNF-α values in the 2nd degree of the thyroid gland enlargement significantly exceeds the value in degree I, and, respectively, in the 3rd degree it is by 2.72 times higher than in group 2 and by 1.78 times than in the 3rd group. A similar dynamic is observed as to the concentration of IL-1β. Less pronounced increase is observed in the dynamics of the content of IL-6, but its value is fairly significant compared with the control one. The value of IL-4 does not tend to increase with increasing degree of thyroid gland enlargement.

As follows from the data, patients with autoimmune thyroiditis experience an activation of pro-inflammatory cytokines and the greater degree of enlargement of the thyroid, the more pronounced

this activation. It should be noted that IL-1β is the only cytokine that can induce the expression of apoptosis receptor or Fas-antigene on the cells of the thyroid gland which confirms the role of this cytokine in the development of autoimmune reactions [9]. TNF-α is Fas-ligand, which means that it has some properties of apoptogenic cytokine [10]. Thus, TNF-α and IL-1β modulate the function and proliferation of thyroid follicular cells. Together with gamma interferon, proinflammatory cytokines are involved in the regulation of production of autoantibodies, they stimulate the proliferation of antigen specific T- and B-lymphocytes which produce clones to different antigenic epitopes and stimulate the synthesis of glycosaminoglycans in retroorbital fibroblasts and modulate the expression of adhesion molecules and histocompatibility antigens (HCA) of the 2nd class on the surface of the follicular cells, which can lead to a disorder in antigen recognition and to a start of the thyroid autoimmune processes.

Thus, the study of some indices of the cytokine system in AIT onset shows that in addition to dysre-

gulation of proliferative processes and differentiation of immune cells, an activation of thyroid tissue inflammation occurs. Imbalance between pro-inflammatory (TNF- α , IL-1 β , IL-6) and anti-inflammatory cytokines (IL-4) leads to an increase of triggers and the development of hypertrophic processes in the thyroid gland. One of the mechanisms of its development is a discrepancy between the inflammation and the ability of the phagocytic system as well as endotoxin tolerance of monocytes [11].

Together with hormones and neurotransmitters, cytokines are the basis of chemical signaling by which, in multicellular organisms, morphogenesis and tissue regeneration are regulated [12]. Significant activation of proinflammatory cytokines in AIT leads to activation of phagocytes, their migration to the thyroid gland to a release of inflammatory mediators - derivatives of lipids, of prostoglandin E2, thromboxanes and platelet activity factor and to the synthesis of glycoproteins adhesion as well as to the activation of T- and B-lymphocytes [13].

Some reduction of IL-4 in the blood of patients with autoimmune thyroiditis shows the tensity in compensatory mechanisms caused by the immune system. Since IL-4 enhances eosinophilia, accumulation of mast cells, secretion of immunoglobulin G starts the synthesis of immunoglobulin E by activated B-lymphocytes, stimulates the population of cytotoxic T lymphocytes. The activation of IL-4 inhibits the release of inflammatory cytokines and prostaglandins from activated monocytes and interferon-gamma production [12, 13].

However, we must take into account that the development of autoimmune processes in the thyroid gland is not only possible as a result of increased cell proliferation, but also due to a disorder in the mechanisms of its programmed death - apoptosis, in which cytokines play an important role. It is quite possible that inhibition of apoptosis occurs as early as at the time of the beginning of the production of antibodies to thyroid tissue and still more in precancerous and cancerous conditions. Derangement of the ratio of proliferation and apoptosis regulating normal cellular homeostasis can lead to uncontrolled cell proliferation in the thyroid gland.

Conclusions.

1. In autoimmune thyroid diseases a significantly increased production of proinflammatory cytokines in peripheral blood cells can be observed.

2. The degree of activation of proinflammatory cytokines corresponds to the degree of the thyroid gland enlargement.

References:

1. Serum negative autoimmune thyroiditis displays a milder clinical picture compared with classic Hashimoto's thyroiditis / M. Rotondi, L. Martinis, F. Coperchini [et al.] // Eur. Journal of Endocrinology. – 2014. № 17. – P. 135-141.
2. González C. Morbidity following thyroid surgery: does surgeon volume matter? / C. González, G. Franch-Arcas, A. Gómez-Alonso // Langenbeck's Archives of Surgery. – 2013. – Vol. 398, № 3. – P. 419-422.
3. Evidence of a Combined Cytotoxic Thyroglobulin and Thyroperoxidase Epitope-Specific Cellular Immunity in Hashimoto's Thyroiditis / M. Ehlers, A. Thiel, C. Bernecker [et al.] // The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism. – 2012. – Vol. 97, № 4. – P. 1347-1354.
4. Possible Evolution of Autoimmune Thyroiditis in Hypothyroidism: Role of Obesity. Obes Control Ther / G. De Pergola, A. Ciampolillo, L. Tarantino [et al.] // Symbiosis. – 2014. – Vol. 1, № 1. – P. 450-455.
5. Flechas J. Autoimmune Thyroiditis and Iodine Therapy / J. Flechas // Journal of Restorative Medicine. – 2013. – Vol. 2, № 1. – P. 54-59.
6. Nodules in Autoimmune Thyroiditis Are Associated With Increased Risk of Thyroid Cancer in Surgical Series But Not in Cytological Series: Evidence for Selection Bias / M. G. Castagna, V. Belardini, S. Memmo [et al.] // The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism. – 2014. – Vol. 99, № 9. – P. 1304-1310.
7. Increased Dietary Iodine Causes Thyroid Autoimmunity by Exposing a Cryptic Thyroglobulin Epitope / B. Rapoport, S. M. McLachlan, Latrofa F. [et al.] // Clinical Thyroidology. – 2014. – Vol. 26, № 3. – P. 60-64.
8. Plasmacytoid dendritic cells in patients with autoimmune thyroid disease / M. Marazuela, S. Leskela, A. Rodríguez-Muñoz // Journal of Clinical

- Endocrinology and Metabolism. – 2013. – Vol. 98, № 7. – P. 2822-2833.
9. American Association of Clinical Endocrinologists, Associazione Medici Endocrinologi, and European Thyroid Association Medical guidelines for clinical practice for the diagnosis and management of thyroid nodules / H. Gharib, E. Papini, R. Paschke [et al.] (AACE/AME/ETA Task Force on Thyroid Nodules) // Endocr. Pract. – 2010. – Vol. 16 (1). – P. 1–43.
10. Ali S.Z. The Bethesda System for Reporting Thyroid Cytopathology: Definitions, Criteria and Explanatory Notes / S.Z. Ali, E.S. Cibas. – New York: Springer, 2010. – 174 p.
11. An ultrasonogram reporting system for thyroid nodules stratifying cancer risk for clinical management / E. Horvath, S. Malilis, R. Rossi [et al.] // J Clin Endocrinol Metab. – 2014. – Vol. 116. – P. 1748-1751.
12. Cost-Effectiveness of a Novel Molecular Test for Cytologically Indeterminate Thyroid Nodules / H. Li, K.A. Robinson, B. Anton [et al.] // J Clin Endocrinol Metab. – 2011. – Vol. 96. – P. 1719–1726.
13. Cytopathologic Diagnosis of Thyroid Nodules Varies Considerably / E.S. Cibas, Z.W. Baloch, G. Fellegara [et al.] // Clinical Thyroidology. – 2013. – Vol. 25. – P. 261-263.

ABSTRACT

Cytokine, dependent mechanisms in development of autoimmune thyroiditis.

This article presents some information on the content of cytokines in the blood plasma of patients with autoimmune thyroiditis. There was a significant increase in the production of anti-in-

flammatory cytokines by peripheral blood cells. It has been found that the degree of activation of pro-inflammatory cytokines corresponds to a magnification the thyroid gland enlargement.

Key words: thyroid gland; autoimmune thyroiditis; T cells; cytokines.

REZUMAT

Citokinele, mecanisme dependente în dezvoltarea tiroiditei autoimune.

Lucrarea prezintă unele date privind conținutul de citokine în plasma sanguină a pacienților cu tiroidită autoimună. A fost observată o creștere semnificativă a producției de citokine anti-inflamatorii de către celulele sanguine periferice. S-a stabilit că gradul de activare a citokinelor pro-inflamatorii corespunde gradului de extindere a glandei tiroide.

Cuvinte cheie: glanda tiroidă; tiroidită autoimună; T-celule; citokine.

РЕФЕРАТ

Цитокинопосредованные механизмы формирования аутоиммунного тиреоидита. В статье приведены некоторые данные о содержании цитокинов в плазме крови больных с аутоиммунным тиреоидитом. Выявлено значительное увеличение производства противовоспалительных цитокинов клетками периферической крови. Было установлено, что степень активации противовоспалительных цитокинов соответствует степени увеличения размеров щитовидной железы.

Ключевые слова: щитовидная железа; аутоиммунный тиреоидит; Т-клетки; цитокины.

Abonarea-2016

Catalogul publicațiilor AGEPI propuse spre abonare pentru anul 2016 include următoarele ediții periodice (pe suport hârtie și electronic):

- „Buletinul Oficial de Proprietate Industrială” (BOPI)
- Revista de proprietate intelectuală „Intellectus” cu
- suplimentul „AGEPI-Info” (include rubrica „Bursa inventiilor”).

Prețuri de abonare

- BOPI (hârtie) – 220 lei pe 3 luni, 440 lei pe 6 luni, 875 lei pe un an;
- BOPI (CD) – 90 lei pe 3 luni, 180 lei pe 6 luni, 360 lei pe un an;
- „Intellectus” (hârtie) – 110 lei pe 6 luni, 220 lei pe un an;
- „Intellectus” (CD) – 70 lei pe 6 luni, 140 lei pe un an;
- „AGEPI-Info”(hârtie) – 70 lei pe 6 luni, 140 lei pe un an.

AGEPI vă propune, de asemenea, unele publicații contra plată: „Rapoarte anuale”, suplimentul „AGEPI-Expo-2015”, „Dimensiunea economică a proprietății intelectuale”, diverse culegeri de acte normativ-legislative din domeniul proprietății intelectuale, alte publicații.

O informație mai amplă privind condițiile și prețurile de abonare se va accesa pe web site-ul www.agepi.md, compartimentul Servicii informaționale/ Biblioteca PI/ Catalogul abonării.

✓ **Buletinul Oficial de Proprietate Industrială** (BOPI) apare din anul 1993, având o periodicitate lunară. Include informația oficială referitoare la cererile de brevetare/inregistrare a obiectelor de proprietate industrială (OPI) în Republica Moldova și titlurile de protecție acordate, la modificările intervenite în statutul juridic al OPI, precum și la rezultatele examinării contestațiilor în Comisia de contestații a AGEPI, deciziile instanțelor judecătoarești privind litigiile legate de OPI, informații de ordin general.

✓ **Revista de proprietate intelectuală „Intellectus”** apare din anul 1995, având o periodicitate trimestrială. Abordează multilateral diverse aspecte ale proprietății intelectuale, prevederile legislației naționale și internaționale în domeniu, publică studii semnate de cercetători și inventatori din diferite domenii ale științei, economiei și tehnicii. În calitate de coeditor al revistei este Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA).

✓ **Suplimentul „AGEPI Info”**, care cuprinde și rubrica „Bursa inventiilor”, tratează diverse aspecte ale protecției proprietății intelectuale, relevă mecanismul obținerii și realizării drepturilor și exploatarii obiectelor de proprietate intelectuală, pune la dispoziția publicului informația privind tezaurul intelectual al țării, reproduce unele materiale din presa scrisă și cea electronică cu referință la proprietatea intelectuală.

Consiliul științific:

O. APOSTOL (**președinte**), acad. V. CANȚER (vicepreședinte), acad. Gh. DUCA,
acad. B. GAINA, acad. V. RUDIC, membru cor. C. GAINDRIC,
dr. hab. I. BLIZNETZ (Federația Rusă), prof. dr. Emil BURZO (România),
dr. hab. Gh. AVORNIC, dr. hab. A. BURIAN, dr. hab. V. DOROGAN,
dr. hab. V. DULGHERU, prof. dr. hab. Maciej KOLWAS (Polonia), dr. hab. C. SPÂNU, prof. dr. Hubert
SCHERRER (Franța), dr. hab. N. TARAN, dr. hab. P. ȚIBULIOV (Ucraina), dr. D. CHIROȘCA,
dr. I. HOLBAN, dr. S. MUNTEANU, dr. V. ROŞ (România),
dr. I.G. SANDU (România), dr. I. ȚIGANAŞ, dr. V. VOLCINSCHI

Colegiul de redacție:

Președinte – O. APOSTOL

Membri:

Drept de autor și drepturi conexe – responsabil dr. I. ȚIGANAŞ

Proprietate industrială – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. S. LEVIȚCHI, T. JOVMIR, A. GUŞAN

Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudență – responsabili D. STICI, R. POPESCU

Economia PI – responsabil dr. Iu. BADÂR

Inovare și transfer tehnologic – responsabili dr. Iu. BADÂR, T. JOVMIR

Tehnologii informaționale și PI – responsabil O. BEICU

Comunicați științifice – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSCHI

Cercetarea și potențialul uman – responsabil dr. hab. T. MUNTEANU

Calitatea cercetării și învățământului superior – responsabil dr. hab. V. MINCIUNĂ

Practica internațională în atestare și acreditare – responsabil dr. hab. V. PERJU

Proces editorial – responsabil I. DIVIZA, Șt. SECĂREANU

Copertă, design, tehnoredactare – L. PATRAŞCO

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor articolelor respective și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al coeditorilor. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției:

str. Andrei Doga nr. 24, bl.1, MD-2024, mun. Chișinău, Republica Moldova,

Agentia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).

Redacția revistei "Intellectus".

Tel. (37322) 400-589, 400-586.

E-mail: press@agepi.gov.md; Ion.Diviza@agepi.gov.md.